

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL
ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele Mededeelingen. — Hedda Gabler. — Elisa. — Richard de Derde. — Schulze's rentrée. — De Pers (Hedda Gabler; Vorstenschool; Koning Harlekijn; Een knecht van twee Meesters, De Gebroken kan; De zedelijkheid in Drogeveen). — Buitenlandsche kroniek. — Feuilleton: Dageraad. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

In zijn jongste, op 22 Sept. l.l. gehouden vergadering, heeft het Hoofdbestuur uit zijn midden benoemd tot algemeenen secretaris Frits Lapidoth, Borneostraat 49, te 's-Gravenhage, tot lid der commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool Mr. J. van Schevichhaven, ter vervanging van Mr. J. Kalff Jr., tot leden der commissie van toezicht op het tijdschrift Marcellus Emants en Frits Lapidoth en is verder benoemd eene commissie ter voorbereiding eener hervorming van het tijdschrift.

Ingekomen is de mededeeling van het Hoofdbestuur der Maatschappij «Tot nut van 't algemeen» dat het voortaan afziet van het recht uit zijn midden twee leden aan te wijzen om deel uit te maken van de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool.

De algemeene Secretaris
FRITS LAPIDOTH.

* * *

Aan de Afdeulingsbesturen wordt beleefd verzocht van wijzigingen in de ledenlijsten en adresveranderingen kennis te willen geven aan ondergeteekende, die mede met het toezicht op de uitgave van *Het Tooneel* is belast.

FRITS LAPIDOTH.

Hedda Gabler

is m. i. door niemand van het «Ned. Tooneel» goed gegeven.

Hedda Gabler, en 't lijkt me verderfelijk in Ibsen 1), is na *lesing* der eerste akte niet antipathiek; eerder het tegendeel.

Ze heeft in dat begin haar *buien* gehad, ze is daar niet geheel eerlijk geweest, maar haar hoofdeigenschappen bleken toch: *ontevredenheid* met een bestaan, dat naar lavendel en gedroogde rozen ruikt, *verlangen* naar een spartelender leven, *zelfverachting*, dat ze er door geen eigen daden toe geraken kan.

Maar die zijn geen van allen antipathiek!

En nu heeft *Théo Mann* ons in de eerste akte voornamelijk een *snibbe* vertoond, een steil, onaangenaam, naar karakter.

1) Ik hoop hier bij «Nora» op terug te komen.

Ik geef nu toe, dat zij daarmee beslist de Hedda *die later komen zou* gaf, zij gaf één Hedda, maar Ibsen's Hedda gaf ze niet.

En *dat* alleen was haar taak.

Daarbij komt: de *mélange* (men vergeve mij dit woord; ik kan geen eerbiediger noemen), de *mélange* van zin-naar-aesthetica en verderfzucht, heeft zij verder-op niet kunnen geven.

Ze deed alle moeite voor 't eerste en bereikte *niet* 't tweede.

Hedda is daar *vóór* alles pervers, pernicious tot op 't merg. Henrik Jaeger zei van haar: «zij is de booze geest, die Goethe den naam van Mephistopheles gaf.»

En zooals Mephistopheles wordt ook Hedda overwonnen, in den strijd met den vooruitgang.

Bekort ik mij bij de bespreking der verdere vertooning.

Mevr. *Holtrop* bezit volstrekt niet die teere, zachte eigenschappen, die zij voor mevr. *Elvsted* noodig had.

Haar gejaagde, nerveuze wezen moet *lief* zijn, door innige schoonheid gedreven.

En daarnaast is zij een vrouw met een *wil*, een *ideaal*, en een, dat maar niet op de straatsteenen ligt.

En wanneer heeft mevr. *Holtrop* *daarvoor* *ontzag* gegeven?

Ik hoorde nog van haar een *zéér* leelijk zinnetje: «Nooit fan me lefe»!!!

Clous was 't best, maar *tè* sullig, *Van Schoonhoven* kauwde de lettergrepen tot in den treure, was nog te veel «*trottoir roulant*» in de uitspraak en speelde in de laatste akte *mède* goed. (Wat sprak hij zacht. Ook *luide* kan men pikant zijn).

Voor mevr. *Pauwels* zijn rollen als van tante Jule aan den eenen kant niets, aan den anderen kant een *prooi*. Hartelijk, ouderwetsch-gemoedelijk is ze *nooit*, maar de quasi-symbolische gezegden, die Ibsen steeds zoo smakeloos uitdeelt, die graait zij er uit en debiteert ze met klem 1).

Die raspt ze trouwens uit elken tekst. Daar aast ze op.

Juffrouw *Geytenbeek* was ten slotte geen verlangde dienstbode.

1) Een voorbeeld kan hier voor mijn bedoeling dienstig zijn. Ibsen laat tante Jule aan den zóó van de huwelijksreis terugkeerenden Jørgen een paar pantoffels vereeren.

Naarder wanstaltiger smakeloozer symboliek, toespeling op den «pantoffelheld» is bijna niet te bedenken.

Ibsen schijnt 't beeld *héél* mooi te vinden. 't Is althans de de repetitie van de overschoenen-symboliek in «*Borkman*».

Op *zulke* dingen, zulke gentle-hints voor 't publiek, aast nu mevr. *Van Biene*. Ze *kàn* niet slechter kiezen.

Elisa.

Een paria der maatschappij.

In Rotterdam zag ik de laatste akten van dit tooneelstuk.

Een beetje kermisstuk, zóó gemonteerd, niet waar. Die schunnige roode baatjes van een troep Fransche rechters, met hun, 't leek wel papieren mutsen op 't merkwaardig hoofd, en onder die roode torens plukken opvliegend haar, onbekommerd, onverzorgd langs de holle magere kaken: *hùn favori's!*

«Tivoli» heeft, *vóór* alles, eens 'n kapper noodig, als de heeren voor eigen-verzorging maar niét te vinden zijn.

Wat drommel: Narcissen zijn toch zeldzaam. Vooral in «Tivoli»

* * *

En anders, bij *bètere* montageering, passender decoratief, dit extract uit den roman van Edmond de Goncourt, dit zakelijk verhaal van alle ornament ontdaan, geèn kermisstuk?

Een: pur-sang.

Toch heb ik 't stuk nog liever dan 't opgetooid boek.

In 't eerste redeneert toch 't *geval*, in 't tweede de *schrijver*.

Een voorbeeld, uit 't 32e en 33e hoofdstuk, typeert 't geheel.

In 32 werd ze zoo wonder-mooi voorbereid, de eerste liefde van de kleine, donkere Elisa: de bloemen, die de ligne-soldaat haar boven brengt. Dan de vraag:

«Pourquoi et comment, du don de ces méchants petits bouquets, l'amour naquit-il chez cette femme qui n'avait jamais aimé? Cela fut cependant, et quand Elisa se mit à aimer, elle aima avec la passion que les filles mettent dans l'amour.»

Dan volgt de beschrijving van dat *lièf*-hebbend hart, dat *hàrt*...

«Elle aima avec les tendresses amassées dans un vieux coeur, qui n'a point encore aimé.

«Elle aima avec l'aliénation d'un cerveau, comme frappé d'une folie de bonheur.

En *nu* komt de schrijver, met die wanstaltige opmerking waaraan we niets hebben:

«Elle aima avec des délicatesses, *qu'on ne suppose pas exister chez ces créatures.*

Zóó gaat 't het gansche boek door. Zóó vindt de heer de Goncourt zijn eigen persoonlijkheid op de landschappen, die hij ontplooit, voortdurend mooier dan 't land, waar-op: 't simpele verhaal.

* * *

Of 't stuk ook uitwerking heeft? Méér dan voor 't oogenblik?

Is 't geen kind, droef verdronken in de zee zijner bèste voornemens?

En nu nog iets over de vertooning.

Ik heb sympathie voor den ernstigen *Erfmann*.

Hij mag dan over geen stemmiddelen beschikken zijn temperament waard, 't is slechts voor hem en ons te betreuren.

Mag ik hem een raad geven: minder te snauwen als hij overtuigend wil zijn. Dan trekt hij z'n mond in een vogelbekplooi en dan snavelt hij er te veel uit, dan *mikt* hij te veel met de woorden.

Als Elisa zag ik mevrouw *A. Mulder—Roelofs*, de Begaafde, die een stem heeft, in alle Tonarten schoon, — een temperament, zoo rijk als 't leven.

Maar soms toch te veel, té veel, óverrijp, op 't beursche af.

Toen ik naar huis spoorde, lag 't maanlicht zegenend over huizen en weien — de stralende moeder der nacht.

Arme Elisa's, — in wier huizen toen rood licht scheen.

Richard de Derde.

In langen tijd had ik in Shakspere niet gelezen. Tot ik een zijner werken tegen kwam. En een ontmoeting met 't vleesch en bloed van dien Man kan zijn een der schoonste in uw leven.

Met 't *vleesch* en *bloed* van dien Man.

Want wie zou 't in zijn domme hoofd krijgen, te spreken van Shakspere's «Papieren kinderen!»

Van zijn machtige hoogte zag hij den steeds herhaalden val van volkeren en tronen, de worstelingen van zijn eeuw en dien éénen grijns-lach, die over de rimpelende bloedwateren ging: van den moordenaar Richard. En steeds zijn moordslag nieuwe bloedgolven bracht; tot *zijn* beurt kwam, — de hemelen hem zijn onheil spelden en het terzij der bloedstroomen dreigde op 't donker land.

FEUILLETON.

DAGERAAD. *)

AKTE I.

1e TOONEEL.

Wij zijn op een punt, waar, rechts, alle wegen, die naar Rijkstad dalen, samenkomen; links: de stijgende wegen der velden. Boomenrijen gaan er, tot aan den einder ver.

De vijand is genaderd tot de stad, omsingelt haar. Het land staat wijd in brand; groote brandschijnsels in de verte; de brandklok luidt.

Groepen bedelaars bezetten de greppels. Anderen, op steenhoopen, speuren de verte en praten met elkaar.

DE BEDELAARS.

— Ziet toch: van dezen heuvel zien we de dorpen vlammen.

— Laat ons de boomen in-klimmen, dan zien we méér.

Een bedelaar roept uit een boom:

— Hier! komt hier!

BEDELAARS (naar de stad gekeerd).

— Naar de stad vlamt de brand en lengt er zich naar uit.

*) Fragment, vertaald naar VERHAEREN'S «Les Aubes», — door Henri Doorman.

De wapens kletterden, schitterden in de zwarte zon . . . En Richard, met zijn grijns-lach, viel.

Dan stak de zon haar licht weer aan en uit dreigend donker werd een blijer dag.

Met warme stralen speelde 't licht op 's aardrijks bloedigen schoot; verwarmde, koesterde de bebloede velden. Lafenis en heeling drong uit de zonnestrallen door. Het bloed drong binnen, weer naar de verste ingewanden en op 't vrede-land, de bloem in 't koren schoot.

Zóó blijde was de dag dan uit den nacht geboren.

En opgesteld, in blinkende rij op 't land, stonden daar de overwinnaars. Hun vanen kleurden in de luchten uit.

De harnassen en staal-zwaarden blonken; lichtflikkeringen dreigden er in.

En, schallende, stak 't nieuwe volk de trompetten, scheurden de trillende lucht, — schalmeiend nu over 't land.

* * *

Hoe Shakspere dan, in twee regels 't juiste wezen van zoo'n tijdperk gaf:

«He capers nimbly in a lady's chamber,
«To the lascivious pleasing of a lute»

door de vertaling overtroffen:

«Maar huppelt bij een eed'le gastvrouw, lustig,
«Naar 't wulpsche welgevallen van een luit.»

En zóó typeerde hij 't *ziekelyke* van den verworpen vrede:

«Weak piping time of peace.» 1)

* * *

«This glorious summer by this sun of York.»

Hoe er van een woord, vooraf gegaan door een zacht geschal van klanken, een landschap kan uitgaan.

Maar ook van een woord allèen.

Zoo herinner ik mij uit de chronologie, den slag bij de *Granida*.

Slag bij de *Granida*, slag bij een bloemennaam! Een strijden even open, edel, helderrood, als 't bloeisel der geranium.

1) Burgersdijk was in de vertaling hiervan minder gelukkig. Hij spreekt toch van «vreeschalmeien,» nogal luidruchtig, nogal danig-in-de-weer dus.

— Hoor je de kruithuizen springen?

(In de verte hoort men schieten en ontploffingen).

— De werkfabriek van de voorhaven en de kaden en dokken, die vlammen en branden. De petroleumloodsen laaiend omarmen elkaar. Raas en masten verkòlen en zwarten kruisen op 't spansel van de lichte lucht.

DE BEDELAARS (die naar de velden zien).

Daar!, verder de velden. De gansche vlakte is rood-rood.

Het vuur vereèt de hoeve van Héréniën: men gooit de meubels zwaar, neer, in den hof dooreen. De dieren gedekthoofd, men uit de stallen haalt en voert den zieken ouden vader op zijn wijd bed verder.

— 't Is nu de beurt der pachters, dat de dood op hun hielen zit.

— O, de goede en zoo gáuwe wraak. Verjaagd zijn zij die ons joegen. Hun aantal dringt de wegen vol en voort. Al onze vloeken zijn verhoord, verwenschingen, beden en vertoeringen.

— Daar vluchten kudden pachters naar 't moeras, Steigrende hengsten verbreken den dwangtoon, Hinneken in d' richting der angstige brandstreek, Een snapt er heen met vuur en dood in zijne manen mee,

Hij wringt den kop en bijt de vlam in, die zijn geurend nekvleesch schroeide.

Zoo uit den tekst der «Huguenots:» «le beau pays de la Touraine» — en ge ziet Frankrijks golvend heuvelland, waarboven de zòn.

En zoo begint de «Richard»:

«This glorious summer by this sun of York.»

Een bladzij natuurbeschrijving doet niet meer.

Hoe is ook hier 't voordeel groot van de afwezigheid van détail-beschrijving.

De ontvankelijke lezer beeldt zich wel zèlf het terrein, naarmate hij langs de regels van het boek verder gaat. En beschrijvingen op z'n Walter-Scot-sch, wijzigen (en overladen) slechts hinderend de eigen vizie.

En hoe dikwijls is 't voorgekomen, dat ge een boek ongeillustreerd laast, de illustratie als wèzenlijkheid vóór uw voortgaande gedachten, — en ge later teekeningen er bij zaagt — véél minder dan uw verbeelding ze had gedacht.

Zoo kan 't ook met de illustreerende woorden gaan 2).

The sun of York . . .

Ziet ge het: tusschen twee stam-beplante heuvels in, het oud-kasteel, — rondom delicate bosschages.

Een vaan wappert, van af den torentans, door de fijnverdeelde Engelsche lucht.

En in de lucht speelt warm, bijna onbewegelijk, het zonnelicht, — zóó, dat 't ligt om muur en kartelende kanteelen, zóó, dat 't valt, licht langs de heuvel neer, — uit rijpe boomen in 't helder dal.

En daar heerschte toen, glorious, de zomer.

«Mijn bedenkingen van vroeger kwamen éen voor éen weer bij mij op. Het zou zooveel krachtiger te maken zijn met eenige verkortingen.»

Aldus 't *Vaderland* na de eerste wederopvoering van «Richard» in dit seizoen.

't Was toch in 1896, dat de heer Van Nouhuijs

2) Men denke hier aan den overlader *Borel*. Voor de tegestelling aan den preciezen *Johan de Meester*, die in zijn «Zeven Vertellingen» zoo uitnemend en eenvoudig sprak van «het doodelijk zwijg-geduld der schepen,» bij een vaartbeschrijving, een warmen zomerdag; — elders van: «het ernstig land.» Dit is de sonànte klank, de vizie *gehoord*.

Kijkt toch, gij allen, ziet toch naar die gekken Ze vorken 't vuur op, vorken en sporrelen er in.

— De klokken zwakken in den angstegenden wind,

Kerken en klokketorens storten.

Men zou zeggen: God *zelf* heeft angst.

— Waarom de krijg toch losgeworteld is?

— Alle vorsten wilden Rijkstad. Tot den eindkant der wereld kwam 't steeds verlangen naar Rijkstad.

(Angstege menschen loopen aan, storten over de wegen, naarmate 't gaat. Eenigen staan stil en roepen nog:)

De pachters hoopen op hun karren meubels en gerei; zij gaan naar de stad; komen straks voorbij!

EEN GROEP BEDELAARS.

— Dit is de tijd om Rijkstad in te gaan. Laat ons hen volgen . . .

BEDELAAR BENOIT.

Hen volgen! En van welk ras zijt gij?

Gij, wij, die zwerfend zijn en ontevreden, Gij, ik, en allen wij, door al ons tijden heen, Sinds die van d' erven en van de rijpste hoeven Ons onder jammer stopten, braken en verdronken toen.

Zij, zij die 't brood waren,

Wij: de leeggeteerde honger . . .

zijn bedenkingen schreef: hij wilde ons Clarence's dood bespaard zien, de vervloekingen, die de twee koninginnen en de hertogin van York zoo in toemellooze mate over de zaal storten, en de op zich zelf niet zeer belangrijke relazen der geesten.

(Laube, de bekende directeur van het Weener Burg- en Stadttheater, had die laatste trouwens reeds tot drie ingekort, en met succes).

't Was toen ook, dat reeds gewezen werd op de hoofdfout der Richard-vertooning: *het te veel dienen van het uiterlijke*.

En bleven deze grieven niet inderdaad allen zóó bestaan?

Clarence's dood biedt in den tekst weinig schoons. De vertooning willen wij, 20e eeuwers, er dolgaarne aan geven. Het hatelijk gezanik der drie juffrouwen missen we, vooral als 't zoo bar in z'n lange werk gaat, ook bijzonder graag. En de droomgezichten geven ons te weinig, vooral ook aan schakeering.

Eindelijk is 't weelderig stoffeeren met dravende mannetjes in roode jakken en schubbige-pantolons, à la Telramund-in-zéér verschoten-doen, zeer ongewenscht.

Weder stormde, na Richard's val, een stuif van die krijgers de hoogten achter op 't tooneel op, ordende zich daar met zorg, en bleef toen, in kostelijk tableau-vivant et combattant, sommigen de slagwaarden onbewegelijk geheven, anderen die neer, — tot 't scherm de malligheid maar verborg.

Was 't niet àl te drommedaar!

'n Heele helm verloor een huurling. Die (de helm) rolde als een uitgeholde, halve cocosnoot naar 't souffleurshokje. Nog niet d'r in; hij zwenkte tijdig.

Een volgenden keer er in? Och neen.

Laten de figuranten dan hun ijver betoemen, moge de strijd dan zóó kort duren, dat we *amper* de bedoeling van een gevecht gevoelen, — dan geén tableau-vivant, maar de overwinnaars en verwonnenen, de eenen met meer lust dan de anderen, zich allengs scharende om Richmond, die zich daarbij dan wat imponeerend moet aanstellen, die dan niet juist een kroon tegen

Zóó, dat de vlammen die verderven
Hun zolders en erven,
Mij schijnen onz' tórvende tanden te zijn
En de heete brandlust onzer schrijnende nagels!

O! sinds ik langs hun deuren ga, en sta, en
bedelend verder ga,
Spuwend mijn slechtste wenschen
Tegen hun huizen aan,
Hebben mijn handen hun leed verlengd,
Mijn handen, die ze uit hun graven brengt,
Bestàlen — ouderdomshanden; —
Geslàgen hebben ze, de vrouwen gekneld,
Hun dochters. Ik haàt ze, zooals ik maar kan; ...
't Minst is, dat ik ze wòrg
Of trap mijn hakken in hun weeke lijf.

EEN OUDE MAN.

— Waarom te dooden! Zij zullen niet langer hinder zijn; zij zijn méér in 't dol òngeluk dan één onzer.

BEDELAAR BENOIT.

Zwijg, — jij bent te oude gek om jòng te kunnen spreken.

(Nieuwe benden storten over de wegen, naar Rijkstad. Werklieden komen aan. Eén wendt zich tot de bedelaars.)

(Wordt vervolgd).

't lijf loopt, maar met de beide slotregels ernstig eindigt:

«De twist is dood, en vreê voegt allen samen; Lang leev' die hier, en gij, o God, zeg Amen!»

Schulze's rentrée.

Dinsdag trad *Schulze*, voor 't eerst na zijn kuur, weer in Den Haag op, — als neef Bernhard in «Groote Stadslucht.»

Aan zijn stem mankeert niets meer, voor 't hooren althans niet: niet meer benepen, niet meer geknepen, niet meer heesch, niet meer schor.

Ze is weer gul, gezond en rond. En Schulze zèlf schijnt wel de verjongde welgedaanheid; hij ziet er weer oogelijker, gelukkig weer *frischer* uit.

Zijn spelen beviel me minder.

Was 't niet wat teren op oude herinneringen aan malle klankvorming en aan andere bêtisen?

Maar die waren gebouwd om te zeggen ad-rem.

En . . . een grappig antwoord, een seconde te laat, laat slechts zijn late komst hooren.

't Spijt mij, dat ik den heer Schulze met een aanmerking moet begroeten. Ik maak haar, daar ik 't gegispte (ook vóór de vacantie) van hem *gewoon* was. Wij verwachten van hem den spontane, dolle, domme.

Zóó hebben *wij*, onze herinnering.

Schulze moet, spelende, *present* zijn.

Noem ik nog even dat koddig galante uitlaten der dames Crusius en Arnstedt door *Bouwmeester*, later 't chevaleresk heen voeren van dochter Sabien.

En dan te bedenken dat die zelfde kleine stramme, die kostelijke man, met Sophocles «Oedipus,» met Shakspeare «Richard de Derde» geeft.

Herinner ik nog aan *Tourniaire* (Frits), den altijd opgeruimde, altijd lustige; aan *De Jong*, die zijn flue de paroles zoo, merkwaardig verrassend te besturen wist.

DE PERS.

Hedda Gabler.

De heer Van Nouhuys is in *Het Vaderland* over de opvoering van «Hedda Gabler» vrij-wel voldaan. Hij roemt de vertooning als welgeslaagd, vindt de creatie van mevr. Mann zeer verdienstelijk en vergelijkt die met de opvatting van mevr. Rössing—Sablairolles, die in Maart 1890, in den «Salon des Variétés» als Hedda optrad.

De heer v. N. zegt daar:

«Het komt me voor dat het groote verschil van opvatting tusschen haar en mevr. Mann—Bouwmeester hierin gelegen is, dat de eerste ons meer de willekeurige uitingen van een moreel gedetraqueerde deed zien, de wreede grillen van een perverse vrouw, terwijl mevr. Mann door den nadruk te leggen op het gevoel van onmacht, van lafheid tegenover een telkens opbruisenden wil, de rol tot het tragische wist op te voeren.»

Met deze bondigheid eindigt dit verslag:

«Wat blijft die laatste acte een brutaal stuk. Een heele toekomst, de samenwerking van Tesman en Thea tot deel gemaakt van de handeling van 't oogenblik! . . . Zoo iets moet den onvoorbereiden toeschouwer wel onzinnig lijken.»

Wil de heer v. N.: Hedda dus liefst zien, handelende onder den druk van haar noodlot, anders denkt de heer D. F. v. H. er over in 't *Dagblad*. Hij ziet in haar voornamelijk de pernicieuse, die vandaag zóó gemeen doet en morgen zóó.

Vandaar dat we bij hem kunnen lezen:

«Haar karakter is letterlijk daemonisch. Men zou het stuk ook wel «de vrouw met de pistolen» kunnen noemen, want «Hedda» heeft altijd de pistolen van haar vader, den generaal, bij de hand en schiet er zoo eens tot tijdpassering mee.»

«Dat grillige, ongedurige soms kinderlijk-boosaardige in haar karakter werd ons meesterlijk te zien gegeven door mevr. Bouwmeester» zegt de heer v. H. later.

Beide verslagen gewagen met lof van Clous (Tesman). De *Haagsche Courant* bedingt wat op Clous:

«Ga ik het program na, dan maakte primo Clous van Tesman een niet geheel te acceptereen type. 't Beetje karakter dat Tesman van Ibsen meekreeg: toch wel verdriet bij den dood van de goede oude tante, verdriet ook als hij denkt aan 't mogelijke leed van vriend Eilert als die zijn manuscript missen zal, — dat beetje karakter liet Clous nog in de andere sulligheid ondergaan. Een charge bereikte Ibsen met dezen «privaatdocent in de cultuurgeschiedenis» al genoeg. 't Is de taak van den acteur, 't typ wat aannemelijker, d. i. mènschelijker te maken.

Clous was toch als stakker, ik zou haast zeggen, *sympathiek*.»

In Théo Mann waardeert deze verslaggever 't streven om de aesthetische Hedda te laten zien. Maar de verderfelijke Hedda deed ze hem te kort.

Eindelijk laten we 't woord aan den heer R. in de *Avondpost*, die van mevr. Mann zegt:

«Mevrouw Mann—Bouwmeester wist niet altijd dat logische, dat natuurlijke, dat aan een geweldige opwelling toegevend, wat in haar karakter ligt, terug te geven, zooals dit voor een heldere uitbeelding in de eerste plaats wensche-lijk is.»

Ook de Amsterdamsche critici zagen de Ibsen-jongeuffrouw op nog al verschillende manier. De benijdenswaardig vaardige hand van den heer Berckenhoff schreef aan de *Nieuwe Rotterdammer Courant*, dat mevr. Mann z. i. de rol van het begin tot het eind te zeer in den lijdenstoon had gespeeld, dat zij geen climax en geen schakeering had gegeven.

Over Ibsen's werk is hij echter beter te spreken. Hij dreigt zelfs boos te worden op de menschen, die om 's meesters sententiën lachen, al herkent hij hun recht daartoe.

En men zal eerbied gevoelen voor die pieteit, die, verre van blind, nog veel plaats aan een bedenking liet: dat Ibsen Hedda koppelde aan Jörgen Tesman, dat «de *auteur*, ten behoeve van de zichtbare ontwikkeling van Hedda's karakter, zulk een huwelijks koos als uitgangspunt voor zijn drama.»

«Wat zal de auteur zich nu nog de moeite geven, aan te toonen,» roept de heer B. dan zoo volkomen terecht verder uit, «dat het met Hedda tot een ongewoon einde komen moest!»

In *Het Handelsblad* voerde over Hedda niet Gio, doch een heer F. het woord. Deze zeide, dat de regie van den heer L. H. Chrispijn er in heeft mogen slagen, «een niet genoeg te prijzen eenheid over het geheel te leggen, die het stuk kleedt als een in één kleur gedragen gewaad.»

En naast die «stemmige harmonie» vond de heer F. 't beter, niet den een boven den ander te prijzen.

De verslaggever van *De Telegraaf* mag hier direct onder volgen met zijn betuiging, dat de vertooning te laken was o. m. om de weinige eenstemmigheid.

Deze heer heeft *zijn* opvatting en zegt die aldus:

«Over dit hier ter stede vaak gespeelde en welbekende stuk van Ibsen willen wij niets anders zeggen dan dat wij het onder de zwakste werken van den Noorschen tooneelschrijver rangschikken, zoowel wat idee als wat vorm betreft. Er komt geen enkel degelijk mensch in voor; natuurlijk, dat van de menschen, die er in voorkomen, dus niemand degelijke taal spreekt. Bovendien is de naam verkeerd gekozen. «Eilart» had het stuk moeten heeten, «Eilart de Pierenwaaier» en niet «Hedda Gabler», want hij is de hoofdpersoon, zij niet.»

Over deze uiting, als uiting van smaak, valt natuurlijk niet te twisten.

Een en ander uit 't verslag van den heer Rössing in 't *Nieuws van den Dag* sluite de rij.

Als nieuw ontmoeten wij hier 't wijzen op de «tegenstelling tusschen professorale geleerdheid, dood voor het leven, en de vruchtbaar makende geleerdheid, het verleden slechts doende dienen tot verklaring van het heden, en in dat heden op de kiemen voor de toekomst wijzende.»

De vertooning wordt wel iets verdienstelijk genoemd, maar zij bleef volgens den heer R. «door doosheid, gebrek aan stijl, aan opvatting en aan créatie, beneden die van het «Salon des Variétés.»

Vorstenschool

werd onlangs te Amsterdam door de *Ned. Tooneelvereeniging* weer ten tooneele gebracht. Dat gaat gepaard met 't maken van een volle zaal; de programma's waren zelfs uitverkocht.

Jolig moet 't bij het Nachtfest niet zijn toegegaan. Overigens lezen we in de *Nieuwe Rotterdammer Courant* de volgende opmerking: dat door de te zware declamatie van de rol der koningin, het hybridische dat het stuk heeft: half leerdicht, half drama, nog eens extra-sterk geaccentueerd werd.

Koning Harlekijn.

De heer *Rudolf Lothar* schreef een stuk, dat wel opgang maken moest: een dat in Oostenrijk verboden werd, waarin vergeven wordt en vermoord, dat zich schrap zet tegen 't koningschap, een werk, hoe 't ook zij, met overtuiging geschreven —, die allen waren waarborgen voor opvoeringen elders. Een auteur, die zich weert was daarvoor nog slechts noodig.

In *De Telegraaf* lezen we bijzonderheden van dien auteur:

«Melden wij omtrent den schrijver, dat Lothar een pseudoniem is van den Hongaar Rudolf Spitzer, die den 23en Februari 1865 te Budapest het levenslicht aanschouwde en thans phil. dokter te Weenen is.

Reeds verschillende werken verschenen van zijn hand, als o.a. «Satan», «Tantaliëden» enz. terwijl in 1891 een drama «Der Werth des Lebens» door hem in het licht gegeven werd.

Zijn «Koning Harlekijn» is eerst van de laatste jaren en verscheen nog slechts eenige maanden geleden in het licht.»

Johan de Meester, die zoo precieze stylist, zei, na een opvoering in zijn stad, er zijn meening over in de *Nieuwe Rotterdammer*:

«Allerminst lijkt de schrijver innig ootmoedig doordrongen van het volstrekt-majestueuze der Majesteiten. Zelfs schijnt de overtuiging daarover in hem te leven met zekere sterkte. Had hij zich maar niets wijs-gemaakt, hij had met de levenwekkende kracht van die meening mischien een heel goed stuk geschreven, een kunstwerk gedragen door de anti-royalistische gedachte.

Ongelukkig heeft hij Shakespeare gelezen,

Hamlet vooral, en den Moor, en nog meer; en, nie'waar, d'r komme van die dagen, dat je, bij het voor onzen tijd wat moeilijk verduwbare in de techniek van den grooten Will', als je zelf ook een aasjen van eerzucht bezit, vragen gaat, of het zóó moeilijk zou wezen, om, in dien-zelfden, flink «breeden» stijl, ook eris zoo iets heel-krachtigs te schrijven, krachtig en breed, en vol diepen zin.

Zóó is *Harlekijn* een mengsel geworden van drakerigheid en langwijligheid, een stuk van enkel poppen; dat gedachten en gevoelens uit verschillende eeuwen grappig dooreenwart; waarin kleine stukjes realisme allermalst vlak naast fragmenten in voormelden «breeden» stijl zijn gestopt; — een stuk, dat menschen, die genoeg van «actie» houden om daarvoor zelfs een draak te gouteeren, bij momenten bezighoudt, doch hen daarna danig verveelt; dat meer serieuze toeschouwers nu en dan éven uit den dommel wekt door van die anti-royalistische, en andere algemeen-menschelijke, gezegden die trèffen; en . . . dat drie uur duurt.»

De bezetting schijnt goed te zijn geweest: Tartaud «heelemaal in zijn taak in», niet continu, doch dit schijnt de schuld van het werk te zijn geweest, dat heele leënten biedt. Stap er maar over of, acteur, vul 't maar op en kleur 't dan met *uw* kleur.

«Uitstekend was ook Poolman als Pantalon.»

Een knecht van twee meesters.

De gebroken Kan.

bracht deze Vereeniging mede ten tooneele.

Gio schreef toen in 't *Handelsblad*:

«Goldoni, werkend naar het voorbeeld van Molière, doet aan den grooten meester denken maar blijft er onder. Tenminste in dit blijspel, dat trouwens tot zijn minder bekende behoort.»

Hij roemt 't spel van den heer *Ternooy Apèl*, die van den knecht Truffaldino «een goed type maakt van de Shakespeareaansche clownsoort, dom en leep, onnoozel en snugger tegelijk.»

Over de *Gebroken Kan* schreef hij kort:

«Er komen eenige levende tooneeltjes in het blijspel voor, die de verschillende medespelers goed tot hun recht lieten komen.»

De zedelijkheid in Drogeveen.

Wij moeten in dit nummer ten aanzien van *C. F. A. v. Bruggen's* «De zedelijkheid in Drogeveen» met dit bericht volstaan: dat 't stuk nergens en aan niemand geheel voldeed.

Iets zeer oolijks ontzegt men 't over 't algemeen niet. Maar de bedoeling: een satire te geven, moet de auteur leelijk hebben misgelopen.

Ook over *Gespenster* den volgenden keer.

Buitenlandsche Kroniek.

— Zaterdagavond (22 Sept.) 'n stampvolle komedie te Antwerpen. 't Was de avond der vertooning van *Zwarte Griet* ten bate van het monument van mevr. Beersmans. De heer Willem van Zuylen en de heer en mevr. Kerckhoven—Jonkers waren daarvoor overgekomen: wezenlijk een feestvoorstelling. Niet het minst een feestvoorstelling voor de gasten uit Holland: Antwerpen bleek zijn Philomene nog niet vergeten! begraven is ze onder de bloemen, mevrouw Kerckhoven. Ook de heer van Zuylen ervoer terstond, hoeveel men aan de Schelde van hem houdt. Met een roffel van applaus ontvangen, ontving hij een reuzeruiker van rozen van het «Antwerpsch Tooneelverbond.»

(N. R. Ct.)

— Ook het theater van Elberfeld—Barmen opende met *Shakspeare's* «*Richard de Derde*».

— *Gerhart Hauptmann* heeft voor het Deutsche Theater een «Künstler Drama» geschreven.

— *Wildenbruch's* «*Die Tochter des Erasmus*» speelde men dezer dagen te Leipzig. De 2e en 3e akte animeerden tot een blijven tot 't slot . . . dat tegenviel.

Toch was 't stuk er op zijn best uitgekomen.

— De «*Groszmama*» van *Max Dreyer* werd te Weenen in haar jeugdige bedrijven luide toegejuicht, — doch de bijval slonk van akte tot akte.

— De première van «*Der Rebell*» van *Hugo Ganz* ging er te Berlijn glansrijk door.

Het stuk geeft een weldenkend burgerman, in zijn gispn van het bederf der hoogere klassen te zien.

«Merkwaardig stuk», zegt de berichtgever van de «*Berliner*». «Het speelt in Hongarije. Maar het kon, en niëttegenstaande de sterk-lokale kleur, even goed ergens anders spelen.»

Merkwaardig? Of nuchter? En dan: de berichtgever, — of 't stuk?

— Het geweten van een mensch gepersonificeerd in een vrouw. Die vrouw laten ageeren in een milieu, dat intrigeert, Nietzsche huldigt en voor het anarchisme veel voelt, — ziedaar het merkwaardig ontwerp van *Adolf Wilbrandt's* dramatisch dichtstuk *Viola*.

In het «*Berliner Theater*» werd het gegeven. 't Publiek vatte er, zooals wel te begrijpen is, niet veel van.

— *Strindberg* schreef een lijvig drama «*Gustav Adolf*». Zoo, in boekvorm, is 't 400 bladzijden groot. Meer dan 50 personen oreeren er in.

Geheel Bühnenfähig werd 't dus niet geacht; ook niet door *Strindberg*, die er, naar 't heet, nu een extract uittrekt, meer voor 't tooneel geschikt.

— Van einde November tot einde April spelen *Sarah en Coquelin* in Amerika.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Haagsche Schouwburg. — De zedelijkheid in Drogeveen. — Die Versunkene Glocke. — Nora. — Gespenster. — De Pers (Nora). — Buitenslandsche kroniek. — Feuilleton: Dageraad. — Advertentiën.

De Haagsche Schouwburg.

Voor één ding interesseeren wij ons vooral, ten aanzien van de aanhangige Haagsche-Schouwburg-plannen:

voor het voortbestaan van den Schouwburg in 't Voorhout.

Voor 't idee neerhalen van dat gebouw met zijn *gezellig*, *intiem* en *mooi* zaaltje, staan we toch zoo verbaasd als ontdaan.

Ontdaan — wijl we, bij slooping, met de gezelligheid, de *uitnemende* acoustiek zullen missen; — denkkelijk ook zullen *blijven* missen. Want wie zal borg staan voor een goede acoustiek, die *zuinige* speling van moeder Fortuin?

En dan zou den Haag staan voor 't geval, dat 't de *eenige* zaal, die aan (hooge) eischen van acoustiek beantwoordde, door eigen schuld verloor.

Verbaasd ook — omdat er nog gedacht wordt aan 't sloopen van iets vriendelijks, uitstekends, nu er plannen voor een *nieuwen* bouw, mede van den heer Brongdeest, ingekomen zijn.

Een nieuwe bouw.

Laten we toch het daarvoor beschikbare kapitaal zijn gang laten gaan.

Er is inderdaad *behoefte* aan een tweeden schouwburg ('t «Gebouw voor K. en W.» doet als stemmenmoordende zaal niet mee); — 't publiek zal bij de dan mogelijke concurrentie van twee *vaste* comédie-gezelschappen *winnen*. Vooral dus: *laissez aller!*

't Idee van een tweeden schouwburg *naast den bestaanden*, juichen we dus van harte toe.

De zedelijkheid in Drogeveen

door C. J. A. v. BRUGGEN.

Ik moet, wegens de geringe plaatsruimte, over dit stuk kort zijn.

Ik *mag* 't zijn; 't stuk is *tè* slordig.

Een satire? Dit een satire op internationale congressen van universeele zedelijkheid? Omdat de auteur ons een troep proleten voorstelt als leden van een zedelijkheidscongres? En hen dan als proleten laat ageeren.

Op deze wijze alleèn toch «geeselt» hij.

«Kijk» — zegt hij — «daar heb je nu een troep zedelijkheidsheeren. *Die* zal je nu eens ongemanierd zien doen. Een *zootje* hè?! En dat benne me nu zedelijkheidscongresleden!»

Neen, zeggen wij. De auteur heeft zich vergist. Hij had moeten zeggen: «Kijk, daar heb je nu een troep proletariërs. *Die* zal je nu eens ongemanierd zien doen. Een *zootje* hè? Dat zijn nu «*je*» proletariërs.»

Daarom: dit stuk lijkt als hekelstuk naar *niets*, — als satire à la: «*wààrom? dáárom!*»

Zoo 't geheel, zoo de samenstellende deelen. *Nergens* een motiveering.

Over de compositie is nu al iedereen gevallen. De slordigheid zit 'm in alle gewrichten.

Toch is hier gelukkig één uitzondering. Ik meen de derde akte, die voor mij een *lekkernij* was.

't Lijkt wel of de auteur deze gezonde, prettige kern had, en 't andere er toen wat om één werkte.

Ik ben er zeker van: dit bedrijf, wat toebereid, zou als één-akter een succes zijn.

En ook de eerste helft der laatste akte is aardig en alleen de staart: 't kletspraatje van «'t stelletje», zooals papa 't qualificeert, 't spoedig afkappen waard.

't Stuk zou dan dus eindigen met: ze krijgen elkaar.

't Is echter wel eens méér gehoord, dat slot. Ook door meneer Van Bruggen.

Hij vond daarom dat besluit te gebruikt en maakte er nog een franje aan: een vereeniging aan den feestdich.

Uitgerafelder was er echter niet te bedenken. Hoe de vaardige auteur van bedrijf drie, dat zèlf niet voelen en begrijpen kon!?

De vertooning was intusschen voor *Van Westervoven* een genot. De zijne voor ons.

Zóó'n vriendelijke gemoedelijkheid leeft voort...

En daar was *Schulze* met zijn cliché: Van Bommel-type maar weinig bij.

Die Versunkene Glocke.

AGNES SORMA.

«Kunst is passie, en passie zoo hevig, dat zij het heele leven van den haar gewijde in zich opneemt en hem om niets anders doet leven dan om zijne kunst; zijn vader, zijn moeder, zijn huisvrouw, zijn kind, hij kan ze niet kennen...»

Uit Van Deyssel, den Ernstige, zijn deze

woorden gekomen, plechtig als een tekst uit 't wijze Testament.

Als een gewijde, die de droefste en ook schoonste taak te vervullen had: de ont-dekker van het Eeuwig Schoone, stelde hij den *artiest* voor, gaande de verre wegen in regen en zonneschijn, in blijdschap, naast stage en wurende droefenis. Achter hem liet hij zijn weenende kinderen, vóór hem lag zijn lichtende Taak.

De zending kon niet ernstiger zijn. En er is geen intenser en geen onmaatschappelijker dan deez'.

De menschen staan nog ver van zoo'n zending. Juist dáárdoor.

En komt de tijd eenmaal, dat de fysiek en 't psychische van den kunstenaar te zeer lijden en hij onder gaat —, dan staan ze in scharen gereed en hun kwellende lach schatert wel hoonend: dat dit bezwijken nu de straf is voor zijn onmaatschappelijkheid.

De kunstenaar uitgeput, psychisch en fysisch overmand. Ziedaar dan den «*pélican, lassé d'un long voyage*» — zooals De Musset hem voorstelde, Zola hem gat in den waanzinnigen Claude Lantier van l'oeuvre.

En ook Ibsen ploeterde met «*Wenn wir Toten erwachen*» wat op het zelfde plan. En bij hem werd de factuur zóó'n breijte van zinnebeeld en realiteits-figuur, dat we bij hem wel krijgen: «*Le caméléon, lassé du même voyage*».

En ook in de «*Versunkene Glocke*» vinden we 't zelfde thema terug: de artiest, hier een klokkengieter uit de stad in 't dal, die de schoonste klok zou gieten, en onvoldaan zou ondergaan...

Nauwelijks had hij er voor de menschen een gemaakt, de jongste, zóó schoon, dat ze wijd klonk, klar und fromm und rein door 't nijver dal, of hij zou de sprookjes-elve Rautendelein, *zijn* muze, in zich vinden.

Toen had de jongste klok geen waarde meer, gegoten, vóórdat Rautendelein hem had gekust. En als daadwerkelijke klap op het symbool, viel toen de jongste klok in stukken.

«Es heiszt: die bösen Geister in den Bergen erzürnten sich der neuen Glocke wegen.»

Zóó de menschen.

Ja. Es heiszt.

Want zij zagen 't deerlijk verkeerd in.

Waar zij mee waren tevreden, dat kon voor den verren Heinrich geen voldoening zijn:

«Sie war für die Höhen nicht gemacht, den Wiederschall der Gipfel aufzuwecken.»

De klok was voor de mēnschen:

«Im Tale klingt sie, in den Bergen nicht:
das weisz nur ich! Der Pastor weisz das nicht.» 1)

En dan vangt, vèr van de verworden menschen, alleèn met Rautendelein, zijn werken aan de zonneklok aan, — komen de dagen van leed en verlangen, van vreugde en wéér-keerend verdriet. Tot hij weer naar de wereld gaat, denkend aan 't liefs dat hij er liet.

't Absolute had hij toch ook hièr niet gevonden.

Met Heinrichs terugkeer tot de menschen, stortte de klokketoren in: zijn werk en dat van Rautendelein.

En keert hij later nog eens weer tot haar, dan blijkt verbeurd, wat eens hij had verspeeld; maar hij sterft «in schoonheid» — met het zèlfde verlangen.

En de zonneklok bombamde in zijn stervende hersens na, bombamde dat zèlfde verlangen.

Die 1e akte van Hauptmann's sprookje is zoo'n aardig mondjevol «Räda». Wat een a-lustigheid in dien mond van Witterchen, wat een volle klinkerklanken spreekt de oer-Geist, met zijn kikvorsch-watgeluiden: Quorax en Brekekekex. 't Is daar zoo'n helder, bobbelend waterbestaan, bei Molch und Fisch, in Liesch und Rohr.

En op 't rijke gras, op 't land, de vluchtige elven. Luchtig om de boomen zij gaan, in 't

1) 't Germaansche ras heeft smaak in zulke smakelooze betoogen.

Ibsen is er een afschuwelijke held in in zijn laatste werk, — Hauptmann ontzag zich evenmin Heinrich die van zoo weinig eigenwaarde getuigende woorden te laten zeggen: ik weet 't, de ander weet 't niet.

Voorwaar: ce n'est pas jurer gros van Heinrich, die toch de hoogste toppen had gevonden!

FEUILLETON.

DAGERAAD.

(Vervolg).

DE WERKMAN.

Is Héréniën reeds voorbij gegaan?

EEN BEDELAAR.

Diè herder kent hem. Vraag 't hem.

DE WERKMAN.

Is Héréniën hier reeds voorbij gegaan?

DE HERDER.

Ik wàcht hem. Hij is zijn vader gaan verzorgen. 'k Wilde hem nog eens zien; genas hem, toen hij was een kleine jongen.

DE WERKMAN.

Hij moet hièr komen. We zullen wachten saàm.

DE HERDER.

Hoe is hij uit de stad gegaan? Zijn vijanden, die moesten hem toch tègen houden!

DE WERKMAN.

Héréniën doet wat hij wil. En dan: zijn vader stierf in 't dorp; dat riep hem heèn.

DE HERDER.

Denkt gij, hij zal Rijkstad onder krijgen?

DE WERKMAN.

Is hij niet heerscher bij dat volk,
Een wónder, wóndermensch en een geheiligd
mensch,

Die dóorziet, door de schaduw van dit uur,
Zijn oog gericht, ter felre toekomst, dat de
daden welken; —

vochtig boschmos de boomen staan. Hun verwanten zijn de elven.

«Horch, Kind! wie Mutter Erde durstig sluckt und trinkt,
und wie sich Baum und Gras und Flieg und Wurm des Leuchtens freut, das immer neu erblinkt.»

Zóó trok daar 't zuigende water in de gronden.

En deze verzorging van taal vindt men telkens, het gansche werk door.

Zooals Sorma als Rautendelein gedaan heeft, dat is buitengewoon, — dat Sormaatje der Berlijners, voor wie een lièver, minder *afgekorte* naam past, — die wij zoo gaarne in ons midden zouden behouden.

Hoe dartelde, speelde vaak kleine Rautendelein, wat was zij aardig toornig op de bij die haar hinderde.

Hoe sprak zij weer, teeder-bezorgd «Lieber, Liebster» tot haar Balder, haar zonnegod. Hoe sprak ze, fluisterend, Heinrichs bezielende woorden tot den Pastor, trillend na.

En hoe *ontzettend* was 't slot: Heinrich, de onwaardige, terug tuimelende naar 't dal, en zij gevloekt, uitgeput neerzinkende op haar leger, gebroken, al haar geluk heen...

't Samenspel in de 3e akte was best. Als Alfred Rittig Maeterlinck eens kon begrijpen, als de Germanen in 't algemeen eens konden vatten wat de stilte zeggen wil, — dan zouden ze wel dragelijker zijn.

Best was Bayrhammer als de oervader (Nickelmann). Er was een ontzettende wereldverachting in zijn stem toen, de Faun hem voorstellende een elf te huwen, hij zei: Fällt mir nicht ein!

De oermoeder leek naar *niets*. Stem te jong, uiterlijk te jong. En dèze snauwde, was kribbig

En geen die wel zoo goed als hij
De daden namat van voorzichtigheid en overmoed,

Om weer een blijdren, nieuwren tijd te winnen.
Zijn wàre boeken heldren ons 't verstand,
En leert men er ten duidelijkst uit,
Welk is de weg, die naar 't beste heenleidt,
En wat op tijd, van mensch een machtig God maakt.

DE HERDER.

Gij zijt een van hen die hem lief hebben en beschermen in de stad.

DE WERKMAN.

Wij zijn honderden, duizenden om hem lief te hebben en wij aanbiddē hem, — besloten hem te volgen tot den eindgrens van zijn ideeënland!

De werkman gaat op den weg zien naar de komst van Héréniën. Dan komen nog vluchtelingen en een groep boeren met wagens en karren. De paarden zijn de hoogte opgeklommen, trekkend hun dubbelen last.

VADER GHISLAIN.

Onze beesten kunnen niet meer. Laat ons hen laten rusten.

Hè daar, jullie bedelaars. Is dat canaille van Héréniën hier soms voorbij gegaan?

BEDELAAR BENOIT.

Vader Ghislain, zwijg!

VADER GHISLAIN.

Zwijgen! Voor wie zwijgen!? Gij kent Héréniën?

BEDELAAR BENOIT.

Vader Ghislain, wij hebben hier de macht en kunnen u neerslaan, voor ge nog *moord* hebt kunnen roepen. En als ge ons jaren en jaren voor de deur toewierpt 't slecht vleesch van uw

als een toornige heks, in plaats van *De Verstandige*.

Nora.

We tàsten naar moraal.

Geef uw stuk een *wreed* slot. En men zal over u spreken.

Geef dat on-verwacht. En men doet het àndermaal.

Geef er een, waarbij een fatsoenlijk burgerman zich nog wel tien maal bedenken zou, vóór hij de daad tot de zijne zou maken (nooit te overijld; niet lichtvaardig of voorbarig; je kan nooit weten, hoe nog een stuivertje rollen kan!) en ge hoort over u ten derde maal.

Alle drie vindt ge in «Nora».

Het eerste *steekt* er; het tweede is, als nèt tot de «pointe», te bewonderen.

Aan de bewondering voor 't heele stuk doe ik ten slotte mee: die tiffste Erfassung der Frauenfrage, bekoorend, meesterlijk verteld. En aangrijpend.

Had Ibsen van Helmer meer een schavuitje, een onbetrouwbaar heertje gemaakt of een ergernis gevend man, we zaten allen eenstemmig met Nora in één schuitje hem uit te veteren.

Nu is Helmer echter in zijn doen tegenover 't kindvrouwtje Nora eer hervorragend sympathiek, de eerste en tweede akte. Wel laat hij haar van tijd tot tijd zijn eigengerechtigd kantje zien. Doch eerst in 't eind der derde akte komt de *aap* uit de mouw: stelt hij zich weinig «digne» in 't zoeken, vinden en uiten van verwijten aan. (Om nu niet te spreken van zijn niet-kunnen-begrijpen van Nora's motief).

De auteur nu, die voor Helmer spelende, *het* zwaartepunt van het bedrijf zou weten te leggen

varken en d'afval, resten van uw maal, dan hebben *wij* toch die jaren en jaren, in ruil, onze beden gegeven en onzen zegenenden dank. Voor 't verleden zijn we *gelijk*. 't Tegenwoordige hoort *ons*.

Dreigend gaat hij op Ghislain af.

EEN BOER.

Vader Ghislain, vader Ghislain, je hoeve «Klinkende Velden» heeft 't vuur gebracht over de heele «Wolvenstreek».

De boomen branden aan 't eind der laan.

't Dennenbosch knettert en schreit en huilt zich uit.

En de vlammen,

De wolken branden,

Verteren, verschroeiē de lucht.

VADER GHISLAIN.

En wàt zou dat mij!,

Dat de vlam in 't bosch slaat

En 't hout en de vlakten verschroeit

En dat de wind brandt en de lucht loeit

En de grond breekt, als een steen slaat.

(op anderen toon):

Die bedelaar sprak mij daar van dooden!

Maar doè 't dan en doe 't goèd dan man!

Daar zijn mijn armen, zijn mijn handen

geleverd aan de inertie; hier is mijn hoofd en
zijn stijfhoofdigheid,

Hier mijn verflenste huid, verwenschte poriën,
Hier is mijn rug: de gansche menschap, ruïne
die ik sleep

Jaren en jaren mee.

Ik vraag wel: waarom leef ik nog:

Ik spit een land, waarlangs de vorst komt scheren,

Ik bouw de weien, waar-òp 't noódlot slaat,

Wat eens mijn vader gaarde, duit bij duit,

in dit kwaadaardig verwijt: «Deines Vater leichtsinnigen Grundsätze — schweig! Deines Vaters leichtsinnigen Grundsätze, du hast sie alle geerbt», later nog eens gerepeteerd in: «Keine Phrasen. Mit solchen Redensarten warf dein Vater auch um sich», alsof 't nu eigenlijk maar *dáárom* te doen was, — die zou 't pleit voor Nora hebben gewonnen. 1)

Intusschen is 't maar gelukkig, dat men die zinnestjes ('t is wél onbegrijpelijk) *niet* lanceert. 't Publiek zou er ten onrechte op aanvallen.

En liever Nora *niet* er in, dan: (zóó) verkeerd begrepen.

Die 't stroef motief overwint, — voor hèn alleen ontplooit zich 't zilverhelder landschap van Ibsen's ideaal.

Ik weet niet zoo *edele* «donnée» als die van «Nora»; ik vind den auteur, een werker en een *reusachtig* talent, om uw leven lang tegen op te zien.

Om de onderscheiding van Van Deyssel hier te gebruiken, een onderscheiding tusschen litterair en goed, en om die voort te zetten van goed tot *mooi*: Nora is een *mooi* werk, een ontzettend, *verrukkelijk* mooi werk — alleen niét litterair. Maar we zouden voor zóó iets, 't litteraire er misschien aan gaan geven.

't Is ook zoo vrij van de gebreken, die in 't overig werk van Ibsen te vaak, te hinderlijk zijn. Die symboliek-woede, aanvallen, die een ondeugend, jeugdig toespeler in den salon, den

1) Eigenaardig, dat warm-loopen voor aanmerkingen op «de opvoeding». Scheld een schooljongen, (een dienstbode) voor veel uit dat leelijk is, — zij nemen 't, naarmate het individu en de omstandigheden, gereedelijk in. Zeg hen wat over hun «opvoeding» — en gij hebt *alles* misdaan.

Iets zeer dankbaars en ridderlijks is hier in.

Wat hij verbòrg, versloot, als spierge vrek vergroef,
Ik heb 't verlòren, ik heb 't vereten,
Ik heb mijn zoons gesmeekt, ze aten mij,
En zijn in peilenlooze stad toen opgeslokt,
Willend 't steriel en ma'gre leven.
Onz' dorpen en gehuchten liggen dood,
Rijkstad heeft de macht gebroken
Bloed uitgeheveld met zijn hand,
En nu verzaamlen zich op tuin en morgens
De ziekten van de zon en lucht, de vloed en
grond.

EEN BOER.

Uw smart is de onze. Wij deelen uw ellend'...

VADER GHISLAIN.

Toen ik een kind was, vierde men 't zaaifeest,
De grond was hoorig aan 't volk alleen,
De zaden bloeiden als een bloem-geluk.
Nu is de aarde bang, want heeft zij zeker moeten
schenden

Iets ondergronds, wat dat geheiligd is.
En alles hoort nu aan 't zwàrt-gruis
In 't dònker van de nachtaard eens verborgen.
Spoorstaven op de gewapende velden,
Bewapend met seinen van goud — zij slingeren
zich;

Treinen scheren de heide en zoomen de eind-
streek,

De lillende heem'len, vereten door de rook.
Het warme rijp-gras, de maagdplant en 't koren
Eten verderf en giftigen zich in —

De tijd is, waarop de schrikkele verwinnaars
slechten

Hun strijd: het vuur en lood.

En nu de hel men ziet, die tot de hoofden
stijgt.

(De bedelaars wijken terug, dreigen nu niet.)

(Wordt vervolgd).

bijnaam van «critisch aangelegd jongmensch» zouden verschaffen, — waarvan Ibsen is gelardeerd —, die mist men allen hier.

Sorma met haar alleraardigsten lachmond, witte tanden en lieve, vroolijke oogen, gaf in de re akte een Nora, door geen verdrietje gepijnigd. Ze bewoog zich zoo grappig natuurlijk, vergat zoo heelemaal 't hiaat in den vierden kamerwand, waardoor wij zien.

Maar hoe werd 't langzamerhand tragisch, dat schoone spel: dat eerste bedrijf, dat met een ontroering sloot; voortgezet in 't tweede, — de wassende angst. Tot Helmer den brief aan Günther stuurt, dat ongelukkige, giftige papier. En dáármee was voor de dartele, arme Nora alle geluk heen.

Wel was zij later weer 't liève vrouwtje, — de handjes smekend geheven, 't vleistertje. Doch toen dat *ontzettend* moment: 't zien van den brief, die in den brievenkast valt: 't zich vasthouden aan de deurgordijnen, 't zich vasthouden aan de hoop, dat ze nog redding brengen kan. En toen dat verschrikkelijke, — de Tarantella-dans, hèt *middel* tot uitstel, tot redding?

Tot redding?

O God, ze zou rødden, 't lag maar aan haar. Ze zou uitstellen, ze zou...

En haar haren flardden woest om haar heen. Korte, afgebroken slagen op de tamboerijn sloegen het onheil. Het lièt zich nog jàgen, maar het keerde terug en drong, drong.

Als de manen van een vluchtend paard joegen haar haren om haar heen. Zij vloog over de onbegrensde steppen, zocht, waar ze nog redding vinden zou uit den nauwer insluitenden dood.

Overal was onheil, nergens lāfenis meer. Arme Nora, die zóó danste om 't geluk.

Thuis gekomen, ritselden de boomen in mijn tuin. De herfstnacht geurde en de geur der vochtige oude blaren drenkte de diep-rillende nacht.

De stilte was rondom; een tuindeur klepte in de verte. De maan wenkte, als een schijf zoo groot, in de wolken en die dreven er kanten en stukken af, zoodat een gek pak licht in de lucht bleef hangen, tot het verdweën.

Nora — haar beeld ziende, ging, dien eersten nacht alleen, onder de sprakeloos-trillende boomen.

Gespenster.

DR. HEINE-ENSEMBLE.

Familiendrama in... zooveel bedrijven.
Zeit... Gegenwart.

Ik vind 't in de Ibsen-uitgaaf niet. Is 't een attentie van dr. Heine?

Ein Gegenwart... ohne Ende?...

Welk een compositie ook in dit stuk.

Hoe op de zèlfde wijze dóór-gezet — tot 't eind toe. Ibsen — wat een *wil*, wat een *kracht*.

't Is, of hij elk artistiek, litterair verwijlen stelselmatig vermeed.

Begreep hij in dat vermijden zijn heil?

Prefereerde hij den niet-artistieken werker, die (zich) een huis bouwt, boven 't dragelijk artistie, dat niet klaar kwam met zijn eerste plan?

Hij geeft, star, onverklaard als hij is, ons zelfs niet 't kleinste bewijs. Of vinden we in «Peer Gynt», dat verhaal van «het miskend genie», de verklaring?

De vertooning was in menig opzicht van de Heine-rs zèér schoon.

Jammer dat *Waldemar* niet meer articuleerde; dat zijn stem ook wat nasaal klinkt.

Hij en mevr. *Riechers*, een bijzonder *krachtige* vrouw en een heftig talent, gaven een samenspel dat menigmaal ontzettend was en geheel in de Ibsen-*idee*.

Niet ten onrechte spreekt dr. Heine van zijn Ibsen-theater.

Ik volgde 't werk in 't tekstboek; ik streepte daar de prachtigste scènes aan. En nu zie ik: 't was niet minder dan zes maal dat er een *rilling* van ontroering door de zaal ging.

Welk gezelschap doet dat voorloopig nog na? De Heine-rs staan gewèldig, *machtig*, in onze herinnering.

DE PERS.

Nora.

's-Gravenhage.

Men is 't er in den Haag over eens geweest: Sorma wàs Nora. En daarmee heeft zij bewezen te zijn een voortreffelijke, innig-lieve vrouw.

«Het Wonderbare...»

Daar gaat het in dit drama om, aldus schreef Van Nouhuys. Aan Helmer wordt het geopenbaard in Nora, maar onder omstandigheden, die hem zóó verbijsteren, dat hij het niet ziet, niet erkent; dat hij zijn heele correcte maatschappelijk-mensch-zijn zou moeten verloochenen om de heerlijkheid daarvan te kunnen naderen. En dat kan Helmer niet.

Aan Helmer's kant staat de «compacte Majorität» van het publiek. En Ibsen neemt de rol van den moraal-hervormer, die het ongepermitteerde goedkeurt: een hoogst ondankbare rol!...

Nog wel uit naam van het «wonderbare» — zoo onmaatschappelijk mogelijk.

Nora hoopte er op in haar man...

Nu komt aan haar de beurt om gered te worden. Want haar ziel wordt zóó bang en ziek door de gevolgen van haar daden, dat zij geen ander uitzicht meer heeft dan den dood, of... het wonderbare. Ditmaal in hèm, in Helmer.

O, als het zich nu in hem toont, zoodra hij het in haar wéet, dan komt de groote levensvolheid voor hen beiden. Ondanks alles.

En ze wacht — wacht... bang, beschroomd, bevend... vóor-voelend de onmogelijkheid van dit te groote geluk...

Arme Nora! Het wonderbare openbaart zich niet in hem. Er is niets in zijn ziel dan het maatschappelijk-correcte, dat spreekt van plicht en deugd, van deugd en plicht. En ijskoud valt de ontzuivering over haar onder zijn toornige woorden... het aandoenlijk kinderlijk geloof krimpt weg, en de pijn schokt de kind-vrouw tot mēsch.

De schrijver is blijkbaar zèér onder den indruk van sympathieke-Sorma's vertooning.

«Ik heb Nora zien spelen, zegt hij, door Aleida Roelofzen en mevr. Rössing, door beiden zeer verdienstelijk.

Zóó verdienstelijk zelfs, dat ik in beider spel momenten weet, waarin zij Agnes Sorma overtroffen. Mevr. Rössing in haar spelen met de kinderen en het opsieren van den Kerstboom, Leida Roelofzen bij het begin der «afrekening» in de derde acte, als Ibsen zoo koelnuchter begint te redeneeren.

Maar... de groote verdienste van Agnes Sorma in deze rol is het scheppen van een eenheid, het *waarmaken* van den persoon van begin tot eind door alle overgangen heen.

En we hebben ze gezien, minder en minder het ontoerekenbare, lachende, dartele kind, meer en meer de bange, voor het naderende noodlot terughuiverende vrouw, we hebben haar tranen

zien schreien, echte tranen, den doods-dans zien dansen, haar wangen zien slinken, asch-vaal worden toen in haar de liefde stierf, wreed vermoord door den man voor wien het wonderbare geen waarde had.»

In het *Dagblad* bekent de heer D. F. v. Heyst dat hij de Nora-ommekeer niet vatten kan in deze, op zich zelf goèdige, vriendelijke woorden:

«Zichzelve op te voeden en tot ernstig nadenken te komen zal voortaan het doel van haar leven zijn.

Of op dit besluit niet wat af te dingen valt, en of het haar eerste plicht niet zou zijn, als een liefhebbende moeder voor haar kinderen te zorgen, laten we nu maar in het midden. Ik spreek nu alleen over het spel der gevierde kunstenaress Agnes Sorma.»

En dat prijst ook hij als zéér hartstochtelijk.

Al iets minder luchtig, al iets meer *zorgelijk* in 't eerste — en wat smaakvoller gekleed in 't laatste bedrijf — had de *Haagsche Courant* zich Nora gedacht. De *Avondpost* daarentegen juicht het buitengewoon-frivole toe.

A m s t e r d a m.

«Het wordt na het zien alleen van «Nora» moeilijk te zeggen, hoe zij is in het tragische. Nora is nu eenmaal een der meest bestreden rollen van het repertoire en het is wel mogelijk, dat er geen actrice bestaat, die de twee deelen van de rol goed weet te vereenigen, eenvoudig omdat zij niet tot één te maken zijn.»

Deze opmerking van Gio in 't *Handelsblad* is, na het voorgaande, opmerkenswaard. Voor hem niet 't minst.

«Eenvoudig omdat ze niet één te maken zijn.»

En dáár waren we in den Haag nu juist zoo blij mee.

Maar daar Giovanni wel drommels goed weet of iets *is* of *niet* is, zonder meer — daarom moeten we aannemen dat Sorma in Amsterdam minder fijn gedisponeerd was.

En in die onderstelling begrijpen we volkomen den heer Berckenhoff, die aan de *Nieuwe Rotterdammer* meldde:

«Sorma is een groote kunstenaress, die de ingewikkelde natuur van Ibsen's heldin heeft uitgebeeld op zeer eigen wijze, met groote kracht, zoodat haar opvatting den tragischen uitgang van het drama zooveel doenlijk aannemelijk maakt.»

Een Helmer-ovatie stak die oolijke heer een dag later af:

«... In onze naaktheid betast, zouden we allemaal broertjes blijken te wezen van Helmer.» 't Is zijn gróndtoon.

«Helmer heeft inderdaad gelijk. Met een vrouw, als Nora, weet je nooit wat je boven het hoofd hangt en de eenige uitweg blijft, haar zedelijk onder curateele te stellen.»

Intusschen:

«Ibsen kòn, mocht zijn stuk niet met een zoogenaamde verzoening doen eindigen, wilde hij niet vervallen in de conventie, waartegen hij in zijn drama zelf juist ingaat. Hij heeft ook wel verwacht, dat het publiek zijn «einde» niet zou accepteren, want hij kent zijn Pappenheimers te goed om niet te weten, dat in allen in meer of minder mate een Helmernatuur woont. Ibsen zelf trouwens, is als mensch even goed als wij, een zoogbroeder van Helmer. Want, om het publiek te believen, hééft hij later een verzoenend slot voor zijn drama geschreven, waarbij Nora ten slotte terugdeinst voor de beslissende daad. Zulk een zelfverloochening kan hij alleen hebben bedreven in een Helmerachtig oogenblik.»

Elders schrijft hij:

«De drama-dichter heeft in elk geval zijn doel

bereikt, want tot de zelferkenning te worden gebracht onzer Helmernatuur, daarin steekt toch ook winst.»

Juffrouw Hendriks neemt 't in de *Telegraaf* voor Sorma's op, die zij hoogelijk en met enthousiasme roemt: «Sorma was Nora.»

En daar ook de beide hiervoor genoemde Amsterdamsche critici in bewondering zijn voor sommige episoden in haar spel, en evenzoo de heer Rössing in 't *Nieuws*, blijft Sorma's tournée met dit stuk een *erkende* en een *schoone* triomf, in Rotterdam gesloten, en door Johan de Meester daar met fraaie regelen besproken.

R o t t e r d a m.

«Het was het tegendeel van sober,» zegt hij. «Maar het was prachtig. Men moest er aan wennen.»

En hij wende er aan. En 't klinkt als een antwoord op Van Nouhuys' stem: «Het Wonderbare, dáár gaat 't hier om,» als De Meester zegt:

«Het gaat hier niet om de kleinheid van Helmer, het gaat hier àl om de grootheid der vrouw. Dat is het bijzondere, het magnifieke, het eenige van Agnes Sorma's spel, dat zij dat deed voelen, als nooit vóór dezen.»

«Weet gij wie Nora is?» zegt hij, Nora van Ibsen qualificeerend.

«Een groot Gedicht, door een man geschreven. Een man is zoo goed en zoo groot geweest, om de vrouw te kunnen begrijpen. «Ehret die Frauen...» Jawel, van Schiller. Heel juist voorschrift. Maar — zoo een gezegde. Hier is de daad, de «daad-van-den-eerbied, van het vermogen-te-begrijpen.»

Elders brengt zijn bewondering voor Sorma's spel hem tot deez' gelukkige zinnen:

«Is het niet als voor Sorma's Nora geschreven. Mooi was zij niet, maar hoe waar werd de onweerstaanbaarheid van het altoos-verleidelijke in haar, toen die ten doode opgeschreven gek van een Rank niet langer kon zwijgen. Zij — oprijzend, was plots de zacht-strakke reinheid, het was of de reinheid was opgestaan. La pureté, c'est la femme même. Maar zij danst de tarantella. God, die dronkenschap van haar dans!»

Alleen *L'Intruse* van Maeterlinck, hebben — volgens Johan de Meester — de Heiners te Rotterdam bepaald niet goed gegeven.

Het stuk was niet *verzorgd*.

Geheimzinnigheid en poezie — beiden ontbraken volgens hem.

Over andere opvoeringen van deze Duitschers is hij daarentegen uit. En men weet hoe hij zich in schoone woorden uiten kan:

«Mevrouw Alving kon niet anders zijn dan mevrouw Riechers. O, wat was het volkomen van natuurlijkheid! Deze vrouw zal hier voor ons te doorleven hebben een tragedie als van Oedipus; als de lucht aan de kim stoot op de vlakke, zal haar verleden vallen op het heden, en zooals avondnevel en aarde ginder vóór ons één zijn van toon, zoo is het bij haar verleden en heden: ééne lange vreeselijkheid.»

Zoo over *Gespenster*.

Elders, bij *Rosmersholm*, wordt den artistieken leider een ovatie gebracht; wordt de liefdevolle ernst, waarmede de vertoeningen werden bestuurd, dankbaar herinnerd.

Buitenlandsche Kroniek.

— De «Soir» kondigde een voordeelig record in de tooneelwereld aan: Sa r' a h had in 193 vertoeningen over de 2 miljoen francs met Rostand's (gouden) «*Arend*» ontvangen.

Die arme Rostand. Die nu juist, naar beweerd wordt, aan hersenverweking lijdt, — nu zijn Arendsjong zoo agio doet.

't Werk verscheen nog steeds niet in druk. Redenen zijn er natuurlijk genoeg te vinden: de een meent, dat men het stuk maar liever niet uitgeeft omdat bij de lezing eerst recht zou blijken, dat het litterair niet hoog staat, een ander dat Rostand, zooals indertijd Sardou, er voordeel in ziet, het stuk niet in druk te geven zoolang het trekt, omdat er misschien menschen zullen zijn die het niet gaan zien, wanneer ze het kunnen lezen.

Zijn diè er óók al? Maar dan gaan we vóóruit!!!...

— *Duse*, die naar Spanje gaat, verraadde aan een berichtgever van een Duitsche courant, dat zij bij haar terugkomst «in lieb Berlin und bei den lieben Berlinern» iets nieuws uit de modern-realistische-Duitsche-school zal meebrengen.

Geen wonder dat de geflatteerde Berlijners zich nu reeds spitsen op het toegezegd moderne mondje-vol.

— Het theater «El Bardo» te Antwerpen opende l.l. Maandag met de eerste opvoering van *Tolstoj's* «De Macht der Duisternis», in de vertaling van *Arnold Ising Jr.*

De Antwerpsche «Violier» geeft de advertentie met deze eindregels: «Begin: 8 uur stipt. Tot slot: Dansfeest.»

't Dansfeest waarschijnlijk om zoo'n beetje in den stijl van wijze-Tolstoj te blijven.

— Het Berlijnsche «Central-Theater», dat pedagogische neigingen vertoont, gaat nu 's middags kindervoorstellingen geven. Men begint... met de «Poupée».

Operetten bij kindervoorstellingen! O heiligste paedagogie!

— «Don Juan's Höllenqualen» is een symbolisch drama in twee deelen, te Stuttgart bij Cottasche verschenen, dat de Boedhistische leer behandelt.

Ferdinand v. Hornstein is de auteur.

Erratum.

In 't vorig nummer leze men in 't Feuilleton 3e kolom, regel 7 v. b.:

«Waarom de krijg toch losgeworsteld is?»

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt. à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Haagsche Schouwburg. — Johannisfeuer. — Don Pietro Caruso; Ontrouw. — Portretten van Nederlandsche acteurs. — De Pers (Vergadering Amsterdamsche afdeling v. h. Tooneelverbond; Pietro Caruso en Ontrouw; Romanesk; Johannisfeuer; Gretchen; De zedelijkheid in Drogeveen). — Buitenlandsche kroniek. — Feuilleton: Dageraad. — Advertentiën.

De Haagsche Schouwburg.

De heer Brondgeest viel ons, in de Nieuwe Rotterdammer van 13 October geciteerde artikeltje *voor* het *onveranderd* voortbestaan van den Haagschen Voorhout-schouwburg, in de Nieuwe Rotterdammer van 14 October aan.

Wij hadden dan gezegd en bedoeld: 't Sloopen van iets gezelligs, vriendelijks, kan niet te goeder trouw geschien. We zouden niet verantwoord zijn, als we 't deden...

Tóch verbouwen! — blijft echter de heer Brondgeest meenen.

Waarom?

Wel: «De eventuele nieuwe Haagsche schouwburg zal nog veel gezelliger worden dan de thans bestaande; immers niets kan beletten die gezelligheid zoo hoog mogelijk op te voeren.»

En tóch, meneer Brondgeest, we zijn *heusch* met het bestaande zoo voldaan.

We *voelen* zoo de lavende gezelligheid in dien bestaanden om ons heen. We *voelen* *verhouding*, *evenwicht*, iets *compleets*.

Wat er bij komt, maakt stellig incompleet of overcompleet.

We zijn nu zoo *content*. We weten en waardeerden wat we hebben. Niet wat we krijgen, krijgen!... krijgen!...?

En nu hebben we de acoustiek er nog even buiten gelaten.

Die zal toch *zéér* denklijk bij verbouwen verminderen niet waar. Dit héél goede wordt gauwer minder dan beter. Beslist.

U weet 't nèt zoo goed als wij: 't vraagstuk der acoustiek behoort tot de onopgelosten. Al tornt uw sprudelnd optimisme daar nu tegen op — 't geeft dat vraagstuk *geen* onfeilbaar resultaat. U kunt ons geen beter of even goede acoustiek waarborgen.

Heusch. Besteed uwe naar allen schijn goede voornemens aan den Parkstraat-schouwburg. Dát is toch in elk geval zeker: twee aangenaamheden geven méér dan één.

En zoo onfeilbaar meer dan één — *met de kans van géén*.

't Idee van een tweeden, tot «de hoogste

gezelligheid opgevoerden» schouwburg, naast den bestaanden, juichen we werkelijk van harte toe.

Johannisfeuer.

SORMA.

Ik heb me zeer kwaad gemaakt om dit stuk. 't Heeft me getergd, continu gehinderd.

Ik heb 't zoo 'n groote *zonde* gevonden, dat die kleine waereld-artieste, liefst-zacht Sormaatje 't heeft moeten reddén — al die valsche moevementen heeft moeten vergoelijken, dien frauduleuzen Sudermann heeft moeten verbloemen.

Was 't niet ergerlijk, was 't niet naar!

Kon ik Sorma zoo nog *beklagen*, in Rotterdam woonde Sudermann de opvoering bij. En na 't laatste bedrijf riep Sorma hem naast zich, op 't tooneel, om hem méé te laten genieten van het applaus en 't voorwerp van de ovaties te laten zijn.

O; ik kan 't me zoo begrijpen, dat Johan de Meester toen schreef: «Waarom riep Zij toch Sudermann naast zich?»

Zij! Zij! Ze was toch in onze verbeelding zoo'n kleine, dappere heldin. Zoo'n verrukkelijke, strijdende kunstnares. De lijdende, de geplaagde.

Maar nu over 't stuk.

a. Sudermann schrijft 'n stuk om één mooi idee, — hier Heimchen.

b. Maar hij kan dat idee *niet* geven.

c. Hij ziet die mooie idee niet in een *verband*, in een reageerende entourage. Hij ziet de idee *geworden*, zooals zij is, niet *verworden*, door de reagentia van buiten-af, tot wat zij is.

En achteraf die omgeving scheppende, niet technisch-handig genoeg om de *gevoelde conceptie* te geven, lukt hem dit nog véél minder met de *bedachte omgeving*.

a. Heimchen.

Haar geboorte zou haar vloek zijn.

't Noodlot van Oedipus, dat van de Alvings in «Gespenster», — dat onafwijsbaar noodlot, dat opdoemt, als men 't zou vergeten.

Dat noodlot dat ik wel dacht in de telefoondraden, onafgebroken, langs een spoorbaan. Die draden die hun laagste daling hebben tusschen twee palen in, — draden die dan stijgen, met den snellen loop van den trein parallel mee. Ze zullen nu boven den wagen gaan, — ze zullen steeds op gaan; hooger, en hooger zij gaan.

Maar bij een héél aardige stijging staat plotseling, recht, een onverbiddelijke paal. Die strémt den opgang; en de trein, die snelt voort, stoomt langs een dalende daling.

Tot de stijging weer begint en... de onverbiddelijke paal weer den draad grijpt, en naar beneden *dwingt*.

Zoo had ook Heimchen haar onafwijsbare destinatie. Ze zou niét gelukkig zijn.

In haar stroomde háár melodie: ze zou stelen, gelijk haar moeder stal. Ze stál ook 't eennachtsgeluk, — maar dàn, opdat ze 't niet zou vergeten, dan kwam weer de onverbiddelijke moira, die naar beneden dróng.

b. Heimchen der conceptie had dus haar destinatie telkens te *bekennen*.

De uit Sudermann geworden Heimchen *legde* zich haar *destinatie* op.

Haar «noodlottig noodlot» was een *inbeelding*, een gril, zooals iedere andere.

Wij zouden haar daarover eens ernstig hebben onderhouden. «Heimchen, waarom maak je 't nu noodeloos zoo onaangenaam!?»

«L'ombre passagère» van de moeder was nu wel een gelukkige vondst, en 't éénige kwade teeken, maar 't was geen onverbiddelijk lot. 't Was niet 't fatum — dat herinneren kwam.

c. De eenige die ingrijpt in Heimchen's handelen is Georg. Hij hing ook *direct* met de conceptie saam. Hij moet zich allengs tot 'n hero ontwikkelen, niet alleen voor Heimchen maar ook voor ons, zóó, dat Heimchens uitval:

Du sollst auch herrschen!

in de ze akte, dat hoogtepunt, niet belachelijk klinkt.

En achteraf mag hij niet minder hero worden, wil 't crescendo over de twee akten, tót dat culmen, niet al te mal blijken.

Georg mag dus allerminst de idee geven: alleen over een bakvisch tot heerschen potent en gerechtigd te zijn.

En nu heeft men slechts na te gaan, in hoe ver Sudermann's incomplete ventje aan die voorwaarden, *de bedoeling*, beantwoordde.

Komen de personen ons alzoö afzonderlijk minder zuiver voor, de som dier onzuiverheden geeft slechts te *duidelijker* onklare klank.

En om de toemeloöze maat dier onverduurbaarheid nu maar flink vol te proppen, had Sudermann alleen maar zijn stuk over vier akten uit te dijen, wat hij dan ook dee. Maar daarbij is 't een *feit*: hoe meer de valsche klank wordt verspreid, hoe méér zij ook werd gehóórd.

Dat er geen behoefte aan vier akten zijn, als twee voldoen, weet voorts ieder, behalve naar 't schijnt Sudermann.

Twee wilden we dus wel missen, als er aan de pootjes bijhangend: 't eerste, dat diende om te laten zien, hoe gediensig Heimchen toch wel was, en tot de ontplooiing van den alleszins knulligen kring, de frequentatie niet waard (zeker niet in de comédie) — het laatste om Heimchen te toonen: nu toch heuschelijk *alleen* — voor 't geval dat iemand 't nog niet gelooven zou.

Neen, Sudermann kan zóó iets uitwerken niet.

Hij is de man voor aardige tooneeltjes, grave-tooneeltjes, die dan aangekocht zouden worden door menschen, die op een plaat wel graag een aardig vroolijk bekje zien.

Dan weet hij bv. plotseling zoo'n hoekje van 'n kamer gezellig in te richten en er een knus Duitsch familiegelaagje te bestellen, genoegelijk bijeen.

Jammer dat *die* gaaf hem niet genoeg is. Jammer dat ze hier niet méér bleek.

Sorma was natuurlijk mooi: Ik herinner me haar verhaal: 't zien van haar moeder op den thuisweg, een nacht.

Ik zag den donkeren straathoek en hoor nog de woorden: «Marikke, min Dochterke!», — waarvan *Sorma* zei.

Ik herinner mij nog 't liedje dat zij zong.

't Werd zoo zachtjens verteld uit haar verre herinnering.

Voortdurend was *Sorma* gepassioneerd en er in.

Alfred Rittig was een beste Georg (wat een idee om al die Duitschers Georg (Sicörsch) te laten uitbrengen). Hij heeft een veelzijdig, gemakkelijk talent. *Sorma* heeft wat aan zóó 'n partner.

En ook de anderen waren niet kwaad. 't Was een ensemble.

Don Pietro Caruso; Ontrouw,

van ROBERTO BRACCO,

vertaling van W. G. V. NOUHUYS.

Hij was geimbibeerd, don Pietro Caruso, —

FEUILLETON.

DAGERAAD. *)

(Slot).

EEN BEDELAAR.

De arme man!

VADER GHISLAIN.

Arme man... Wat arme man!

(Hij wijst een boer op een bosch dat brandt).

Gij dacht niet waar, dat de vijand mijn huis verbrandde. Ge waart verkeerd. (Hij toont zijn handen) 't Waren *dese* handen.

En mijn bosch, dicht bij het «Dwaallichtmeer»? Ze zijn 't àndermaal. En m'n zolders, al m'n molens? Al tijd, àl tijd zij.

Neen. Neen; vader Ghislain is geen arm man. Hij is 't, en wellicht hij alleen, die duidelijk ziet.

Men kijkt niet meer met cerbied naar zijn veld; men laat 't geduld bij 't zien der trage wisheid van 't koren; men doodt de kiemen; hit ze óver en schikt en voegt ze in het veld opeen.

Geen vrouw meer is de aarde, een veel-gebruikte deern!

Nu zie dáár de vernieling, die haar de vijand bracht, waar eens de stad haar wondde.

De oorlog en de fakkels branden in;

Waar d'uitmergeling reeds was begaan;

De kogels schroeien —;

Helaas, helaas! zie hoe de dood daar springt;

*) Fragment, vertaald naar VERHAEREN'S «Les Aubes», — door Henri Doorman.

doortrokken tot in 't merg, van den straffen jeneverdrank, een leven lang ingenomen, tot hij hem «als water» dronk!

Iets had hij daarbij toch op een droog eilandje gehouden. Steil had hij 't ómwaakt.

De eer van zijn dochter. Die lag daar, wit en rein, in 's vaders galante, door den brandenden drank verdoofde verbeelding.

Maar *bleek* zag hij voor frisch en rein aan. De van alcohol gedrenkte bewaker kon zoo nauw niet meer onderscheiden; — dacht, met zijn kind niet op straat te laten gaan, haar ook van de bevuilding der zware stad te hebben gehouden.

Maar de «verleider» was gekomen door 't raam. Was ingehaald als een levenslustige, darte afleiding in dat armoedig binnenkamer-bestaan.

En don Pietro, die voor zijn toestand gedaan had wat hij kon, kreeg zijn straf, voor wat hij *niet* had gekund: zich zijn kind waardig maken. Zij vertelt hem van haar «val». Eenvoudig; omdat 't *waar* is.

Hij is er kapot van. *Niet vliegt hij den verleider van zijn kind aan, verscheurt of wort hem niet.* De alcohol werkte op tanden en handen vergoelijkend. Hij zal 't misdane restaureren. Een huwelijk zal de uitkomst zijn. Hij stelt 't voor.

Maar nu hoort hij 't: Men *huwt* niet de dochter van zoo'n verloopeling.

Zóó kreeg *hij* nu zijn straf thuis.

Nu is *alles* weg; zijn animo voor de jenever, spelen en daglichtschuwe zaakjes; de duvelstoejager is 't nu moe.

En de kracht die hij miste, om den beulekker van zijn dochter te wurgen, die zal hij nu gebruiken om zich een kogel door zijn galante, gedegenereerde hoofd te jagen.

Soberder, tragischer, dènklijker ook: hij gaat neurënd heen, zonder pistool in zijn vestjeszakje, zonder doodschietplannen.

En zijn oude leventje zal nu wel weer gaan

Geen regen en geen blauwe dauw zijn noodig, en ook geen sneeuw, die aan den bergvoet blinkt, en ook geen zonnegroet of kalme, zachte maanden, O, goeder is 't in-eens te einden, Vernietigend de vlakke met één slag.

EEN BOER.

Vader Ghislain is niet meer zeker van 't verstand.

EEN ANDER.

't Is zonde zóó den grond te schanden.

EEN ANDER.

Men weet niet, wat men gelooven moet.

(De ziener van 't dorp verschijnt; hij zingt zijn lied; met zijn handen speelt hij nà de vlucht der vliedende roode vogels).

DE ZIENER.

De boomen vluchten en de velden gaan, En het onweer, randstralend van goud,

Heeft kruisen gemaakt

Van 't noorden uit

Naar 't zuiden aan,

En de brandvogels duiden 't uit.

De brandvogels op de huizen, Hun nagels fel en de vleugels uit, En ter horizon heen de veeren, Vlamvend belegd zijn met brand.

Zoo ontzettend en talrijk zij zijn, Kómen ze uit de diepste bosschen En boden van 't vuur ze zijn Schijnen ze 't over de waereld te lossen.

De vreeze hangt er mee aan hun vlucht Geluidloos als een wonder,

den schuwen, waggelenden gang van voorheen, — alleen maar beroofd van dat ééne geluk, dat hem in zijn dronkemansleven nog zóóveel optimisme gaf — de trots voor zijn dochter.

Ik zal er mij wel voor hoeden de *mogelijkheid* van 't doodschiet-geval te betwijfelen, het *valsch-zijn* te constateeren.

De beoordeeling komt niet ons en niet een Pietro Caruso toe.

Alleen dezen Pietro Caruso. En die zal alles doen... behalve beoordeelen.

Ik zie ook al Bracco, van litteraire chicane beschuldigd:

— Neen. Caruso zou zoo iets niet meer gedaan hebben, zegt hem iemand.

— Maar hij *doet* 't *wel*, repliceert Bracco.

Zóó deed Ibsen àltijd.

«Hedda Gabler» begreep een regisseur bij een repetitie niet goed.

Hij had 't ook niet te begrijpen, zei hem Ibsen. Ik geef alleen 't geval. Of u daar nu bij kunt of niet, — dat komt er nu minder op an.

En wat zijn wij, met dien regisseur, dan toch in 't zelfde mal spoor, als we naar zulke bedenkingen, de al of niet waarde van een stuk gaan uitmeten. Omdat nu in ónze normaal-gekweekte hersentjes de *essentie van abnormaliteiten* niet indringen wil (ik sluit met 't noemen der essentie dus de toevallige behandeling van den auteur uit), bij den een (regisseur) wat gauwer dan bij den ander, — dáárom verklaren wij: 't geval *is* niet mogelijk, *is* valsch.

Waarlijk. Moet ons *verstand* wel worden geraad-pleegd? Moeten we dáaraan toetsen?

Of moeten we 't werk leggen aan ons *gevoel*, aan ons *hart*, om te voelen of 't dat wil verwarmen?

Uit dat laatste moet zéker de waarde blijken. En zóó komt 't, dat we onder al de technische

Hun bek spit en navelt en raapt er den grond Om er te knagen, om er te vreten Aan 't hart van de aarde te eten.

De zaden sterven die men heeft gezaaid, En de molens en hun vliegende vlammen, Draaien en zwenken op de zonlucht rond Draaiende, stormende, bloedende paarden, Klimmend uit rook in 't rond.

Zie nu het voorspelde uur, Doodsklokken luiden er uit door 't vuur — Luidt den dood uit der onvruchtbre gronden! Luidt ge uit nu en uit nu het voorgezegd uur, Klokken luidt luide den rouw om 't uur, Om den rouw voor de stervende gronden.

VADER GHISLAIN.

Hij heeft gelijk, de ziener, de gek, om wien we lachten, om wien ik lachte, en dien ik nooit begreep. O! *Het* groote licht komt nu.

(Hij wijst naar den horizon).

En hij, hij was 't die langen tijd vermoedde. En wij, wij waren daar met oude verwachtingen, oude illuzions — wij, die staken 't staafe van 't gezond verstand tusschen de schrikkelijke roeden der bestemming.

(Jonge lieden uit 't dorp, boeren-knechts, arbeiders, vrouwen, voeren op een draagbed Pierre d'Hérénien aan. Een priester begeleidt hen. De stervende beduidt hen met zijn hand, dat hij tè pijnlijk lijdt; beduidt om stil te staan).

JACQUES HÉRÉNIEN.

Hier heen mijn vrienden, zet hem zacht neer! (Hij helpt de dragers en zegt, als tot zich zelf):

fouten van een verhaal als De Jonggehuwden 1) van Björnsterne Björnson, iets hartelijks, iets zéér hartelijks blijven tasten.

Kom ik nu weer tot «Don Pietro Caruso» 2). Dan heeft mij dat *niet* verwarmd. Ik voelde méér voor

Ontrouw

een geestig stuk, al was de geest niét van de aardigste soort.

Met veel virtuositeit laat Bracco dit werkje draaien om een vondst, den auteur van zijn andere stukken waardig: de vrouw die geen liefde begeert van den man, die aan haar trouw niet geloofst.

In de bewerking verloor hij van z'n waardigheid één been.

En hij trof een slot, waar je even om lacht, waarvoor je zegt «aardig, héél aardig», als belooning... voor de *loonende* vondst van den gelukkigen auteur.

't Stuk moet zijn een vuurwerkje van luchtige, *ondoordachte* geestigheden, over, of op 't kantje af, — niet een talmend repeteer vuur van gewaagde gezegden.

't Ging nu *veel* te traag; Théo Mann, hoe verdienstelijk ook, heeft er de ondeugende, maar argelooze wuftheid niet in kunnen brengen.

Men heeft deze stukken van Bracco bepaald niet hun récht laten wedervaren.

Portretten van Nederlandsche acteurs.

De Commissie voor de *Gallerij van Portretten van Nederlandsche Tooneelkunstenaars in den*

1) 't Stuk werd in den Haag Diasdag gespeeld. *Christijn* was er over 't geheel goéd in; wel eens er naast, — maar zijn stem (heeft en) had iets zachts en gelijkmatigs, dat in dit fijne stukje past.

2) Over de niét-goede vertooning elders. Ik mag daar wel volstaan met 't oordeel van den vertaler te citeeren, — natuurlijk voor dit geval het beste.

Arme oude, arme oudel! niet te kunnen ster-ven als uw vader, in uw bed! O, de oorlogen, oorlogen, we moeten ze haten met haat van diamant.

PIERRE HÉRÉNIEN.

Héréniën! Héréniën!

JACQUES HÉRÉNIEN.

Hier ben ik vader, hier bij u, bij uw oogen en uw handen, als in den tijd van moeder, — vader mijn. Zóó dicht bij u, dat ik uw zieëk hant hoor. Ziet, hoort ge mij? Voelt ge wel dat ik ben, die u wel àl-tijd liefhad.

PIERRE HÉRÉNIEN (stamelend).

't Is nu het eind. Je zult me niet meer kunnen dragen tot in Rijkstad. Ik ben gelukkig ook, omdat ik rondom mij nu zie de velden. Ik vraag één gunst: dat d' oude abt hier moge komen heen.

JACQUES HÉRÉNIEN.

Vader, ge zult gehoorzaamd zijn. Moet *ik* nu gaan?

PIERRE HÉRÉNIEN.

Ik moét wel voor de biecht alleen zijn.

(Héréniën gaat weg. De priester nadert. Vader Ghislain buigt zich gelaten tot hem en spreekt tot hem, den duur der biecht).

VADER GHISLAIN.

Jacques Héréniën, ik zie 't, gij zijt goéd gebleven; ik dacht u anders. Gij heerscht in Rijkstad en op onze hoeven sprak men veel van u. Mijn zonen beschermden u. Wellicht, dat zij gelijk hadden. Maar eindelijk, nu de velden dood zijn, zeg

Stadsschouwburg te Amsterdam, — de heeren S. J. Bouberg Wilson, C. Th. J. Clous en J. L. A. Schut, heeft er voor gezorgd, dat ieder daarop belustigde thans op het groote trapportaal van den Stadsschouwburg te Amsterdam drie portretten kan zien, die van mevrouw M. J. Kleine—Gartman, den heer J. R. Jelgerhuis, mevrouw Chr. Stoetz en de buste van mevrouw Sophie de Vries.

De Commissie stelt zich nu voor, de beeltenis van den grooten tooneelspeler *A. Peters* daaraan toe te voegen.

Nóg wil zij méér, zoo verzoekt zij ons mede te deelen.

Vijf beeltenissen maken slechts een povere «galerij», En nu tracht zij gelden te verzamelen, om portretten in olieverf van kunstenaressen en kunstenaars, die in de galerij niet mogen ontbreken, te laten copieeren.

Intusschen staat de handelende commissie, daargelaten voor de financieele zorg, nog voor deze «meer ideale» gelijk zij zegt: waar zijn de portretten van b.v. T. J. Majofski, Andries Snoek, Joh. Reinier Engelman, G. C. Rombach, T. A. Rosenveltdt, Jan Punt, J. H. Albrecht, P. A. Morin, mevr. Naret-Koning, mevr. Van Ollefen-De Silva, mevr. Engelman-Bia, mevr. Sablairoles en mevr. Stoetz-Majofski.

Wie haar kan meedeelen, waar die schuilen, zal haar natuurlijk van grooten dienst zijn. De eigenaars, die de portretten zullen afstaan, in eigendom, bruikleen of tijdelijk ter copieering, zullen daarmee waarschijnlijk den eeuwigdurenden dank der commissie op hun hoofden stapelen.

De zoo noodige geldelijke bijdragen heeft men aan den heer J. L. A. Schut, Raadhuisstraat 20, te zenden.

DE PERS.

Uit Amsterdam seinde men Donderdagavond aan de *Nieuwe Rotterdammer Courant*: Onder leiding van den voorzitter des bestuurs,

ons, vanwaar ons 't leven komen moet. Waar is het land te vinden om het zaad te zaaien, en te oogsten weer 't graan? Waar te vinden den morgen gronds, die rook en water en de giften van den krijg niet doodden? Zeg 't ons, o, zeg 't ons.

(Héréniën blijft stil. Al zijn aandacht is naar zijn vader. Nauwelijks haalt hij de schouders op als vader Ghislain heeft gesproken.

DE HERDER (die tot Héréniën is gegaan).

Jacques, herkent gij mij?

JACQUES HÉRÉNIEN.

Wat! gij leeft nog, de oude herder. (Hij omhelst hem).

DE HERDER.

Ik ben gegaan veel jaren, ver, wijdheen. Zag nieuwe en vele, wondre landen. Zoo zwerft men wel van dag tot dag, van land tot land, en keert... om iemand te zien sterven.

DE VADER VAN HÉRÉNIEN.

Ik vraag aan allen, die ik heb gekrenkt, vergiffenis.

DE PRIESTER.

Neen. Verontrust u niet. Ge waart een Christen en zult gered zijn.

(De priester schenkt hem vergiffenis).

JACQUES HÉRÉNIEN (den herder naar den stervende brengende).

Vader. Hier is de herder; ge weet wel, die van «Blinkende Velden», — de oudste van uw dienaars en uw vrienden.

kapitein Fabius, werd heden avond de jaarvergadering gehouden van de «Amsterdamsche afdeeling» van het Nederlandsche Tooneelverbond. Spreker herinnerde in het kort de moeilijkheden waarin de afdeeling gekomen was door de verwijdering van den penningmeester den heer Van der Mandere, zonder orde op zijn zaken, ook die der afdeeling, te stellen. Tegenover deze déveine echter stond een lichtpunt, namelijk dat het getal leden in de laatste weken met 50 was toegenomen en dat er zich nog dagelijks nieuwe aanmelden.

De waarnemende penningmeester de heer Nieuwkamp deelde mede dat de afdeeling in het faillissement Van der Mandere voor een saldo van ongeveer *f* 531 was geverifieerd. Verder deelde de heer Nieuwkamp mede dat nog een paar rekeningen op afdoening moesten wachten, zoodat er thans een nadeelig saldo in kas was van *f* 278.

Een klacht van den heer Homeyer over de critiek van de voorstelling van «Hedda Gabler» in het orgaan van het verbond (*Het Tooneel*), welk oordeel hij voor sommige artiesten beneden critiek vond, zal bij omvraag behandeld worden.

Aan de orde was nu de verkiezing van twee bestuursleden in vacatures, ontstaan door het niet eervol ontslag gegeven aan den heer Van der Mandere en door het bedanken van den heer J. N. de Gijelaar. Gekozen werden de heeren H. Wertheim en J. Vriezendorp.

Bij de rondvraag van den heer Homeyer of er nu geen middelen te beramen zouden zijn om een beter orgaan te bekomen, daar het tegenwoordige een onding was, de lezing niet waard. De voorzitter zeide dat deze quaestie op de jongste algemeene vergadering niet ter sprake is gebracht omdat zij niet op de agenda voorkwam. Ook was met den tegenwoordigen redacteur, die een goed gebruik van de schaar maakt, het contract weder voor een jaar hernieuwd en nu gaf hij den heer Homeyer in overweging in den loop van het jaar plannen voor eene reorgani-

PIERRE HÉRÉNIEN.

(De herder kijkt hij lang aan, en, plotseling, hem herkennende, zegt hij, terwijl hij hem bij den arm houdt, met vaste stem):

Wanneer ik dood ben, herder, zult ge alle zaad verstoren; vol is 't van slechte stof, bedorven en vergaan. Want hiërmee mag de grond niet zijn verlovend toeien. En gij, die overal gingt, ge zult herzaaien in mijn veld, en over mijn erf met nieuwe zaden gaan, — nieuwe zaden, zóó frisch, zóó levend, als gij ze zaagt, herkende als eens gezien, in ongerepte velden ver van hier.

(Hij rust. De herder buigt zich, knielt. De dragers en de bedelaars doen 't zelfde).

En wendt mij nu naar de zon.

(Men gehoorzaamt, maar in 't westen, waar de zon kwijnt op dat oogenblik, verlicht de dorpsgloed het land. De warmte werkt doodend).

EEN BOER (wijst op Pierre Héréniën).

De brandschaduwën vluchten over zijn aangezigt.

EEN ANDER.

Naar 't vuur wendt hij zich heen.

EEN ANDER.

Steeds voorzichtig, voorzichtig! Dat hij niet de vlammen ziet.

EEN ANDER.

Keer hem naar rechts.

(Maar de grijsaard houdt zich aan zijn draagstoel vast en blijft, 't gezicht naar 't avondspanel en den warmen dorpsgloed, en sterft).

satie van het orgaan bij het bestuur in te dienen, welke dan nauwkeurig overwogen zouden worden.

De heer Homeyer gaf daarop in overweging om nieuwe goede stukken in het orgaan aan te bevelen. De voorz. verzocht den heer Homeyer ook dit denkbeeld schriftelijk en gemotiveerd bij het bestuur in te dienen, dat er dan de noodige aandacht aan schenken zou. De heer Homeyer verklaarde aan dit verzoek te zullen voldoen.

Nadat nog enkele andere zaken van ondergeschikt belang besproken waren, werd de vergadering gesloten, die door 12 van de 500 leden werd bijgewoond.

De vertaler van **Pietro Caruso** en **Ontrouw**, Van Nouhuys, neemt 't in zijn *Vaderland*-verslag op voor de wel-schoone laatste daad van den heruntergekomen Caruso.

Van Nouhuys heeft de bestaanbaarheid *gevoeld*, maar, zegt hij er bij, niét bij de vertooning. «De tooneel-man die er mijn aandacht op vestigde noemde het een brok harde realiteit. Dit zal wel niemand, die het nu ziet, hem nazeggen.

Door de opvatting van den heer Bouwmeester is het geworden zwaar melodramatisch... Blijkbaar speelt Bouwmeester de rol *con amore*, en hij doet er, volgens zijn opvatting heel mooie dingen in, maar hij souligneert te veel. En wat het gerekte betreft: ik vond vermeld dat het stuk elders in drie kwartier wordt afgespeeld; welnu hier duurde het juist vijf kwartier. Ik zag de vergelijking in een buitenlandsch blad: «een kort, hevig onweer met felle slagen, dat in weinig tijd alles vernielt», — niemand zal er hier aan gedacht hebben. Het tempo was slepend-traag.

Over mevr. Holtrop: «Zij zag er lief uit. Haar Margherita bleef geheel het zwakke kind dat liefheeft, voor wie niets bestaat dan die liefde.

Ik had iets meer stil spel van haar verwacht bij het onderhoud van Caruso met den graaf.»

Romanesk van Rostand werd Donderdagavond door 't Ned. Tooneel te Amsterdam gegeven.

«Een beetje Marivaux, maar niet zoo pittig, een beetje De Musset, maar niet zoo diep van zin en fijn poëtisch», zoo noemde de heer Berckenhoff 't.

En Giovanni typeerde 't, héél gelukkig: «een luchtig, geestig spel van om den tuin geleide gelieven.»

Hij zegt ook, dat de vertooning beter had gekund, mej. *Hopper* was wat aanstellerig, mej. *Klaassen* ook niet zonder dat, maar toch natuurlijker-lief.

En mej. Hendriks in de «Telegraaf», die 't werkje noemt «teer als de manestrallen op 't weefsel van Sylvette's kanten doek», — prijst óók vooral mej. Klaassen, «altijd eenigszins gemaniereerd, en hier (dus) geheel op haar plaats.»

In **Johannisfeuer** waardeert de criticus van 't *Vaderland* 't Johannis-feuer-idee en de figuur van den Prediger, — die van de *Nieuwe Rotterdammer* «het uitmuntende» wat Heimchen en Georg zeggen over Georges verzen-cahier.

De Meester zegt dan nog wat van: «deze bij 'n draak thuishoorende intrigue.»

En van Heimchen's St. Jan-vieren: «Door de onwaarschijnlijkheid der situatie miste het alle kracht. Sudermann heeft in Duitschland een eenigszins bijzondere populariteit door tafreelen van zwoele critiek. Die wij kennen, vonden we

altoos meer géwild dan wild. Van dit tafreel hier gaat (b.v.) heelemaal geen hartstocht uit.»

De heer Rössing vond Sorma's **Gretchen** niet onverdeeld-mooi, hij zag wijlen mevr. *Marie Seebach* in deze rol liever, maar hij wijt veel aan de door Paul Lindau tot tooneel-tekst verhaspelde «Faust», — Lindau, die «het grootsch dichtwerk wreedaardig heeft geschonden» en «'t hart uit de bloem heeft gesneden.»

De zedelijkheid in Drogeveen

door C. J. A. v. Bruggen.

's-Gravenhage.

«Wat Polonius zei van Hamlet's dwaasheid, dat er «methode» in was, kan moeilijk gezegd worden van deze geestesuiting van den heer Van Bruggen. Er is in zijn werk volslagen gebrek aan methode, En dit is wel jammer. Want zonder eenigen twijfel heeft deze auteur veel gevoel voor humor, een scherp oog voor het belachelijke, en bovendien de gave van den tooneelschrijver om zijn bedoelingen te doen zien.»

De heer Van Nouhuys zegt 't in *Het Vaderland*.

«De twee laatste acten zijn geheel gewijd aan de voor het publiek al uitgemaakte quaestie, wie de uitverkorene is van den cand.-notaris Veder, de dochter van den burgemeester, of de dochter van zijn broer den rentenier. De laatste krijgt er met zijn broer en schoonzuster de hoogste woorden over,»

«De behandeling van dit motief lijdt aan gezochtheid, dus gaat hij verder. Sophie van den burgemeester had eenvoudig haar ouders uit te lachen op hun aandringen dat zij Veder moet nemen, want zij wéét dat Veder en Lina het eens zijn. Zij doet het niet, schreit, is wanhopig en door deze gewildheid krijgen wij de werkelijk met veel talent behandelde tooneelen tusschen den rentenier, den burgemeester en zijn vrouw.»

De heer Van Nouhuys kent ze zoo goed als de heer Van Bruggen en als wij die woorden van Lessing, die hier worden geciteerd: «'t Genie stoort zich aan geen grenzen.»

Motieven met dóórluchtige gaatjes, Molière behandelde ze met onverstoorbare kalmte, bekroond — o groote goden — bekroond met een eeuwig succes.

Maar Van Bruggen is geen Molière, de opmerking van den heer v. N. dus nog lang niet misplaatst, en ook 't citaat kan er zijn, want 't mocht eens worden vergeten.

Ook 't *Dagblad* klaagt over de compositie, zooals trouwens alle verslagen doen. «Eigenlijk jammer van de aardige tafereeltjes» schrijft daar D. F. v. H.

De *Haagsche Courant* onderscheidde in de «Zedelijkheid van Drogeveen» twee stukken: een twee-akter van dien naam en een nastuk: *En hij komt toch* of *Eind goed, al goed* en de *Avondpost* zegt plechtiger: «Wij wenschen noch de Nederlandsche letterkunde, noch den schrijver met dit werk geluk,»

Wat alle verslagen óók doen, dat is den aan Schulze besteden krans der allereschiktsten Van Westerhoven om de slapen leggen, den aller-aardigsten!

Buitenlandsche Kroniek.

— Dezer dagen ging in Antwerpen *Zaza*. Wanneer komt dat loonende stuk eens hiër? We hebben er, — is 't niet door 't «Théâtre Libre» —, een *witnemende* herinnering aan.

— In Gent bracht men de vorige week op één avond Björnson's *De Jonggehuwden* en een clownerie *Bataclan* op 't tooneel.

De pers schreëwde: een samenkoppeling, een *mésaillance*. 't Was Björnson's werk worgen!

In N. Nederland ging ongeveer te gelijker tijd: *De Jonggehuwden* met een ander *bataclan* product: *De Goudmijn*.

Rostand vergiste zich toen hij van *Cyrano* een Gascogner maakte. Geleerder menschen dan *Rostand* beslisten onlangs, dat *Cyrano* in Parijs geboren was. De *Bergerac* noemde hij zich naar een klein familie-bezit — thans *Sous-Forêt* genoemd.

— De Berlijners kunnen hun *Sormaatje* maar niét vergeven, dat zij *Johannisfeuer* elders ging creëren. De «Berliner» zegt toch en nog al giftig: Ja, zij heeft daar nu wel groot succes gehad, zij heeft volgens de «N. Rott. Crt.» kunnen adelen, wat een andere kunstenaar niét ongestraft kon, maar — de logika is niet van 't doorschijnendste soort — zij speelde dan ook alle en. Geen van haar gezelschap *kon of mocht* haar ter zij streven.

Een paar dagen later gaf men daar een reprise (na maanden) van «*Morituri*» van *Sudermann*.

En alle kranten zuchten toen weér: O! wat we *Sorma* toch missen!

— «Une femme exceptionnelle, comme le rôle» — zei de «*Indépendance*» na *Sorma's* «*Nora*» te Brussel.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Overgangs- en Eindexamens der Tooneelschool. — De Nieuwe Cursus aan de Tooneelschool. — Programma van het Onderwijs, te geven aan de Tooneelschool, gedurende den Cursus 1900—1901. — De Haagsche Schouwburg. — De Pers (Het Lintje; Louis Moor). — Feuilleton: Henrik Ibsen. — Advertentiën.

De Overgangs- en Eindexamens der Tooneelschool.

Vrijdag en Zaterdag 6 en 7 Juli jl. werden de examens, die jaarlijks gehouden worden ter sluiting van iederen cursus, wederom afgelegd.

Voorzover deze openbaar zijn geschiedde het, op den eersten dag, voor het eerst in den Hollandschen Schouwburg, Plantage Middellaan, daartoe welwillend afgestaan door de eigenaars.

Het programma dat uitgevoerd werd, bevatte

des ochtends te half elf:

I. Proeven van Houding en Danskunst.

- a. Vooroefeningen. } door de
- b. Menuet à la Cour. } gezamenlijke
- c. Gavotte à la Reine. } leerlingen.

II. Ilse. Tooneelspel van HANS OLDEN. Eerste bedrijf.

Personen:

- Hilde Louis Vervoorn.
- Helena von Rudowitz, }
zijn dochter Tilly Johannes.
- Botho von Rudowitz, }
zijn schoonzoon Gerard Vrolik.
- Ilse Ramnow. Emma Morel.
- Schmidt Corn. v. d. Lugt Melsert.
- Lorenz, bediende bij }
Hilde Julius Brongers.

Des namiddags te half twee:

III. Francesca's Huwelijk. Drama in één bedrijf, in verzen, door ALB. J. J. SEIDEL.

Personen:

- Francesca Wilna Broese v. Groenou.
- Galezzo di Visconti Louis Vervoorn.
- Emilia, dochter van }
den doge Bocanegra } Sophie de Boer.
- Een priester Gerard Vrolik.
- Een leekbroeder Corn. v. d. Lugt Melsert.
- Eerste burger Heyman Croiset.
- Tweede burger Corn. v. d. Lugt Melsert.
- Derde burger Julius Brongers.

Plaats der handeling is Genua in 1356, na verdrijving van den adel en de Milaneesche Visconti's door den doge Bocanegra.

IV. De Krekel bij de Mieren. Blijspel in één bedrijf, van LEGOUVÉ en LABICHE.

Personen:

- Paul de Vineul. Corn. v. d. Lugt Melsert.
- Chameroy, voormalig }
industriël Gerard Vrolik.
- Mevrouw Chameroy Tilly Johannes.
- Henriëtte, hunne doch- }
ter Emma Morel.
- Bediende Julius Brongers.

V. Jacques Damour. Tooneelspel in één bedrijf, naar de novelle van EMILE ZOLA, door LÉON HENNIQUE.

Personen:

- Jacques Damour Corn. v. d. Lugt Melsert.
- Sagnard Gerard Vrolik.
- Berru Louis Vervoorn.
- Félicie Wilna Broese v. Groenou.
- Françoise Tilly Johannes.
- Pauline Sophie de Boer.

VI. Een Gril. Blijspel in één bedrijf van ALFRED DE MUSSET.

Personen:

- De Chavigny Gerard Vrolik.
- Mathilde. Sophie de Boer.
- Mevrouw de Léry. Wilna Broese v. Groenou.
- Een bediende Heyman Croiset.

N.B. No. I werd ingestudeerd door de hh. J. LEEFSON, SR. en JR.;

de nos. II, III en VI door mevr. E. HOLTROP-VAN GELDER;

de nos. IV en V door den heer H. v. KUIJK.

TILLY JOHANNES, LOUIS VERVOORN, v. d. LUGT MELSERT, BRONGERS en CROISSET zaten in klasse I;

EMMA MOREL en GERARD VROLIK in klasse II;

WILNA BROESE v. GROENOU en SOPHIE DE BOER in klasse III.

De laatste legde echter nog géén eindexamen af.

Des Zaterdag 7 Juli kwamen alle overige bij reglement genoemde onderwijsvakken, aan de orde. Het examen daarin werd in het Schoolgebouw afgenomen.

De totaal-uitslag was, dat bevorderd werden van klasse I naar II:

TILLY JOHANNES, LOUIS VERVOORN en CORNELIS v. d. LUGT MELSERT;

van klasse II naar III:
EMMA MOREL en GERARD VROLIK;

Eervol ontslag verkreeg, onder toekenning van diploma:

WILNA BROESE v. GROENOU (sedert verbonden aan het gezelschap van den heer Van Eijsden te Rotterdam).

Mej. DE BOER doorloopt op eigen verzoek, de hoogste klasse nóg eens; twee leerlingen konden niet bevorderd worden.

De Directeur der Tooneelschool,
S. J. BOUBERG WILSON.

De Nieuwe Cursus aan de Tooneelschool.

Het toelatingsexamen hiervoor werd afgenomen Maandag 3 September jl. van 10—12.30 en van 1.30—4.30. Vijftien candidaten hadden zich aangemeld, doch drie schreven tevoren af en drie kwamen niet op. Een negental onderwierp zich alzoo aan de proef, waarvan twee werden afgewezen, twee voorloopig toegelaten, nl. mej. MARIE BEEKMAN en de hr. L. VAN BORSELEN JR. en vijf definitief aangenomen, zijnde: de jongedames MARIE SASBACH en MARIE BENAVENTE en de hh. L. DE VRIES, G. J. ARBOUS en E. G. BOS.

Zeven leerlingen waren van den vorigen cursus overgebleven, en twee die om verschillende redenen niet zouden terugkeeren of reeds ontslag hadden genomen, kwamen toch weerom; zoodat de tegenwoordige cursus is aangevangen met 16 leerlingen (9 oude en 7 nieuwe).

Van deze zitten in klasse I:

- HEIJMAN CROISSET
- HENRI VAN HEESWIJK
- MARIE BEEKMAN
- MARIE SASBACH
- MARIE BENAVENTE
- EPPO BOS

} als A-leerlingen;

- JULIUS BRONGERS
- GERARD ARBOUS
- LOUIS DE VRIES
- LEONARD VAN BORSELEN

} als B-leerlingen;

in klasse II:

- TILLY JOHANNES
- LOUIS VERVOORN
- CORN. v. d. LUGT MELSERT

} als B-leerlingen;

in klasse III:

- SOPHIE DE BOER
- GERARD VROLIK
- EMMA MOREL, als B-leerlinge.

} als A-leerlingen;

Op 4 September jl. zijn de lessen hervat.

De Directeur der Tooneelschool,
S. J. BOUBERG WILSON.

Programma van het Onderwijs, te geven aan de Tooneelschool, gedurende den Cursus 1900—1901.

Commissie van Beheer en Toezicht: De hh. Marcellus Emants, voorzitter; mr. A. Fentener van Vlissingen, onder-voorzitter; dr. F. L. Abresch, secretaris; dr. C. I. Vinkesteyn; mr. J. van Schevichaven; mevr. E. Gompertz—Jitta; freule E. J. Bicker.

N.B. — Mevr. Gompertz en freule Bicker hebben zitting als gedelegeerden van het Comité der Dames-Patronessen, waartoe bovendien behoort mevr. M. W. A. de Gijselaar—van Assendelft de Coningh.

Onderwijs wordt gegeven door:

- Mevr. E. Holtrop—van Gelder, 6 uren per week, in Voordracht en Spel op het Tooneel;
- den heer H. van Kuyk, 7 uren per week, in Voordracht en Spel op het Tooneel;
- den heer S. J. Bouberg Wilson, 14 uren per week, in Dramatische Letterkunde en Geschiedenis van het Tooneel;
- Mej. Joh. Dusault, 4 uren per week, in Uitspraak, Stemvorming en Zang;
- den heer Th. C. Simons, 4 uren per week, in Teekenen, Grimeeren, Mimiek, Costuum- en Costumeerkunde;
- den heer J. Leefson, 1 uur per week, in Houding en Danskunst;
- den heer W. J. C. de Blécourt, 3 uren per week, in Plastische en Mimische Oefeningen en Schermen;
- den heer dr. J. J. A. A. Frantzen, 5 uren per week, in Fransch en Duitsch;
- den heer H. F. Vogin, 1 uur per week, in Engelsch;
- Mej. N. Stemmerik, 1½ uur per week, in Costuumnaaien.
- Aan de Tooneelschool wordt alzoo 46½ uur wekelijks onderwijs gegeven.

Overzicht van het getal Lesuren in de week.

Vakken:	Klassen:		
	I	II	III
I. Voordracht en Spel (mevr. Holtrop)	2½	2	—
Voordracht en Spel (de heer Van Kuyk)	1	—	1
II. Dramatische Letterkunde en Tooneelgeschiedenis .	—	2½	2½
III. Uitspraak en Stemvorming	—	4½	4½
Zang	1	1	—
IV. Teekenen	1½	—	1½
Grimeeren, Mimiek en Costumeerkunde	1	1	1
Costuumkunde	—	1	1
V. Houding en Danskunst .	1	1	1
Plastische en Mimische Oefeningen	2½	2½	2½
Schermen (mann. leerl.) .	½	½	½
VI. Fransch	1	—*)	1
Duitsch	2	—*)	1
Engelsch	—	—*)	1
VII. Costuumnaaien (vrouwelijke leerlingen)	1½	1½	1½
	23	26	27

Omschrijving van het Onderwijs.

I. Voordracht en Spel.

a. Voordracht. — Bij dit onderricht wordt eene geleidelijke opklimming in acht genomen van eenvoudige tot moeilijker oefeningen. Voor een goed begrip wordt de stof altijd vooraf besproken en verklaard.

Kl. I. Begint met beschrijvend, en vervolgt met verhalend proza; daarna komen gemakkelijke gedichten uit onzen tijd aan de beurt, en eindelijk samenspraken.

Kl. II en III beoefenen moeilijker verhalend en redekunstig proza, alleen- en tweespraken uit tooneelwerken, in proza en poëzie, en dichtstukken uit de klassieke, de romantische en de moderne school.

*) Klasse II ontvangt geen onderricht in vreemde talen, wijl ze uitsluitend uit B-leerlingen bestaat.

Die ironie zou Henrik óók erven. Ze zou hem tot 't schrijven der «Komödie der Liebe» en «Bund der Jugend» in staat stellen.

Ibsen's stamboom willen we nu niet hooger inklimmen. Laten wij hem liever, na nog meegedeeld te hebben, dat hij geen druppel Noorweegsch bloed in zijn aderen heeft, al noemde Georg Brandes hem ook «eigentümlich norwegisch» (wel veel Duitsch en ook Schotsch naast Deensch bloed) — zèlf vertellen.

Hij schreef maar héél weinig over zich zelve 1). De hier volgende brief, herinneringen uit zijn kinderjaren, zond hij aan Jaeger. Wij geven hier de vertaling.

«Toen de straten van mijn geboortestad Skien voor eenige jaren namen kregen, — of misschien ook enkel werden herdoopt —, bewees men mij de eer, een straat naar mij te noemen. Zoo hebben tenminste de kranten gemeld en ook van geloofwaardige reizigers heb ik dat gehoord. Naar hun aller beschrijving loopt die straat van de markt naar beneden naar de haven: de «Muddring» 2).

1) De heer J. B. Meerkerk, die voor eenige weken een vrij onbelangrijke zg. studie over Ibsen uitgaf, geeft nóg een brief van hem.

2) Waarschijnlijk: Modderhaven.

b. Spel. — Kl. I. Vooroefeningen op het tooneel: binnenkomen, loopen, staan, zitten, knielen, groeten, vertrekken, enz. in verschillende karakters, omstandigheden en stijlen; uitdrukking van gemoedstoestanden. Alles door instudeering van kleine, eenvoudige tooneelstukjes en alleenspraken.

Kl. II. Verdere toepassing en voortzetting van het geleerde in het eerste jaar. Studie van blij- en tooneelspelen, of gedeelten daarvan, uit verschillende tijdperken der letterkunde en van verschillende volken, ook ter beoefening van stijlkunde in spel.

Kl. III. Uitbreiding van het reeds gegeven onderwijs door de studie ook van drama's en treurspelen (klassieke, romantische en moderne). Instudeering van enkele belangrijke rollen in haar geheel. Spel in costuum en met grime. Samenspel.

II. Dramatische Letterkunde en Tooneelgeschiedenis.

Kl. I. Naar vrije keus, en uitsluitend in het Nederlandsch, worden sommige, liefst geschiedkundige drama's gelezen en volledig verklaard, zoo ten opzichte van den tijd waarin ze spelen en dien van hunne vervaardiging, als naar inhoud, vorm en waarde. Hierbij wordt gestadig gebruik gemaakt van encyclopediën, costuumboeken, plaatwerken en geschriften, welke dienen kunnen ter toelichting van het drama, dat gelezen wordt.

Kl. II. Als op deze manier de leerlingen begrip hebben gekregen van de wijze, waarop een drama behoort gelezen te worden, wordt een aanvang gemaakt met de lezing van dramatische werken naar hunne historische opvolging, in verband met de geschiedenis van het tooneel en de tooneelletterkunde. De klassieke Oudheid komt dan het eerst aan de beurt. Daarna worden de Middeleeuwen, in algemeen overzicht, behandeld en verder drama's gelezen en toegelicht van Nederlanders, Franschen, Engelschen en Spanjaarden, van de XVIde tot ongeveer de XIXde eeuw, geheel naar de methode als boven is aangegeven.

Kl. III gaat op dezelfde wijze voort met de Duitse, Italiaansche en Noorsche dramatische letterkunde, ook sedert het begin van den nieuwen tijd. Daarna wordt de tegenwoordige toe-

Als dat nu waar is, dan weet ik niet, hoe die straat er toe kwam, *mijn* naam te dragen, want ik ben er niet in geboren en heb er niet in gewoond. Ik ben toch in een huis op de markt: Stockmann's Gaard (spr. uit: Gohr) heette 't toen, geboren. Deze «Hof» lag recht tegenover de kerk, bekend om haar hooge trappen en breeden toren.

Rechts van de kerk stond de schandpaal van de stad en links stond 't stadhuis en de gevangenis en 't gekkenhuis. De vierde kant van de markt werd ingenomen door 't gymnasium, waarnaast de burgerschool. De kerk stond er vrij, zonder kant-huizen.

Dit uitzicht was alzoo 't eerste, dat ik op de wereld aanschouwde. Alles huizen, geen groen, geen wijd, vrij landschap.

Maar boven dezen vierhoek van steen en hout hing een lucht, die den ganschen dag gedempt klonk door 't bruisen van de verder gelegen Langefos en Klosterfos en andere watervallen; en dóór dat eeuwig geluid drong snerpnd iets dat gelek op een nu krijschend, dan weenend, straks jammerend vrouwengeween. Dat kwam van de honderden zaagbladen, die buiten bij de watervallen werkten. Als ik later van de guillotine las, moest ik altijd aan deze zaagbladen denken.

FEUILLETON.

HENRIK IBSEN.

Henrik Ibsen werd den 20-en Maart 1828 te Skien in Noorwegen geboren.

Zijn moeder was wat men noemt «een gesloten natuur», — een, die zich nooit geheel aan vreemden gaf. En haar terughoudendheid werd er met de jaren niet leniger op. Zij werd menschenschuw en haar kinderen zouden dat in meer of minder mate van haar erven. Toch, voor die haar bekend waren, voor haar huisgezin, bleef zij een koesterende zon.

«Zij was een stille, lieve vrouw, de ziel van ons huis, voor vader en voor ons kinderen. Ze offerde zich gestadig op. Boos zijn, berispen — ze kende 't niet,» — schreef Henrik Ibsen's zuster na moeders dood aan Jaeger, Henrik's eersten, en misschien besten, zeker-volledigsten levensbeschrijver.

Ibsen's vader, Knud Ibsen, was een eerlijk streng man. Hij had een helder verstand, was opgewekt en gezellig en vooral om zijn vroolijke geestigheid gezocht. Hij «trad op» en men was bang voor zijn vlijmscherpe ironie.

stand in Europa besproken, aan de hand der meest bekende en beste dramatische werken der XIXde eeuw. Ten slotte algemeene herhaling van het gelezene en behandelde in den 3-jarigen cursus.

III. Uitspraak, Stemvorming en Zang.

Door dit onderwijs tracht men de voorkomende fouten in spraak en uitspraak te verbeteren, de stem te ontwikkelen, de ademhaling bij zeggen en zingen te regelen en het gehoor te oefenen, zoowel bij 't spreken en lezen, als ook door middel van den zang. Zingen wordt echter niet alleen als «middel» aangeleerd, maar ook als afzonderlijke kunst beoefend, doch uitsluitend in klassen II en III, bij gebleken aanleg en als de leeftijd het toelaat.

IV. Teekenen, Grimeeren, Mimiek, Costumeeren en Costumeerkunde.

a. Teekenen, als afzonderlijk vak van onderwijs beoefend, wil naast vaardigmaking van oog en hand, de aankweeking van den schoonheidszin, en moet bovendien zooveel kennis van het gelaat geven als onontbeerlijk is voor het volgen der lessen in Grimeeren en Mimiek. De leerlingen werken naar voorbeelden, pleistermodellen en de natuur.

b. Grimeeren, Mimiek en Costumeerkunde. Alleen klassen II en III ontvangen hierin onderricht, en wel, wat de beide eerste vakken betreft, theoretisch door teekeningen te maken van den dusgenaamden spierkop, en van het gelaat, met het oog op de uitdrukking van hartstochten en gemoedstoestanden, en practisch door 't gelaat en de lichaamsdeelen te oefenen, standen en houdingen te doen aannemen en groepeerings te vormen naar aanleiding van in te studeeren dramatische teksten. Zooveel mogelijk geschieden de practische oefeningen in costuum, hoofdzakelijk in de klassieke kleederdracht en die van de XVIIe eeuw, waarin de leerlingen zich gemakkelijk moeten kunnen bewegen.

c. Costumeerkunde. — Ook in dit onderdeel van vakgroep IV krijgen alleen de leerlingen van de IIe en IIIe klasse vereenigd les, in een 2-jarigen cursus: eerst oudheid en middel-eeuwen, en in het 2e jaar de nieuwe tijd; daarna

De kerk was ongetwijfeld het flinkste gebouw der stad. Toen Skien, de vorige eeuw, op een Kerstavond door een onvoorzichtig dienstmeisje in brand gestoken werd, brandde ook de toenmalige oude kerk af. Het meisje werd natuurlijk gestraft. Maar de stad, die met trapsgewijze, breede straten in de daldiepten en tegen berg-hellingen weer werd opgebouwd, kreeg bij die gelegenheid een nieuwe kerk, van welke de inwoners met zekeren trots beweerden, dat zij door een Kopenhaagsch architect uit gele Hollandsche steen was opgetrokken en bijna eender was als de kerk in Kongsberg.

Toen der tijd kon ik dat voorrecht nog niet op waarde schatten; maar wat mijn opmerkzaamheid machtig tot zich trok, dat was een dikke, witte, zwaarlijvige engel, die door de week, hoog onder 't kerkgewelf, met een schaal in de handen, zweefde, — des Zondags echter, wanneer kinderen gedoopt zouden worden, kalm naar ons neerdaalde.

Toch, meer nog dan de witte engel in de kerk, waren mijn gedachten bij den zwarten poedel, die zich hoog boven in den toren ophield, daar waar de torenwachter 's nachts de uren afriep.

Hij had bloedroode oogen; maar hij kwam

omgekeerd. Het onderwijs beoogt den leerlingen begrip te geven van de eischen, welke aan 't costuum op het tooneel moeten worden gesteld:

1° als bijdrage tot karakteruitdrukking,

2° als onderdeel der mise-en-scène en tot verhooging van den indruk en weergeving van de stemming, die teweeggebracht moet worden,

3° als hulpmiddel om van eigen lichaamsbouw alle gebruik te maken.

Te dien einde zal een kort, maar zoo volledig mogelijk overzicht worden gegeven van de geschiedenis van 't costuum, terwijl de aldus verkregen historische resultaten, steeds in verband met het tooneel en zijn eigenaardige behoeften zullen worden besproken.

V. Houding en Danskunst, Plastische en Mimische Oefeningen, Schetsen.

a. Houding en Danskunst. — Niet alleen wordt onderwijs gegeven in de moderne en de voornaamste historische dansen, maar bepaaldelijk ook veel werk gemaakt van al die dansoefeningen, welke de bevalligheid en zekerheid in houding en beweging van 't lichaam op het tooneel bevorderen.

b. Plastische en Mimische Oefeningen. — Deze vakken worden gegeven met de hoofdstrekking de leerlingen eene vlugge ongedwongen houding en losheid en sierlijkheid in de bewegingen te doen verkrijgen. Hoofd, romp, armen en beenen worden alle afzonderlijk behandeld; gemeenschappelijke plastische standen gevormd en mimische oefeningen gehouden.

c. Schermen. — Van het militaire schermen met sabel en floret wordt slechts datgene aangeleerd, wat voor algemeene lichaamsontwikkeling noodig is; idem met het geweer. Maar bovendien moet dit onderwijs gegeven worden met het oog op het tooneel, zoodat vaardigheid en sierlijkheid er op den voorgrond treden, en het verschil in acht genomen wordt in de wapenhanteering der elkaar afwisselende tijdperken.

VI. Fransch.

Kl. I. De lessen in Fransch strekken tot voortzetting en aanvulling van het geleerde op de lagere school, en hebben hoofdzakelijk ten doel uitspraak, woordenkennis en begrip van het gelezene te bevorderen. Spraakkunstige oefeningen worden tot het striktnoodige beperkt. De

niet dikwijls te voorschijn. Ja, eigenlijk ver-toonde hij zich, zooveel ik weet, maar één enkele maal. 't Was in een nieuwjaarsnacht, juist toen de wachter door 't valluik aan de noordzij van den toren «een» riep. Toen kwam de zwarte poedel achter hem, de torentrap op, stond stil en zag hem alleen maar met zijn gloeiende oogen an, niks meer; maar de wachter stortte toen door het torenluik recht naar beneden, op de markt, waar hem de geloovigen, die in dien nieuwjaarsmorgen naar de vroegpreek gingen, dood vonden. Sedert dien nacht riep de wachter nooit meer «een» door 't torenluik van de kerk te Skien.

Dit geval met den torenwachter en den poedel geschiedde overigens lang voor mijn tijd, en later heb ik hooren vertellen, dat dergelijke gebeurtenissen in ouden tijd zich nog in verscheidene andere Noorweegsche kerken hebben voorgedaan.

Maar dat zelfde torenluik kreeg toch voor mij, toen ik nog een kind was, iets gansch merkwaardigs hiërdoor, dat ik daar den eersten bewusten en blijvenden indruk ontving. Mijn kindermisje droeg mij n.l. eens in den toren naar boven en liet me toen buiten op den trans zitten, terwijl ze mij natuurlijk achter,

lectuur bepaalt zich tot niet te moeilijk modern proza, korte epische en lyrische gedichten.

Kl. (II), III. Lezen, verklaren en mondeling vertalen van dramatische werken.

VII. Duitsch.

Kl. I. Met de bestudeering van het Duitsch wordt in deze klasse eerst een aanvang gemaakt. Overigens zijn doel en strekking van dit onderwijs gelijk aan die van het Fransch.

Kl. (II), III. Lezen, verklaren en mondeling vertalen van dramatische werken.

VIII. Engelsch.

(Kl. II). Eerste beginselen van de Engelsche taal.

Kl. III. Voortzetting en uitbreiding van het in klasse I geleerde.

IX. Costuumnaaien.

De meisjes van de drie klassen zijn voor deze lessen vereenigd, bij welke er vooral op gelet wordt, de noodige vaardigheid te doen verkrijgen in het knippen van patronen en het maken en veranderen van eenvoudige costumes uit allerlei tijdperken en van verschillende nationaliteiten.

N.B. A-leerlingen ontbreken dit jaar in klasse II, zoodat aldaar geen les in vreemde talen wordt gegeven.

De rooster voor de verdeeling der verschillende lessen is afzonderlijk gedrukt en op aanvraag bij den Directeur verkrijgbaar.

Opgaaf der te gebruiken leerboeken is, na de reorganisatie der school in 1895, overbodig geworden. De weinige, welke in handen gegeven worden, betreffen uitsluitend de vreemde talen.

De Directeur der Tooneelschool,

S. J. BOUBERG WILSON.

De Haagsche Schouwburg.

De heer Brondgeest heeft ook ons tweede artikeltje over bovenstaand onderwerp in de *Nieuwe Rotterdammer* 1) beantwoord, en daarin nog eens verklaard, wat eigenlijk zijn voorstel A, wat zijn voorstel B wil. Hij merkt

1) Dato: 25 October.

met haar trouwe armen vasthield. Ik herinner me duidelijk, hoe 't me toen verraste, dat ik de luitjes beneden op de huisjes zien kon. Ik keek naar beneden in onze kamers, zag de vensterruiten, de gordijnen, en mijn moeder voor een der ramen; ja, ik kon over het dak van ons huis, de binnenplaats zien, waar ons bruin paard aan de staldeur stond gebonden, en met den staart om zich heen sloeg. Aan de staldeur hing een blanke emmer. Maar toen begonnen ze daar beneden voor onze deur, saam te loopen en zij wenkten hoog naar boven, en het meisje trok mij angstig terug en haastte zich om met mij beneden te komen. Van wat toen kwam, kan ik mij niets meer herinneren; maar later vertelden ze dikwijls, dat mijn moeder mij boven in 't torenluik had gezien, en luide schreeuwend, in zwijm gevallen was, — zooals men dat toen gewoonlijk deed —, en dat ze later, toen ik weer bij d'r was gebracht, geweend had en me gekust had en me aan d'r hart had gedrukt.

Als knaap ging ik later nooit over de markt, zonder eens naar 't torenluik op te zien. Het scheen me wel, dat 't luik en de kerkpoedel mij evenveel aangingen.

Nog slechts een enkele herinnering heb ik uit

daar ook op, dat wij zijn voorstellen niet goed onderscheiden hadden.

Wij hadden 't bij ons weten, over geen voorstel A of B gehad — die particuliere onderscheiding van den heer Brongdeest.

Wij wilden ons blootelijk verklaren

a. vóór het behoud van den Voorhout-schouwburg, statu quo ante disputationem, wat het inwendige betreft.

b. vóór een nieuw te bouwen schouwburg.

Dát hebben we met uiteenzetting van redenen gedaan. We wenschen hier nu niet meer op terug te komen.

Bij de bespreking in 's Raads afdeelingen van de plannen, door den heer Brongdeest ingediend, werd in verschillende afdeelingen de meening uitgesproken, dat 't niet wenschelijk was, daarop in te gaan. Het terrein aan de Parkstraat achtte men te klein en te ingebouwd; en het voorstel-B is te vaag en geeft te weinig waarborgen voor een afdoende regeling, zei men.

De heer Brongdeest heeft hierop geantwoord, dat hij het terrein groot genoeg vindt.

De Rotterdamsche Groote Schouwburg, geschikt voor 1300 toeschouwers, beslaat een 3500 M². Het Parkstraat-terrein een 5000 M², zegt hij.

DE PERS.

Het Lintje.

Na de eerste opvoering van *Het Lintje*, blijspel in drie bedrijven van de heeren A. Reyding en A. N. J. Fabius, schreef

Het Handelsblad: Is dat nu een blijspel? De naam dunkt me wel wat te weidsch

Voor een blijspel eischen wij toch wel wat meer — en wat minder tegelijk

En wat men meer wil in een blijspel is wat duidelijker ontwikkeling van de personen, wat meer inhoud. Nu is het stuk niet veel meer dan een klucht met de daarin toegelaten on-

die eerste jaren bewaard. Als doopgeschenk had ik onder meer een groote zilveren munt gekregen, waarop een mannenkop. De man had een hoog voorhoofd, een grooten, gekromden neus en een vooruitstekende onderlip; daarbij was zijn hals bloot, wat ik zeer zonderling vond. Het kind-meisje vertelde mij, dat de man op 't muntstuk «Koning Friedrich rex» was; en op een dag kreeg ik 't denkbeeld, om met 't geldstuk op den grond te spelen, wat dit ongelukkig gevolg had, dat het in een goot dribbelde. Ik geloof dat mijn ouders daarin een slecht teeken zagen, tenminste de delen werden schoon gepeuterd en er werd lang, zorgvuldig gezocht en gegraven, maar «Koning Friedrich rex» kwam niet meer in 't daglicht. Nog langen tijd daarna liep ik met 't idee rond, een geweldig overtreder te zijn, en als ik den politieagent der stad, Peter Tysker, uit 't stadhuis komen en op onze deur afkomen zag, liep ik zoo snel ik kon naar de kinderkamer en verstopte me onder 't bed.

In den «Hof» op de markt bleven we overigens niet lang wonen. Mijn vader kocht een grooter woning, waarin we gingen huizen, toen ik ongeveer vier jaar oud was. Dit nieuwe huis was een hoekhuis, dat wat hooger in de stad stond, juist aan den voet van de «Hundevad-bakken», zoo genoemd naar een ouden duitschsprekenden dokter, wiens aanzienlijk-dikke vrouw in een «Glaskarete» reed, die des winters in een slede werd «omgezet». In dat huis waren veel groote kamers, boven en beneden, en hier werd een zeer gezellig leven geleefd. Maar wij

waarschijnlijkheden, waarvan het bedrog van den burgemeester wel de grootste is.

Maar als klucht heeft «Het Lintje» het gisteren wel gedaan; men heeft zich blijkbaar wel geamuseerd.»

De Telegraaf:

«Het stuk is geen hooge kunst, maar van begin tot eind loopt het goed, de opvolging der scènes is knap, handig geschreven.

Het was goed vol en het publiek scheen wel schik te hebben in dit nieuwe stuk.»

Het Nieuws:

«Met vriendelijkheid en groote kalmte volgt men het eerste en tweede bedrijf zonder aangenaam geprikkeld te worden door eenige geestigheid of verkwikt door eenige schoonheid van vorm of stijl, of eene enkele gedachte. Men gevoelt bij de leegte en het niets-zeggende een kalmte, die tot gemelijkheid overgaat. Het derde bedrijf, gelukkiger dan de vorige akten, verdriift Klaas Vaak, die brutaal om den hoek was komen gluren

Uiterlijkheden, als een serenade aan 't slot van 't eerste bedrijf, geven blijde opgewektheid aan het rustige gemoed en brengen in dankbare herinnering het slot van een der bedrijven uit «*Inkwartiering*» en het eerste blijspel van J. de Koo.»

De Amsterd. correspondent van de «*Nieuwe Rotterdammer*»:

«De derde acte deed het gisterenavond, waartoe ook de verrassing van het publiek, dat na het voorgaande geen hooge verwachting meer koesterde, wel het hare zal hebben bijgedragen.

Het stuk zit scènisch goed in elkaar

De auteurs hebben het aanzijn gegeven aan scènietjes, die haar werking niet misten

Neen, dat de eerste bedrijven van «Het Lintje» zoo leeg zijn, ligt aan de behandeling

Tot de derde acte komen er in het stuk wel een paar leuke dingen voor, maar de auteurs hebben tengevolge van de oppervlakkige behandeling van het gegeven, de belangstelling niet voldoende gaande weten te houden, zoodat we

knapen waren toch weinig binnen de muren. De markt, waar de beide groote scholen stonden, was de natuurlijke verzamelplaats en 't vechterrein voor de stadsjeugd. In het gymnasium heerschte toen de oude voorname en zeer beminnenswaardige rector Orn; de eerste man van de burgerschool was wel de «pedel» Iver Flasarud, ook een voorname grijsaard, die te gelijker tijd nog als kapper en barbier in de stad dienst deed.

Tusschen de jongens der beide scholen werd, rondom de kerk, menige verwoede kamp gestreden; maar daar ik tot geen der twee scholen hoorde, was ik meestal slechts als toeschouwer aanwezig. Bovendien was ik in mijn jeugd heelemaal niet strijdlustig. Voor mij was er veel meer aantrekkingskracht in den bovengenoemden schandpaal en in 't stadhuis met al zijn vermoede, duistere raadselen. De schandpaal was een roodbruine, ongeveer manshooge mast; bovenaan was een groote ronde knop, die oorspronkelijk zwart geverfd was. Toen zag die knop d'r uit als een welwillend uitnodigend, wat scheef menschegezicht. Voór aan den paal hing een ijzeren ketting en daaraan een open beugel, wiens twee krommingen mij twee armen schenen, die met het meeste genoegen gereed waren, om om mijn hals dicht te klemmen. De schandpaal was intusschen reeds vele jaren niet gebruikt; maar ik herinner mij zeer goed, dat hij toch al den tijd, dien ik te Skien was, staan bleef. Of hij er nóg staat, weet ik niet. (Wordt vervolgd).

na de 2e acte het gevoel krijgen van menschen, die aan een maaltijd tweederde van het menu hebben doorgemaakt zonder iets substantieels te mogen genieten.»

De behandeling, de verwerking van het gegeven, schijnt alzoo over het geheel niet gelukt te zijn.

En toen dan ook de «*Nieuwe Rotterdammer*» den volgenden dag nog eens opmerkte: «Niet het verzinsel maakt een werk, dat doet de manier waarop het verwerkt is,» toen werd daarmee ook aan «Het Lintje» een stoot gegeven, — sterker dan de aanval van de heeren Van Sprinckhuysen en Rössing er een had kunnen bewerken. (Deze heeren toch hadden, de tweede op gezag van den eerste, de auteurs van «Het Lintje» verweten, de intrigue van hun stuk te hebben genomen uit de Fransche comédie «Le Ruban» van Feydeau en Desvathier, een verwijt, den volgenden dag reeds van onwaarde gemaakt door de getuigenis van de Lintje-heeren zelve).

De *verdiens*te van de intrigue bleef dus aan de heeren Reyding en Fabius.

Louis Moor trad de vorige week te Rotterdam op in «Oude Vrijers» van Sardou.

Het schetsje van den alleen gelaten vrij-gezel schijnt hij mooi gezegd te hebben.

«Het was een manier van met klanken spelen, kalm en zeker, glimlachend flink, van een gedistingeerde bewonderenswaardigheid als goede dressuur van paarden kan wezen

— en altoos glimlachend stond daar de dresseur, keurig gehandschoend, salonwerk doende» zegt de heer De Meester, en hij merkte nog in Moor op «minder nuance dan vroeger en méér loodzwaar accentueeren.»

De heer M. Horn schreef in 't *Nieuws*: «Van onze Nederlandsche tooneelspelers zou ik er niet één weten aan te wijzen, die Moor dat zoo nadoet,» dat typeeren van den jong-gezel. Maar hij noemde hem tot op het belachelijke af in 't laatste deel van het stuk. «De tooneelspeler der oude school deed zich toen kennen in al hare slechte eigenschappen.»

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt. à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Leescomité. — Zoo als de bladeren . . . — Het Lintje. — De Zedelijkheid in Drogeveen. — De vreemdelinge. — De Pers (Zooals de blaren . . . ; Het Lintje; Dirk Haspels; Royaards.) — Tooneelherinneringen, door Dr. M. B. Mendes da Costa. — Buitenlandsche Kroniek. — Feuilleton: Henrik Ibsen. — Advertentiën.

Leescomité.

Verschenen is
Zijn principe getrouw,
Indisch tooneelstuk in 3 bedrijven.

Zoo als de bladeren . . .

Comedie in 4 bedrijven door Giuseppe Giacosa, naar het Italiaansch door M. A.

Giovanni Rosani was op.

Rijk geworden door zijn stage wilskracht, self-made man op stapels van goud, waren die onder hem weggeleden, was hij plotseling arm geworden en daar bleef hij nu, zijn wilskracht verbruikt, blij dat-ie weer dadelijk een klein inkomen had gevonden. Na één slag, was zijn kracht op.

En tam nu, beleidloos man, merkte hij wel dat zijn huisgezin de weelde, waaraan 't gewoon was geraakt, niet zoo gemakkelijk weer zou afleggen, maar hij dacht: 't zou wel veranderen, omdat ze wel zouden merken, iedere seconde, dat 't nu eenmaal niet anders dan arm kon.

Hij begreep niet dat zijn vrouw en zoon te veel in de weelderige richting waren heengegaan, om zonder verstandigen dwang te kunnen terugkeeren, en, merkte hij 't tusschenbeiden, dan stormde hij wel eens op, dan stampvoette hij d'r weer wat orde in, maar hij begreep niet, dat hij hiermee niet duurzaam de krachten bij elkaar bracht en hij stampvoette er toch eigenlijk zijn eigen nadenken mee weg. En nog kwam dit alles er eigenlijk minder op aan, als 't niet zoo'n verdriet had gegeven aan z'n dochter Nennele, die zwak als ze was, steun en rust en veiligheid zocht.

En Nennele dacht: o, vader kon 't wel bij een houden, hij moest 't heterogene gezin bij elkaar houden, de krachten weer tot elkaar brengen. Hij moest er boven staan, hen allen leiden, om samen, steunende op elkaar, veilig dóór elkaar, 't stormende leven weer in te gaan, — om 't weerstand te kunnen bieden.

Maar dan begreep ze wel weer: vader zou dat nooit kunnen. Hij was te zwak, te besluiteloos. Hij kon niet meer ingrijpen en vooral — hij kon geen teleurstellingen meer dragen.

En zij. Ze deed nu alles om hem die teleur-

stellingen te besparen. Ze offerde zich op, leed, — om maar te kunnen tegengaan — verdriet voor hem en hun verderen ondergang.

Maar er bleek geen tegengaan meer aan.

De vader liet te veel de draden gaan en de zwakke Nennele kom hem en de draden niet dwingen.

En eindelijk ligt 't gezin dan heelemaal uiteen. En Nennele, die al haar krachten gegeven had om te redden, die zich ook door den laatste op wien ze steunde (Massimo), niet begrepen denkt, wil zich nu verdrinken. Maar als ze 't huis verlaat, een nacht, dan ziet ze haar goeden vader daar voor haar en hen allen werken, in den laten nacht. Ze overziet 't verdriet dat haar dood hem zou gebracht hebben, en ze begrijpt, dat zij nog veel voor elkaar kunnen zijn, veel nog voor elkaar kunnen zijn.

En als ze dan nog merkt den hartelijken Massimo, trouwen verzorger, dwalende dien maanacht in hun tuin, dicht bij haar venster, omdat hij bang voor Nennele was, dan roept ze hem. En voor hun drieën begint dan een trouw, elkaar steunend leven.

Alsof Nennele zoo nog niet lief genoeg was in de gedachte van den auteur, alsof ze een modern interessant verfee moest hebben, laat hij Nennele op een onzaligen dag op de gedachte komen, dat 't droeve uiteengaan der familie een beschikking van 't noodlot is.

Als dat nu maar niet zoo onafwendbaar was, — dan waren ze best tot elkaar gekomen.

En nu geeft 't in deze tijden allerminst pas, dat maar zoo botweg te zeggen of niet te zeggen, en daarom moest Nennele zachtkens 't symboolke murmureeren: Come le foglie . . .

Lief hè? Zacht hè? Come le foglie. Zooals de blaren . . ., zooals ze uiteenstuiven door den niet te keeren herfstwind, — zoo niet te keeren ging 't met dat huisgezin.

't Is net zoo iets als met «Johannisfeuer». Nennele legt zich die gedachte op. De gedachte dringt zich niet op, uit al 't dringen der omstandigheden. De taak wordt vrijwillig op de schouders genomen.

En dat zou nu niets zijn — integendeel — héél prachtig kunnen zijn, iets in den wonderen trant van dat schoone werk «Le Rêve» — als de bewerking van den auteur maar in dien geest was.

Maar dat leek me nu niet zoo. Men onderscheide toch wel 't doel van den auteur. Hij wilde 't ingrijpend noodlot laten zien, Nennele

zou dat hebben te erkennen. En hij gaf een meisje, dat zich dat inbeeldt.

't Is geen kleinigheid zoo zijn bedoeling mis te loopen. Noodwendig ontstaat door 't eene te doen en 't andere te willen, een vermenging van beiden.

Voor den aandachtigen toehoorder is dat ongenietbaar.

We leven nu in een Bracco-Giacosa — en andere o's en a's-manie. Italiaansch is tegenwoordig je.

Voor zoo ver ik mij de stukken «Droev Min», «De stem van 't hart» en «Alleluia» herinner, voelde ik 't een al mooier dan 't ander. En Jan C. de Vos, wiens tegenwoordig zijn zonder engagement wij niet genoeg voor het tooneel kunnen betreuren, was er eminent in.

Maar als 't ergens lichtvaardig is, de vlag de lading te laten dekken, dan is 't wel in de kunst.

Ook voor werken van Giacosa moeten we de oogen open hebben en de gebreken zeggen, na zien.

Er zijn hier twee onderstellingen mogelijk. Dat Giacosa dat «noodlottig» uitspraakje Nennele in den mond heeft gelegd — bedoelende daarmee te offeren aan den hedendaagschen smaak, die zich bijzonder met het noodlot bezig houdt. Of dat hij 't noodlot in dit stukje wilde laten rütteln und schütteln, tot de blaren naar alle windstreken zouden zijn.

Het eerste geval lijkt mij Giacosa onwaardig. Het tweede moeten we dus aannemen.

Ik zei hierboven reeds, dat 't dan echter geen kleinigheid is, zoo de bedoeling mis te loopen.

Intusschen — kreeg ik geen idee van een onontkoombaar noodlot, 't geval is mogelijk dat de vertooning zoo slag op slag slecht was, dat de toehoorder, die toch voor de onderscheiding van wat werkelijk leelijk was en van wat door de vertooning leelijk werd, in gespannen aandacht zat —, door 't stappen over al die heuvels van bedervende zetten, moe en wrevelig werd en alzo meer en meer vooringenomen voor 't verdere werk stond.

Ik wil die mogelijkheid hier zeer beslist uitspreken — wijl de vertooning inderdaad abominabel was en ik dus — na 't éénmaal zien — in de waarde van 't stuk kan zijn bedrogen.

Ik zou dit 't liefste willen. Maar ik twijfel er aan. En houd mij dus voorloopig aan mijn niet-volkomen waardeering van de bewerking.

Ik zit door die geheel onvoldoende vertooning, door 't meer dan bar samenspel, met mijn handen in 't haar.

Ik lees in een kritiek van iemand die 't weten kan, wijl hij 't werk in de oorspronkelijke taal kon lezen en helder en ook gevoelig waarneemt, dat de 1e akte zoo wonderlijk fijn, mooi is, en meesterlijk van behandeling. Ook de tweede.

Mij hebben ze niets dan verveling gegeven. Iets waarlijk meesterlijks heb ik evenmin waargenomen als iets waarlijk innigs, moois.

Het slotbedrijf heeft me alleen hevig beklemd.

Faassen was als *Rosani* volkomen slecht.

De hier boven bedoelde beoordeelaar had onlangs over dezen acteur nog geschreven, dat hij niets niét kon. Maar hij gaf toe: deze rol heeft *Faassen* geheel bedorven.

Was 't niet *zijn* fout dat wij 't gebouw verlieten, zonder eenige vreugde te voelen voor 't feit, dat *Massimo* dien nacht tot *Nennele* was gekomen en 't geluk toen voor hen ontbloeien ging.

Faassen heeft *Nennele* en ons in alles tekort gedaan.

Nennele, *Alida Tartaud-Klein*, mag ik in herinnering brengen voor haar standen van verdriet, als haar figuur zich kromt, en als inschrompelt onder zielspijn. Ze waren er wat veel en wat eender, maar ze zijn 't herinneren waard, gelijk haar sluitmoment: den roep om *Massimo*.

Van Eijsden was in de eerste bedrijven héél leuk als *Tommie*. In 't derde kon hij natuurlijk niets zijn, wijl hij daar ernstig moet wezen.

Ik hoor nog steeds de onverdragelijke zingstem van *Rosani's* vrouw. Ik denk met vriendelijkheid terug aan *Tartaud*, dien heel, heel sympathieken *Tartaud*.

«Een snoes» zeggen de dames. En hij is inderdaad op de planken (overigens ken ik hem niet) een innig-lieve man.

Het Lintje.

Het scherm gaat op en we zien den staart van een stoetje schutterij. De stafmuziek speelt een deun van den tegenwoordigen tijd. Er is gejuich en de menigte brouhaat.

De koningin heeft *Kortenaer's*-dorp bezocht. *Kortenaer* . . .

Uw naam klinkt door 't dorp, door stad en door land. Hij blinkt op de blikken groentebusjes, erwtes en ander smakelijk «ingelegd», door uw lieden vervaardigd.

Gij zijt een fabrikant, die veel voor uw werk-

volk hebt gedaan. Gij verdient meer dan een naam *Kortenaer*. Gij verdient een orde.

Kortenaer denkt er netzoo over. Hij wil een orde. Maar vang 'r nou maar eens een op, als er geen wordt geworpen.

En, ochgod, hij verdient 'r toch zoo. Dat vertellen eerst in een duo de gepensioneerde resident en *Kortenaer's* secretaris, later in een duo, de resident en *Kortenaer* zelf, later in een duo de burgemeester van 't dorp en de minister van Waterstaat, later in een duo de burgemeester en *Kortenaer's* dochter *Louise*.

Toch zullen we niet denken, dat die resident en de secretaris en de burgemeester en dochter *Louise* er alleen maar zijn, om 't dáárover, *deux-à-deux*, met elkaar te hebben.

Welneen: de resident is er òók nog, om tegen zijn dochter *Non* te zeggen, dat zij vertroeteld kan of zal worden, misschien al *is* geworden — natuurlijk in een duo. De resident is er òók nog, om aan de zuster van *Kortenaer* te vertellen, in vertrouwen, natuurlijk dus in een duo, dat *Non* een tweede moeder noodig heeft, om zoo te zeggen dus, om zuster *Kortenaer* een liefdesverklaring te doen.

De secretaris van *Kortenaer* zal 't óók nog hebben over de voortreffelijkheid van champagne en andere soorten wijn, van welke hij dan ook immer vol is. En daar een bespottelijk maken van een werker-voor-'t-volk nu eenmaal uit-teraard lachwekkend werkt, zoo kon die secretaris, vol zoeten wijns, meer succes hebben als hij 't niet alleen had over wijnsoorten, maar beurtelings over bourgeoisie, beurtelings over champagne.

De burgemeester heeft òók nog 'n bijtaak. Hij zal verliefd zijn op dochter *Louise*, en die op hem. En om die verhouding nu niet gemakkelijker te maken (de schape schenen anders niet naar apartjes te verlangen), zal *Kortenaar* in den burgemeester, dien hij op den dag van zijn grootste teleurstelling: 't misloopen van een decoratie, ziet decoreeren — zijn tegenwerker blijven zien.

En in een duo tusschen beiden zien we dan hoe weinig *Kortenaar* van hem kan velen, want als *Kortenaar* burgemeester opmerkt, dat hij wat beter had moeten zorgen voor de belangen van zijn (*Kortenaar's*) personeel, dan zegt het burgeren politiehoofd, dat hij voor ieders belangen heeft te zorgen.

Me dunkt.

't Kon ons overigens niets schelen. Want we kennen 't personeel niet, en niet *Kortenaar* en

niet burgemeester. Een dergelijk twistgesprek loopen we op straat dan ook liefst voorbij — tenzij we iets interessanter uit de twistende partijen hooren komen.

Intusschen, *Kortenaar* twistte, want hij was uit zijn humeur. De koningin had nu zijn dorp bezocht — nu was er gelegenheid geweest om hem aan een lintje te spelden. Zou 't nu uitblijven?

Neen. Goddank. Daar komt een menigte een serenade brengen met fakkels, muziek, vaandels. *Kortenaar* is aangedaan, ordonneert champagne. Men komt toch klaarblijkelijk den nieuwen ridder begroeten. Die menschen schijnen er meer van te weten dan hij.

Doch hij vergist zich. Burgemeester zou de toegejuichte zijn.

Dat hindert hem, hindert hem zeer, hindert hem meer dan een ander mensch, hindert hem zóó, dat hij een flauwte krijgt. Zijn diabetes zal daartoe hebben bijgedragen. En nu moet hij tot herstel van gezondheid een reisje naar Duitschland gaan maken.

We zouden 't niet gelooven, als we 't in de volgende akte niet door zijn dochter hoorden verklaren. Er er is geen reden, om die als niet-geloofwaardig te nemen. 't Schaap doet daar geen minuut aan denken.

Zien we haar maar eens, als vader er achter komt, dat burgemeester op haar verliefd is, — als vader burgemeester verwijt — niet in zijn maar in haar gezicht — dat hij om 't geld van *Louise* komt. Wat zegt dan 't lieve kind? «O, dat mag u niet zeggen pa. Dat zou hij nooit, noóit doen.» 't Lam . . .

Intusschen geeft deze tweede akte vrijwel een repetitie van de eerste. Duetten wemelen weer, de luitjes zemelen weer, met uitzondering van den reclame-agent, die typig is. Dat tooneeltje, waarin hij zijn reclame-automobielprent ontrolt, is heel, héél aardig. Ook daarna de komst van een telegram, dat 't zelfde effect zal hebben als de serenade in bedrijf een: *Kortenaar* hoopt zijn ridderbenoeming te zullen hooren, maar 't telegram blijkt voor een ander te zijn. En als dààrop weer de tijding volgt, dat hij gepasseerd is, dan krijgt hij een flauwte, die hem aan den rand van 't graf brengt.

Excuus: hij is een diabetes-lijder. En met een waarlijk niet ongemotiveerde huilscène sluit dan 't tweede bedrijf van dit blijspel.

De derde akte vind ik wel verdienstelijk.

FEUILLETON.

HENRIK IBSEN.

(Vervolg.)

En dan was er dus nog 't stadhuis: gelijkvloers het arrestantenhok, — dat door getraliede vensters op de markt uitzag. Achter die tralies heb ik veel bleeke, booze gezichten gezien. Een zaal, onder in 't gebouw, was de gekkenel. Die zou, hoe ongelooflijk 't mij ook voorkomt, in der tijd gebruikt zijn, om er waanzinnigen in te zetten. Die zaal had ook tralievensters, maar tegen die tralies was aan den binnenkant een dikke ijzeren plaat vastgemaakt, en in die plaat waren nu kleine kijkgaatjes geboord, zoodat de plaat wat had van een zeef.

Van dezen kerker vertelde men nog, dat hij als gevangenis voor den deze eeuw zeer beruchten boosdoener *Brendeis* had gediend, die later gebrandmerkt was; en ook meen ik me te herinneren, dat er een ontsnapte, en later weer gevatte lijfeigene in had gewoond; de man was

later, boven op den berg gegeeseld. Hiervan vertelden ooggetuigen, dat hij op de plaats waar 't vonnis voltrokken was, gedanst had; toen hij echter weer naar zijn cel terug moest, had men er hem op een wagen heen moeten brengen.

Skien was in mijn jeugd een vooral levenslustige en gezellige stad, — heelemaal 't tegendeel, van wat-ie later zou worden. Vele zeer beschaafde en aanzienlijke families woonden er toen, of in de stad zelf, of in villa's in den omtrek. Een meer of minder nauwe band van bloedverwantschap verbond die families onderling, en bals, muziekfeestjes en andere gezellige bijeenkomsten volgden elkander, winter en zomer, zonder ophouden op. Ook kwamen er veel vreemdelingen naar Skien, en daar er toen nog geen hotels waren, bleef men bij kennissen en vrienden overnachten. Zoo hadden wij in ons groot, ruim huis bijna altijd bezoek, en vooral in den tijd van Kerstmis en met marktijd was 't huis vol, en was er ieder welkom.

De jaarmarkt werd in Februari te Skien gevierd en dat was voor ons jongens een heerlijk-

gelukkige tijd. Reeds een half jaar van te voren begonnen we daar geld voor over te leggen om de goochelaars, koorddansers en circusrijders te kunnen gaan zien en om beneden, in de marktkramen, peperkoeken te kunnen koopen. Of deze markt nog een grootere beteekenis voor onzen handel had, weet ik niet; voor mij was ze slechts 't terrein voor een groot, gezellig volksfeest, dat ongeveer een week duurde.

De zeventiende Mei werd toen te Skien niet bijzonder feestelijk gevierd 1). Jongelui schoten dan buiten, op den Bleichheuvel (Blegebakken) met buksen, of ze verbrandden heksen 2), maar dat was ook zowat alles. Ik geloof dat die geringe feestvreugd in ons anders toch zoo levenslustig stadje in acht genomen werd, om een zeer aanzienlijk ingezetene, die zijn landhuis dicht bij de stad had, niet ongenaam te zijn; — waar men verschillende redenen voor had.

Maar des te vroolijker ging 't met *Johannis-*

1) Deze zeventiende Mei wordt thans algemeen gevierd als nationaliteitsdag.

2) Kikvorschen, uit hooi en stroo gemaakt, met kruut als ingewanden. Denklijk iets als onze voetzoekers.

Aardig, geheel gemotiveerd is dat telkens even de straat op willen van Kortenaer, waarop z'n familie nog al wat tegen heeft — immers, zij heeft hem op de stervenszieke borst, om hem te troosten in zijn laatste oogenblikken, maar een lintje gespeld, zeggende dat de decoratie tóch nog gekomen was.

't Leugentje om bestwil was geen zonde. Dat had burgemeester wel wat eerder kunnen bedenken. Toch: zijn weifelen om zich met die taak te belasten, bleek achteraf minder onnadenkend dan 't doën. Want Kortenaer frischt op door dit lavend medicament. En later wil hij dan met lintje en al de straat op.

Grappig zijn die tooneeltjes om hem tegen te houden.

Uit de krant verneemt Kortenaer nu, dat hij niet geridderd is, hij snapt dan 't samenspel van zijn huisgezin, en nu zal hij ze krijgen. Hij loopt de straat op, den minister toevallig tegen 't lijf, die hem een Nederlandsch leeuwte komt brengen.

En nu draaien de auteurs even de rollen om. Nu zal Kortenaer de leuke zijn, — zal hij er voor zorgen, dat de bedriegers worden bedrogen.

Maar, geestiger dan de rest, houdt hij dat minder lang vol en vertelt spoedig daarop van zijn leeuwte. Blijdschap is nu algemeen. De familie, die nog niet bij de ontgoocheling was, loopt nu te wapen en niet voor niets, want hoe meer menschen 't sluitzegel helpen drukken, des te vaster dat komt.

En burgemeester krijgt nu Louise — wat voor die twee een pretje moet zijn.

Waarom hier drie bedrijven zijn? De twee laatsten alleen, wat bijgewerkt, hadden hier méér gedaan, — wat minder verveeld. (Zonder serenade zou 't re bedrijf een door ieder uitgesproken fiasco zijn).

Sprudeld van geestigheid toch is 't stuk niet. Er zijn heel, heel aardige oogenblikken, maar ze zijn schaars, en dan nog heelemaal niet thuis in 't milieu, dat niet geestig is, omdat 't *niets* is.

De karakter-schildering, 't werd reeds aangemerkt, is allervluchtigst.

«Soesah» en «Mooie bloemen ja» en eenmaal «tabeh» moeten de Indische wezens typeeren. Voor de Hollandsche ontbrak helaas zulke stopverf.

Gelukkig dat er in 't stuk maar weinig narigheden te vinden zijn, als deze «In kunst en politiek komt 't er niet op aan wie iets gedaan

avond toe. Die werd niet gemeenschappelijk gevierd, maar de jongens en volwassenen vormden dan vier, vijf of meerdere groepen, en ieder dier partijen moest voor brandstof voor haar eigen vuur zorgen. En zoo gebeurde 't, dat wij reeds met Pinksteren de scheepswerven af gingen loopen, om teertonnen af te bedelen. Een merkwaardige gewoonte werd daarbij sedert onheugelijke tijden trouw in acht genomen. Wat we niet kregen, stalen wij; en de eigenaars of politie-agenten dachten er niet aan, daartegen op te treden. En zoo kreeg iedere groep allengs een grooten stapel teertonnen.

Dat zelfde aanmatigend recht lieten we gelden op oude, aan wal liggende, roeibootten. Gelukte het ons, de een of andere boot in stilte weg te slepen, en de buit goed verstoppt te houden, zoo was het eigendomsrecht daarmee verkregen, of, wat 't zelfde voor ons was, 't werd dan althans door niemand bestreden.

Dan werd de boot den dag van den Johannis-avond in optocht door de straten naar de brandstapels gedragen. Boven in de boot zat dan een muzikant. Ik ben meermalen getuige, eenmaal

heeft, maar wie er zijn naam onder heeft gezet — zooals de dokter ergens beweert. Dat is een troeven uitspelen op 't publiek, dat bar onaangenaam is.

En wel typeerend-Amsterdamsch is, dat de auteurs den reclame-agent 't best konden geven.

De vertooning was in 't begin wel zéér saai. Het stuk toen, en de akelig lege zaal, animeerden dan ook niet tot iets levenslustigs.

Allengs ging 't beter. *Henri de Vries* was in 't laatste bedrijf menigmaal héél goed. Wat zei hij heerlijk: «Nou heb ik 'm!» en zoo had hij meerdere rake momenten.

Hij heeft 't stuk zijn recht laten wedervaren. Méér niet. Den resident, *Van Kuyk*, zullen zich de schrijvers zóó hebben gedacht, — den burgemeester, *Faassen*, iets waardiger, krachtiger, — den reclame-agent in den trant zooals de heer *Musch* hem gaf, misschien minder druk.

Ternooy—Apèl, Kortenaer's secretaris, was *prachtig*, — *Swab* zeer goed als arts. En ook de anderen voldeden wel, — behalve Louise.

De Zedelijkheid in Drogeveen.

Vrijdag ging 't in Den Haag voor de derde maal, oneindig veel beter dan bij de première.

Door dien meerderen lust won zeer 't eerste bedrijf, dat mij bij den eersten keer leek één lange verveling.

Toch: 't stuk wacht, daàr vooral, op bepaald meer spoed, aansluiting, aanvulling.

't Derde bedrijf, op 't kantje af van te-lang, blijf ik overigens meesterlijk vinden; 't geheel na een tweede zien, zéér talentvol.

De Vreemdelinge

van Dumas Fils.

Ons past, niettegenstaande de loodzware, benauwend-warme uren die de vertooning van de «Vreemdelinge» ons slechts geven kan — een hartstochtelijke dankbaarheid voor Dumas fils.

Verbeelden we ons eens dat hij z'n werken in verzen had aanbesteed . . .

Die goeie Dumas. Daar was hij immers veel te veel realist voor.

Heeft-ie niet aldoor op de planken, met opgepoeerde juffrouwen gesold (met de Camelia-

zelfs deelnemer aan zoo'n triomftocht geweest.)

Wat Ibsen hier meedeelde is voldoende, om ons een begrip te geven van de indrukken, die hij als kind ontving.

«Het treurige en drukkende had het overwicht», zegt Henrik Jaeger in zijn «Henrik Ibsen, ein litterarisches Lebensbild» 1). «De ernst der kerk, de donkerte van de gevangenis, de gestrengheid van de galg, de schrik van het gekkenhuis, — die allen waren indrukken, die wel een schaduw over de jonge levenslust van den knaap moesten werpen, die vroege overpeinzing wekken konden».

En als tegenhanger zou werken het lustige mart- en dansfeest en het dolle St. Jansvuur. Jaeger geeft dan nog bijzonderheden van de Skiener's. Zij staan van oudsher bekend als zeer godsdienstig. De religieuze bewegingen tot vorming van sekten hebben hier langen tijd een van hun dankbaarste arbeidsvelden gehad. Reeds in de vorige eeuw was de stad als een brand-

1) Verlag van Heinrich Minden, Dresden und Leipzig.

dame en de hééle demi-monde)?

Heeft-ie niet zèlf in de Vreemdelinge-voorrede geschreven (die vreemdelinge is de dochter van een mulattin; dat kon in elk geval beter, dan die van een konijn):

«Chacune de mes pièces a été un combat livré à l'ignorance et à la sottise.»

En nu heeft ieder zijn eigen manier van strijden. 't Kwaad met het kwaad — is ook een manier.

Alleen zeer gevaarlijk.

Niemand die zich b. v. méér in dien strijd gebrand heeft, dan Dumas.

Het Ned. Tooneel voert dergelijke vreemdsoortige evolutiën met bewonderenswaardige lust en liefde op.

DE PERS.

Over

Zooals de blaren . . .

lezen we in 't Vaderland: «Met dit stuk gaf Giacosa heel knap werk. Wat is het doorvoeld tot in alle details, wat zijn de karakters meesterlijk trekje voor trekje geteekend in de zoo heerlijk geschreven twee eerste bedrijven, in de zoo alledaagsche handeling, in de gewoonste gesprekken over schijnbare kleinigheden.

Er wordt zoo goed als niets in verteld, en toch weten we alles, vullen we vanzelf aan, zijn we geheel op de hoogte van de familie in haar weelde-leven.

Alleen van Nennele? . . . Met Nennele is er iets vreemds. Zij is 22 jaar, mooi, de dochter van een tot vóór korten tijd schatrijk man; hoe is het te verklaren, dat we niets hooren van een of meer pretendentes, niets van liefde in haar jong leven? Dat is het eenige wat mij onvolledig voorkomt in dit stuk.

De vertooning getuigde van zorg en goede voorbereiding.»

De vertooners worden besproken, al of niet gewaardeerd, gelijk in 't artikel over dit stuk in dit Tooneelnummer. Alleen minder heftig.

Het Dagblad prees stuk en vertooning, — De Haagsche Courant nam waar «enorm slecht samenspel; de Avondpost «uitnemend samenspel.»

Eéne opmerking uit dit laatste verslag moètèn wij een herdruk gunnen:

«Soms meenden wij dat wij zouden te doen

punt bekend en 't was predikant Lammers, die van Skien uit, een reformatie op godsdienstig gebied bewerkte.

Ibsen kwam met die beweging in aanraking en hij leerde haar door en door kennen, toen zijn naaste familie haar werd toegedaan. Herinneringen daaraan geeft hij in «Brand».

Skien had zijn «aristocratie», ambtenaars en de rijke families van de landhuizen uit den omtrek, — de overigen waren «plebejers», — zoo verhaalt Jaeger verder. En tusschen deze twee kasten vormde zich een afgrond, dieper en dieper en steeds wijder ook, als tusschen edelen en burgers der middeleeuwen. Het was niet mogelijk, zich door vlijt en wilskracht over de kloof heen te werken; ieder die van onder op gekomen was, bleef als zóódanig beschouwd.

(In «Bund der Jugend» vinden we grond-eigenaar Monsen als zulk een «Emporkömmeling».)

En daarbij kostte 't weinig moeite, zich den toegang tot zijn eigen partij ontzegd te zien. De kleinste daling van 't inkomen sloot hier vlug en beslist uit. (Wordt vervolgd.)

krijgen met een gezond, frisch sociaal werk, met verkondiging van theorieën, die, hoewel niet nieuw, toch nog wel eens gaarne weer gehoord worden, maar ook dien weg ging het niet uit; daartoe ontbrak dat krachtige, kernige van vooropgezette opinies, die in botsing komen met daarmede strijdige gedachten, want een type als het willooze individu Tommie kan in geen serieus stuk de drager van een leidende gedachte zijn. Dat hij liever huwt met een rijke, maar door en door slechte vrouw, dan door flinken arbeid zijn brood te verdienen, bewijst ons alleen dat we hier te maken hebben met een weekhartige figuur, die als type mooi van teekening kan zijn, maar die allerminst genomen mag worden als de generaliseerende woordvoerder in een ernstig werk.»

Het Lintje.

Het Lintje, dat in den Haag voor een repetitie-leege zaal werd opgevoerd, werd door den heer Van Nouhuys aldus beoordeeld:

«Het stuk bleek het bitter klein publiek zeer te amuseeren. Vooral de twee laatste acten vonden veel bijval. Ik vond dit succes geheel en al verdiend. Mijn bezwaar tegen de compositie is dat het eerste bedrijf veel te lang en te leeg is. 't Is of de schrijvers daarin niet op dreef raken. Er worden praatjes gehouden, die niets ter zake afdoen, er wordt over verhoudingen gesproken, waar we niets meer van hooren — wat beteekent die vroegere geschiedenis van Van Gastel met Mina in dit verband! — Kortom, 't is of er moeite gedaan is om te vullen. De stof is, op deze wijze behandeld, niet toereikend voor drie bedrijven. Het tweede was veel beter»

«Dat de leuke zetten en toespelingen genoten werden, bleek uit het telkens zich herhalend gelach.»

In het Dagblad leest men:

«Buitengewoon gunstig was het stuk niet en aan een scherpe satire op den *lintjes-regen* hebben de schrijvers zich niet bezondigd. Van menige gelegenheid daartoe is geen gebruik gemaakt.»

«De hoofdpersoon is de voornaamste, gewichtigste man van het dorp, die stellig verwacht dat hij na een feestelijk bezoek der Koningin zool niet een Ned. Leeuw dan toch de orde van Oranje Nassau zal ontvangen. Men kan niet ontkennen, dat de toeschouwers het in dit geval eigenlijk ook verwachten en dit is misschien wel oorzaak dat de teleurstelling niet grappig genoeg wordt. Want *Kortenaers* wensch wordt niet vervuld en de burgemeester, dien hij juist niet goed zetten kan, krijgt alleen het officierskruis der Oranje-Nassau orde.»

«Het 1e bedrijf is zeer levendig en begint met de muziek bij het vertrek van den koninklijken stoet, om te eindigen met . . . enz.»

De Haagsche Courant zegt: «Was 't wonder, dat er slecht gespeeld moest worden door het stuk.» En ze bedoelt als antwoord: neen. Dit blad waardeert intusschen héél aardige scènetjes.

En de Avondpost: «De bijzonder gelukkige afwikkeling van het stuk in het derde bedrijf en de spanning, die in het geheele stuk is gaande gehouden, maken voor ons *Het Lintje* tot een van de meest verdienstelijke oorspronkelijke satires, die onze tooneelletterkunde bezit. Is Marcellus Emants in den opzet zijner satires misschien voornamer, Reyding en Fabius kennen blijkbaar beter de techniek van het tooneel en maken daardoor van een blijspel tegelijk meer een flink en vlotlopend stuk.»

De Vreemdelinge.

«Genietbaar in die stukken blijft alleen nog Dumas . . .

«Ik vind niet dat de Koninkl. Vereeniging de noodige elementen heeft voor dergelijke salonstukken. Dat hinderde in «De Wereld waarin men zich verveelt», dat hinderde nu weer.

Het verschil tusschen een mrs. Clarckson en een Catharine was goed getypeerd door de dames Mann en Holtrop, maar daar moesten we het dan ook mee doen. De tegenstelling tusschen vertegenwoordigers van «twee werelden» ontbrak.» Zoo klonk Van Nouhuys' stem na de vertoening van Dumas' «Etrangère».

En geen der Haagsche couranten was blij, dat die vreemdsoortige ook weer in 1900 tot ons gekomen was — te minder, wijl 't «Ned. Tooneel» haar zoo onvoldoende chaperonneert.

Dirk Haspels.

Toen «Groote Stadslucht» in '92 voor 't eerst op de Rotterdamsche planken kwam, schreef De Meester: «Dokter Crusius behoort van rechtswege aan *Dirk Haspels*, en weder kan ieder, die hem kent, zich voorstellen met welk een fijne, hartaangrijpende kunst hij de onderscheidene trekken, die in dit karakterbeeld gelegd zijn, aanschouwelijk maakt en er andere bijvoegt, geput uit zijne rijke ervaring en zijn scheppend kunstenaarsvermogen.»

En nu, voor eenige dagen, wilde Haspels weer eens Crusius zijn, en de Schouwburg was toen flink vol en «de stemming was een en al hartelijkheid. Zoo als de heer Haspels kwam, begon het applaus. Hij had maar een oogenblik te blijven, spoedig dus een tweede applaus. Maar toen de groote scène geweest was, voordat de pauze beginnen zou, toen brak het eerst los, fanfares speelden, kransen werden aangedragen, ruikers werden overhandigd, en heerlijk van warme hartelijkheid was het alzijdige huldebetoon. De bloemen trilden, zoo trilde Haspels, terwijl het scherm maar telkens rees, en waarlijk aandoenlijk was zijn inspanning, toen hij met een herhaaldelijk «dank, dank, dank» op al die geestdrift antwoorden wilde. Wel van pas was het zinnetje, dat hijzelf te zeggen had (toen Crusius van het reüniefest sprak), over «de gulle hartelijkheid van zooveel menschen, allen met hetzelfde doel bijeengekomen.»

Dus De Meester.

De Telegraaf kon de vorige week melden, dat Royaards, die voor herstel van gezondheid in Duitschland vertoeft, beterende is.

Na Hauptmann's

Verzoeningsfest

opgevoerd te Amsterdam door de verdienstelijke «Nederl. Tooneelvereeniging» schreef Giovanni, die een oud zwak voor dit stuk heeft (hij schreef er naar zijn zeggen ook indertijd over in dit blad):

De indruk, dien ik kreeg, is groot geweest.

«Maar enkelen van de acteurs hebben hunne figuren niet precies zoo opgevat als ik ze mij had gedacht, gedeeltelijk omdat hunne persoonlijkheden zich niet meer tot de figuren, die zij moeten voorstellen, leenen, en toch ben ik zeer onder den indruk gekomen. Dat is al een succes m. i. Als men toch een stuk goed kent maakt men zich onwillekeurig een voorstelling er van en dan voldoet heel dikwijls de vertoening niet.

Voor al het tweede bedrijf heeft mij zeer aangegrepen; dat werd alles heel goed gedaan, met uitmuntend samenspel, van allemaal.»

De heer *Schwab* wordt daar uitmuntend genoemd.

Mej. H. Hx. denkt er in de Telegraaf net zoo over.

Verschenen zijn — in boekvorm — de *Tooneel-Herinneringen* van dr. M. B. Mendes da Costa.

Even interessant als lezenswaard — de plankenherinneringen van dezen Amsterdamschen heer.

Den lezers van dit blad zijn ze wèl-bekend. Toch niet alle deze notitiën. Er is veel in het boek, dat niet als feuilleton in «Het Tooneel» kwam.

Ook de rijke collectie portretten is natuurlijk voor hen nieuw.

Wij denken te gelegener tijd op een der «herinneringen» terug te komen.

Buitenlandsche Kroniek.

— S o r m a — handelsvrouw . . .

Zij telegrafeerde aan de «Berliner», dat zij vernomen had, dat er valsche berichten over de materiele resultaten van haar rondreis in omloop waren. Dat telegram eindigt:

«Ik wensch mij noch ten aanzien van mijn kunst, noch ten aanzien van 't materiele gedeelte, meer succes dan ik in de eerste maand genoot. Agnes Sorma.»

Handelsvrouw? In elk geval een bescheidene. Maar 't geval daarmee toch niet aardiger.

— De Berlijnsche «Sezessionsbühne» voert den 12en op, voor de eerste maal, *La mort de Tintagile* van Maeterlinck.

— *Ausflug ins Sittliche* van Georg Engel werd te Aken met veel genoeg gezien. Niemand nam er aanstoot aan, zeggen de allesweters, de kranten.

Merkwaardig is 't, dat 't stuk in Berlijn gewogen is en te licht bevonden.

— Hugo Ganz' eerste tooneelwerk *Der Rebell* werd in Berlijn nog al bekrompen gevonden, — wat paradeachtig aan 't slot. Maar 't schijnt eerlijk werk.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsstraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,
LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.
à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele Mededeelingen. — De Esmoreit. — Oude Vrijers. — Romanesk; Hedda Gabler. — De Pers (Oude Vrijers; Romanesk; Roulebosse de Kunstenaar; Het huis van den majoor; enz.). — Buitenlandsche Kroniek. — Ingezonden. — Feuilleton: Voor het vertrek. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

H.H. Afdelingssecretarissen worden hierbij beëld uitgenoodigd aan ondergeteekende te doen toekomen de gebruikelijke opgaven omtrent de samenstelling van het bestuur en het ledental der afdeling, met vermelding van den gedelegeerde in de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool.

De algemeene Secretaris,
FRITS LAPIDOTH.

's-Gravenhage, 20 November 1900.
Borneostraat 49.

Esmoreit.

Dat was een *beste* vertooning die de «Rotterdamsche Onderwijzers-Tooneelvereniging» Zaterdag 10 November van het «Abel spel van Esmoreit, sconincs sone van Cecilien» heeft gegeven.

Een beminnenswaardig spel en een eerbiedwekkende, buitengewoon eerlijke vertooning; niet de geringste poging tot succes; met mooi oordeel was alle beminnelijke eenvoud begrepen.

En wel mocht de heer De Meester, die de voorstelling met een juist gekozen woord inleidde, de inhoudsopgave ook nog gaf, — spreken van de «karakteristieke expressie van het stuk in al haar onbeholpenheid», — beiden: uitdrukkingsvermogen en aimabele onbeholpenheid kwamen later vriendelijk uit.

Die Rotterdamsche onderwijzers hebben eerbied voor hun ernst, bewondering voor hun kunnen gewekt.

't Is geen kleinigheid zoo'n middelneerlandsch stuk te spelen. Is 't zeggen van die koddige, primitieve, kinderlijke taal een taak, — het gebarenspeel, het loopen en gaan moeten daarmee in overeenstemming zijn. Want was de vorm onbeholpen waarin de sotternie of het abele (habilis = vaardig, ernstig) spel werd gegoten — de manuaals der vertooners zullen toenmaals van een niet minder beminnelijke oorspronkelijkheid geweest zijn.

Zien we den bijbel van Augustinus en al de platen-bijbels uit die eeuwen, hoe goddelijk-naïef zijn daar de bewegingen om een gemoedstoestand te beelden.

De vrouw beduidt er haar minnepijn door de vijf vingertoppen van haar linker hand die van de rechter te laten raken en die beide handen houdt ze dan midden voor haar borst en droevig, ernstig kijkt ze dan met haar gezicht.

De ongelukkig-verliefde man doet 't minder symmetrisch maar niet minder oorspronkelijk-gevoelig. Strekt hij zijn linkerarm horizontaal, zijn rechterhand legt hij tegen zijn linkerschouder. En ook zijn gezicht doet de rest.

Die bewegingen zien we in de hedendaagsche opera terug, waar ze stereotiep en een aanwensel zijn. In de dolle komedie en op 't liefhebberij-tooneel, waar zoo'n uiterlijk effect veel kan doen, — is 't een gemakkelijk middel.

We zien in die boeken uit grijze dagen nog meer van die bewegingen, met den zielstoestand corresponderende. De verrader, «fel keitijf» spreekt, zijn lichaam voorover gebogen, hoekig in elkaar; de koning, edel van nature, laat in de eerste plaats zijn geheven hoofd en zijn gezwollen borst zien.

Al die bewegingen, tot de simpelste herleid, de jongste, de oorspronkelijkste, — die kunnen we bij een abelspeel-vertooning verwachten. En de boven geprezen vertooners gaven ze ook. Zooals Robbrecht daar gebogen sprak, 't was best. En de koning zette een edel buikje en Damiet trachtte in haar onbewegelijk wezentje teeder en bedeesd — ik zou haast zeggen Damasceensch schuchter te zijn; en de moeder van Esmoreit was middelneerlandsch gedwee, — zooals 't toch ook alleen moest.

Vraag 't aan een tooneelspeler van onze dagen, die zijn armen en beenen hard noodig heeft om te toonen wat er in zijn ziel om behoorde te gaan: «Quel besoin de fendre ainsi l'air de vos bras en façon de moulin?»

't Maaien met al die stengels moet bij hem de uitdrukkingskracht verhoogen, die hij door 't stille kijken van zijn gezicht wat drommel maar niet geven kan.

Waarlijk: niets zoo moeilijk voor den tooneelspeler dan treffend-sóber te zijn.

Er werd door allen verdienstelijk gezegd; die voor Esmoreit speelde sprak zelfs héél goed. En zooals de Damiet van dien avond heeft gesproken, bij 't begroeten van den vondeling:

«O ontvercoren jonghe figure,
Du best die scoenste creatuere
Die ic met oghen nie ghesach»

dat zal ik nooit vergeten. Dat was verrukkelijk. Laat ik nog, met aanhalingen uit den tekst, den inhoud vertellen.

Waar wer' in vier zulke korte strepen als we hier en zien, een rijker beeld van 't land waarin men speelt, gegeven, dan in deze van Robb(e)recht den valschaard:

«O Cecilien, edel bogaert,
Edel foreest, edel rijk,
Ic moet bliven ewelije,
Edel foreest 1), van di bastaert 2).»

Robbrecht is wél kwaad. Hij was verzot op Cecilien, had er koning willen zijn. En had nu zijn oom de koning «ghelaten dlijf» 3), dan had-ie nu niet «bi sijn wijf een kind ghecreghen, die oude viliaert 4).

Dit is alleraardigst duidelijk.

En toch, Robbrecht werd genoemd een valschaard. In de eerste plaats moeten we dan begrijpen, dat een land, door een verrader als zóó schoon geroemd, wel zéér edel moet zijn. In de tweede plaats wacht de verklaring van Robbrechts verraderlijken aard. Dien leeren we uit zijn luide overpeinzing: 't kind

«ic saelt versmoren oft verdrincken»

Alzoo zou hem (Robbrecht) «bliven dlant».

Intusschen: Robbrecht kon dat nu wel bepeinsd hebben — 't blijkt achteraf anders bescht.

Meester Platus, een ziener had een «coninc van Damast, gheweldich heer», voorspeld, dat een kerstenkind hem van den troon zou stooten en zijn dochter Damiet huwen. Deze beveelt Platus-meester dan dat kind op te sporen, 't tot hem te brengen. Dan zal 't in 't heidendom worden opgevoed — alzoo geen kersten meer zijn — en aan dochter Damiet als op te voeden kind worden gegeven — alzoo niét als huwelijkspretendent.

Platus, naar Cecilien gegaan, ontmoet 't kind, op 't oogenblik dat Robbrecht 't wil onthalzen. Hij koopt 't van Robbrecht en vraagt:

Hoe es syn name? doet mi bekant.

Waarop R. zegt:

Esmoreyt het die jonghe wigant 5)
Alsoe es die name syn.

Platus nu ijlings met Esmoreit terug naar Damast. De koning gaat dan met 't kind naar dochter Damiet en zegt:

«Waer sidi, dochter Damiet?
Comt tot mi onchelet 6),
Ic moet u spreken, bi Mahoen. 7)

1) Foreest = dreef.

2) Van di bastaert = van u verstoken.

3) Was hij gestorven.

4) Grijsaard (vieillard).

5) Redder. 6) Onverwijld. 7) Mohoemend.

Damiet.

Vader, dat willic gherne doen
Nu segt mi, wats uw ghebot?

De coninc.

«Damiet, bi minen god,
Anesiet hier desen roeten mont, 8)
Desen jonghelinc, dit es een vont 9)
Mamet heefften mi verleent.

En als de coninc haar dan nog gezegd heeft:

«Ghi moet syn suster ende moeder,»

dan antwoordt Damiet gansch koddig:

«Vader here, bi Tervogant,
«Noit en sachic scoender kint

— — — — —
«Ic wil gerne suster ende moeder syn
«O uutvercoren jonghe figure,
(enz. zie boven).

Toch: zóó moeder werd niet Damiet, of ze werd op den vont Esmoreit verliefd. Hij op haar. Maar als hij zijn afkomst hoort, wil hij eerst onderzoeken of hij haar, koningsdochter, waardig is, of hij niet is «van cleinder gheboort».

En ontmoet hij dan, op zijn ontdekkingsreis, zijn moeder in een kerker (Robbrecht had haar niet alleen haar kind gestolen maar haar, met succes, van moord op den verdwenen jongeling beticht) — dan vraagt hij haar gauw:

«O lieve moeder, segt mi ter vaert 10)
Hoe heet die vader di wan 11).»

Waarop mama hem 't geruststellende antwoord kan geven:

«Dats van Cecelien di hoghe man
Es u vader, scoene jonghelinc,
Ende van Hongherien die coninc.»

Zij mag nu uit de «prisoen,» waarin ze 20 jaar voor niets had gezeten — Robbrecht wordt dan ontgoocheld en vóór dat Damiet, die 't zonder Esmoreit niet stellen kon, en over is

8) Lief gezicht. 9) Vondeling.
10) Spoedig. 11) Won.

FEUILLETON.

VOOR HET VERTREK 1).

En ziedaar nu 't Parijsche tooneel voor zes maanden van zijn twee eerste krachten beroofd!

Maandagmorgen 2) gingen mevrouw Sarah Bernhardt en Coquelin te Havre scheep voor Amerika, — onder 't administratieve bewind van den Amerikaanschen impresario, Maurits Grau.

Ik wist héél wel, als iedereen, dat als een vrouw zal afreizen, 't pakken van haar koffers een kolossale historie zal zijn. Ik onderstelde, daar mevrouw Sarah Bernhardt bekend staat als een vrouw, op haar gemak gesteld, dat als zij op reis ging, haar bagage een beetje samengestelder dan die van een ander zou zijn. Maar — nu ze Parijs voor zes maanden verlaten ging, hoe groot zou die dan nu wel worden?

Ik wilde 't weten... O kinderlijke nieuwsgierigheid in een man! En toch niet alleen uit nieuwsgierigheid. Ook om den historischrijver van de toekomst bouwstof te geven voor dit onderwerp: bijzonderheden uit het leven eener groote tooneelspeelster — op den drempel der twintigste eeuw.

Ik ging dus naar mevrouw Sarah Bernhardt,

1) Naar 't Fransch van Jules Huret (*Figaro* — 10 November).

2) 12 November.

gekomen als pilgerijm (pelgrim), met Esmoreit huwt, wordt 't vonnis aan den dief- verrader voltrokken. De dichter van het spel vertelt dat dus:

Robbrecht hanct men hier.

Ik heb wat lang over dit middelneerlandsch tooneelspel gesproken, wijl 't zoo schoon is, zoo 't opvoeren waard, en, naar ik in de «Nieuwe Rotterdammer» las, misschien nog eens in Rotterdam zal worden gegeven.

En wellicht ook nog elders?

Oude Vrijers.

Louis Moor.

Het «Rotterdamsch Tooneelgezelschap» heeft Sardou's «Oude drommels» lovenswaard vertoond.

Men zag een ensemble (een *fort* van dit zéér te waardeeren gezelschap), en zeer nauwgezet is er gespeeld. De vertooning deed zelfs wel eens de ellende van 't stuk vergeten.

De ellende van dit stuk, dorder dan dorder. De oude drommels hebben zelfs geen lijkeur — die vreeselijke ledepoppen.

Van Sardou heeft Zola eens gezegd: «C'est un innocent, en matière de langue. Il ne se doute pas de ce que nous cherchons, de ce que nous trouvons parfois.»

Dat is 't. Er is zelfs geen streven naar, want er is geen begrip van iets hoogers, iets voornamers in den auteur van dit ding. 't Is aan te nemen dat hij z'n leven lang gebraden zolen heeft gegeten — zonder vermoeden zelfs, dat er wel eens sappiger lapjes konden worden voorgediend. Ik erken zijn mooie vizie van zijn «roué in de mist», en ook het tooneel met Antoinette is aardig, maar die twee vergoeden niet een langen avond van warme, vervelende uren.

De heer Moor heeft zijn stroopop (de Mortemer) opgeblazen tot een passabel geval.

Vrijdagmiddag en ik ben er dien middag geweest midden in de beslommeringen der inpakkerij.

Tableau!

Van beneden tot boven in haar groot huis, in de kamers, kabinetten en op de gangen, stapels mandjes, doosjes, koffers, kistjes, valiesjes, groot en klein. De kameniers, knechts, meiden klimmen de trappen op, anderen ze af, zonder ophouden en terwijl klingelt laag in 't huis de bel van de telefoon, luidt nóg lager elke minuut de straatbel, waarmee ook elke minuut een nieuwe bezoeker zich laat hooren. Winkeliers, architecten, artiesten, kennissen en vrienden klimmen de trappen op tot vóór Sarah. Daar is er een met diamanten, een met zalf, een met plannen voor een décor, daar zijn drommen naaisters, daar is de schoenmaker en wie is er al niet meer! Honderdvijftig menschen zijn de trap opgeklommen en zijn haar weer afgegaan, na een défilé langs Sarah. Zij, ze heeft allen gezien, gesproken, geantwoord, orders gegeven. En daar zit ze nu, vroolijk, helder en frisch in haar kanten peignoir, zonder een zweem van vermoeidheid, of opwinding, — denkende aan alles, alles nagaande met den blik van een generaal, die een lange revue passeert.

Zij kan niet lang in d'r stoel blijven. Dan staat ze weer op en ik vergezel haar door 't heele huis, verwonderd en vroolijk door wat ik zie en door haar afgebroken opmerkingen.

— Ja, zegt zij, 't is nu de vijfde maal dat ik in Amerika kom. Sinds '82, den eersten

De traditie zegt, dat hij veel houdt van dergelijke rollen, zeker is 't, dat hij er iets van maakt.

Hij weet uit zijn rol de dingen te halen, van wie hij begrijpt, dat ze 't 'm zullen doen; dáárop spitst hij dan zijn talent, uiterst bedachtzaam.

Terecht zoekt hij ook kracht in 't best kennen van zijn rol, waardoor hij onafgebroken ad-rem kan zijn — en dat werkt steeds zeer aangenaam. Soms is hij zelfs vooruit: staat hij reeds in de houding om A te antwoorden, vóór dat deze hem nog aangesproken heeft.

Uit dit alles blijkt dat Moor is een uiterst vaardig komediant.

't Stuk zal gegeven zijn om hem te laten uitkomen. Over de medespelers wil ik dus zeer kort zijn.

Mevr. Van Eysden—Vink zag en hoorde ik hier liever dan in «Zooals de blaren...»; Faassen bleef goed in den toon; Brondegeest speelt met een prettige gemakkelijheid; Poolman vermaakt steeds; mevr. Kerckhoven—Jonkers maakte vaak van haar rol een charge, maar zóó vermakelijk, dat ik wel gewenscht had dat ieder der medespelers 't in zijn kader even verdienstelijk had gedaan. Dat zou leven in Sardou's zielewerk kunnen geven.

De overdrijving van Willem van Zuylen was lang niet zoo goed.

Over de Antoinette van den avond kon ik weinig uit zijn.

Romanesk—Hedda Gabler.

Het Ned. Tooneel is de vorige week met zijn opvoeringen in Den Haag gelukkig geweest. Die van «Romanesk» was geheel te loven, — de reprise van «Hedda Gabler» was véél mooier dan de première van dit jaar hier, dank zij de in alles bezonkener, rijper opvatting van onze voortreffelijke actrice: mevr. Mann—Bouwmeester.

keer dat ik er heen ging, ben ik er bijna geregeld elke vijf jaar geweest. Nu denk ik, zal 't wel de laatste maal zijn, — mijn afscheidsreis. Want aan alles komt een eind en je moet op 't juiste moment weten te scheiden.

Zij is verrukt nu te gaan en ze ziet er naar uit!

— 't Is zoo'n goddelijk land, zegt ze. Allemaal vriendelijke menschen, die je graag ontvangen. Iederen keer dat ik kom, nemen mijn inkomsten toe. Nu zal Coquelin een enorme kas brengen. Grau rekt op een kolossaal succes. En dat moet ook wel! Denk eens. Vóór ieder scherm-opgaan heeft hij 15.300 francs onkosten. Om d'r dus een schikkelijk winstje te maken, moet hij iederen avond 20.000 francs binnen krijgen. Maar hij is niet ongerust; is dat trouwens nooit. D'r zijn nu al verbazend veel plaatsen in alle steden waar we komen, genomen.

Uit Londen, waar we op de terugreis spelen, melden ze juist, dat er voor 308.000 francs reeds aan plaatsen gekocht is, d. i. nu al voor een 10.000 francs per avond. We blijvén daar Augustus over!

— Wat speelt u er?

Ze roept:

— Pitou! Geef 't program eens.

En ik schrijf over, op 't puntje van een koffer: *L'Aiglon* (mevr. Sarah Bernhardt, hertog van Reichstadt; Coquelin, Flambeau).

Cyrano de Bergerac (mevr. S. B., Roxane; C., Cyrano).

Van den vervaardiger der «Cyrano» had ik geen hoogen dunk. Met allen eerbied voor zijn virtuositeit, bewondering voor zijn vaderschap van de inderdaad prachtige gedachten van dit werk, kon ik voor de bewerking dier heldenkomedie nooit erg warm loopen. 't Leek mij dat de vader zijn kinderen wat al te weinig natuur had gelaten, — dat papa's dichterlijke zin wat te veel in zijn verlakte schoenen stak; Rostand leek mij voornamelijk een glorie aller rederijkers.

Maar nu — van dit werkje «Romanesques» — een dat de «Cyrano» vooraf-ging, — van dit aardig, porseleinen minnespel van twee tē romantische geliefden, heb ik genoten.

Ik vind dit véél meer waar gelaten. En wat hééft 't een allemachtig-aardigen, waren ondergrond!

De vertaling van dit werk, dat als een veer is zoo licht, rag als 't «linon léger» van fijne Sylvette, gaf veel grove, wol-dikke mazen. Een enkelen keer klonk er boeren-Hollandsch, zooals we 't weten van de «Bruiloft van Kloris en Roosje» op Nieuwjaarsdag:

— Wat moet dat stuk papier en nog wel onder-teekend?
— Dat is mijn nota; — alles naaste prijs be-rekend;

één keer liep 't verdietschte «rime légere» zelfs verdachte Hollandsche spuigaten uit:

— Jouw meid is onder dak,
— Jouw jongen evenzoo;

maar over 't geheel viel de overbrenging in ons weinig-liëve Hollandsch mee. De vertaling leek mij niet gansch onverdienstelijk.

En de vertooners We kregen om te be-ginnen een «ensemble». Mej. Hopper speelde Percinet beurtelings met een aardig parmantige verliefdheid, met een koddige bravoer, en met hartelijke, gevoelige berusting aan 't slot.

Mej. Klaassen, die een smaakvol Wat

Hamlet (mevr. S. B., Hamlet; C., de dood-graver).

La Tosca (mevr. S. B., Floria Tosca; C., Scarpia).

La dame aux camélias (mevr. S. B., Marguérite Gauthier; C., de oude Duval).

Froufrou (mevr. S. B., Gilberte; C., Brigard).

Tartuffe (mevr. S. B., Elmire; C., Tartuffe).

— Wie neemt u mee?

— Een zestig menschen, waarbij de kameniers en knechts.

We liepen, bij elken pas, tegen koffers of kisten aan. We moesten d'r tusschen door schuiven, d'r over heen klimmen, omloopen.

— M'n magazijnen! zei ze.

— Ja. Wel eenige koffers merk ik.

— Een vijftig, — zei ze lachend. En toch. Ik neem maar weinig japonnen mee. Laat eens zien, we zullen 'ns tellen.

En ze telde na, op d'r vingers:

1. — vijf voor de *Dame aux camélias*, — 6 voor *Froufrou*, — 3 voor *Tosca*, — 5 voor Roxane, — maar één voor Elmire, 2 kostuums voor Hamlet, — 2 voor *Aiglon*, — 1 voor Phèdre, — 1 voor *Jean Marie* — nu, dat 's bij elkaar 26 voor de planken.

Dan neem ik nog 8 kostuums met bont gearneerd mee, en een 20 of 25 wandeltoiletten, en andere om mee te bezoeken, te ontvangen, te dineeren. En dan nog zomerjaponnen. Want in San Francisco zullen we pas den volgenden zomer komen. U ziet: 't aantal is dus niet overdreven? . . .

teau-tje was, gaf in de scène met Straforel best spel. Spadassijn Straforel, bleek wat voor Schulze. Zijn vertooning was een verrassing; we gingen zelfs naar een Cyrano van hem ver-langen.

En voor de vaders der kinderen speelde Chrispijn best, — Van Westerhoven dikwijls vermakelijk.

Van de mise-en-scène stond ik te kijken. Dat eerste tooneeltje — de tuin en de muur — dat was *mooi*.

Dus: een prettige voorstelling. We verlangen naar herhalingen.

Moet ik nu nog het «verhaaltje» geven.

Percinet houdt van Sylvette en Sylvette van Percinet. De vaders van beiden vonden dat heerlijk; zij wilden niets liever dan een huwelijk dier twee, en slim dat ze zijn, snappen ze geheel de waarheid der spreuk: wakker, als derde 't liefdevuur aan en gij bluscht 't, — blusch, — en gij wakkert aan.

Ze doen dus of ze willen blusschen, houden of ze elkaars doodsvijanden zijn, of een huwelijk tusschen de kinderen dier vijanden voor 't leven daardoor onmogelijk is, en intusschen bevorderen ze een spoedige verloving, door Sylvette voor de leus te laten schaken door een voor de gelegenheid gehuurden troep, — door haar door Percinet te laten ontzetten, na welk roerend romantisch geval de vaders aan-leiding hebben om zich te verzoenen en het paar hun zegen te geven.

Dus geschiedt.

Evenwel de zoogenaamde schaking laat op een kwaden dag aan de twee gelukkigen haar «zoogenaamde» kantje zien. Dat bleek dus een plat geval.

Al het romantische . . . dat was dus maar bedrog? O, Sylvette ziet nu maar in Percinet een gewoon burgerjongetje, Percinet ziet in Sylvette geen geschaakte jonkvrouw meer. En ze verlaten elkaar, zullen zonder elkaar misschien wél avonturen vinden.

We waren intusschen tot een klein totaal van 60 japonnen gekomen.

En middelerwijl liepen we 't huis door en kwamen in een kamer, waar al die kleeren, die straks verpakt zouden worden, in rekken hingen. In de geopende kasten massaas kleurige toiletten — als in een modemagazijn: satijnen, zijden, blauwe, groene, witte, rose, paarse, gele!

— Op drie dingen ben ik verzot, zei Sarah: op mantels, hoeden en schoenen.

Een kamenier, vroolijk door mijn verwondering in dit kleerenmagazijn, opende toen voor mij twee groote kasten.

In de eene lagen stapels schoenendozen.

— De schoenen die meegaan, zei ze lachend.

En ik telde ze. Er waren er 120 paar. En in iedere doos lag nog een paar kousen van de zelfde kleur.

In de andere kast lagen de hoeden.

— De hoeden die meegaan, zei weer de kamenier. We pakken er maar 16 in en dan nog 9 met bont.

Die overvloed van toiletten, die orgie van hoeden, zooals Sarah 't zelf noemde, die buitensporigheid van haar schoenenvoorraad, deed denken aan een manie, reusachtig en niet onderdrukbare, vorstelijk en ruïneerend. Ik zeide 't haar; ze lachte, zonder te antwoorden.

«U moet dan wel veel verdienen,» vroeg ik haar.

«Een millioen» zei ze. «Maar ik heb natuurlijk

En die beleven ze ook.

En die geven hun zóó veel angsten en verdriet, dat ze elkaar ten slotte toch maar opzoeken. Dan is 't paartje duurzamer vereenigd en blij.

DE PERS.

Oude Vrijers.

Vict. Sardou.

Uit Het Vaderland:

«Sedert de reorganisatie van het vroegere gezelschap-Légras en Haspels is de heer Louis Moor, de bekende, sedert jaren rustende tooneelspeler, hun hoofd-regisseur geworden. Het is zeker wel voor een goed deel aan zijn invloed toe te schrijven dat een stuk, als «Oude Vrijers», weer gespeeld wordt. De heer Moor, hoewel hij zich indertijd verdienstelijk maakte met de leiding van Ibsen-voorstellingen, heeft een voor-liefde voor het oude genre, met bepaalde geëti-ketteerde rollen. Daarbij acht hij het melodrama, de «draak», voor den speler een zeer dankbaar terrein om aan zijn talent- en temperament-uitingen de volle maat te geven. Hierin ontmoet hem de zooveel jongere Willem Royaards, en men behoeft dezen maar te hooren over Moor als Don Cesar de Basan, dezen zelf maar gezien te hebben als Fabrice in «De Avonturierster», om de overeenstemming te begrijpen.

Voor den heer Moor zijn rollen als «De Mortemer» geknipt en de wijze waarop hij die rol vervulde was zeer verdienstelijk, bezorgde hem herhaaldelijk luiden bijval. Moor heeft dit met Mortemer gemeen, dat hij niet ouder wordt. Verkeerden nu de stukken zijner voorliefde maar in dezelfde conditie! . . . Maar — daar scheelt heel wat aan.

Wat leek mij dat stuk oud en veranderd. Hoe fossiel die echte tooneelfiguren, dat vertelseltje van dien onbekenden zoon en dien schuldigen vader. We kwamen ten slotte nog bij de 18e eeuwse «stem des bloeds» terecht.»

Met genoegen zag de heer Van Nouhuys

veel onkosten. Voor reiskosten krijg ik 1000 fr. per week, maar ik geef 500 fr. per dag uit. Ik neem 5 bedienden mee, waaronder mijn masseur. Veel vrienden zijn daar wanhopig over, Réjane b.v., maar ze zal 't me wel vergeven.» Onze wandeling werd voortgezet.

Overal koffers, die bedienden vulden. «Daar is er een met parfumerieën, een met geneesmiddelen, een met manuscripten en boeken. U moet rekenen 't is voor een half jaar. De geneesmiddelen zijn voor den ganschen troep. En dan moet je toch wat te lezen hebben: Musset, Hugo, Rostand. En hier is mijn koffertje voor mijn diamanten.

Zij opende het. Een twaalf groote leeren dozen, in watten, waar omheen een elastiek, werden er uitgehaald.

En al die dozen maakte ze open. De valsche diamanten en de echte, ze schitterden dooreen. Daar waren Indische gouden armbanden, broches, borstgespen zooals verweg de Oostersche prinsessen ze dragen, de gesp van Cleopatra, geheel met robijnen, emeralden, amethysten, turkooizen, opalen, saphieren ingelegd. Daar waren legers gouden ringen, de camee van Phèdre, koralen, paarden, kammen, knopen, diademen — 't heele lyrische repertoire der comediante.

Maar ze bleef niet lang daar. Men riep haar van zes kanten. Ik verliet haar.

De boulevard scheen me buiten leeg en de uitstallingen der winkels armzalig.

juffr. De la Mar als de deugdrijke Antoinette.

«Jammer was het, dat de rol van *Antoinette* voor mej. De la Mar te zwaar was en daardoor wat stijf en niet naïef genoeg werd gespeeld. Zulke rollen vereischen veel studie; goede wil, zooals hiër wel aanwezig was, is niet genoeg» — zegt daarentegen in 't *Dagblad D. F. v. H.*, — die een paar maal Moor meesterlijk zag spelen.

De *Haagsche Courant*, weinig verrukt over die stokoude vrijers-vertooning, ziet in Moor een geroutineerden komediant uit de oude doos, en ook de *Avondpost* merkte op veel *vieux jeu*, vond, dat Moor wat veel op de woorden «ging zitten», maar prijst zijn «distinctie, welluidende intonatie, met welke Moor de dingen correct wist te zeggen.»

Romanesk.

Edm. Rostand.

't Werd hier in den Haag den 13en gegeven.

De heer Van Nouhuys schreef toen dat hij 't zoo'n goed idee vond, dat men Percinet tot een travesti-rol had gemaakt. «Het *Watteau*-achtige, het zoet-pastorale element werd er door versterkt.»

Het stuk komt genoemden heer bijzonder gelukkig voor en betreffende de verdietsching vinden wij hier:

«Op één punt moesten we wel véel verliezen. Rostand noemde zijn verzen: «des rimes légères». De vertaler zei: «verzen lichtgeweven». Och, waren ze dat maar geweest. 't Is jammer dat Juvenis niet het voorbeeld van mr. Van Loghem gevolgd heeft en zich van rijmen onthouden. Althans in den dialoog. Ik heb de vertolkers niet benijd dat ze dit moesten opknappen, met al die rijmwoorden als hindernissen.»

Voor de vertooners echter veel lof — ook voor Schulze. «Hij gaf in de laatste acte als *Straforel* iets te genieten, wat het verlangen in ons wakker schudde hem nog eens als den snorkenden *Falstaff* te zien. Dat was nog eens een andere Schulze!»

Het *Dagblad* spreekt van een waren triomf voor de dames Hopper en Klaassen, en van het goede *ensemble*.

In de *Haagsche Courant* wordt de opvoering van dit uitnemende stukje met vreugde toegejuicht en evenzoo 't samenspel geprezen.

En de *Avondpost* uit zich dergelijk.

Een algemeen succes dus.

— *Rouillebosse* de kunstenaar is door het «Rotterd. Tooneelgezelschap» — naar de heer De Meester in de «Nieuwe Rotterdammer meldt — met veel zorg aangekleed.

«Vele acteurs knappen zoo'n drakie graag nog eens op, en de heer Louis Moor geeft er zich aan met bewonderenswaardige opgewektheid. Braaf hebben jongeren hebben geholpen.»

— Het huis van den majoor, blijspel door Oscar Walter en Leo Stein, een blijspel dat de vorige week te Amsterdam ging, werd in zijn koddigheid vriendelijk ontvangen.

Wij lezen van den heer Rössing dit overzicht over het geheel: «Zoo is men nog huiswaarts gegaan onder den indruk zich zachtken en stil gediverteerd te hebben en een vriendelijk avondje gesleten te hebben, vergetende enkele oogenblikken, waarin men een gevoel kreeg alsof een dominee voorbijging.»

Desgelijks oordeelen ook de andere Amsterdamsche bladen.

— De Wereld waarin men zich veelt, ook de vorige week weer op de Amsterdamsche planken, was een succes, voornamelijk door de mooie creatie van Suzanna door mej. Hopper.

— De voordrachtenavond van Henri de Vries, voor de Amsterdamsche leden van Het Tooneelverbond gegeven, moet allerprettigst geweest zijn.

In Februari komt hij de Haagsche leden vermeien.

— De heer Jurgens heeft de afgelopen week te Amsterdam zijn zilveren tooneeljubileum gevierd in «Martin de Kruier.»

Hij werd overstelpt door betuigingen van vriendschappelijke waardeering.

Buitenlandsche Kroniek.

— In Dresden is met vriendelijk gevolg opgevoerd *Der Fremde* en *Munchhausen* van Fritz Lienhard.

De regie kwam 't grootste deel van de eer toe. 't Eene stuk was te lang, 't andere te leeg aan dramatische handeling.

INGEZONDEN.

De voordracht-avond van de dames Wichers en Mollinger in den Tivoli-Schouwburg te Rotterdam, op 7 November j.l.

Ik ben zoo vrij een oogenblik het woord te vragen naar aanleiding van bovengenoemden avond, en in de eerste plaats mijn leedwezen uit te spreken dat betrekkelijk zoo weinigen mijner stadgenooten tegenwoordig waren. Niet dat ik dit onbegrijpelijk vind. Integendeel. Er is toch in Rotterdam zoo veel te doen, en het is van de kunstliefhebbers niet te vergen dat zij altijd overal tegenwoordig zijn. Bovendien was omtrent genoemde dames te weinig bekend dan dat men zonder verdere opwekking verwachten kon, dat velen de voorstelling zouden gaan bijwonen. En ten slotte vallen voordracht-avonden waarin slechts zeer enkele personen optreden, over het algemeen minder in den smaak.

Toch is gebleken dat zij die niet opgegaan zijn, veel hebben gemist, en het is om daarop voor een volgenden keer de aandacht te vestigen, dat ik het hierbij met een enkel woord gezegd wil hebben, dat men zich zijn gang naar den Schouwburg dan niet zal beklagen.

De voorstelling bestond uit zeer verschillende voordrachten, deels door de beide dames te zamen, deels door ieder afzonderlijk ten gehore gebracht. Drie stukken werden in het Fransch voorgedragen; drie in het Nederlandsch. Van de Fransche het eerst *Le Passant* van Coppée, en met hoeveel talent ook voorgedragen, zoo meen ik toch dat, wanneer de voorstelling vroeger ware aangekondigd, menigeen er baat bij gevonden zou hebben, van de dan daarbij aangeboden gelegenheid gebruik te maken, om het van te voren nog eens over te lezen. Al verstaan de meesten onzer ook nog zoo goed Fransch, om verzen, dikwerf naar den eisch rad uitgesproken, naar behooren te kunnen genieten, is het gewenscht met den inhoud vertrouwd te zijn.

Het tweede Fransche was eene alleraardigste alleenspraak eener «couturière,» en het derde de geestige 5e scène uit de 3e acte van de *Misanthropie* van Molière.

In onze taal werd begonnen met de overschoone Rey van Engelen uit *Lucifer* van

Vondel. Daarna twee tooneelstukjes, het eene het *Brautlied* van Aleid, en het andere eene *Jonge Dame die aan politiek doet* van Laut.

Er was dus veel afwisseling, en de eenige opmerking die men wellicht zou kunnen maken, is deze: dat het 11 uur werd eer het geëindigd was, terwijl voor zulke avonden een iets vroeger einde in aller belang zou zijn. Hoe dikwerf hoort men het toch niet zeggen dat de uitgangen meestal te laat worden. Intusschen mag niet worden vergeten dat de uitvoeringen plaats vonden in costuum, hetgeen vanzelf natuurlijk meer tijd vordert.

En mochten er nu onder de lezers van dit Tijdschrift zijn die wenschen te weten hoe ik het vond, dan aarzel ik geen oogenblik te verklaren dat ik met de voorstelling ten hoogste ingenomen ben. Er werd mooi en zuiver Fransch gesproken en het was een groot genot er naar te luisteren. De Rey van Engelen werd in hoogen eenvoud en tevens diep indrukwekkend voorgedragen. Het allergeestigste stukje van Aleid vond in de beide dames vertolksters zooals men ze zelden aantreft. Dat stukje alleen reeds, was een gang naar den Schouwburg waard. En de «Jonge Dame die aan politiek doet,» was een aardig besluit.

Ik hoop niet dat men het aanmatigend zal vinden dat ik bij de verschillende verslagen die de dagbladen van deze voorstelling ongetwijfeld zullen geven, ook nog het mijne voeg. Ik meen daarbij een dienst te bewijzen aan mijn stad- en landgenooten, die deze dames nog niet gehoord mochten hebben, en ik voldoe aan de behoefte die bij mij opwelt, om hulde te brengen aan hare groote talenten.

JOS. JACOBSON.

Rotterdam, 9 Nov. 1900.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele Mededeelingen. — Leescomité. — Koningsrecht. — Marguérite Gauthier. — Mijnheer en mevrouw Tamponin. — C. P. T. Bigot. — De Esmoreit. — De Pers (Koningsrecht; Gestrenge Herren; Romanesk; De Afrikaan; Ghetto; Mlle. Josset). — Buitenlandsche Kroniek. — Ingezonden (Verslag speeljaar 1899—1900 van het Ned. Tooneel). — Feuilleton: Het Dagboek van Coquelin. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

H.H. Afdelingssecretarissen worden hierbij beleeft uitgenoodigd aan ondergeteekende te doen toekomen de gebruikelijke opgaven omtrent de samenstelling van het bestuur en het ledental der afdeling, met vermelding van den gedelegeerde in de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool.

De algemeene Secretaris,
FRITS LAPIDOTH.

's-Gravenhage, 20 November 1900.
Borneostraat 49.

Leescomité.

Ingekomen:

Filantropie,
blijspel in drie bedrijven.

Aan den schrijver van *Zijn principe getrouw*, Indisch tooneelspel in drie bedrijven, is in een uitvoerig schrijven het oordeel van het Comité medegedeeld. De slotsom is, dat het Comité dit stuk niet voor een opvoering kan aanbevelen.

MARCELLUS EMANTS.
DR. M. B. MENDES DA COSTA.

Koningsrecht.

door Mr. W. A. Paap.

Molenaar Arnold wordt uit zijn molen gezet omdat hij z'n pacht heer niet heeft kunnen betalen, wyl men 't water, noodig voor 't drijven van zijn molen, naar den karpervijver van een rijk nabuur heeft geleid.

Arnold verliest alle daarover begonnen processen. Telkens vinden de rechters een formule om den arme benadeelde, tegenover den rijken benadeeler in 't ongelijk te zetten.

Arnold beklagt zich nu bij zijn koning Frederik den Groote. Die laat de zaak onderzoeken. En wéér krijgt Arnold krachtens de wettelijke formules ongelijk. Maar de oude Frits, die de rechtvaardigheid van Arnolds zaak tast, maakt er nu, krachtens zijn koningsrecht, een eind aan door te bevèlen: teruggave van den molen aan Arnold, — de rechters zullen worden gestraft.

Dit is de geschiedenis in 't kort; de heer Paap geeft haar in 't lang.

Schoft! Ellendeling! Ellendeling! Schoft! We hooren in de eerste akte den getergden Arnold tusschen deze twee, met telken keer ademhalen, varieeren. Zoo foetert hij al de hem zoo onrechtvaardigen uit: graaf die, landraad die, schout die.

Een slappe dominee, vroeger veldprediker, met wien Arnold, vroeger pijper, in den slag bij Leuthen was «waar 't hard spande» (Arnold zegt dat en-passant), leent aan dat zich betuigen van Arnold zóó willig oor, dat de verbolgen molenaar met losgelaten lust zijn scheldlied kan blijven uitzingen.

— Ziet u dat kasteel daar?, zegt hij tegen slappe en hij wijst een berg op.

— Ja, zegt dominee, dat is 't slot van den graat von Gersdorf.

En dan doet Arnold 't redelijk verhaal van al wat onrechtvaardigs hij van dien kant heeft ondervonden, eindigende met een scheldwoord dat al meer werd gehoord.

Wij worden wel eenigszins bang bij die scheldpartij van den weinig loozen molenaar. Wij denken: Man, daar boven in 't kasteel moesten ze je eens hooren!

Echter, hadden we onze waarschuwing geuit, ze zou blijken overbodig te zijn. De man van 't kasteel, de schout, met den president van de rechtbank die Arnold veroordeelde, komen voorbij, en: Arnold blijft zich verklaren. 't *Blijft* bij schelden en de heftige dingen driemaal zeggen.

Intusschen: de komst dier heeren zal den dominee nog gelegenheid geven, eens gematigd uit te varen tegen 't recht. En de president van de rechtbank zal daartegenover zijn juristerij ten beste geven. Dan krijgen we o. a. dit gesprek:

Dominee: — Recht zonder de waarheid — dat is geen recht!

De Rechter: — Maar m'n beste menheer. De rechtspraak heeft alleen met rechtsregelen te maken, — niet met de waarheid. En wij hebben bovendien ook een waarheid: de formeele waarheid.

Elders zegt deze jurist:

— Je moet maar niet bewijzen zooals je kunt, — maar zooals 't moet (d. i. volgens de leerstellingen der juridische wetenschap).

Knap eindigt dat eerste bedrijf. De heer van 't kasteel met z'n vrienden trekken af; Arnolds bezittingen zijn ondertusschen uit den molen gedragen, — de nieuwe eigenaar neemt er zijn intrek. Maar Arnold jaagt hem met zijn niet onbekende bedreigingen op de vlucht en nu met vrouw en kind weer alleen gelaten op zijn terrein, neemt hij weer bezit van den molen.

't Tweede bedrijf wordt een herhaling van 't eerste. De rechtbankpresident begint weer (is 't

weer niet tegen dominee?): «Een vonnis dat onrechtvaardig is, is geen vonnis zegt u?! Maar dat kan immers niet. Dat is immers een contradictio in terminis!»

Toch: dien op al z'n leden tendenz-dragenden advocaat is in dit tweede bedrijf de taak beschoren, verslag te doen van wat er in de pauze is geschied: Arnold, — zegt hij tegen dominee, die dat echter al lang weet, en dus feitelijk tegen ons — Arnold heeft een maand in de gevangenis gezeten, als straf voor zijn wederrechtelijk herbezitnemen van den molen. En daar die maand juist om is, en onze molenaar niet voor zeer slim bekend staat en niet te vinden is, veronderstelt men dat hij zich wel weer eens in z'n huisje zal hebben opgesloten. Dat blijkt ook. Vrouw en dochter, die voor de deur zitten, zeggen wel dat 't niet waar is, maar als 't huis wordt doorzocht, vinden we Arnold... tusschen de hanebalken!

Wat-ie daar uitvoerde? Wel, hij had zich verstopt. Waaróm vragen we. Om muizen te vangen?

Arnold, de nobele, op recht gestelde Arnold, had zich toch niet in wat hij *zijn* huis wist, te verstoppen.

Van tusschen de hanebalken op 't erf gebracht, ziet hij nu wederom zijn eigendom uit zijn huis dragen en zich, op 't koopje toe, zijn have ontnemen.

Dan komt leepe dominee, die er nu eindelijk achter is gekomen en die zegt: Arnold, ga naar den Koning. Die zal je zéker recht geven. Want de Koning is goed.

En Arnold gaat naar den Koning. We vinden hem bij Frits in 't derde bedrijf.

En wij en Arnold treffen 't daar. Jaren en jaren heeft de oude Frits over afschaffing van rechtskundige formaliteiten gedacht — hij zegt 't ons. Nu is — we hooren 't weer uit die beste bron — nu is zijn geduld uit. Nu zullen de zaken moeten *behandeld* worden. En om daartoe te komen, begint Frits eerst zijn juridisch-onderlegden grootkanselier Von Fürst 't baatje vol te schelden.

De juristerij, zegt hij, 't is 't uitschot van 't menscheijk intellect.

En op vele andere wijze spitst deze vorstelijke redenaar à la Multatuli dan zijn scherp verstand, weinig ten gerieve van Von Fürst, en van de andere ontbodenen: den graaf, den landraad en den rechtbankpresident, ons bekend uit de vorige bedrijven.

Arnold vaart bij deze bui wèl. De koning gelooft zijn relaas op zijn eerewoord en schrijft een onderzoek voor. Zooals men hierboven las, gaat men dat in de volgende akten hooren en zien.

«Ik wil rêcht!» — zijn de sluitwoorden van dit derde bedrijf (of tafreel?)

't Was toen bij tien. Om 10.20 ging er een treintje naar den Haag.

Ik voelde me niet geanimeerd, om nog langer de relazen aan te hooren, en bleef dus niet de slotbedrijven zien.

Zijn die evenwaardig aan de begin-bedrijven, dan zou ik nog éénmaal zijn getroffen, gelijk ik éénmaal getroffen werd door 't hier volgende:

Frits hoort van Arnold, dat hij als pijper in den slag bij Leuthen heeft gediend.

— Uit dien tijd vertel je zeker wel eens in den huiselijken kring, vraagt Frits, blij.

Arnold zwijgt dan, maar zijn vrouw zegt:

— Vroeger wel majesteit. Nu niet meer, — doelende op de ellende der gegane, onrechtvaardige jaren.

Intusschen: één *mooi* oogenblik in drie akten lang, is niet veel. Tot zoover had 't stuk dan ook bepaald geen kunstwaarde.

Tendenz-werken mogen niet 't zuiverste zijn, als er doorgaat de adem van een hartstochtelijken strijder, gevoelen we de bekoring, en sympathie.

Dit tendenz-stuk nu leek wel door een *juist* opmerker geschreven, maar 't *was* gedaan door een onaangenamen bedilzieke, — niet door een ridderlijk-strevend auteur.

De Ned. Tooneelveren. heeft 't werk verdienstelijk vertoond.

Marguërite Gauthier.

Er is iets zeer weerzinwekkends in de geschiedenis van die camelia-juffrouw, zooals Dumas ons die heeft gedaan.

't Is een feit: we krijgen 't idee van iets verbloemds bij de onwelheid dier dame. Ja — zij verkijnt wel behoorlijk volgens de regelen der schouwburgdressuur, die bv. éven voor den dood nog een opflikkeringetje voorschrijft, — zij

FEUILLETON.

HET DAGBOEK VAN COQUELIN.

Coquelin zond aan de «New-York Herald» en de «Figaro» 't volgende verhaal.

We vertalen vrij:

Ik heb Parijs Maandag 12 November verlaten, 's morgens om zeven uur. Op 't station zag ik mijn gevierde vriendin Sarah, die een aparte waggon voor haar en haar zoon had. Ze lachte tegen me; maar toen ze merkte dat we terstond zouden vertrekken, — als ge haar toen optlettend hadt aangezien, dan zoudt ge droefheid in haar staren hebben gemerkt.

Toch: de wil overheerscht het gevoel.

Ik had een wagen met mijn zoon en ik heb toen de gelegenheid gehad, die wij te Parijs nooit hadden gevonden: vier uur met elkaar te kunnen praten.

Zoo reisden we naar de boot. Daar was de brouaha van 't vertrek grooter. Telegrammen worden gezonden, ontvangen. De klok van scheiden luidt.

Men omhelst elkaar. Er zijn tranen in de oogen van die-blijven. Zij stappen terug, terug naar 't dok. De boot wendt, draait tusschen de pieren uit, zeewaarts.

Een laatste groet aan mijn vrienden. Nog eens gewuif van handen en hoeden — wuiven — wuiven!

We zullen zes maanden weg zijn. Een traan komt me in de oogen...

Adieu!

verdwijnt bij 't Duften van (geparfumeerden) rozengeur, bij (bijgelichten) maneschijn, op 't moment dat al 't overige zich ten allerbeste draait. Maar wat lijkt dat alles ziekelijk, onfrisch en onwaar.

Iemand schreef mij, toen hij dit stuk had gezien:

«Marguërites ziekte in 't re en die van 't vijfde bedrijf, deed me pijnlijk aan.» Zij...»

(toen hij deze woorden geschreven had kwam 't nadenkertje uit de mouw):

«Zij bracht mij aan 't twijfelen of absoluut realisme in de kunst, en vooral in de tooneelkunst, wel het hoogste is.»

Och heere. 't Wurm wist niet beter. Ik zou 't 'm ook niet durven aanraden en toch: las hij eens «Nana». Denke hij zich diè eens tooneelfähig! O. 't Laatste bedrijf zou hem dáár ook wel pijnlijk aandoen. Hij zou, er met door hem bedoeld *absoluut-realisme* hebben te doen.

Maar — voelde hij goèd — als Marguërite hem alleen haar weinig aantrekkelijkheid zou hebben laten zien, zou Nana komen met al haar doodgeleefde lijden. Bij beiden voor den toeschouwer pijn. Maar een: terugstootend door Marguërite, — en de tot tranen voerende tragiek door ongelukkige Nana.

De Marguërite van mevr. Mann kan superbe zijn en was 't ook menigmaal.

De overigen waren zoo-zoo. De heer De Jong, eerst wat mat, had in 't laatste bedrijf als zoon Duval heel mooie oogenblikken; mevr. Poolman is als Prudence nog al leuk; mej. Rika Hopper was een lieve Nanine.

L. F. schrijft ons over:

Mijnheer en mevrouw Tamponin.

van Blum en Toché.

Een echt Fransch stuk, niet geschikt voor

De kajuitsklok slaat zes: 't etensuur — zonder vroolijkheid. Aan de kapiteinstafel zitten mevrouw Grau 1) en haar dochttertje — mijn kleine vriendin «Loulou».

We spreken weinig. We zitten te dicht bij elkaar; onze gedachten te weinig vóór elkaar, — meer bij onze vrienden, daar terug.

En wij klimmen op 't dek. Daar zit Sarah. Ze slaapt rustig. Sedert maanden hebben we zoo weinig slaap gehad!

Er waait een luchtige wind. De golven slaan na verloop van tijd met meer heftigheid tegen de kiel en de scheepswanden. We zullen van-avond dansen en schommelen. En slecht slapen dus.

De barometer daalt. Zal dat scheepsleven nu weer morgen, weer morgen en alle weer dagende dagen beginnen!

Dinsdag-morgen. — De barometer is gedaald. De golven slaan over de voorplecht. De *Aquitaine* schijnt in 't water te willen zinken, vooran, om zich een weg te boren. De snelheid waarmee we loopen, is verminderd. We dansen meer dan ooit.

De klok van 't ontbijt luidt. Kapitein Simon kijkt glimlachend. Dan gaat hij eten, (flink ook), en hij vertelt ons, dat de barometer nog wel wat zal dalen. Hij schijnt zich niet ongerust te voelen en speelt zijn rol van «geruststeller». Misschien meent hij, achteraf, wel wat-ie zegt.

Na 't ontbijt zie ik Sarah. Ze maakt 't best. Ze heeft een boudoir, — een apart kleed-

een uitgaande jonge-dameskostschool. Een stuk met een danseuse van 't ballet, een stuk met loshangende vrouweharen, een echt Fransch-onfatsoenlijk stuk. Maar ook: een echt Fransch-geestig stuk. En dat maakt *alles* weer goed. Geestig, niet als geheel, als opvatting, als idee; maar geestig, meer als een aaneenschakeling van geestige situaties en geestige antwoorden.

In een provinciestad, te groot voor een servet en te klein voor een tafellaken, wonen twee bankiers. De een, Tamponin, is ouderwetsch-degelyk, oude-school, dertig jaar getrouwd, fatsoendelijke vrouw, maagdelijke dochter, haast-ongeweten vijfvoudig millionair. De ander, André Gérard, is jong, mondain, ongetrouwd, een die wat van 't leven weet. Die twee zijn concurrenten, — dus doods vijanden. Niet om de principes, maar om de concurrentie. Wat is er nu natuurlijker dan dat de eene zich verliest op de dochter van den anderen? Romeo en Julia in 't modern. Alleen houdt Romeo, en attendant, er een vriendinnetje op na.

Nu wil het toeval, dat er een man is, klein-kapitalistje, die beiden kent, Tamponin en Gérard. En zooals een ander misschien, in het geval dat hij tusschen deze twee vijanden zou moeten kiezen, z'n knopen zou laten beslissen, zoo laat kapitalistje Ravageot de procenten beslissen. Zeker practischer. En nu wil Tamponin hem 17 procent geven, als Ravageot zijn geld bij hem deponeert; de concurrent biedt er 18, — ergo Ravagot en Gérard zijn voortaan vrienden en bondgenooten, zonder dat de eerste daarom nu Tamponin heelemaal laat schieten; je kunt nooit weten.

Nu is voor Ravageot de hooge taak weggelegd Germaine Tamponin en André Gérard aaneen te smeden. Dat doet hij heel politiek; met goeie woorden is Tamponin niet voor dat huwelijk te vangen — dus zal 't met kwade zijn.

....Op een goeien dag beklaagt de oude bankier zich bij Ravageot over de concurrentie van zijn doods vijand. Allen loopen naar dien

kamertje, een slaapkamer, een eetzaal en nog 'n salòn.

Ik vroeg haar om saam een wandelingetje op 't dek te maken.

— Dank je!

Ze houdt niet van de zee; alleen als ze dicht bij den naderenden oever is. Sarah is nooit ziek; nu ook niet. Maar ze wil toch niet van haar klein domein, waar ze veel lucht en mooie bloemen heeft. Ze aanbidt ze, bloemen; die alleen heeft ze noodig.

Ik heb toen een uurtje met haar gepraat, onderhoudend, gezellig. O, verrukkelijk amusant is ze, want ze heeft de gave, die alleen haar vrienden van haar weten, om op te merken en wéér terug te beschrijven, de menschen en dingen dol van karikatuur.

Toen, terwijl de boot hoog op danste, ging ze terug in haar mooiste kamer. 't Arendsjong houdt van zijn nest.

Niemand is nu aan tafel. 't Weer is leelijk en werkt onaangenaam. Bonsoir. Bonsoir. Als we maar straks, als de nacht over zee komt, kunnen slapen.

Woensdag-morgen. — Lekker gerust. De barometer steeg 's nachts. De boot snelt, in plaats kruipen. De zee schijnt meer stil.

Maar, plotseling draait de wind. Na een uurtje is er storm buiten dek en storm op dek, in alle gemoederen. Men is ongerust. De barometer daalt als 'n haas. We hebben nog geen honger. De wind blaast; een storm bereidt zich voor.

1) Maurice Grau is C.'s impresario.

ander, tot zelfs de serenade die voorbij trekt, trekt naar dien ander! En dat een man, die er een danseuse van 't ballet op nahoudt.

«Ja. Er is één middel,» zegt Ravageot dan wijsgeerig tot 't echtpaar Tamponin, «één dat je er weer bovenop kan helpen en je concurrent kan verpletteren: verblind hem, overbluf hem. Reclamel Strooi ook met goud om je heen, rij ook met een equipage door de stad, en — vooral — hou d'r ook 'n danseres op na!»

Maar juist dat laatste, daar wil de ander niet aan. Hij zou niet durven! Niet alleen dat het hoogst onzedelijk is, maar.... Verbeeld je: hij en 'n danseres!

Zijn vrouw echter ziet het anders in. Als dat voor «de zaak» noodig is, dan moet dat maar gebeuren. Maar, in 't platonische natuurlijk, in 't platónische. Alleen voor den schijn, voor de wereld, voor de reclame!

Haar wil is *zijn* wet. En het treft dan net toevallig, dat denzelfden dag van dit gewichtig besluit, juist als zij zitten te beraadslagen hoe je zoo'n persoon moet «bestellen», — de danseuse van Gérard een loge komt aanbieden voor een liefdadigheidsvoorstelling.... Als hij de danseuse van Gérard eens nam? En als hij haar daarop 1000 francs voor de loge stuurt, dicteert zijn vrouw hem een briefje, waarin hij bij la belle Frémelli om belet vraagt. (Dat dicteeren was eenig-goed!)

Onderdehand deed Ravageot zijn plicht: via Gérard wordt Rosita Frémelli verzocht den ouden Tamponin niet alleen te ontvangen, maar hem bovendien smoorlijk op haar te maken. Nu, dat is niet tegen een doove gezegd.

Als Tamponin nu later, voorafgegaan van een reusachtige bouquet, in de salon van Rosita komt, toont hij in 't eerst weinig toenadering, vooral als door de telefoon zijn vrouw hem nog eens even komt herinneren aan den eed van trouw, nu 30 jaar geleden door hem ten stadhuize haar gezworen. «Wat heeft zij een geheugen!» zegt hij. «'t Is fameus!»

De matrozen lachen. Ik ga naar de eetzaal. Ik stik hier, in mijn kajuit. Alles is er busdicht. Ik eet toch maar liever in de kajuit van den dokter. Ik eet. En Waarachtig. 't Smaakt me goed.

Ik denk aan Parijs, aan mijn diners-dreyfusards, zoolang de «Affaire» duurde. Met eenige goede vrienden zaten we dan aan tafel. Over niets mochten we spreken dan over *de zaak*.

Verleden Woensdag — 't is net 'n week geleden, kwam Labori me vaarwel zeggen; Labori, dat nobel hart, dat *hart*, die redenaar, die prachtige Labori. En ook Picquart, dat voorbeeld van eerlijkheid, moed, goedheid, belangstelling. Die man, dien *niemand* heeft kunnen buigen, die altijd in hoop leeft, die wacht met een geduld waarin bij tijden de groeven van 't dringend verdriet, als de eerherstelling maar steeds uitblijft.

Mijn beste wenschen voor hen en voor mijn andere vrienden.

We springen, we dansen, rollen. Met 't schip mee. Dát is nou de storm. Prachtig maar alle machtig dom. En niet makkelijk! Ik ga maar slapen.

4 uur. Ik ging slapen en droomde dat ik in Parijs was. Ik zie me aankomen aan 't station. Ik overval m'n vrienden.

Ik ontwaak. En slaap weer in. Geen mogelijkheid m'n neus buiten kooi te steken. 't Is apenweer. Ik hoor bijna iedereen is ziek. Sarah alleen, — ze is als 'n eendje in 't water zoo frisch.

(Wordt vervolgd).

Maar de onweerstaanbaarheid van Rosita begint langzamerhand zich te laten gelden en geldt op 't laatst.

Tamponin wordt smóórlijk. Dat duurt nu al meer dan 24 uur! Ieder uur schrijft hij Rosita een brief. En ieder uur krijgt hij er een terug; die hem nóg een dolleren doet schrijven.

Die brieven komen, via Gérard, in handen van Ravageot en deze zal ze als een schrikkelijk wapen gebruiken. Immers: geeft Tamponin zijn dochter nu *niet* aan André Gérard, dan zal Ravageot die brieven, geschreven aan Rosita, laten lezen aan mevr. Tamponin! 't Paardenmiddel is echter niet noodig. Gérard krijgt de toestemming van papa om dochter Tamponin naar 't altaar te leiden.

Mevrouw Erfmann — Sasbach had de danseuse te verbeelden. Zij heeft den ganschen avond uitgeblonken door haar toiletten, maar een danseresje kon ze niet geven. Ze leek nu meer op een coquet bakvischje.

Hoe goed was Bouwmeester (Tamponin) toen hij, aan 't aardige kameniertje (mej. Carlsen: héél verdienstelijk) 100 francs gevende, zei: «'t Spaarpotje van mevrouw!» En toen hij, in de wachtkamer van de danseuse, hardop dacht: «Was nou me vrouw maar meegekomen!» En toen hij, van wal stekend met de liefdesverklaring, zichzelf moed insprak: «Vooruit dan.... vooruit!» Zijn goeie oogenblikken zijn waarlijk te veel om op te noemen.

En mevrouw Tamponin (mevr. De la Mar — Kley)! Ik hoor haar nog zeggen: «D'r is hier niks te kippetjesen!» En dan in het derde bedrijf, als de knecht aandienen moet leeren: «Mijnheer de prefect en mevrouw de prefect!» en later, als zij als een dolle met haar man voor het raam walst, dat de menschen op straat toch maar zullen denken, dat het stamp-vol op haar bal is.

De heer Wagemans had als Ravageot beste oogenblikken.

C. P. T. Bigot.

Bigot te zien in Janus Tulp-tweede bedrijf, geeft, bij buien, een hartelijk plezier! Meestal geeft Bigot te véél. Maar daar tusschen in schenkt hij dan plotseling de lekkere volle maat — geen druppeltje te veel — zóó dat we achteraf zeggen: man wat heb je daar dikwijls w a a r gedaan!

Woensdag kwam Bigot hier met Janus Tulp feesten. Er was na dat tweede bedrijf wat om 'm afgelachen, 't scherm was gezakt, — maar daar haalde men weer en Barend van Beem en Bigot Tulp traden op de vóórste planken, en gingen in de houding tot feestredenen en dat-aanhooren staan.

En Van Beem, in de kleeren van Tulp's bediende, bracht 't nu in hartelijke woorden in herinnering: dat collega Bigot hem, nu vier jaar geleden, zoo krachtig had bijgestaan bij gelegenheid van *zijn* 40-jarig feest, en dat hij 't zich nu tot een eer en een groot plezier rekende, tegenwoordig te mogen zijn bij dit feest van Bigot. En namens de confraters en confrateressen bood hij hem als-blijk van hulde en waardeering een fraaien krans aan, daarbij wenshende, dat 't Bigot nog vele jaren gegeven zou zijn, tot roem van het nationaal tooneel en vooral tot zegen voor zijn vrouw en kinderen, te blijven leven.

Langdurige toejuichingen en driemaal rees toen 't doek.

Bigot gaf tot 't eind met veel ijver buitengewoon-overdacht spel. Zoo deden ook de anderen. En zoo kwam dit stuk van Van Maurik, waarvan de menschen zijn als zoo van een plaatje geloopen, prettig tot zijn recht.

Het Rotterdamsch Onderwijzers Tooneelgezelschap geeft 10 December te Rotterdam de (gevraagde) reprise van de *Esmoreit* (en de *Wiskunstenaars*).

Begin Januari gaan die te Nijmegen, half Januari waarschijnlijk te Den Haag. Vermoedelijk krijgt Amsterdam ook nog een voorstelling, — stellig Wageningen.

DE PERS.

Koningsrecht.

Mr. W. A. Paap.

De Nieuwe Rotterdammer na de eerste vertooning te Amsterdam:

«Koningsrecht», het tooneelspel in 5 bedrijven, (6 tafereelen) van mr. Paap, dat gisterenavond voor het eerst vertoond werd bij de Ned. Tooneelvereniging, is een stuk, dat in de schaduw van Multatuli's Vorstenschool gegroeid is. Niet alleen de zinswendingen, de beeldspraak, het sententieuze van den stijl is Multatuliaansch, maar de hoofdpersoon van «Koningsrecht» kon wel een halfbroer zijn van Koningin Louise.»

«Er is meer in Koningsrecht, dat denken doet aan Vorstenschool! Daar is de scène van den president der rechtbank en het corpus juris, dat de koning hem uit de handen ruikt en op den grond slingert. Telkens, als de president in een pijnlijk onderhoud met den koning, naar het boek grijpt om op het beschreven recht zijn uitspraken te baseeren, klinkt het tergend uit den mond des konings: «laat liggen!» O, de scène haalt niet bij die van Louise's «blijf zitten,» maar wekt er toch de herinnering aan op.»

«Den heer Paap, die zelf advocaat is, staat een rijke ervaring ten dienste om daaruit de gegevens te putten voor eene satire op het formalisme onzer rechtspraak. En dat hij een man van 't vak is, blijkt ook wel degelijk uit de behandeling der stof. Maar ook een kunstenaar? Lang niet in die mate, als noodig zijn zou om uit die stof een boeiend drama te doen groeien. De satire is te grof, de heer Paap schiet zijn doel voorbij. Het is meer een uitjouwen, een uitschelden van onze rechtspraak, dan een, zij 't nog zoo scherp, maar geestig hekelen harer zwakheid.

Dat het publiek zoo bereidwillig met den schrijver meeding, waar hij de juristerij in het zotst denkbare narrenpak te pronk stelde, schijnt voor 't overige wel te bewijzen, dat de algemeene opinie voor den vorm onzer rechtspraak niet veel eerbied koestert, dat er in de charges die mr. Paap leverde, een grond van waarheid is. En veel anders dan de juristen uitmaken voor zotskappen, voor door hunne opleiding voorbeschikte rechtsverkrachters, doet de heer Paap niet. Zes tafereelen lang houdt hij de menschen met hetzelfde thema bezig. Van een eigenlijke dramatische ontwikkeling is geen sprake. Van de 6 tafereelen is de helft herhaling van het voorgaande.

De vertooning was zeer goed geslaagd.»

Het Handelsblad:

«De heer Paap heeft zijn stuk laten spelen onder Frederik den Groote, den man die den molenaar van Sans-Souci zijn molen liet. Maar het heeft mij toegeschenen alsof de heer Paap maar dezen koning genomen heeft omdat die

hem als tooneelfiguur het best paste. Ik beken, dat ik geen diepgaande studie gemaakt heb van de figuur van den grooten koning, maar ik zou toch niet denken, dat deze koning, tegen wien men met succes aanvoerde dat er nog rechters waren te Berlijn, rechters, zij het ook dat zij het in den grond onbillijkste vonnis ter wereld geveeld hadden, daarvoor zou hebben veroordeeld tot ontzetting, vestingstraf en het vergoeden uit eigen zak van de schade, die een door zijn processen arm geworden man heeft geleden. En dat doet Frederik de Grootte toch in dit stuk.

Maar de heer Paap heeft zijn stuk geen historisch stuk genoemd, en hij heeft, een koning noodig hebbende, die het vertrouwen bezat van zijn volk, die voor zijn volk hervormingen wilde invoeren, die trachtte recht te doen, Frederik den Grootte gekozen, tevens een aantrekkelijke figuur, ook voor het tooneel. En die keus was zeer gelukkig. »

«Dat (*de inhoud*) is wat mager voor zes tafereelen. Het heele stuk is een onafgebroken reeks pieken tegen, hakken op, houwen naar de juristen, de wetten, de advocaten, de rechtspraak, in één woord het recht, of wat daaronder wordt verstaan. Dat wordt te lang.»

«*Koningsrecht*» is door de Nederlandsche Tooneelvereniging met veel zorg gemonteerd.»

De Telegraaf:

«*Koningsrecht*» is een kunstwerk.» «Ik heb het zooveen een kunstwerk genoemd, en het verdient dien naam. Van den schrijver van «Jeanne Collette» en «Vincent Haman» was trouwens niet anders te verwachten.

Het satyriëke element, dat in onze letterkunde bijna geheel ontbrak en door hem zoo meesterlijk is ingevoerd, vult ook geheel dit laatste werk.»

«Maar behalve dat het stuk handig is, is het ook mooi. De koningsfiguur is prachtig geteekend, de handeling werkt afwisselend op ons gevoel, ons verstand of ook onze lachspieren, en daarbij komen nu en dan verrassend een paar treffende oogenblikken, die de waarde van een tooneelstuk zoo kunnen verhoogen.»

Het Nieuws:

«Zeer gelukkig heeft mr. Paap het verouderde rechtswezen, de versufte rechtspraak, het niet oordeelen naar de zaak zelve, maar naar geschriften, enz., tot achtergrond genomen. Het geval Arnold hangt nu niet in de lucht of drijft in den nevel, het heeft wortel in den tijd, wortel in de verouderde rechtspraak.»

«*Koningsrecht*», als tooneelspel beschouwd, boogt op meer dan alledaagsche qualiteiten. Het is noch hol, noch niets-zeggend. De auteur had iets op het hart, had iets te zeggen, en doet dat in dit tooneelwerk.

De stof, op zich zelf belangrijk, wordt belangwekkend gehouden.»

Gestrenge Herren.

Blumenthal en Kadelburg.

«Een goeiige Duitsche klucht. Wat... niet-nieuw van motieven, dat heeft-ie tegen...»

Nu is het natuurlijk mogelijk, ook met oude motieven iets frisch' en krachtigs te maken. Als men iets krachtig te zeggen heeft. Maar de firma Blumenthal—Kadelburg heeft niets te zeggen. Ze wil alleen graag aan het woord zijn, juist als haar schepper Rechter Klinkhardt — zij het om een andere reden!...»

De vertooning wordt door den heer De Meester, die 't bovenstaande in de Nieuwe Rotterdammer schreef, zéér opgewekt genoemd.

De heer M. Horn schreef in 't Nieuws:

In mijn veeljarige werkzaamheid als tooneelverslaggever heb ik de vertooningen van hon-

derden blijspelen en kluchten bijgewoond, ik heb de menschen vaak zien schudden van het lachen, maar wat ik gisterenavond gezien heb bij de eerste vertooning van Gestrenge Herren, het nieuwe blijspel der heeren Blumenthal en Kadelburg, daarover zou zelfs Akiba verbluft geweest zijn; ditmaal had hij moeten zeggen, dat zoo iets «noch nicht dagewese» is. Onze taal zal te arm blijken te zijn, om door een bijvoegelijk naamwoord het «lachsucces» juist te qualificeeren, want immens drukt nog lang niet uit, hoe dat lachen geweest is. In de eerste twee bedrijven was 't gewoonweg onbedaarlijk en er werd zóó gelachen, dat het publiek op oogenblikken dat de tooneelspelers door het lachen toch niet te verstaan zouden geweest zijn, voortdurend... applausseerde.

En ook deze heer roemt de vertooning, — noemt haar voortreffelijk.

— Te Delft ging Gestrenge Herren. Wat hebben de menschen er zitten lachen!

— Romanesk is bij de tweede opvoering in den Haag voor een groot, wel-dankbaar publiek gegeven.

— De Afrikaan, dit onmogelijke produkt van Charles Edmond, is te Amsterdam naar verdienste koel ontvangen.

De decorateur J. v. d. Hilst had voor de laatste akte een serre geschilderd, zóó, dat het publiek hem met toejuichingen naar 't voetlicht riep.

— In die stad is Ghetto weer op de planken gekomen; een zaal met vele en tevreden menschen.

— Minder vol was 't er bij de voorstelling van Mlle Marcelle Josset, die er voordroeg een onbeduidend-genoemd praatje van Leo Claretie over 't Fransch tooneel der laatste 50 jaren.

Zij bleek intusschen een beste comediante te zijn.

Buitenlandsche Kroniek.

— Een handige directeur. Een gansch eigenaardige «gastvoorstelling» werd voor eenigen tijd in 't «Thalia»-theater te Halle gegeven. Opgevoerd zou worden *De zaak Clemenceau*, — met fräulein Thea von Gordon als gast. Deze werd plotseling ongesteld.

Daarmee zat de schouwburgdirecteur in pak en asch. 't Was even voor 't scherm-opgaan; de zaal was geheel gevuld, — maar hij wist zich te helpen. Nu de eene gast uitbleef, zou hij een andere noodigen. En in een mooie, uitnemend gesproken rede, noodigde hij de opgekomenen uiterst beleefd, als zijn gasten voor dien avond —. Men zou een klucht opvoeren.

En deze werd, dank zij deze gladde beleefdheid, luide toegejuicht. Men was nog achteraf zéér voldaan.

INGEZONDEN.

De Raad van Beheer van de Kon. Vereen. Het Nederlandsch Tooneel zond zijn verslag over 't speeljaar 1899—1900 rond.

Daarin wordt nog eens betreurd de scheiding tusschen de Vereeniging en den heer Jo de Koo, «tot wiens eerste pogingen op dramatisch gebied de Vereeniging met genoegen en succes hare medewerking verleend had.»

Betreurd wordt ook Royaard's ongesteldheid, waardoor het instudeeren van Shakspeare's Julius Caesar verschoven werd; dankbaar wordt herdacht Schulze's gelukkige genezing.

Op redenen van voldoening wordt verder gewezen. Zoo op den steun der Koninginnen en op dien van eenige kunstzinnige stadgenooten,

waaraan 't te danken is, dat nu en dan een stuk kon worden gemonteerd, waarvan vooruit te voorzien was dat de opbrengst «niet in evenredigheid zou zijn met de innerlijke waarde.»

Gerust worden we gesteld als we meenden, dat de artisten over te weinig vrijen tijd beschikking hebben.

Aan allen wordt de rust eener zomervacantie, zoo noodig tot het herwinnen van frischheid en veerkracht en het zich wijden aan eigen kunststudie, verzekerd. Uit een daarvan opgemaakte lijst blijkt bovendien dat, met een enkele uitzondering, de artiesten, behalve deze zomervacantie, nog minstens *tien* avonden per maand vrij hadden.

Veranderingen in het gezelschap hadden dit jaar niet plaats; eenige jonge krachten bleken zich op gelukkige wijze te ontwikkelen, zoodat het niet noodig was, naar aanvulling uit andere gezelschappen rond te zien.

Genoemd worden de jubilea van mevr. Pauwels-Van Biene en van den heer Wensma. Over het «repertoire-abonnement» hoopt men in een volgend verslag nader te berichten.

Gegeven werden 56 srukken:

3 Nederlandsche stukken voor de eerste maal:

Tobias Bolderman, tooneelspel in 5 bedrijven van Doctor Juris (J. de Koo).

Een Held, tooneelspel in 3 bedrijven van Fokko Ros.

Starkadd, drama in 5 bedrijven, in verzen van Alfred Hegenscheidt.

5 Nederlandsche stukken (hervattingen):

De Candidatuur van Van Bommel, van Doctor Juris.

Het Goudvischje, van W. G. van Nouhuys.

Uitgaan, van Glanor.

Gijsbreght van Aemstel, van Vondel.

De Bruiloft van Kloris en Roosje.

De andere stukken zijn: 25 vertalingen uit 't Fransch (9) 1), 14 uit 't Duitsch (4), 6 uit 't Engelsch (3), 1 uit 't Grieksch, 1 uit 't Italiaansch (1) en 1 uit 't Noorsch (1).

1) Het cijfer tusschen haakjes beteekent het getal nieuwe vertalingen of: nieuw-ingestudeerd

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt. à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOD

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Book- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Demi-Monde. — De Afrikaan. — Wat boven alles gaat. — Jubileum-Bigot. — De Pers (Sint-Jans Vuur; De Afrikaan; Groote Dagen; Jan Ongeluk). — Feuilleton: Het Dagboek van Coquelin. — Advertentiën.

De Demi-monde

van Dumas fils.

De Haagsche schouwburg was, zooals denkelijk was, dik bezet bij de eerste wederopvoering van Dumas' « Demi-monde ». De vertóoning van dit oude stuk door het Ned. Tooneel, verdiende dit ook.

We mogen nu over den inhoud van dit, Dumas' meesterwerk, zwijgen. Alleen dit: deze is amusant, slechts steeds te lang gesponnen.

Mevr. Mann was een schitterende Suzanne; van het begin tot het eind was zij de sluwe liefballigheid zelve. Heel goed speelde zij de fijne bedrieg-scène van het 4de bedrijf. Een waardig partner had zij natuurlijk in Clous (De Jalin), den steeds te waardeeren raisonneur. Hoe waar was zijn groote dialoog met De Nanjac in de 3de acte! De Jong kon als De Nanjac over 't geheel maar matig tevreden-stellen.

Mevr. Poolman was als Valentine de Santis weer verdienstelijk, vooral mevr. Holtrop—Van Gelder komt als Marcelle nog een pluimpje (met mooie veeren) toe.

De Afrikaan

door Charles Edmond.

Een draak, waarvan ik den inhoud ga vertellen. Dat spaart een schouwburggang uit.

De Afrikaan, een volbloed-Europeër, die heel Europeesch in Europa trouwde met een Europeesch meisje, de eerste gebeurtenis in zijn leven, die wij bij stukjes en brokjes uit allerlei geheimzinnige toespelingen en halve en driekwart woorden kunnen opmaken, — die « Afrikaan » trouwt op 20-jarigen leeftijd in Venetië een 16-jarige juffrouw, die van haar voornaam Jeanne heet.

In die lagunen-stad steekt hij zich verschrikkelijk in de schulden; hij speelt en hij beert. De rekeningen-stapels worden steeds hooger, de eereschulden stapelen zich op. De gelukkige eigenaar wordt achtervolgd, aangevallen van alle kanten, als een paard in den zomer door vliegen. En op een goeie dag, 'n klein jaar na zijn huwelijk, besluit hij de plaat te poetsen, met achterlating van zijn vrouw, wie een maand later een dochter, Lucile, wordt geboren.

De waardige echtgenoot en vader heeft zich intusschen laten inschrijven in 't vreemden-legioen, en vecht later in Marocco, Tunis of

Algiers, met ongeloovigen. Ook dáár laten hem echter de crediteuren geen rust. En als hij op een nacht als no. 18, gewond, in 't hospitaal ligt, en no. 17, de kameraad naast hem, sterft — dan verwisselt de griezeling met dezen gauw en onbemerkt van bed. Van schuldeischers heeft hij sinds dien dan geen last meer.

Den dag daarop ziet hij zijn doodsakte toezenden aan zijn vrouw. Een blijde tijding, denkt deze. Zij bemint toch een schatrijken meneer, een zekeren De Lancy, die haar zeer oprecht wédermint. En nu de hinderpaal gevallen is, d. w. z. nummer 18 dood wordt gedacht, trouwt hij 't jonge weeuwtje en maakt haar natuurlijk hoogst gelukkig, en is daarbij een voorbeeldeloos vader voor tweede dochter Lucile.

Intusschen zit pseudo-Afrikaan, geheel hersteld en grimlachend, wijl hij zoo prettig van z'n beertjes is afgekomen, een robbertje te bakaratten met een anderen pseudo-Afrikaan: kapitein Keller. De veine wil dien avond maar niet voor hem komen, zijn beurs raakt leeg, is leeg als hij nog revanche moet nemen. Wacht; hij heeft nog een damesportretje bij zich, een miniatuur, geschilderd door een beroemde (waarom niet!) van de moderne Italiaansche meesters — gevat in geciseleerd-gouden lijst. Dat zal zijn inzet zijn, — dien hij verliest, waarop Keller het ding achteloos in zijn vestjeszak laat glijden.

Het was een portret van Jeanne, thans mevrouw De Lancy!

Keller keert terug naar 't moederland, ontmoet natuurlijk mevr. De Lancy, even natuurlijk van haar niëts afwetende. Ook ontmoet hij een zekeren baron Beynadier, iemand die haar lief heeft, en alzo (logisch) haar haat. Als deugdzaame echtgenoot weigert mevr. De Lancy toch zijn liefde, en van dien stond af aan heeft zij in Beynadier een dóódsvijand, die haar wraak heeft gezworen.

Geheel-en-louter bij toeval nu, vertoont Keller aan dien baron het portret met gouden lijst. Deze ziet het, vindt, dat het frappant gelijk op mevr. De Lancy (hoewel het al meer dan 16 jaar oud is) en is onmiddellijk zoo slim te vermoeden, dat dáár wat achter steekt. Hartsochtelijk speler als Keller is, kost het hem niet veel moeite het ding in eigendom te krijgen en tevens verneemt hij dan van Keller, dat deze het portretje jaren geleden eens heeft gewonnen van een kameraad, een zekeren « Kaïd Hamza » (pseudonym van pseudo-Afrikaan na den dood van no. 18).

De baron gaat nu door met blijken te geven van groote helderziendheid. Dadelijk vat hij, dat Hamza het wapen zal zijn in zijn hand

tegen zijn doods vijandin mevr. De Lancy. Dus stuurt hij Hamza geld, met verzoek per ommekeer over te komen.

— De wraak gelukt. Het Venetiaansche echtpaar ontmoet elkaar. Scène. Chaos.

Evenwel. Als no. 17 ziet, dat zijn vrouw gelukkig is met De Lancy, dat zijn dochter in dezen een liefhebbend en bemind vader heeft, ruimt hij met ècht Afrikaansche edelmoedigheid ventre à terre het veld, en dat wel even stiekem als, nu 16 jaar geleden, uit de stad van de kanalen. Met dit verschil: nu niet meer met bestemming voor het zwarte werelddeel, maar — naar men denken kan — met gruwbre zelfmoord-plannen, en dat dan nog, na eerst den baron te hebben doodgestoken.

Dit knoedeltje is Ibseniaansch doorzichtig. Maar terwijl de groote Noor zijn doorzichtigheden tot prachtige klaarheid weet te brengen, mist de heer Edmond hiertoe blijkbaar àlle macht.

Men heeft *Gespenster* genoemd een vrucht die openbarst van overrijpheid. *De Afrikaan* is óók zoo'n openbarstende vrucht, maar een slaapbol.

Ja, vervelend was 't. Mevr. Théo Mann (mevr. de Lancy) wist er nog een huivering in te brengen (als zij tot haar dochter in 't derde bedrijf zegt: Ben jij nou ongelukkig keendje? en dan lacht), — Louis Bouwmeester (Kaid Hamza) was vooral zeer goed in 't tweede bedrijf, en ook de anderen: Rika Hopper (Lucile), Clous (De Lancy), en Kreeft (Keller) speelden verdienstelijk.

Het serre-décor van den heer Van der Hilst voor 't laatste bedrijf, was heel mooi.

Wat boven alles gaat.

Das Stärkere, door C. G. Reuling,
bewerkt door D. H. Joosten.

Het gezelschap-Van Eysden heeft de Rotterdamsche leden van het Tooneelverbond plezier gedaan met de opvoering van dit schoone stuk van Reuling. Door ongesteldheid zéér tot onzen spijt verhinderd de gelukkige voorstelling bij te wonen, moeten we volstaan met een overzicht uit twee bladen.

Zoo lezen we in de « Nieuwe Rotterdammer » het volgende referaat:

De jonge dominee Johannes Küster, man van studie-en-gevoel: natuurkundige uit liefde voor de natuur, en in zijn liefde voor de natúúr eenen dezelfde als in zijn opvatting van het ménschenleven, had zóó graag iets anders gedaan dat het beroep aannemen naar het nesterige stadje, waar hij door iedereen achterdochtig wordt be-

gluurd als een ongewoonling. Maar de omstandigheden, nietwaar? dat schrikbewind waar we onder staan, en waar we niet van los kunnen . . . Want het zit óók vast in onszelven. Wat Sudermann, werkend met vlotte hersens, éven heeft laten doorglimpen in het laatste bedrijf van Johannisfeuer: dat de liefde tusschen Heimchen en George onmogelijk bloeien kón onder den druk der gifplant van het zelfverwijt — dat zit ook in Johannes Küster: geluk zou de vrije uiting hem geven van de zielskracht die in hem gist — maar dadelijk vervluchtigt de drang, vloeit wat er opbruiste weg en vervaagt in de verweekelijking van de gehechtheid, liefde's en-plicht's-gevoel, half om half. Zeker, hij houdt heel veel van zijn moeder. En hóéveel is zij voor hem geweest, toen ze, onderwijzersweeuw, alles zette op zijne «toekomst». Hóéveel is ook Sophie hem geweest! Sophie, die wat geld had en zooveel kracht! kracht tot doen, voor het praktische leven, onvermoeid in het huishouden bezig, spaarzaam, reddend, één overleg . . . Dank zij haar, zijn ze voortgesukkeld, zijne moeder en hij, Johannes . . . En nu is hij dominee, hééft hij althans wát gestudeerd . . . en nu zal Sophie met 'm trouwen . . .

Ja, Sophie, die wordt nu zijn vrouw. 't Is altoos het plan geweest — dat wat lag bij het zekere einddoel, altoos, tenzij juist die zékerheid . . . zie je, het hád toch zoo kunnen wezen, dat hij eens niet het beroep hadd' aanvaard, dat hij hadde vóórtgewerkt, voort zich bewogen . . . en niét zich begraven, hier in het beklemmend kleinstedsche . . . Maar dan zijn moeder! en zijn verloving . . . Sophie heeft al zóóvele jaren gewacht . . .

Dus, hij is nu dominee, hier waar hij zich thuis moest voelen, waar Sophie altoos al thuis was . . . o ja, alles is hier knus! Máár je moet je plicht vervullen, en — je moet wat weten te plooiën, schikken, eerbiedigen, zie je, eerbiedigen, ja eerbiedigen . . . wat bestaat . .

Küster — wandelt veel, in de bosschen. Morgens, middagen is hij weg. Prachtige insekten vindt hij, en veel planten, grootsch van fijnheid. Al dat zwerven, dat eenzaam zijn-willen, vaak verkropt Sophie haar ergernis niet dan

FEUILLETON.

HET DAGBOEK VAN COQUELIN.

(Vervolg).

Donderdag morgen. — Nu heel wat anders. Ik sta op de stuurmansbrug. De zee ligt kalm, in lange groene rimpels. Ieder komt uit z'n hut en allen zetten ze zich op dek. Dat lijkt nu wel hier en daar een hospitaal, maar er is een glimlach op de gezichten der zieken.

Die 't meest lijden van de zeeziekte zijn onder de dekens gebleven.

En nõg beter gaat 't. Een lichtstraal ontvlucht uit de zon, stroomt uit de wolken neer. 't Is er een lucht, zoo grijs als Cazin ze kan schilderen, die groote en beste Cazin, van wien ik zooveel houdt.

En nu komen alle passagiers boven. We kunnen nu eindelijk kennis maken. Daar is Berriel, impresario van Nieuw-Orleans, die met 84 menschen reist: artisten van de groote- en kleine opera, koristen, muzikanten. Zij gaan naar Havana en Mexico, *Patrie, P'tites Michu, la Vivandière* en de *Bohème* geven.

Wat snijden we de golven vlug! We halen eindelijk adem, wandelen wat op en neer, want 't is frisch!

met moeite. Maar ze schikt zich, want ze wil hem. Of liever, dit laatste zeggen we niet juist: ze denkt geen oogenblik aan de mogelijkheid van een niet-trouwen. 't Is immers al jaren zoo beschikt. Ze zijn verloofd, voor de wereld verloofd, Johannes is haar: als ze er nu maar in slaagt, hem te veranderen, hem althans zooveel mogelijk aan te passen . . .

Sinds de paar maanden, dat Küster hier dominee is, woont, met zijn moeder, een nichtje bij hem in: Frieda. Deze heeft een natuur als hij. Als het scherm opgaat, zien we dat al: zien we haar bezig met zijn insekten.

Onze lezers voorzien nu het drama.

Moeilijkheden in zijn beroepsoefening doen oneenigheid ontstaan tusschen Johannes, die naar zijn hart wil handelen, en Sophie, die vordert dat hij handelen zal «zooals iedereen». Daarbij het bewustzijn, dat de tijd van het huwelijk nadert. En — een onderhoud met Frieda . . . En Johannes vindt plots den moed tot eenig verzet. Hij spreekt tegen Sophie zooals hij nooit heeft gedaan. En in haar ontvlamt de afgunst. — Eerlijk gezegd leek dit moment in het tweede bedrijf, nadat het voorafgaande juist heel weinig tooneelmatig was geweest, ons een beetje gewild en onnatuurlijk. Maar deze indruk ging weg, toen Sophie even later verklaarde, reeds lang gefolterd te zijn door de intimiteit tusschen Johannes en Frieda.

De verdere verklaring en ontwikkeling der afgunst van Sophie is het mooie moment in het stuk.

Dat was klaar en krachtig.

In vol egoïsme toont Sophie zich daar, als de praktische vrouw, de vrouw van de daad, die gewerkt heeft voor haar liefde, ruimschoots haar geluk betááld, maar het nu ook wil — èn het neemt als het is. Hij haar niet lief? — maar h tòch haar man.

In het onderhoud met Frieda, de onvermogen, die een ouden maar rijken apotheker durft afwijzen, en die ook een betrekking zou willen afwijzen, om hier in huis, bij Johannes te blijven — en in het onderhoud met dezen laatste, treft elk woord dat Sophie zegt, doel.

Ha. Daar gaat de etensbel. Een vroolijke maaltijd!

De zee is nu stil. We hopen op de sterren. De rust om ons beheerscht ons. De slaap der zee lijkt op geen anderen slaap. De stilte wekt een ander gevoel dan die van 't land.

Vanden zeeman vat ik nu de simpele, lieve goedheid. Ik denk aan mijn vrienden en houd nog méer van hen.

De nacht is rein.

Vrijdag morgen. Ik maak mijn toilet. Ik roep mijn jongen kameraad Chabert om me bij mijn rol te helpen. Ik wil die van «Flambeau» nog wat leeren en terwijl ik de scheerkwast in de kom doop en mijn gezicht inwrijf, studeer ik haar in. En de scheerkwast wrijft over mijn gezicht, rust op mijn gezicht, naarmate de beteekenis der zinnen die ik zeg — langs de groeven der uitdrukking die ik aan mijn gelaat geef. Nu roept me mijn scheermes. En ik scheer. Tot ik bij een heftig gedeelte van mijn rol kom. Dan ligt 't mes naast me te wachten, tot ik «gedaan» heb. En dan is 't wéér zijn beurt.

Wanneer de monoloog lang is, als in de tweede van *Aiglon*, is de zeep in m'n gezicht gedrongen. En ik moet d'r weer nieuwe op doen; daarna smeert weer heen en weer de kwast.

En die kleine akte van m'n huishouding ein-

Veel minder klaar is het derde bedrijf, de voorbereiding van de ontkenning, het onderhoud van Johannes en Frieda, waarin dezen, elkaar hunne liefde bekend hebbend, besluiten te zullen scheiden. Johannes' gedachte is zoo: «Strijden wil ik voor het goede, voor wat echt is, waar; maar om dit te kunnen, om als strijder eenige macht te oefenen, moet ik onbesproken staan. Sophie heeft mij gezegd, dat ze me toch wil, alleen omdat «de menschen» anders te raar van haar spreken zouden — welnu, ook over mij moeten de menschen niet raar spreken, ópdat ik iets op de menschen vermoge.» En aangezien dit mijn-roeping-volgen voor mij, man, het zwaarste weegt, daarom zal ik verder geen moeite doen tegen het door de omstandigheden klaar gemaakte in te gaan: ik trouw met Sophie, en moeder blijft bij ons, en jij Frieda moet dus weg . . .

Voor altoos nemen die twee afscheid . . .

De critieken spreken van bewondering voor den schrijver, die een beginneling schijnt te zijn, rekenende naar de te lange dialogen, — een kunstenaar, door zijn eerlijk streven naar natuurlijkheid in bedrijf een.

Het *Rotterdamsch Nieuwsblad*, dat van 't stuk aldus spreekt:

«De eeuwige, zoo innig-menschelijke en zoo hevig aangrijpende strijd tusschen neiging en plicht, heeft Reuling meerendeels sober en levenswaar geteekend,» — spreekt met blijheid over het mooie ensemble van de vertooning: «In langen tijd hebben we er niet zoo'n mooi genoten.»

En in de *Nieuwe Rotterdamer* weer heet 't:

Het spel was zeer goed. Mevrouw Van Kerckhoven gaf al dadelijk in 'r uiterlijk, in de kraakzindelijke stoerheid en . . . grofheid, de heele Sophie, die ze verder voortreffelijk uitbeelde met stem en actie. Mevrouw Tartaud was in in 'r rol, en ook de heer Tartaud speelde met overtuiging en overtuigend. De heer De Jong, die flink vooruitkomt, typeerde den apotheker heel aardig — men trachtte hem, bij open scherm, terug te roepen. De heer Kerckhoven als oude houtvester

dig, als ik met de eerste van *Aiglon* heb gedaan.

Ten slotte heeft Flambeau afgedaan. Ik enterhaak dan mijn rol in *Tosca*. En eindelijk met bad, toilet en rollen gedaan, klim ik op naar 't dek.

Prachtig weer. Er is zon. Iedereen ziet vroolijk en voert iets uit. Ik ontbijt met veel lust en maak vervolgens mijn dagelijksche visite bij mijn groote kameraad.

Ik heb haar gister *le Double* gegeven, een prachtige novelle van Edouard Schure, geïnspireerd op de *Double* van Heine en Schubert. Ze heeft 'm gelezen; en vind 'm óók mooi.

We spreken wat van Rostand en zijn in verrukking over wat hij heeft gedaan, doen zal.

O! als ge 't wist lezer. Doen zal!?!? Maar ik moet zwijgen. Jammer genoeg. 't Zou de eerste keer zijn, dat ik belangwekkend was.

Zaterdag-morgen. De nacht is rustig geweest. Ik herzie mijn rollen. Dat gaat wel. Ik schrijf 'n paar woorden en ga op de brug. Wat is 't koud! Ik ga me m'n jas halen.

Teruggekomen, zie ik een zwarte wolk in de lucht. Zij komt nader, dekt ons met sneeuw, en daar de zon schittert, lichten de vlokken rose en licht.

De wind draait. De zee dobert. 't Dansen weer begint. Ik eet en schrijf wat brieven. Aan

had een sprekende grime gemaakt, en speelde de kleine rol heel mooi.

Het nastukje *Fortuin* werd geestig gespeeld door den heer en mevrouw Van Eysden, die zich vermakelijk hadden uitgedost.

Jubileum-Bigot.

Werd de heer Bigot in de residentie door weinig publiek prettig-hartelijk ontvangen, — in Amsterdam heeft een vóller zaal om Bigot gejuicht.

Wij leggen het, vooral in den aanvang zoo sympathieke verslag van den heer R. in 't Handelsblad, gaarne onzen lezers voor.

Kan het anders dan dat de tooneelrecensent meevoelt, meer dan de anderen aan deze zijde van het voetlicht, voor de hartelijke betuigingen van vriendschap en camaraderie van de meer ontvankelijke menschen uit de tooneelwereld, een wereld waar hij in is, en tegelijk buiten staat, een wereld waarvan hij de geschiedenis, vaak de lijdensgeschiedenis, meeleeft — aan de overzijde van het voetlicht.

Zaterdagavond was het de veteraan C. P. T. Bigot wiens langdurige trouwe tooneeldienst in het openbaar, op de planken werd herdacht. En zooals te verwachtten was, liet de tooneelwereld zich niet onbetuigd.

Bigot zelf had voor zijn feestavond de bekende schets van Justus van Maurik, Baddoc-toren, verwerkt tot een blijspel in 5 bedrijven.

Van de ruime gelegenheid, die de figuren van Van Maurik geven tot typeeren werd door de opvoerenden ruim gebruik gemaakt, met het gevolg, dat er veel pret in de zaal was.

De conclusie: dat bad-doctoren « geen cent waard zijn » en « dat je ze cadeau kunt krijgen » werd evenals een compliment aan het adres der Nederlandsche medici, blijkens een instemmend applaus, door het publiek gaarne onderschreven.

En toen kwam de huldiging.

Mis-en-scène als gewoonlijk. In een wijden kring: directie — leden van het gezelschap —

den grooten schilder Benjamin Constant, aan een mijner vrienden van de *Figaro*, die de fijngevoeligste en aangenaamste van m'n vrienden is, en aan mijn besten Chauchard, den nobelen weldoener. Hoe maakt 't Cadet 1)? Hoe gaat 't met de andere vrienden?

Zondag-morgen. — Ieder is nu op de brug. De zieken der vorige dagen schijnen nooit de zeeziekte te hebben gekend. Hun oogen zijn helder, wijd open.

Zij schijnen zich zelfs niet hun ongesteldheid te herinneren.

Ze zijn opgewekt. Alles schijnt ons bèst. We gaan naar den salon, waar een piano speelt, anderen zingen of dansen.

Sarah is zeer gezond. Alleen ze toont zich wat ongeduldig; stampet met d'r voet.

's Middags wandelen en praten we wat op dek. 's Avonds zang in den salon: Russische, Roemeensche, Grieksche, Duitsche, Spaansche en zelfs Fransche liederen. 't Is heerlijk!

Maandag-morgen. — Morgen om negen uur zullen we aankomen. We maken onze bagage al gereed.

We zullen niet rouwig zijn 't schip te verlaten en toch: kapitein Simon is zoo vriendelijk voor

afgevaardigden van andere gezelschappen — in het midden: jubilaris.

De feestredenaar — in dit geval de heer Isouard van Lier — trad naar voren, en begon natuurlijk als directeur, op officiëelen, deftigen toon met het uitspreken van gelukwenschen bij de herdenking van den 40-jarigen loopbaan.

In die 40 jaren — en toen reeds werd de heer Van Lier minder deftig en vriendschappelijker — hebt gij leeren kennen kommer, zorg en verdrietelikheden, ja zelfs ontbering. Dat alles hebt gij met mannelijke kracht weerstaan. Wel hebt gij veel moeten doorworstelen gedurende uw kunstenaarsloopbaan, maar met recht mag ik zeggen: gij waart steeds vol ambitie, ijver en toewijding voor uw kunst, die helaas in den tegenwoordigen tijd wel wat slecht wordt hoog gehouden.

Wij huldigen in u — zoo ging de heer Van Lier voort — niet alleen den acteur, den regisseur, den schrijver, den dichter en den tooneelveteraan, maar ook den braven echtgenoot en vader.

Fanfares schetterden, vriendschappelijke handdrukken werden gewisseld, en toen de heer Van Lier voortging, had hij voor goed alle deftigheid laten varen: « Mede namens mijn broer bied ik je op dezen voor jou zoo heuglijken dag als blijvend geschenk aan een gouden potlood, waarmee je alleen goede zaken moogt opschrijven.

Blijf nog lang een steun voor het Hollandsche tooneel! » En toen volgde, op een sein van den heer Van Lier, een driewerf hoerah, aangeheven door alle aanwezigen.

Meyer van Beem nam daarna het woord om te spreken namens de confraters en consorores.

Wie had het anders moeten doen dan hij, Meyer van Beem, wiens loopbaan — sedert 1863 bij Robol, Tjasink en Peters — steeds naast die van Bigot was gegaan. En hoe lang zal dat nog moeten duren — en Van Beem voerde Badeloch sprekend in om daarna in *Laurierboom en Bedelstaf* zich te verspreken: waren de tijden beter . . . neen, ik bedoel ware het zomer — deze krans zou bonter zijn.

ons geweest. En die goede dokter Potel, dien ik speciaal zoo dankbaar ben.

Als die heeren 't mij toestaan, dan zou ik hen wel eens extra willen bedanken voor hun zorgzaamheid, zooals men die toch alleen maar van Franschen ondervindt!

Ik wandel met meneer Hutin een beetje van voor- tot achterplecht. Wij hebben rustigjes wat over kunst gesproken, over vrijheid en poëzie. Hij heeft mij in verrukking gebracht.

Al m'n complimenten voor m'n medereizigers!

We zijn toen naar kooi gegaan. Ik weet niet waarom, maar ik ben daarna weer naar dek geklommen. Ik kon maar niet aan slapen denken. Ik voelde nog lust om te ademen de zachte warmte van den nacht. En een uur lang ben ik in de lucht boven de zee gebleven, — mijn nadenken in de donkerte van den nacht, denkende aan hen, die zóó goed de zee hadden gevoeld: Hugo, Loti en Maupassant.

Ik was hen dankbaar voor de ontroering die de herinnering aan hun moois mij bracht.

Ik heb mijn geest laten dwalen door de doordringbaarheid van dien prachtigen nacht heen, ginds naar de andere zijde van den Oceaan, naar Frankrijk.

Ja — En die traan, die verborgen lag in een hoekje van mijn hart of van m'n oogen — ze heeft me gehaald uit mijn droomerij, toen ze viel op m'n hand.

En Van Beem, zich kwijtende van zijn « boodschap », reikte den jubilaris een krans over namens de leden van het gezelschap, daarbij den wensch uitsprekende dat Bigot nooit een bad- of anderen dokter mocht noodig hebben, voor zichzelf of voor zijn gezin, dat geen beteren huisvader kon hebben dan hij er een is.

Achtereenvolgens kwamen onder hartelijke bewoordingen kransen aanbieden de heer Brouwer namens het technisch personeel van het Grand Théâtre, de heer Ruys namens directie en sociétaires van Frascati, en de heer Harms, namens het Hollandsche Tooneelgezelschap van het Paleis voor Volksvlucht.

Daarna kwamen kransen van de Kon. Ver. « Het Nederlandsch Tooneel » en van alle artiesten, zonder uitzondering, van de « Koninklijke Vereeniging », — voorts van « de Nederlandsche Tooneelvereeniging », van het gezelschap Spree en Stoel, geschenken en gelukwenschen van kunstbroeders en zusters en vrienden.

Toen bedankte de heer Bigot allen: de directie, de collega's, den heer Van Maurik, die in de zaal aanwezig was, en ten slotte het publiek.

Tot het publiek richtte hij het verzoek: loopt het Grand Théâtre niet voorbij, er aan herinnerende, dat daar honderd gezinnen hun bestaan vinden.

En toen applaus, fanfares, halen en weer halen tot het doek voorgoed naar beneden ging.

Over de door den jubilaris tot een spel van vijf bedrijven bewerkte novelle, voorkomende in Justus van Maurik's *Met z'n Achten*, een novelle slechts 44 bladzijden groot, vertelt 't « Nieuws »:

De vertooning heeft bewezen, dat 't mogelijk is, maar slechts dan . . . als men zulk een verbazende tooneelkennis en oog op het dramatische heeft als Bigot. Hij heeft den hoofdpersoon der novelle, een oud-gast, die veel te lekker eet en nog meer en lekkerder drinkt, en meent een leverkwaal en asthma te hebben, en van den eenen dokter en professor naar den anderen loopt, telkens handelend in verschillende

Kleine traan. Ga!

Maandag-morgen. — Een korte en een goede nacht.

5 u. 18: Daar is de loods! 6 u. 15: Daar de dokter! 6 u. 30: De brievenbesteller. 7.30: de douane.

We zijn geland.

Maar, vóór m'n voeten op den Amerikaanschen grond te zetten, beloof ik mij, m'n oogen en ooren open te houden. Ik hoor en zie nu al eigenaardige dingen.

Ik was reeds verstomd over den vooruitgang toen ik na 1889 in 1893 hier terugkeerde. En men zegt mij, dat de vooruitgang sinds '93 nog merkwaardiger is.

Ik ben gereed om verwonderd te kijken. En ik volg met nieuwsgierigheid den snellen loop der voetgangers langs de ka. Soms vind ik dien zóó snel, dat ik er verschrikt van sta — zoowel voor Amerika als voor Europa.

De formaliteiten hebben gedaan. « Tot weerziens allen! » Wij stappen aan wal.

— Sarahtje, na jou!

Ze gaat vóór. Ik buig . . . een stap . . . En ik ben in Amerika.

COQUELIN.

1) Coquelin Cadet De zoon van dezen acteur auteur.

omgeving geplaatst, en menschen uit die omgeving doen ageeren, waar de novellist van den oudgast en zijne denkbeeldige kwalen vertelt. Enkelen der bijpersonen heeft Bigot meer «en relief» gebracht, zooals de vriend van den oudgast, Barones Von Kahlen en hare dochters, terwijl hij eene juffrouw Ursula, over wie vluchtig gesproken wordt, in levenden lijve, zeer goed getypeerd, ten tooneele doet verschijnen, en er bovendien een «pension doet verschijnen, en er bovendien een «pension te Carlsbad» in brengt, even door den auteur aangeduid. Dit, 't is het vierde bedrijf, geeft blijk van bijzonder goed inzicht in tooneelschrijfkunst. Dit pension is grootendeels eigen vinding van Bigot. In dit pension laat hij ook voorvallen, wat in de novelle in een bierhuis gebeurt. Aan het slot brengt Bigot, alweer volgens eigen inzicht, nog eens Barones Von Kahlen en haar dochters ten tooneele, waarvan hij eene heeft laten trouwen met den vriend van een oud-gast.

De indeeling en de namen der bedrijven getuigen almede van Bigot's gave, wat aangaat tooneeltechniek. Deze bedrijven zijn: «Naar een badplaats; In het «Hotel d'Angleterre» te Ems; Aan de table d'hôte; En pension te Carlsbad; Bad-doktoren kan je voor mijn part cadeau krijgen.»

De geheele novelle vindt men in het stuk terug «en action». En wat meer zegt: de vroolijkheid, het comische, het lachwekkende, al de goede elementen zijn behouden, bovenal de parodie.

DE PERS.

Sint-Jans-Vuur.

De heer De Meester in de «Nieuwe Rotterdammer».

Nadat Sorma het stuk hier gespeeld had, hebben we in een feuilleton onze meening over Sudermann's jongste werk gezegd. Dat is nog niet lang geleden, en te liever verwijzen we den belangstellenden lezer zonder meer naar die uitvoerige beschouwing, daar het belang der vertooning in Tivoli zeer beslist ligt in de vertooning. Voor Tivoli was het een goede avond. Wat er hinderlijk grofs is en oppervlakkigs, ook in dit werk van den naren publiek-man, den effektbejager Sudermann, het heeft ons bij deze Hollandsche voorstelling zeker niet minder geërgerd dan bij de Deutsche van Sorma's gezelschap. Maar het heeft ons niet méér geërgerd. En, niet waar? dat zegt al veel.

Er was veel anders, maar vele dingen waren zeker even goed. Het tot à l was even goed. Laat hier dadelijk bij herinnerd zijn, dat Sorma's persoonlijke Leistung voor den schrijver dezer regelen allerminst iets overweldigends is geweest. «Wat wij daar nu van navoelen, is eigenlijk alleen buitengewone techniek», schreven we in October. We kwamen dus thans niet naar Tivoli met de heugenis van ééne buitengewone rolvulling, al het andere voor ons vervagend. En we zagen het eerste bedrijf, zóó gespeeld, zóó goed in stemming, dat we ons den indruk herinnerden der Berlijnsche kritiek, die dat eerste bedrijf nog al heel mooi had gevonden. O zeker, de Gutsbesitzer van den heer Bouwmeester was wel drommels weinig een héér-boer, eerder een rentenierendé zeeman; en Juffrouw Carelsen als Mevrouw Vogelreuter zag er erg burgerlijk uit (wat vooral sterk werd gevoeld, toen later de huishoudster met aristokratische witte krullen verscheen: Mevrouw was toen niet de mevrouw van de twee — wellicht ging ze dààrom na de huishoudster de deur uit!) en Juffr. Staas als Trude had heelemaal niets van het aartsdomme

popkind, dat de Deutsche actrice vertoonde; en Erfman was niet zoo'n Deutsche báás-man, zoo'n praalhans als de heer Rittig geweest is; en Mevrouw Mulder miste al het zonnige, het liefelijke, dat aan de Heimchen-verschijning van Sorma poëzie trachtte te geven. Maar toch was het een goed familietafreet. En zat er de noodige dwingelandij in Bouwmeester's Vogelreuter; en mimeerde en sprak Juffr. Carelsen heel goed; en kwam Juffr. Staas, die de schoolscheid hoe langer hoe meer overwint, allerliefst en vriendelijk uit; en heeft Erfmann uitmuntend gespeeld — en was het slot van het eerste bedrijf, dat samenspel (over 't gevonden schrift) van hem en mevrouw Mulder voor de trouwe bezoekers van Tivoli een verblijvend, verrassend genot.

Mevrouw Mulder draagt ook als Heimchen een hoogblonde pruik en geeft ook als Heimchen die bleeke strakheid aan haar masker, die we evenals de pruik al meer van haar gezien hebben. Zij spreekt, zooals zij altoos doet, met zuivere en keurige, maar scherpe en onnatuurlijke articulatie. Het kind der Litthausche landloopster, op het platteland opgevoed, heeft de hemel weet waar die vermarmerd-juiste uitspraak opgedaan! Maar dat Mevrouw Mulder zoo zou spreken, wisten wie haar kennen van te voren. Een verrassing daarentegen was de soberheid van haar spel: we bedoelen niet het impassibele, waarmee ze b.v. in IV Haffke's verwijten aanhoorde; maar die gevoelde soberheid-van-doën in haar spel met Erfmann aan 't eind van I en in de twee groote momenten met hem en de scène met de moeder in II. Het eerste kijken naar de vuren maakte hier meer indruk dan bij de Duitschers, daarentegen niet de toosten en Heimchen's «ik klink met je George». Hoe goed, overigens, het type van Erfmann was, we hebben het al gezegd. In enkele zinnen viel de klemtoon verkeerd en . . . ook de heer Erfmann moet altijd waken tegen onnatuurlijkheid. Maar het geheel van hem was best. De Haffke van den heer Mulder miste het fijnschneidige, dat humor geeft aan den persoon; overigens was hij door zijn leuk-zacht gevoelde dictie voor de rol de aangewezen uit het gezelschap. Mevrouw de la Mar speelde de barokke landloopster volkomen naar den eisch.

Een goede tooneelschikking, een vertooning van veel voorbereiding, een voor Tivoli's krachten gelukkige voorstelling.

«Hoe komt het Nederlandsch er toe zoo iets fossiels weer te monteeren? Een lijkucht den heelen avond. Ik hoorde dat het stuk jaren en jaren geleden onder den titel: «De Algerijn», werd opgevoerd.

Is die titel-wijziging een speculatie op de belangstelling in Zuid-Afrika? Ik zou dat wel heel erg vinden, en wil het dus liever niet gelooven.

Eén troost: het publiek zal dezen Kaïd gauw begraven hebben. En dan moet hij niet onder een anderen naam weer levend worden, die Afrikaan-Algerijn.

De uitvoering had niets bijzonders,» zegt de heer Van Nouhuys in 't *Vaderland*. Het *Dagblad* zegt dat de «Afrikaan» hoewel niet aan hooge eischen voldoende, toch wel amusant was. De *Haagsche Courant* bespreekt 't als een «draakkie»; — de *Avondpost* maakt bij een bespreking van 't prul de volgende opmerking: «Kan het naarder, afgezaagder en onwaardiger voor een Koninklijke Vereeniging? Als wij het niet beter wisten, zouden wij aan een grap van den Raad van Beheer denken, maar wij staan maar al te zeer 4 bedrijven lang tegenover het feit, dat die R. v. B.

in allen ernst zich aan een dergelijk stuk heeft kunnen vergrijpen.

Het wordt er met dat artistiek comité nog altijd niet beter op; zoekende en tastende, soms eens de hand leggende op goed werk, waren de leden in den blinde rond door het rijk der tooneelletterkunde, stelselloos, op den tast.»

Naar wij vernemen, had het Rott. Tooneelgezelschap gehoopt, reeds in de eerste helft van December het blijspel *Groote Dagen* van onzen stadgenoot en confrère Henri Dekking te vertoonen. De ongesteldheid van Willem van Zuylen, die helaas weer leelijk is ingestort, maakt echter uitstel noodig.

Groote Dagen geeft in drie bedrijven een satire op al het kleinzielig gedoe bij zulk een groote gebeurtenis als de door de Koningin bijgewoonde onthulling van een monument. De hoofdpersoon is een rijkgeworden aannemer, die het monument vrijwel alleen heeft bekostigd, maar nu ook de eer van den dag vrijwel alleen voor zich zou willen hebben, iets dat anderen hem allerminst gunnen. Een handelsreiziger in feestartikelen (insignes en tribunes, livereien en eerewagens, zangnummers voor de jeugd en feestreken — de laatste gratis voor de cliënteel!) geeft de gedachte van het stuk weer in de verzekering, dat er bij zulke feesten altijd ruzie komt, en . . . altijd om kleinigheden.

(N. R. Ct.)

De Gebroeders A. v. Lier hebben den Amsterdamschen Tooneelverbonders de vorige week op «*Fan Ongeluk*», het bekende kluchtspel van Blumenthal en Kadelburg, getrakteerd.

Het koddige stuk viel «geheel in den geest en zeer in den smaak» der leden van het Verbond. De vertooners werden onophoudelijk toegeklapt, de dames kregen bloemen.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Mevr. Holtrop—van Gelder. — Froufrou; Papsoldaten. — Een tooneelvoorstelling met hindernissen. — De Pers (Groningen. — De Apollo-voorstelling te Amsterdam. — Een bezoek; Haantje de Voorste). — Ingezonden. — Feuilleton: Uit de herinneringen van een 17e eeuwse tooneelspeler. — Advertentiën.

Mevr. Holtrop—van Gelder.

Met leedwezen zal men van haar ernstige ziekte hebben vernomen, met vreugde van de kans op herstel.

In de weinige weken, gedurende welke zij niet meer optrad, missen wij haar reeds.

Zij is onontbeerlijk voor ons tooneel, de ernstige, begaafde vrouw.

Hopen wij op een spoedige genezing.

Froufrou en Papsoldaten!

We voelen ons akelig, vreeselijk akelig, veel te akelig verwend.

Heere, heere, al dat schoons, dat fraais is niet meer in te loopen. Marguerithe Gauthier, De Vreemdelinge, Demi-monde en nu weer die prachtige Froufrou. Wat een godzalige lust, wat een uitbultende heerlijkheid.

En daar tusschen in inspuitingen die we nu wel kunnen droomen, olijke inspuitingen met de: «De controleur van de slaapwagens» of «Inkwartiering» en «Groote Stadslucht».

En dan weer iets ernstigs: De Afrikaan.

Ja — 't Is een kwade pil die 't Ned. Tooneel te slikken krijgt met de ziekten van mevr. Holtrop en van Willem Royaard.

Want ook die laatste, — wat wordt hij gemist. Wat wachten veel stukken op zijn terugkomst.

Maar toch niet b.v. *Ontrouw* van Bracco, — dat tintelende, krachtige stuk. Waarom dat nu nog niet eens opgevoerd?

Zoolang als mevr. Mann er is, zullen stukken van Dumas en de Froufrou-tragedie van Meilhac en Halévy kunnen gaan.

Zoo heeft ze 't laatste hier weer prettig-jong gespeeld in de beide eerste akten. Uit 't slaap-warme stuk heeft ze weer veel wakker-aardigs gehaald. 't Jolig tooneeltje in 't tweede bedrijf gaat door haar zeer goed en hier toonde ook de heer *De Jong* zich bedreven.

De heer *Clous* speelde bevredigend. Wat laten de auteurs hem in de 3e akte toch malle dingen zeggen! Als «alles uit» is tusschen hem en Froufrou, wil hij met haar nieuwen minnaar vechten.

— «Ik wil vechten.

— «Ik ga vechten.

Dat is 't, dat hij na een enge duizeling die hem doet buitelen kanapeewaarts, bij 't wederzien van Froufrou telkens wil betuigen.

Toen Froufrou nu den laatsten keer uit Amsterdam hier heen gekomen was, was den Haag juist in z'n ongemanierde, jaarlijksche troebelen. En in de pauze tusschen bedrijf 2 en 3 was 't bericht tot in de komedie doorgedrongen, dat op 't Plein tusschen agenten en oproerige lanterfanters gevochten werd.

En met diè wetenschap toen Clous in bedrijf 3 te hooren dreigen: Ik ga vechten. Ik wil vechten!

Maar de menschen waren verschrikkelijk onder den indruk.

't Was een zakdoeken-parade.

Op den eerste-rang zat een man met een baard. Z'n tranen van gevoel en zilte zelfstandigheid rolden af naar dien baard. Tot een krachtige, «mannelijke» bedenking, plus een in gereedheid gehouden zakdoek die lastige «parels» wegwreef.

Een pràchtig stuk toch, — dat «Froufrou».

Toch daarvoor een complimentje: voor 't zuivere, uit 't treffende leven genomen tooneeltje dat bedrijf 2 sluit: Froufrou gaat naar een feest; haar man en kind blijven, met haar plaatsvervangster in 't huishouden, thuis.

Veel liever dan Froufrou nog Papsoldaten.

«Tivoli» heeft met de opvoering daarvan ons zeer vermaakt.

«Tivoli» heeft zeer dolle komische krachten in de heeren *Wagemans* (den olijfoliefabrikant in «Papsoldaten») en in *Pilger* (sergeant Grinchard). Het heeft een beschaafd vrouw in mevr. *Erfmann-Sassbach*, een vermakelijk potentat in mej. v. *Berkel*, een verdienstelijk, beweeglijk speler in *Henri Morriën*. Met zulke krachten was er van het kluchtspel «Papsoldaten», dat o. a. dezen naam gerust kan dragen, wijl iedere naam op deze dolle reeks tooneeltjes past, wel iets te maken.

Nu was *Wagemans* natuurlijk erg-kleintjes als «viveur» en mevr. *Erfmann* te fintjes en te weinig onfatsoenlijk als perverse kokettee.

Nu was de leuke *Pilger* wat al te leuk, te geregeld-droog in zijn opvatting, — maar de beide heeren hadden oogenblikken, dat ze het publiek in benauwdheid brachten van het lachen. Dat mag een succes heeten.

Zoo, toen sergeant Grinchard, die een soldaat had «uitgezèt», bij zijn terugkomst een vrouw in

soldaten-tenuë op post vindende, opmerkte: «Dat heb ik nog nooit van me leven gezien — een soldaat die op wacht van sekt(i)e verandert».

En zooals die kleine *Wagemans* daar voor kapitein Trubert onder zijn hoedje wilde schuilgaan, daarbij rechtop en op de zelfde plaats bleef staan, wat het geval niet minder benauwd maakte, — 't is niet te beschrijven en niet na te doen. Kostelijk!

't Stuk, 't is niet ongeestig, opgeruimd gespeeld, gelijk werd gedaan.

't Geeft aardige tooneeltjes. Van den auteur is 't werken geweest op oude fundamenten maar er is opgetrokken tot een geheel, luchtig en licht, met veel prettige voordeelen van 't luchtige en vooral met veel gemakkelijheid is dat gedaan.

't Laatste bedrijf bengelt er wat bij.

't Verhaal? Een echtgenoot, die op den loop gaat met een actrice, die niets van 'm weten wil; een bruidegom die, juist als hij in den trein voor de huwelijksreis wil stappen, opgeroepen wordt als soldaat; en schoonpapa, actrice en bruidegom en bruid, die ontmoeten elkaar weer in één stadje, dat hen genoegelijk bij elkaar houdt, tot amusement van ons, kijkers.

Een tooneelvoorstelling met hindernissen.

St. Petersburg, 25 Nov./8 Dec.

«De Smokkelaars» is de titel van een drama met anti-semitische tendenties van de schrijvers Jefron en Krylof. Het speelt onder de Joodsche smokkelaars aan de Poolsch-Duitsche grens, Joodsche schurkerijen worden er met schrille, zichtbaar overdreven kleuren in geschilderd. Het is met talent geschreven, en hoewel de schrijvers verklaard hebben, met 't stuk geen andere bedoeling te hebben gehad, dan alleen de kunst te dienen, is de verwerpelijke tendentie toch te tastbaar, dan dat men dat zou gelooven, en vóór het stuk voor de eerste maal ging, hebben zij, zooals zij zelf zeggen, om politieke redenen, er de scherpe kanten afgevijld. Dat de censuur het stuk eindelijk ter opvoering liet komen, wijst op de treurige omstandigheid dat 't moderne Rusland de Joden nog als een ondergeschikt ras blijft beschouwen, en hen niet als andere onderdanen in bescherming neemt tegen openbare belediging. Het keizerlijk theater nam het stuk zelfs in zijn repertoire op, maar toen het bij de eerste opvoeringen in steden van de zuidelijke gouvernemen ten tot groote ergernis van het publiek aanleiding gaf, werd 't weer geschrapt. Nu werd vóór eenigen tijd het stuk in St. Petersburg aangekondigd en wel zou het ter opvoering komen in het zooge-

naamde «Kleine Theater,» door den troep van de «Russische letterkundige vereeniging». De directeur van dit theater is, zooals men zich misschien herinnert, de hoofdredacteur van 't Nowóje Wremja, de heer Soeworin, wiens antisemitische richting bij 't Dreyfus-proces zoo sterk in 't licht kwam.

Toen 't stuk in Petersburg werd aangekondigd, vormden zich reeds spoedig vijandige groepen zoowel onder de theaterbezoekers als onder de acteurs die het stuk zouden spelen. De antisemieten wilden, alle tegenkanting en ergernis van edeler denkbeelden ten spijt, het stuk voor 't voetlicht brengen. Tot in wijde kringen verbreidde zich de strijd tusschen de tegenstanders, wier kamp verreweg 't sterkste was, en hen, die de opvoering wilden forceeren. Het Nówoje Wremja, 't nog altijd meest gelezen blad, opende natuurlijk bereidwillig zijn kolommen voor de meeningen van allen, die het stuk als voor 't publiek zeer nuttig en leerzaam schilderden, en Soeworin zelf verklaarde, dat de geruchten volgens welke er acteurs en actrices waren, die hun rollen geweigerd hadden, onwaar en uit de lucht gegrepen waren. Maar daar had hij nu buiten den waard gerekend, want in de krantenpolemie, die zich langzamerhand om dit strijdpunt gevormd had, trad plotseling de meeste geduchte tegenstander van 't Nówoje Wremja op, de Sewerny Koerjes, wiens redacteur prins Barjatinski, niemand anders is dan de man van Lydia Jaworski, de Russische Réjane, de gevierde en eerste kracht van de Russische letterkundige vereeniging. Hij verklaarde dat Lydia Jaworski en met haar nog twee tooneelspelers geweigerd hebben in «de Smokkelaars» op te treden, omdat zij de richting van dat stuk verfoeien. Soeworin wreekte zich daarna weer op mevr. Jaworski, door haar in de kritieken van 't Nówoje Wremja dood te zwijgen. Genoeg — er ontstond zoo'n geschrijf en gekibbel over de opvoering van «de Smokkelaars» in de pers, dat de kwestie tot een publiek vraagstuk werd, en de belangstelling steeds steeg en haar toppunt bereikte toen het stuk Woensdag 1.1. opgevoerd werd, want daartoe had de machtige Soeworin het toch weten te brengen. — Maar eigenlijk kan men niet van een op-

FEUILLETON.

Uit de herinneringen van een 17^e eeuwsehen tooneelspeler.

Ik was dan komediant geworden. En nauwelijks was 't contract met mijn directeur in orde, of mij werd een rol gegeven, die genoeg duidt op de verwachtingen, die men van mij koesterde. Ik kreeg niets minder dan de rol van den leeuw, die in de vierde akte van *Pyramus en Thysbe* vervaarlijk moet brullen, hierdoor Thysbe's vrijers op de vlucht jaagt en daarmee de laatste hand legt aan de ontkenning van dit waarlijk heerlijk treurspel.

Ik maakte eerst tegenwerpingen. Ik wilde liever niet een rol spelen die aan een wild beest toekwam; wilde liever niet spreken in een proza dat rook naar 't woud en een leeuwenlager, — een, dat toch weinig tot 't publiek zeggen zou. Maar mijn directeur deed me inzien dat er eigenlijk niets zooforsch' en prachtigs was dan dat, en dat niets ook zoo met mijn karakter overeenkwam dan juist 't voorstellen van den koning der dieren. En dan herinnerde hij mij, dat ik bovendien beloofd had *alle* rollen, zelfs (als die mij gegeven werd) die van duègne, te vervullen. En ik besloot dus leeuw te zijn en er mij vooral op toe te leggen, van die rol iets zeer bijzonders te maken. Ik dacht daarbij aan de kolossale

voering spreken, want 't bleef maar bij een poging daartoe, een zeer zwakke poging, want toen 't scherm opgehaald werd, brak een orkaan van verontwaardiging, geschreeuw en gebrul los, waardoor de tooneelspelers niet in staat waren zich te doen hooren. Dat de schouwburgdirectie op zulke schandalen voorbereid was, bleek uit de omstandigheid, dat er in de zaal buitengewone politiematregelen getroffen waren. Toen het dan ook tot handtastelijkheden onder 't publiek kwam, trad de politie tusschenbeide, maar zonder veel tot bedaring der gemoederen te kunnen uitrichten. Het tweede bedrijf werd geprobeerd, maar 't werd nog erger. De menschen gooiden met augurken, aardappels en overschoenen. De acteurs gesticuleerden en spuwden van woede tegen het publiek. Het was een helsch schandaal in den schouwburg. Vechtend en scheldend bewoog zich de menigte door gangen en vestibule naar de straat, door de politie uit het theater gedreven. De politie moest verscheidene menschen arresteeren, die als belhamels hadden uitgemunt, en waarschijnlijk zal een gerechtelijke onderzoeking naar de oorzaak van dit schandaal wel niet uitblijven.

Men is zeer nieuwsgierig of dan Soeworin, die altijd zoo op goeden voet met de hooge autoriteiten staat, ook ter verantwoording geroepen wordt. Algemeen wordt Soeworin toch als de eenig schuldige aanstoker aangewezen.

(N. R. Ct.)

DE PERS.

De leden der afd. *Groningen* van Het Nederl. Tooneelverbond zijn Woensdag 28 November de gasten geweest van Alphonse Scheler, die hen een «Recital Littéraire» gaf.

Vrijdag 30 November gingen zij wederom als gasten op, — toen van de «Kon. Vereen. Het Ned. Tooneel», die dien avond Groote Stads-lucht zou spelen.

Die voorstelling, zoo meldt ons een dankbare belangstellende, was een *zeer goede*. Den heer Louis Bouwmeester werd vanwege de afd. «Groningen» van ons Verbond een krans aangeboden.

tooneelspelers van 't Hôtel de Bourgogne, die, toornig op hun kameraden die met de mooie rollen van een stuk waren gaan strijken, wraak namen door uit hun kleine, onbeduidende partij ontzettende en onverwachte effecten te halen. En ik besloot vooral te letten op een fijn-geacheveerde brulstem. Er zou charme en klank in mijn brullen zijn.

Er was toen juist in onze stad een kermisreiziger, die troepen wilde beesten met zich mee sleepte van stad tot stad. Daar waren tijgers, luipaarden. Er was ook een oude leeuwin, die, verouderd in zeildoektenten, door en door bekend met de menselijkheid van ons aardsche schepselen, doordat zij haar leven lang opgesloten ten spot had gezeten achter de tralies van een grooten kooi, — niet te veel wreedheid meer in haar ongelukkig leeuwenlijf had en 't b. v. niet de moeite waard zou hebben gevonden, haar tanden te zetten in ons luitjes, wijl zij toch zoo allemachtig weinig om ons gaf.

Ik vroeg aan den spullebaas mij eenige oogenblikken met de dame alleen te laten. Een footje, dat de vraag vergezelde, deed hier 't gewenschte.

Ik begon te spreken. Mevrouw hield echter blijkbaar niet van lange redeneeringen; althans zij gaf geen antwoord. En, weemoedig denkende aan mijn geschonken footje, werd ik zelfs een oogenblik bang, dat ze 't geluid-geven geheel

De Apollo-Voorstelling te Amsterdam.

De *Nieuwe Rotterdammer*:

«Daar zaten oude Amsterdammers in de komedie, oude heeren met kalotjes, oude dames met grijze boucles als op de schilderijtjes van Bakker Korff en jongens nog in de korte broek en meisjes nog in de korte rokken. Verder allemaal bewoners van binnen de oude vest, want zij die buiten de Singelgracht wonen, in de Pijp en dergelijke buurten, menschen die van buiten geïmmigeerd zijn, kunnen geen betrekking voelen op dit stuk. Je moet er geboren Amsterdammer voor zijn, van een geslacht dat van ouder tot ouder te Amsterdam gewoond heeft. En het verwondert ons, dat men het vertoonen van «Een Amsterdamsche Jongen of Het Buskruitverraad in 1622, tooneelspel in 5 bedrijven door Jacob van Lennep,» niet tot een jaarlijksche traditie heeft verheven, gelijk de vertooning van «Gijsbrecht». Spannender dan de vraag welk lot de Beurs te wachten staat, kan hetgeen er met den heer van Amstel geschiedt niet op de gemoederen werken: de beurs, die hartkamer van het Amsterdamsche leven! En al kan er, wat de dichterlijke waarde betreft, van geen vergelijking sprake zijn tusschen Vondel's treurspel en Van Lenneps tooneelstuk, met den dichter Vondel pleegt men bij de vertooning van Gijsbrecht, op het tooneel vrijwel een loopje te nemen en wat er dan van het stuk overblijft, is van een dramaturgisch standpunt beoordeeld, niet van zooveel méér belang, dan het verloop der handeling in «Een Amsterdamsche Jongen». Van Lennep heeft het zich wél gemakkelijk gemaakt om tot een motiveering te komen van den misdadigen toeleg in Aug. 1622, om de beurs onder beurstijd, in de lucht te doen vliegen en de providentiele rol, die hij daarbij door een Amsterdamschen jongen laat vervullen, is zóó streelend voor het gevoel van alle Amsterdamsche moeders en vaders, die opgeschoten bengels rijk zijn, dat men het mengsel van sentimentaliteit, theatrale cranerie en opgeprikte noblesse, waaruit die jongen is gekneed, eenvoudig voor lief neemt.»

De heer Veltman, mevr. Albrecht, mevr. Ellen-

zou verleerd hebben — iets zeer merkwaardigs in elk geval bij een vrouwelijk wezen.

Ik weet niet waardoor, maar m'n zakspiegeltje, dat mij bij 't opdraaien van m'n snor steeds flinke diensten bewees, kwam op een toevallig oogenblik voor de neus van mijn gezelschap. Ik hoorde op dat moment een geduchten kreet uit de kooi komen, een die angst in den omtrek verspreidde, maar vreugde bracht in mijn hart.

Evenwel, ik achtte dien gil zóó natuurlijk en zóó volmaakt, en zoo boven mijn longen en stemgeluid gaande, dat ik, wanhopende na te doen wat niet na te doen scheen, besloot deze acteur achter de coulissen te brengen, den avond van mijn wilde optreden. Ik zou haar dan wel onder wat tapijten verbergen, en haar de spraak terug geven door mijn spiegeltje.

De eigenaar van de dierenkoningin was gemakkelijk tot mijn plan over te halen en met behulp van een stevig touwtje en een lapje vleesch, leidde ik mijn slavin, de moordenares van Pyramus, onzen schouwburg binnen. Daar werd ze verdekt opgesteld, tot op 't groote moment van den avond, de beklagenswaardige Babylonische in de plaats van Pyramus de afschuwelijke leeuw zou aanschouwen.

't Was zoo laat. Daar stapte Thysbe op mijn leeuwte aan. 't Spiegeltje uit mijn zak voor de oogen van de Numidische en ik verkreeg 't woedendste gebrul dat ooit in de woesteinen van

burger worden met veel waardeering genoemd.

Van Van Schoonhoven lezen we in dit verslag:

«Naast mevr. Albregt mogen wij niet vergeten den heer Van Schoonhoven te noemen, die menige goede eigenschap van de oude school in eere houdt en zijn rol met groote overtuiging speelde. Dat doet hij trouwens altoos. Hij is een acteur met eerbied voor zijn vak.»

Het *Handelsblad*:

«Toen ze daar naar voren kwam, mevr. Albregt, onder een hartelijk handgeklap, een paar buiginkjes maakte en begon te spreken, wat een kittig, aardig vrouwtje was ze toen! Ieder woord was raak, elke gezichtsuitdrukking vóór ze begon te spreken was ook sprekend, elk gebaartje vol uitdrukking. Dat was zoo heelemaal iemand die den indruk kende van al wat ze deed en aan alles waarde wist te geven, dat wie met haar sprak er gisteren bijna geregeld droevig slecht af kwam. Dat was nog de goede oude school.»

Over den heer Veltman:

«Daar kwamen de woorden weer, langzaam, met die eigenaardige stem, maar met die uitmuntende articulatie en dictie, die een van Veltman's groote eigenschappen zijn geweest.

En hij was weer de schurk, de verrader. O, niet verrader op wiens gezicht en figuur het verraad duimdik op zat. Hij droeg zijn eigen baard, scheen het mij, eenigszins rossig, dun haar, was doodgewoon gegrimed als een man van een jaar of 50. En toch was hij wel de verrader, de man voor wien een jong meisje als Lucia moest griezelen.»

De *Telegraaf*:

«Voor de pauze kwam het gewichtige. Toen verscheen, behalve alle medespelenden, Bouwmeester op het tooneel en zei:

«Waarde Veltman, hoe gelukkig zult ge u voelen op dit oude Leidscheplein, waar ge zoo veel triomfen gevierd hebt, te merken, dat het Amsterdamsche publiek u niet vergeten heeft.»

En Veltman antwoordde:

«Inderdaad, dit te merken is zoo'n verrassing, dat ik bijna geen woorden kan vinden om mijn dankbaarheid te betuigen. Men zegt wel eens,

Lybie, over de oevers der Euphraat of zelfs in een schouwburg moet gehoord zijn —, zóó woedend, dat ik zelf een oogenblik verschrok.

Toen ik van dien schrik bekomen was, haastte ik mij m'n souffleur bij den eigenaar terug te brengen. En toen draafde ik terug naar onze kleedkamer, om daar de complimentjes van de kameraden te gaan aanhooren. Zij zouden verrukt zijn om mijn meest-natuurgetrouwe uitbeelding.

Ik was wel zeer teleurgesteld, toen 't anders bleek beschikt.

De directeur stooft, nog woedender dan bij den succes-gil van daar straks, op me af. En daar hoorde ik verwijten. 't Mooiste moment van den avond had ik bedorven. Mijn gebrul was lang niet machtig, noch wild genoeg geweest. Thysbe verweet mij dat ik 't met opzet had gedaan, om haar een mal figuur te laten maken en mijn collega Rapière deed er een eed op, dat mijn leeuwengil net zoo veel geleken had op dien van een ezel.

Ik was kwaad. Ik vond hem den ezel. Maar ik was te beleefd, om 't mijn goeden vriend te zeggen. En als eertijds Ulysses bij 't zien van Ajax en Dido in de onderwereld, bleef ik ernstig zwijgen en wandelde den volgenden avond, vóórdat ik mijn gebrul zou laten hooren, een café binnen, waar ik een glas bier kocht, 't bierglâs mede.

dat onze kunst is als een fata morgana, een luchtspiegeling, die even verschijnt, om weer dadelijk te verdwijnen. Maar ik zie, dat 't toch niet geheel zoo is, nu ik, na zeven jaar niet opgetreden te zijn, nog merk niet te zijn vergeten. Mijn vriend Bouwmeester heeft mij in de gelegenheid gesteld hier nog eens op te treden. Ik hoop er nog vele jaren getuige van te zijn, dat het Amsterdamsche publiek ware kunst beloont.»

Daarop wendde Bouwmeester zich tot het publiek:

«Dames en heeren, vol dankbaarheid wend ik mij tot u....»

Een storm van applaus onderbrak zijn rede, want Veltman gaf achter op het tooneel mevr. Albregt een zoen.

«Nooit heb ik een Apollo-avond als dezen gezien. De nestor van de tooneelspeelkunst staat daar volkomen gelukkig, zoo gelukkig als een artist zijn kan wanneer hij ziet dat hij niet vergeten is. Maar niet alleen om Veltman te zien zijt gij gekomen. Ge zijt ook verschenen om een liefdadig werk te doen, om de weduwen en weezen van ons fonds te steunen. De toestand van Apollo is nog donker. Bij de programma's is een inschrijvingsbiljet gevoegd, die eenige leden en ik in de foyer gaarne ingevuld in ontvangst zullen nemen.»

Toen zakte het scherm, maar 't moest nog wel vijfmaal gehaald worden; 't was ook een schoone aanblik: Bouwmeester tusschen Veltman en mevr. Albregt, beiden met bloemen in de handen, en éénmaal toen 't scherm opging — we zagen 't duidelijk — toen vroeg mevr. Albregt Bouwmeester ook om een zoen en hij gaf dien hartelijk.»

Het *Nieuws*:

«Neen vriend!» — zei Veltman mij deze week — «je rol maar reutelen, zooals de souffleur je dat zegt, dat is geen uitbeelden, dat is geen kunst! Uitbeelden! dat is de eisch. Vondel heeft het bij 't rechte einde:

Hetzij gij speelt voor stom, of spreekt,
Let altijd in wat kleed gij steekt.

«Karakteriseeren daar komt het op aan.
«Jou individualiteit algeheel op zij zetten en

En die tweede voorstelling van Pyramus en Thysbe zou wederom een succes zijn.

Een minuut vóór 't brullen. Ik ledig 't glas in één teug, — zet 't lege glas met de opening stevig om mijn mond, — druk den rand tegen mijn wangen en blaas in de glasholte een geluid dat enorm klinkt.

De uitwerking is piramidaal. Ik zie de mannen uit de zaal vluchten, hun vrouwen laten ze achter, wat niets buitengewoons is, maar daarbij hun jassen en hoeden vergetende, wat wel 't teeken is van een afwezigen geest. De soldaten die in de zaal waren trokken met hun sabel, maar vloden heen; rechters riepen om de politie.

Ik beleefde veel genoeg van een zóó onverwacht succes. Alleen werd ik wat bang voor de stoelen in de zaal en ik dacht aan mijn directeur.

Toen ging ik wat de straat op, om de rook van dien roem een beetje van rondom mijn hoofd weg te krijgen.

Vluchtende menschen drongen daar om mij. Een dame, die langs mij ging aan den arm van haar cavalier, beklagde zich, — zei, dat haar nieuwe japon in 't tumult afgetrapt en gescheurd was. En ik hoorde de meneer zeggen:

— Dat hij heel goed begreep dat die smeerlap van een komediant, die de leeuw zou spelen, op gevaar af al de menschen in de zaal te laten

een ander in je opnemen, en je verbeelden waarachtig de persoon te zijn, die je in je opneemt, dat eischt de tooneelspeelkunst, en dan komt al het andere van zelf. Mooi spreken, neen, dat is het niet. «Avant tout, il faut être l'homme du rôle».

«Daar heb ik altijd mijn best voor gedaan, Quilp in Dickens' Nelly deed ik anders dan Gijsbrecht van Amstel, en Gijsbrecht anders dan Keizer Karel den Groote, en dien Keizer anders dan Van Lennep's Zeekapitein, en Van der Kraft in Dora anders dan den m'nheer in Ferreol. Zelfs bij het buiten mijn rol gaan, ben ik altijd in het karakter gebleven. B. v. in Sinjeur Semeys moest ik aan het slot op eene estrade in de buitenlucht, onder de linde, recht spreken en, overvallen door eene beroerte, sterven.

«Jan Albregt, die veel van een grap hield, had al alles verzonnen om mij, als ik stervend in mijn stoel zakte, een poets te spelen.

«Op een avond, dat we in Utrecht Semeys speelden, zei Mina (mevr. Albregt) grappig lachend in de pauze tot me: «Velt, ik geloof, dat Jan (Albregt) je weér beet wil nemen. Hij wil je binden!»

«Laat hem zijn plezier hebben», zei ik, en meteen kreeg ik een kostelijken inval.

«We speelden verder. Ik liet niets merken. Nu komt het oogenblik, dat ik in mijn stoel, dood, neerzak. Daar kwam Jan Albregt aan met een stevig touw en zei: «Mannen, we zullen hem binden, dan kan de ellendeling nooit weer een poot naar ons uitsteken.» Albregt komt de estrade op, wil het touw om mijn handen slaan.... maar ik rijs, geheel in het karakter der rol, als uit den dood, statig op, mijn oogen onheilspellend latende rollen, en zeg: «Neen, ik ben nog niet dood! Vóór ik sterf, wil ik je nog voor eeuwig een brandmerk in je gezicht drukken!»

«Ik steek de handen uit, waarvan de eene vooruit vol was met roode en de andere met zwarte vetschmink, en wrijf die over Albregts gezicht, zoodat hij er ontoonbaar uitzag. Dit gedaan hebbende, zakte ik weer op mijn stoel en stierf opnieuw.

«Het publiek, denkende dat het stuk deze

opeten — als weleer in de Romeinsche amphitheaters, een leeuwte voor zijn gemak had gehoord, maar omdat z'n lievelingetje er van geleden had, zou hij dien komedievent eens laten zien, hoe je met een gewonen wandelstok de maat van een jas neemt en, wat 't mirakeldier betrof, hij zou 't even de hersens inslaan, of liever, 't doodschieten met zijn revolver en dan zou-d-ie van de huid van 't beest een tapijtje vóór 't bed van zijn dame laten maken.

Ik was zóó ellendig van woede dat, als de leeuw voor mij sprak, *ik* op m'n kop kreeg, en als ik voor de leeuw sprak, *zij*, — dat ik voor den schetteraar sprong met getrokken degen, en riep:

— Hier zijn de komediant en 't beest, meneer! En wat z'n huid betreft, u heeft ze maar bij mij te komen halen, zonder zoo op te spelen.

Bij die ferme woorden van mij en bij 't zien van mijn heldhaftige houding, werd de cavalier kennelijk benauwd. Hij keek b. v. naarder dan een die ligt te zieltogen en zijn dame, die dat ook zag, en daarnaar zijn moed afmat, liët hem groote beenen maken. Weg vloog meneer en ik bood mijn arm aan de dame, die dien vriendelijk aannam om samen naar huis te gaan.

Zoo had ze spoediger dan haar eerste cavalier had verwacht, den leeuw aan haar voeten, zonder dat er veel hoofdbrekens voor noodig was geweest.

handeling voorschreef, was «gepakt» en vond het prachtig, zoodat er zulk een sterk en aanhoudend gejuich ontstond, dat Albregt, die den slotzin van het stuk moest zeggen, niet aan 't woord kon komen. Bovendien was hij geheel beteuterd en wist niet wat er voorviel.

«Eerst na het vallen van het scherm bekwam Albregt van den schrik. Toen men hem vertelde, wat er gebeurd was en hoe onttoonbaar hij er uitzag, lachte hij er zelf om.»

«Wij gaven elkaar de hand en gingen als goede kameraden naar huis.

«Ik haal dat maar aan» — en Veltman lachte nog hartelijk om de grap van vóór zooveel jaar — «om te bewijzen, dat, al gaat een acteur ook buiten zijn rol, hij toch in zijn karakter moet blijven.»

«Ik begrijp volkomen, dat 'n tooneelspeler als Willem Royaards hart heeft voor Veltman's kunst. Zijn manier van spreken en doen herinnerde vaak zóo sterk aan 't voorbeeld, dat men van hem als den jongen Veltman spreken kon.»

«Na de eerste acte, na de pauze stonden drie mannen, in avondfeestkleedij, met gezichten, stralend van voldoening, midden in de koffiekamer, druk sprekend en levendig gesticuleerend, een kopje slemp in de hand, waaraan zij nu en dan smakelijk lepten.

Het waren bestuurderen van Apollo: Louis Bouwmeester en Vink, en hun medelid Tournaire. Zij hadden de ingevulde biljetten ter onderteekening van Apollo, in de pauze, in ontvangst genomen.

«Het is mijn derde kopje,» zei Bouwmeester. «We trakteren ons zelf, uit pure blijdschap, want er is prachtig ingeschreven. Vier heeren zeiden bijna achter elkander: «Mijnheer Bouwmeester schrijf me maar op voor honderd gulden.» Een dame vroeg me voor vijftig gulden in te vullen. Velen hebben geteekend voor 25 en 10 gulden. Het is een gelukkige avond. — Juffrouw, we willen nog een kopje slemp.»

— Eén, mijnheer, Bouwmeester?

— Neen, nu drie, juffrouw. Apollo viert feest!

Een bezoek, door E. Brandes.

Haantje de Voorste, door dr. C. L. Janssen.

De Nieuwe Rotterdammer

zegt dat 't eerste stuk te veel «om de persoonlijke opvatting van een aan de «zedeleer» verwante quaestie draait, om er in de behandeling door Brandes een vollen, machtigen indruk mee te kunnen bereiken.»

Van «Haantje»:

«Aan de oorspronkelijke comédie: «Haantje de Voorste» is weinig hou-vast. Wie zijn vernuft wil wetten en beproeven, dient een tegenpartij te zoeken om zich mee te meten — zegt ongeveer Mr. Montijn in dit stuk tot zijn schoonvader: «Zie deze lucifer — alléén is zij onbruikbaar. Eerst als ge haar in aanraking brengt met het strijklak, ontvlamt ze!» In «Haantje de Voorste» nu ontbreekt het strijklak. Van Dongen, de rentenier, die nummer één in zijn stedeke wil zijn, staat in zijn streven naar de suprematie tegenover Van Halvoorde, ook een notabele uit de gemeente, die op zijn béurt zijn licht door Van Dongen niet wil laten verduisteren. In het stuk is haast van niets sprake dan van naijver tusschen deze beide «gros bonnets» — maar Van Halvoorde krijgen we niet te zien: hij, die het strijklak zou moeten zijn voor Van Dongen! Het gevolg is, dat het vernuft, dat aan de Comédie zijn waarde had te geven, niet tot

ontvlamming komt. Wij hebben reeds gemeld dat de vloeiende dialoog den beschaafden schrijver verraadt en daar komen ook wel aardige gezegden in voor, die van Dr. Janssen (een pseudoniem) wel iets doen verwachten, als hij wat dieper in de stof zal weten te grijpen.»

Het Handelsblad:

Van 1: «Een vertaald stuk en een oorspronkelijk: waarom moet het eerste in zoo'n geval bijna altijd, zoo niet altijd beter zijn dan het laatste. Het was ook nu weer zoo, en toch is E. Brandes' «Een bezoek» nog niet eens zulk een bijzonder stuk.»

Van 2: «Niet interessant genoeg.»

De Telegraaf:

«Haantje de Voorste» is een vrij kluchtig stuk, dat nu en dan wel deed lachen.

«Het geheel liep wel goed; alleen had Holkers niet op den stoel moeten neervallen, waarop Faassen zijn hoed had gelegd, of Faassen had dien ergens anders moeten plaatsen; maar wanneer zooiets gebeurt moeten de medespelenden daar toch niet om gaan lachen.»

Het Nieuws:

«Haantje de Voorste» is een zeer fatsoenlijk stuk, het gaat niet te hoog en niet te laag, het schokt de gemoederen niet, maar toovert hier en daar vriendelijke lachjes op de koontjes der toeschouwers. Vol bewondering ben ik voor den man, die zulk een stil en zelfbehagelijk stuk kan schrijven, waarin de rust heerscht, die P. C. Hoofd op het hooge huis te Muideren wel eens tegen stond.

«De auteur mag gelukkigewensch worden met den dialoog. Zeer beschaafd is deze en vervat in goed Hollandsch.»

INGEZONDEN.

Aan den Hoofd-Redacteur van «Het Tooneel», orgaan van het Nederlandsch Tooneelverbond.

Amsterdam, 11 December 1900.

Mijnheer,

Niet zeer tot mijne stichting, las ik in uw laatstverschonen blad, het korte verslag van de door de heeren Gebr. van Lier der Amsterdamsche leden van het Tooneelverbond aangeboden voorstelling van «Jan Ongeluk». Niet alleen miste ik daarin elk waardeerdend woord over het toch lang niet onverdienstelijk spel van de leden van het Gr. Théâtre-gezelschap, waarop wij werden *getracteerd* zooals u het vriendelijk uitdrukt, maar u vindt het blijkbaar noodig de Tooneelverbonders die aan de uitnoodiging gevolg gaven een beetje belachelijk te maken.

Het wil mij voorkomen, dat het minder op den weg ligt van den Hoofd-Redacteur van het Bondsblad, de leden op uwe overigens misschien zeer verdienstelijk «raillerie» te tracteeren en dat het bovendien al zeer weinig politiek is, hen het gevoel bij te brengen, dat zij zich door het bijwonen van dergelijke invitatie-voorstellingen ietwat blameeren.

Misschien heeft u het zóo niet bedoeld, maar dan ware het werkelijk beter niet in zulke termen verslag te geven. Gelukkig behoort ik niet tot degenen, die om de voorstellingen lid zijn, maar velen denken daarover anders, en die behooren niet in hun eigen orgaan belachelijk te worden gemaakt.

Met dank voor de plaatsing.

Ecn lid van het Ned. Tooneelverbond.

«Misschien heeft u 't zoo niet bedoeld....» Inderdaad legde ik niets bedoeld-sarcastisch in 't besproken bericht. Ik had dus dit «ingezonden», met particulieren raad van het «Lid»:

voortaan dan toch meer politiek te zijn, als kennisgeving dankbaar ter zijde kunnen leggen. Maar 't wordt geplaatst, omdat ik ook van andere zijde op bedoelde mededeeling, die voorkwam onder de Pers-rubriek (de tusschen aanhalings-teekens geplaatste woorden waren die van den heer Rössing van 't «Nieuws»), bemerkingen kreeg.

Voor diè zijde geldt nu de zelfde wederlegging.

Portrettengalerij in den Stadsschouwburg te Amsterdam.

De heer T. Gratama te Leeuwarden schreef dezer dagen aan de commissie voor de «Galerij van Portretten van Nederlandsche Tooneelkunstenaars in den Stadsschouwburg te Amsterdam», dat hij in 't bezit is van een portret van den heer P. A. Morin, dat hij aan de galerij wil aanbieden, hopende dat ook anderen dergelijk zullen doen en daardoor langzamerhand de wensch der commissie zal vervuld worden.

In dit expresselijk voor de galerij vervaardigd geschenk ziet de commissie een bewijs voor haar vermoeden, dat hier en daar in den lande nog zuivere belangstelling in de geschiedenis van ons tooneel bestaat.

Zij zou voorts zoo gaarne zien, dat — méer dan tot heden — een krachtige finantieele steun werd gegeven in den vorm van jaarlijksche bijdragen à f 1 (of meer) om langzamerhand in staat gesteld te worden een of meer portretten te doen schilderen.

De voormalige gelden, die nog niet toereikend waren voor eenige opdracht, stelden de commissie in staat het portret-«Jelgerhuis» te doen verdoeken, en zijn voor een ander deel aangewezen voor een arbeid, die ten doel heeft een zeer bekende figuur in den Amsterdamschen Stadsschouwburg van vroeger, aan den tegenwoordigen *in effigie* te hergeven.

ADVERTENTIËN.

Don Agustin Moreto Y Cabana,

Donna Diana,

Blijspel in 6 tafereelen.

Vertaling van W. G. NIEUWENKAMP.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boek-
en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.
à contant.

Franco toezending door geheel
Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele Mededeelingen. — Schipbreuk, door Mr. van Schevichaven. — Op hoop van zegen, door Herman Heyermans jr. — Pers: (Mevr. Holtrop—Van Gelder, Willem Royaards; Mevr. Van Beem; Kelly; Schipbreuk; Mme Sans-Gêne; De Koopman van Venetië; Abt Constantijn). — Buitenlandsche Kroniek. — Feuilleton. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

De vergadering van het hoofdbestuur op Zaterdag 22 December te 's-Gravenhage gehouden, was nagenoeg uitsluitend gewijd aan besprekingen betreffende het tijdschrift. Leden der commissie van voorbereiding eener hervorming zijn de heeren Mr. J. Kalff Jr., A. N. J. Fabius, M. J. P. van Santen, Mr. J. G. Robbers Jr. en J. Vriesendorp, allen te Amsterdam.

De Alg. Secretaris,
FRITS LAPIDOTH.

's-Gravenhage, 1 Jan. 1901.

Schipbreuk

door mr. J. v. Schevichaven.

Paul Helwig is een jong fabrikant, een met beste voornemens. Hij voëlt voor 't volk. Maar nog niet in staat tot hen af te dalen om gelijkelyk met hen te werken, tracht hij nu hun lot te verbeteren door 't bouwen van arbeiderswoningen, door 't verhoogen van het loon, door 't inrichten van vereenigingslokalen.

Zijn plannen lijden schipbreuk. Zijn moeder werkt hem tegen. Zij voëlt niets voor de arbeiders. 't Is tuig. Ze denkt alleen aan zich en haar gezin en aan een rijk en rustig leven.

Als er loonsverhooging wordt gevraagd, zal zij 't tegenwerken. Immers: ze kan toch haar huishouden niet inkrimpen, omdat een ander 't zijne ruimer wil.

En wie werkt niët tegen! Daar is de gewezen opzichter Bertrams, door Paul uit zijn dienst ontslagen, wyl hij 't volk waar hij vroeger toe behoorde, als opzichter niet eerlyk had geleid en veel meer het oog had gehouden op eigenbelang.

Daar is nog Fanny, Pauls nichtje, waarmede hij bijna is geëngageerd. Een meisje dat hem niet begrijpt, wel heel goed wil, maar dat niet vat, dat 't met Paul zal moeten samenwerken voor diens idealen, wil ze hem voor zich winnen. En als ze daar achter komt, is 't te laat, is Paul verliefd op Clara Hastings, een propagandiste voor de sociaal-democratie, die geen liefde kennen wil dan die voor 't volk en die dus alleen met Paul kan samenwerken, zoo lang 't werken blijft voor 't volk.

Daar zijn ten slotte de arbeiders van Paul die, weinig waardeerende zijn hervormingsplannen, in een tijd van algemeene staking door onruststokers (waaronder Bertrams) aangezet, hun patroon aan 't gordijnkoord willen ophangen; — wat óók tegenwerken kan worden genoemd.

De stakers ontzien zich daarbij niet, Clara te betichten dat zij 't met Paul houdt. En in dat moment suprême de désespoir, bij dat groot ongeluk voor allen, bekent Clara dat ze Paul lief heeft, en bezwijmt dan.

't Laatste bedrijf geeft Paul ontgoocheld, maar met veel liefde voor Clara. Van Fanny, die 't tooneel van Clara's bekentenis heeft bijgewoond, wordt niet meer gehoord...

Evenwel... Clara is hevig ziek geworden na het treurig voorval, zóó ziek dat ze sterven gaat. En als haar laatste vraag hooren we een beë voor 't volk.

«Ik wou dat ze doodhongerden, die werkluï,» — zegt in 't eerste bedrijf Bertrams. En Paul strengberispende: »Ik dacht, dat jijzelf werkman geweest was.»

Daarmee is 't duidelijk. Van Bertrams is alleen hards, van Paul veel nobels te verwachten.

Dat mag men heeten vlug de partijen zetten tegenover elkaar.

En die straffe karakterindeeling wordt verder in 't stuk voortgezet. Ieder bijna bekent direct en voortdurend zijn vlakke kleur en wij krijgen daardoor 't idee: de auteur heeft zijn personen zoo besteld en netjes tegenover elkaar gezet. Want ik geloof niet dat die menschen in werkelijkheid zich zoo steeds maar in één richting zouden betuigen.

Toch heeft de schrijver, naar 't mij na één keer zien van 't stuk voorkwam, hen genoeg leven gelaten, — zóódat we niet met automaten doch ook met menschen krijgen te doen, zij 't ook met wat conventionneele menschen.

Een interessante persoonlijkheid geeft de auteur in Clara Hastings, — de vrouw die na haar bekentenis aan Paul, tot hem zou zeggen:

«Toen ik de keus had tusschen jou en 't volk, toen koos ik jou. Hoe ik me zelf veracht.»

En Paul antwoordt: «Maar, Clara, je hadt me toch niet kunnen laten vermoorden.»

En Clara weer: «Ja, dat was m'n plicht geweest. Of. Nee...» en Clara weent, daar ze 't zelve nu niet meer weet.

Een onmogelyk figuur zou Bertrams worden. Maar hij is zoo beminnelyk, zoo zonder omwegen drakerig verrajer gemaakt, dat ik genoten heb bij 't in beweging zetten van dezen kwaden deus ex machina.

De auteur van «Schipbreuk» is anders een correct man, getuige zijn «Zonsopgang» en nu dit nieuwste buitengewoon talentvolle stuk. In al die voorname correctheid kan dan een aardig, kinderlyk spelen als met dezen verraderlyken boozen man, prettig-naief doen.

Er is in dit drama een tooneel van ontzettende werking: daar waar 't om Paul's leven gaat. En als de aanvallers hem ten slotte loslaten, heeft de auteur nog een climax weten te bewerken. Dan komt Clara Hastings met haar bekentenis, haar in zwijn vallen, waar Fanny bij staat; Mama is flauw gevallen, en in de kamer de dreigende stakers.

En zeer schoon zijn de tooneelen die de derde acte sluiten: Paul met Clara, daarna met Fanny.

Men heeft den auteur er op gewezen dat hij door 't arbeidersdrama een liefdesdrama heeft gewezen, wat de opzet niet had doen verwachten. Geleidelijk genoeg heeft hij dat ook niet gedaan. Hij maakte 't er zich in elk geval veel lastiger en het geval véél interessanter door.

De vertooning die Clous van Paul gaf, leek mij niet geheel gelukt. Paul is geen halfbloed Jörgen Tesman. Dan is er te weinig reden, waarom Clara op hem verliefd.

De vertooning was overigens goed; vooral die van mej. Klaassen.

Andere aantekeningen bij 't stuk, — bemerkingen en betuigingen van waardeering, zullen eerst na een tweede zien worden meegedeeld.

Op hoop van zegen

door H. Heyermans jr.

De heer Herman Heyermans jr. is tot ons gekomen met een interessant werk. Nu geen burgerlyk drama of zedenkomedie gelijk zijn vorige stukken. De knappe realist gaf een «Spel van de zee», te poetische titel voor een aangrijpend, schilderachtig werk van tendentieuze strekking.

De heer Heyermans is niet gebleven binnen de voorschriften van doctrinaire wetgevers. Hij ging individueel te werk, zonder te erkennen door anderen aangewezen richtingen.

En daar nu 't individuele in de kunst 't éénige bestaanbare is, was hij hier een zuiveren weg opgegaan waarop hij helaas tweeslachtig zou gaan bouwen. De beide neigingen van den heer Heyermans toch: realist en zedenmeester te zijn, gaven een vermenging van realisme en

aanprijzing, een vermenging, die ook in «Ghetto» niet aangenaam was.

Want 't mag een feit zijn: de natuur is óók leerend; — maar zij is dat zoo hartelijk-ongemerkt, zoo heelemaal niet-gewild of opdringerig, dat b.v. slechts zeer enkelen haar didactiek na-voelen.

Uit 't stuk van den heer Heyermans voelden we nog te veel de leering, de aanprijzing komen. Dáárom was 't stuk te weinig natuur.

Maar voor zijn schildering alle lof en vereering.

Dat hij geen voorschriften volgde der stramme doctrinairen — we kunnen er ons slechts over verheugen.

't Kan nu geen afkeuring meer zijn: «Ce n'est pas du théâtre». «Ik ga met de formule van den heer die en die niet mee».

Die veroordeelingen beteekenen daarvoor te weinig.

Mijnheer die en die heeft dan maar te zeggen:

Ik ga met uw formule niet mee, — en de heeren hebben elkaar niets te verwijten. Alleen kan «die en die» zich dan nog verwonderen, dat zijn «aanspreker» hem dat nog kwam betuigen. Want wat heeft die opmerking nu met 't individuele zoeken en streven van «die en die» uit te staan!

't Scherm gaat op en we zijn in de woning van de visschersweduwe Kniertje, wier man «op de vangst» verdrong, gelijk twee van haar zoons.

Barend, haar jongste, vindt zich te zwak om te varen en zit thuis. Maar hij wordt er om uitgelachen, dat hij niet naar zee gaat, hij een visscherszoon. Zijn broer Geert vooral bespot hem daarover — vindt hem laf. En ook moeder beweegt hem tot varen.

Dan komt reeder Bos. Zijn boot «Op hoop van zegen» zal moeten zee kiezen. Hij tracht de beide zoons van Kniertje te werven voor zijn schip; wat hem gelukt.

In 't tweede bedrijf is Barend op zijn plan teruggekomen. De scheepmakersknecht van Bos heeft hem verteld, dat de «Hoop van zegen» een drijvende doodkist is. En Bos, die van Barends terugkomen op zijn (Barends) plan heeft

FEUILLETON.

Gelijk indertijd wijlen Dante met wijlen Vergilius naar onder de waereld afdaalden, hebben voor den aanvang dezer nieuwe eeuw Nardus met Thomasvaer zich onder 't aardoppervlak begeven.

Hoor hoe Vaer, aan de hand van dien zanger, van zijn ondergrondsche bevindingen gewaagt. Maar eerst zal vrouw Pieternel hem, met erbarmelijk geklaag naar boven jammeren.

PIETERNEL.

«Helaes! helaes!... geen twijfel meer.
«Wee mij... wee mij! Eilaes, 'k verteer
«Van angst, ontzetting, vrees en smart.
«Ach klop niet zoo, boerinnenhart,
«Ach bons niet zoo, boerinnenhoofd,
«Mij lijkt, 'k ben van verstand beroofd.
«Weg is hij... wég... mijn Thomasvaer.
«Vandaag is 't juist een verl jaer...»

Wél was de nood dus hoog gestegen. De hulp dus ook 't meest nabij.

Daar hoort ze alreeds Thomasvaer's stem onder 't tooneel:

«En raed eens wie hij achterliet,
«Het was z'n Piet, het was z'n Piet!»...

Pietje nu met ontroering in haar stem:

«Die stem... m'n God, zij leek zoo waer...»

THOMAS (oprijzende uit den grond).

Die van je trouwen Thomasvaer!!...»

gehoord, komt nu Kniertje zóó lang bewegen Barend te dwingen naar zee te gaan, — dat zij ten slotte zelfs de agenten helpt, die Barend komen dwingen aan zijn eens geklonken contract te voldoen.

Barend klemt zich vast aan den deurpost. Maar men dwingt hem meê.

In bedrijf-drie hooren we akelige verhalen door visschersvrouwen over stormen op zee. En zoo beangstigend kunnen die verhalen zijn, voor de verhaalsters en voor ons, wyl buiten loeit de stormwind.

In bedrijf-vier. Er zijn weken gegaan. Van de «Hoop van zegen» is niets meer vernomen; zij zal dus wel zijn vergaan.

En werkelijk komt bericht dat Barends lijk is aangespoeld. Ook de anderen zullen verdronken zijn. En hevig jammeren de jonge vrouwen, die nu onverzorgd achterblijven, en die nog een kind verwachten.

En Kniertje is ontroostbaar en wordt door de vrouw van den onbarmhartigen reeder afgescheept met een onhartelijk woord en een kleine gift. En onderwijl worden inschrijvingen besproken voor de weduwen en weezen, en een oproeping in de kranten.

Het stuk is (naar de couranten-verslagen te oordeelen) voortreffelijk door 't gezelschap van den Hollandschen Schouwburg gespeeld.

DE PERS.

Mevrouw Holtrop—van Gelder is betrende, — Willem Royaards helaas niet—althans niet voldoende, niet zooals we 't zoo gaarne zouden zien.

Zoo wist 't «Handelsblad» dezer dagen over hem te melden:

«De heer Royaards, die, zooals men weet, sedert Augustus onder behandeling is voor een aandoening der ademhalingswerktuigen, en daarvoor van het Ned. Tooneel een verlof had tot December, zal nog wel niet spoedig terugkeeren. Hij is eerst twee maanden te Honnef geweest, waar zijn «catarrh» echter niet beter werd,

Maar wat heeft-ie dan toch zoo lang onder den grond gedaan?

PIETERNEL.

Maar mensch... waer was je al dien tijd?

THOMAS.

Geheime zending, beste meid!

PIETERNEL.

Ei, ei, waarheen Uw Exellentie?

THOMAS.

«Diep in den grond der Residentie.
«In opdracht van de Haagsche kiezers»...

Nel begrijpt 't niet goed. In opdracht van de Haagsche kiezers?

Is hij misschien? Hij zal toch nie...?

PIET.

«O God... mot jij soms in den Raad?»

THOMAS.

«Men polste mij voor candidaat,
«Nu 't aantal van de vroede heeren,
«Met zes stuks weldra moet vermeereren.
«Daar 't Haagsche stedemaegdje wis,
«Een kernegezonde kraemvrouw is,
«Die 't volksgetal, in zoek'ren nacht,
«Op tweemaal honderduizend bracht.»

PIET.

«Waarvan wel twintig mille méér vrouwen.»

THOMAS.

«Da's om den gang er in te houen!!...»

daarna te Wiesbaden, waar men het gezocht heeft in te enge luchtwegen van den neus, zoodat de heer Royaards een paar maal geopereerd is, wat veel bloedverlies veroorzaakte. Thans is hij onder behandeling te Frankfort. Het zal noodig zijn dat hij in Januari nog voor een week of vier naar het Zuiden gaat; het Ned. Tooneel, dat den heer Royaards zeer mist, heeft de welwillendheid gehad zijn verlof tot Februari te verlengen.»

En wij vernemen als jôngste bericht over den genialen artiest, dat hij 5 Januari naar Mentone gaat en einde Februari hier hoopt terug te keeren.

Hij hoopt 't. Maar hij verwacht...

Mevrouw Van Beem heeft voor eenige dagen te Amsterdam haar zilveren tooneeljubileum gevierd met «Fortuin», en «Moderne Echtgenooten»; en 't was een mooi jubilé.

Met kransen, bloemen, geschenken is de gevierde dien avond dankbaar naar huis gegaan.

De prachtige Amsterdamsche komiek J. Ph. Kelly viert Donderdag 10 Januari in «Frascati» met «Een witte raaf», klucht met zang in drie bedrijven naar het Fransch van Chivot en Duru, zijn 30-jarig tooneeljubileum.

Schipbreuk

door Mr. J. v. Schevichaven.

Het *Handelsblad* geeft critieken onder de tekstvermelding, die op 't volgende neerkomen:

Bedrijf een zet de personen duidelijk en scherp tegen over elkaar, — wat te sterk — misschien.

Bedrijf twee: wel interessant.

Bedrijf drie: door de arbeidsquaestie heen is een liefdesdrama gewezen: de oplossing van de vraag of Paul of mevr. Helwig of Clara gelijk heeft, kan niet zuiver meer worden; men zal ook niet weten, waarschijnlijk, aan welke zijde de auteur staat. Maar dit bedrijf bevat een paar goede tooneelen, die insloegen.

Bedrijf vier: 't stuk wendt zich naar 't melodramatische.

Intusschen: Nel blijft benieuwd; wat gebeurde daar nou onder den grond?

«Ik moest als aanstaand candidaat,
«De tramcommissie uit den Raad
«Een ongemerkt jaar controleeren;
«De kiezers zeiden, dat die heeren
«De tramzaak, naar men ondervond,
«Nog steeds behand'len in den grond.»

PIET.

«Oóóó dan verwondert het me niet
«Dat die zaak nog geen daglicht ziet...
«Heb jij de heeren nog ontmoet?»

THOMAS.

«Nou... jae en neen, m'n lieve snoet,
«Wél vond ik dra, met je permissie
«Den *zetel* van de tramcommissie
«Ik vond de heeren er niet bezig;
«Door ziekte schenen ze afwezig.
«Op deuren, vensters en zoo voorts
«Stond: gesloten wegens trolley-

koorts.

«Met krijt stond op 't balcon van voren:
«Lang leven accumulatoren!
«Daaronder stond: «Een paard staat netter,
«De beestjes zijn nou héél wat vetter.»
«En gegraveerd stond in het glas:
«Hei, hei, ho, ho, ik ben voor gas.»

Of Thomasvaer er toen ook wat bijgeschreven heeft?

«Wel wis en deksels! 'k Schreef héél net:
«Beweegkracht van den eersten rang
«Op tramgebied is: slakkengang!»

Bedrijf vijf:

«En het slot, bevredigt het?»

Jawel, er was niet anders meer mogelijk. Maar na het derde bedrijf had ik nog op een ander meer gemotiveerd en daardoor meer bevredigend gehoopt. In al de bijomstandigheden en toevalligheden van het vierde bedrijf raakt men de kluts kwijt als men den draad van de redeneering, het verband der opvatting van de personen omtrent het arbeidsvraagstuk met den loop der gebeurtenissen tracht te volgen. «Wat is overgebleven van al mijn illusies?» vraagt Paul in het laatste bedrijf en het is wel wat mager dat dan het antwoord moet zijn dat ze verstoord zijn door het te groot vertrouwen van zijn moeder in den schurk Bertrams, die zich op zijn vroegeren patroon wilde wreken.

Maar pakken doet het stuk zeer zeker.

En de voorstelling was zeer goed».

De *Nieuwe Rotterdammer*:

«De uitgang van het oorspronkelijk drama van mr. J. van Schevichaven, zou van machtig tragische werking hebben kunnen zijn, als het den auteur gelukt ware ons te doordringen van het besef, dat zulk een uitgang noodzakelijk moest voortspruiten uit den opzet van zijn drama, als onafwijsbaar gevolg van de botsing tusschen twee levensopvattingen, tusschen de karakters, die van zijn drama de dragers zijn. Maar dat Paul's idealisme tot zulk een ongelukkig resultaat leidt; dat de werklieden der fabriek zijne welgemeende en oorspronkelijk welgeslaagde pogingen om hun een menschaardig bestaan te verschaffen, met zóó groven ondank beloonen en zijn heilig streven naar verzoening ten slotte beantwoorden met een bijna geslaagden toelag hem in zijn eigen huis op te knopen, bewijst niets tegen de praktische bruikbaarheid in de toepassing van de door hem beleden humanitaire beginselen. Een en ander is het gevolg van het bot ingrijpen in de verhouding tusschen patroon en arbeiders, door een allerkortzichtigste moeder, werktuig in de handen van een vrij banalen tooneelverraajer, banaal in dien zin, dat ieder hem onmiddellijk doorziet, behalve zij — de moeder — en Paul zelf.»

«Het streven van Paul is voor Clara Hastings

niet anders dan de uiting van een verkapt egoïsme. Zij eischt de volkomen vrijmaking van den arbeider uit zijn economische afhankelijkheid. Nietwaar, deze tegenoverstelling van twee idealistische levensopvattingen kan tot een belangwekkenden strijd voeren. Maar ons dien strijd in zijn ontwikkeling te teekenen, dit schijnt den auteur van «Schipbreuk» te machtig te zijn geweest. Toen hij het probleem aan het slot der ze acte gesteld had, heeft hij met de uitwerking verder niet goed raad geweten. Reeds in het daaropvolgend bedrijf wordt door het te breed uitwerken van een liefdesconflict de ontwikkeling van het gegeven, waarop hij te voren onze aandacht concentreerde, gestoord. Toch — in weerwil van deze inbreuk op de economische verhouding van hoofd- en bijmotief — is de 3e akte nog recht verdienstelijk.»

«Niet van de botsing tusschen de levensopvattingen van Paul Helwig en Clara Hastings, van de beginselen, die zij vertegenwoordigen, is de ontkenning het resultaat — maar van omstandigheden, die de logica eener zuiver dramatische ontwikkeling ten offer brengen aan het geforceerd effect van een melodramatisch einde: melodramatisch, omdat de oorzaken van het conflict dat tot een zoo droevig slot leidt, liggen buiten de eigenlijke handeling en allermint in verband staan met het denken en doen van de dragers dier handeling.»

De eerste twee akten worden hier als exposé goed geslaagd genoemd — de derde akte genoemd om haar conceptie. En de vertooning heet uitmuntend.

De *Telegraaf* juicht evenzeer de vertooning toe en heeft veel mooie woorden voor 't stuk. 't *Nieuws* zegt o. m.:

«Alles of niets!»

Dat is de onverbiddelijke eisch door Henrik Ibsen aan de menschen gesteld.

Het is de alpha en de omega van elk zijner gedachte-werken.

Laat niets in uw leven eene episode zijn. Geef u geheel en al. Het leven eischt den geheelen mensch.

«Wanneer wij, dooden, ontwaken,» zien wij dat, — wij, geestelijk dooden.

De episode sluit het hogere, sluit de ware poëzie uit; alles geven, alles zijn, alles ten offer brengen, ontwikkelt die . . . door de hogere eenheid, door de grootheid van doen.

Met de kentering der tijden stort het oude in-een, en uit de ruinen bloeit nieuw leven op.

Wie in 't streven — «alles» te zijn, «den geheelen mensch» te geven, — strijdend bezwijkt, hem blijft de «Deus Caritatis.»

Zóó spreekt Ibsen; zóó heeft ook Goethe gesproken. Slechts hem wacht verlossing, die «strebend sich bemüht.»

Het geheele drama van Mr. J. van Schevichaven vindt zijn grond in den eisch: *alles of niets!* — Het geheele drama schuilt er in.»

«Als de auteur voet bij stuk houdt, en de gedachten laat doorwerken, is hij op den goeden weg. In 't algemeen telkens als hij «geheel», als hij «alles» wil zijn. Zoodra als hij het groote denkbeeld uit het oog verliest, en er te veel «geschiedenisjes» en «soldaten» bijkomen, blijft zijn kunnen eene episode en lijdt hij met zijne personen schipbreuk.

Mr. J. v. Schevichaven heeft in *Schipbreuk* echter opnieuw glansrijk bewezen groot talent voor tooneelschrijver te hebben.»

J.l. Zondag is Madame Sans Gêne weer in den Haag gegaan. Een lust Théo Mann in die ongegeneerde partij te zien. Zij en haar broer spelen hun rollen in dat stuk uitstekend.

Het Zondagspubliek was dankbaar en voldaan; twee keer kwam 't zelfs tot een juichen bij open doek.

En Napje boog toen en Catherientje knakte.

Als zesde voorstelling van het «klassiek repertoire» is te Amsterdam onlangs De koopman van Venetië gegeven.

Het was vol; de avond was een mooi succes.

Delft kreeg Donderdagavond van 't gezelschap Van—Eysden: «Abt Constantijn» te zien. Een volle zaal, een juichend publiek. De oude Faassen kreeg een krans.

De vraag blijft nu nog: *hoe* Vaer onder den grond terecht kwam? Hij geeft 't antwoord:

«Je weet op de Gedempte Gracht
«Wordt, 'k weet al niet hoe lang gewacht,
«Door de bewoners van dat oord
«Op slooping van zoo meen'ge poort
«Met huisjes . . . och 'k bedoel niet krotten
«Die met de volksgezondheid spotten
«Ik dacht: nou sedert 't vorig jaar
«Is vast heel veel veranderd daar.
«Maar toen 'k daar dezer dagen keek
«En mij ten duidelijkste bleek
«Dat daer die toestand nog bestond
«Zonk ik van schaamte door den grond.»

Gezondheid is toch maar 'n schat zegt Vaer.

«Gezondheid is 'n schat, m'n tulp!

PIET.

«Zoo denkt men ook bij «Eigen Hulp»,
«Daar hebben ze iets nieuws gesticht
«Gezondheidsk'lonies opgericht.

THOMAS.

«Hoeràà! nou loopt 't op 'n end!
«Gezondheid . . . èn nog dividend!
«Kooperatieve bruine boonen
«En koop'ratieve frissche koonen!

Vaer herinnert zich daar Neerbosch:

«Naar 'k uit 't bekend proces begreep
«Kent men dáár 't klappen van de zweep,
«Ik vind dat op 'n Christ'lijk oord
«Zoo iets het allermint behoort!

THOMAS (vergoelijkend).

«Kastijding kan vaak heilzaam zijn!»

Maar Nel redeneert met meer meegevoel:

«Nou ja, maar 't doet verdraaid veel pijn.
«Wie slaat nou jongens half aan stukken,
«Omdat ze een beetje appels plukken!»

THOMAS.

«Adam en Eva, beste meid
«Die werden óók reeds gekastijd
«Ter zake van het appels plukken!»

PIET (hem de hand op den mond leggend).

«Hei, Thomas, wat zijn dat voor nukken?
«Je praat je mond voorbij, wees wijzer!»

THOMAS.

«Zal 'k minder zijn dan Duitschland's keizer?
«Ik meen dat er geen dag voorbijgaat
«Dat die z'n mondje niet voorbijpraat!

PIET.

«'n Wilhelm de Zwijger is ie niet.

THOMAS.

«'t Lijkt meer 'n Wilhelm de Krijger Piet!
«Was aan zijn woord gevolg gegeven
«Dan zou er geen Chinees meer leven.

Eenmaal in de hogere politiek, weet Vaer op Rusland wat te smalen. 't Had nú al Mantsoer ingepakt, — die vredebrenger. En Pieternel:

«Dat heet in China: Kon-sje-kwen-shi
«Na zoek're Vredes-kon-fe-ren-tsjie.

THOMAS.

«En van 'n geheim verbond bleek later

«Tusschen John Bull en Wim de Prater
«Die deden samen óók 'n zaakkie.»

PIET.

«Zeg . . . heeft die ridder van de khaki
«Nog niet genoeg aan z'n Transvaal?
«Die vent die heeft 'n maag van staal!
«Waar Oome Steyn potdoosie bij staat
«Eet ie de taert op van den Vrijstaat.
«En met 'n corpus, berstens dik,
«Slikt-ie 'n Transvaalsche boerenmik.

THOMAS.

«Nou Piet, na zoo'n fijn dejeuner
«Smaakt wel een kop Chineesche thee!

PIET.

«God geev', dat-ie z'n snoet verbrandt.

THOMAS.

«Ja Piet, 't is alles mooi en goed,
«Het heeft 't «volk vol heldenmoed»
«Aan doodsverachting niet ontbroken,
«Het bleef den vijand fel bestoken.
«Maar . . . wie staat een vijand die compleet
«Het volkenrecht met voeten treedt,
«Die naar een middel loopt te gluren
«Om ambulancen weg te sturen,
«Die zooveel spoorwegambtenaren,
«Berooid naar Holland toe liet varen,
«Die een complot laat provoceeren,
«Om 'n boer te kunnen fusilleeren,
«Die woedend over tegenstand,
«De boerenhoeven grif verbrandt,
«En als 'n slupende hyena
«Steeds prooien zoekt voor St. Hélena.

Buitenlandsche Kroniek.

Sympathieke Sorma in tranen over onbetrouwbare beoordeelaars.

Zij heeft haar reis door Duitschland plotseling moeten afbreken. Te Weenen was ze Vrijdag opgetreden in 't Raimund-theater als «Nora». Men vond daar niëts mooi, waarvoor we hier in verrukking waren. En ze moest vergeleken worden met een die 't bèter deed: met Duse.

Sormaatje was teleurgesteld. Ze gaf toch haar bèste, mooie krachten. En Zaterdag moest ze de voorstelling laten afzeggen wegens heeschheid. Het publiek was toen zeer teleurgesteld.

De Weener critiek die zoo één van zin afgebroken had, sprak toen niet vriendelijker.

En Sorma, die nu die blaadjes te lezen kreeg, trok zich die oordeelen wel zóó aan, dat ze meermalen er huilkrampen van kreeg en in zwijm viel.

Nu kan men wel voldaan zijn.

Ze was zoo blij in Weenen gekomen. Het weer werkte mee: schoone, heldere winterdagen. Haar oogen lichtten, zoo opgeruimd, zoo blij als de lucht.

Hugo Klein, een Weensch journalist, bezocht haar. Hoor, hoe ze hem vertelt waaróm ze haar mooie betrekking in Berlijn liet, om reizende en trekkende te kunnen spelen:

«In de eerste plaats deed ik 't om vrij te zijn, — want dat ben ik graag. Dan: men vergde in Berlijn veel van mij. Mijn krachten konden daar niet tegenop. Het schouwburg-contract leek nu wel schitterend, maar 't kòn toch op den duur niet gevolgd worden.

Zoo had ik me voor 5 maanden per jaar verbonden en zou per maand 15 maal optreden. Maar 't werd: 24 maal optreden, 7 maanden achter elkaar. En dan meestal: groote, zware rollen, die niet alleen m'n zenuwen spanden, spànden, — maar die ook veel van m'n *hart* verlangden 1). Want ik speel altijd met mijn hart en ik voel *alles* mee wat ik op 't tooneel te leven en te dragen heb.

1) Men lette toch op de welbegrepen woorden van deze artieste in den mooisten zin des woords.

Piet hoopt nog steeds op interventie en herinnert Vaer:

«Zeg Vaer, denk eens aan Nederland!»

THOMAS.

«Och Pietlief, veel meer dan galant
«Kan 't kleine land waarin wij wonen
«Zich in die quaestie niet betoonen,
«Maar hoflijk w a r e n wij dan ook,
«Want, toen in eens het plan op dook,
«Dat Oome Paul, ondanks z'n jaren
«Zich nog vertrouwde op de baren,
«Om nog één poginkje te wagen
«En interventie aan te vragen,
«Toen heerlijk, prachtig en spontaan
«Bood Neerland daar het schip voor aan,
«Een daad waarin men 't eerst moet zien,
«Het hart van onze Wilhelmien
«Maar waarvoor ook de landsregeering
«Veel lof verdient en veel waardeering.»

De dooie Zeewezens-tentoonstelling had Piet niet kunnen slikken. Hoor haar indirecte kritiek:

«Nee, waar ik veel meer van genoot,
«Was de revue der visschersvloot
«Door onze lieve Koningin,
«Dààr zat tenminste leven in.»

Eindelijk de jubeldieren-ex.

THOMAS.

«Ik ga nu jubilé's herdenken,
«Op 't Hollandsche tooneelgebied.
«Sophie Pauwels—van Biene, Piet
«Vond op haar zilvren bewijzen
«Hoe velen haar talenten prijzen

Ik had me wel op mijn contract kunnen be-roepen, telkens. Maar als een stuk dan goed in gang was, — wanneer mijn directeur en de schrijvers mij bestormden, dan kon ik hen niet weigeren wat ze mij afvroegen.

«Wat! Nu wilt u 't stuk niet meer spelen, 't afbreken, nu de schouwburg vol-loopt van de massaas die 't willen zien!», zei me Sudermann. En Ludwig Fulda was boos op me, toen ik na 8 maal achter elkaar in zijn stuk opgetreden te zijn, den gen avond mij liet vervangen.

En dan tòch! Ik had te veel hart voor mijn rol, om haar aan anderen te geven, — haar door anderen te laten afmaken.

Dat tøkens-spelen van de zèlfde partij, heeft ook Kainz ten slotte opgegeven.

En ook ik kon 't niet meer verdragen. 't Heele repertoire was er op ingericht om me steeds in de zelfde gedachten te houden. Ik moèst er uit. Ik kòn niet langer.

— En op uw reizen dan, mevrouw? —, vroeg Hugo Klein. — Is 't dáár dan anders? Zijn dààr de inspanningen dan nog niet véél groo-ter? Moet u dààr ook niet avond aan avond dezelfde rollen spelen?

— Wel neen! Ik speel daar wat ik wil. En lang zooveel niet als in Berlijn. En wanneer ik vermoeid ben, dan kommandeer ik af, — betaal boete — en rust.

In Parijs heb ik succes gehad! En dat deed me goed, — dat Deutsche kunst er werd gevierd. En in Rome! Daar schreef een recensent:

«We hebben tot nu toe wel altijd geloofd, dat wij Italianen de natuurlijkste tooneelspelers der wereld zijn. Maar deze Deutsche artiesten hebben ons getoond, dat zij grootere natuurlijkheid kunnen schenken, dan wij vermoeden konden.» En dat is al heel wat! De Deutsche kunst zoo erkend te zien!

— Maar zoudt u u nu nooit weer ergens vast willen verbinden?

— Dat wil ik niet zeggen, riep Sorma levendig uit. Mijn ideaal zou zijn: drie maanden in Berlijn, drie in Weenen, of ergens anders, waar-ook. Maar dan ook: niet immer dezelfde stukken.

Maar daar is werkelijk bijna geen denken aan. Dezen winter komen ongeveer alleen Sudermann's

«En in de *wereld* waarin zij speelt
«Zij het publiek niet licht *verveelt*.
«Het tweede jubilé mijn Piet....

PIET.

«Is dat van Rosier Faassen niet?
«Die vijftig jaar reeds als acteur
«Maar ook als zeer bekwaam auteur
«De kunst in Neerland heeft gediend;
«'k Hoop dat het lot van veler vriend
«In zijne verd're levensjaren
«Hem, méér dan thans, van leed zal sparen.»

En eindelijk de Koningin. Vaer vroeg:

«Wie stal het hart der Koningin?»

en Piet kon antwoorden:

«Hendrik van Mecklenburg-Schwerin.»

Zorgzame moeder Emma kreeg nu haar pluimje, waarna Piet gelegenheid vond een

«bokkie bokkie bokkie bëee»

ten beste te geven.

En ten slotte sloot hij den ban met een militair saluut voor vloot, leger en recruten.

En wèl was zijn «exit» recht-militairement, toen heldhaftige Nel commandeerde:

«Zoo... wacht eens even, zoon van Mars»
«Rrrrechtsomkeert en ingerukt, arrrs!!!

«Johannisfeuer» en «Rosenmontag» van Hartleben in aanmerking. Wie weet: als ik Marikke den vorigen winter had leeren kennen, of ik dan wel reisplannen had gemaakt! Maar Sudermann's stuk leerde ik pas in Augustus kennen en toen waren alle plannen reeds klaar.

— Is er nu geen hoop meer, dat u in Berlijn weer voor-goed terug komt?

— Dat hangt er van af, — als ik maar genoeg rust krijg.

Velen zullen 5 maanden vacantie veel vinden. Maar 2 zijn er toch noodig om weer op m'n verhaal te komen, 2 om me voor nieuwe rollen voor te bereiden, — wat blijft er dan over om vreugde te hebben, te leven in 't leven? En dan: ik hoor bijna niet meer tot m'n gezin; en ik verlang, verlàng er naar, me aan mijn kinderen te wijden. *Ik ga, om dat te bereiken, ook veel spoediger 't tooneel verlaten dan men denkt.* Nog sidder ik voor dat oogenblik van afscheid terug. Nog vind ik ook dáár mijn leven. Maar toch ook 't andere dringt op mij an, en 't oogenblik van scheiden zal bij mij véél vroeger komen dan bij anderen. En wanneer ik eenmaal besloten heb, dan keer ik noòit weer tot 't tooneel terug. Voorloopig is de kunstenaress nog sterker in mij dan de alledag-mensch.

— En in de ware kunstenaress mevrouw, blijft de kunstenaress al tijd de sterkste — tot het einde. En daarom geloof ik ook, dat de Deutsche kunst u nog lang niet verloren heeft.

En Agnes Sorma lachte. Ze gelooft tòch nooit van 't tooneel afscheid te kunnen nemen.

ADVERTENTIËN.

Don Agustin Moreto Y Cabana,

Donna Diana,

Blijspel in 6 tafereelen.

Vertaling van W. G. NIEUWENKAMP.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boek-
en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.
à contant.

Franco toezending door geheel
Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Schipbreuk, door Mr. van Schevichaven. — Johannisvuur, van Sudermann. — Mevr. Royards-Spoor. — Pers: (Op hoop van zegen; De heer Bernard Canter over dit stuk; Koningsrecht). — Rotterdamse Correspondentie. — Advertentiën.

Schipbreuk

door mr. J. v. Schevichaven.

In 't vorig nummer van «Het Tooneel» gaven we een korte uiteenzetting van mr. v. Schevichaven's drama, bespraken 't in zeer algemeene trekken en zeiden er een volgenden keer op terug te komen, — wat we nu gaan doen.

Dit pakkende drama is geen sappig, spontaan werk, bij 't welk we bemerkten op meer of mindere technische vaardigheid en verstandelijk overleg gaarne over 't hoofd zien, omdat we zoo voortdurend voelen 't hartelijk leven om de zwakheden en onwaarschijnlijkheden heen, — gelijk we van een mismaakt kind zielsveel kunnen houden, niettegenstaande zijn mismaaktheid.

't Werk van mr. v. Schevichaven is waarlijk niet spontaan en niet *geworden*. 't Is heel talentvol over 't geheel en over de deelen. Knap gemaakt werk.

Maar voor een kunstwerk hebben we 't niet aan te zien.

Hier is geen schoone voortgang van doodgewone, vriendelijke, dan wel droeve dingen, die toevallig zoo botsen en spannen dat een ontkenning uit de omstandigheden dringend geboren wordt. We krijgen hier alleen te doen met een besteld geval.

De auteur heeft dat bestelde talentvol ingericht, — minder luchtig, meer van hout, dan de prettiger, naiever werkende Faassen dat als auteur heeft gedaan —, meer verstandelijk en gemotiveerd. Maar leven heeft hij z'n logische ineenzetting achteraf niet genoeg in kunnen geven.

Van zoo'n handigen auteur bevreedt een dialoog vol achterlijke dingen.

«In elken werkkring heeft een man verplichtingen, maar hij heeft ook verplichtingen tegenover hen, die hem 't naaste zijn», oreert bv. Pauls moeder. 't Is een staaltje van de wijsheden, die 't mensch bij elk mondopenen vertelt en die meer nog mevr. Helwig voor ons neerzetten als een onaangenaam, niet aflatend conservatief en wel beschaafd maar eigenwijs keitijf, dan als de bekrompen, egoistische dame.

In 't begin van 't stuk vertelt zij: dat de tijd en 't huwelijk den «rooien» kant van Paul wel zullen doen slijten. «Je weet, hij is zoowat geëngageerd met z'n nichtje Fanny» — deelt ze ons

mee, al laat de auteur 't haar ook tot een ander zeggen. Later geeft ze ons een informatie, van wat geweest is vóórdat 't scherm opging, een, die toch wat héél grof is:

«Ik weet niet of 't buitenland je ook in je huwelijksplannen heelt veranderd. Fanny is maar een kind — een wees door mij opgevoed. Ik ben benieuwd of ze jouw plannen deelen zal».

Nu viel »Pauls mama» wel in ongelukkige handen. De actrice, mevr. Pauwels — van Biene, acht ik in enkele opzichten hoog. Maar . . . ze leeft hinderlijk in zulke dik en d'r leelijk opzettende dingen. Een andere actrice zou over die hinderlijke geursiveerde woorden heengelopen hebben. Théo Mann voelt zoo iets leelijks altijd en tracht 't te verbergen. Maar mevr. Pauwels haalt 't er met animo af.

Zoo begrijpt ze vele dingen ook geheel verkeerd. In de voorlaatste akte zegt bv. Paul tot haar: «U behandelt me altijd als 'n onmondige». Dan krijgt mama, voor zich zelve 't goede bewust, rustig te zeggen: «Ik behandel je als een idealist; en een idealist is onmondig». Maar dat nu mevr. v. Biene te hooren doen! Dat moet dan klinken pittig, ad-rem. Dan lachen ze in de zaal. Zoo'n kranige vrouw, die al die dingen tot hun recht laat komen. Maar we gaan verder.

Buiten zijn opstootjes. Werkvolk dringt aan op de fabriek. Paul zegt dan: «Dat is 't werk van Bertrams». Zóó doorvoelt hij diens verraderij.

Een oogenblikje later, in de zelfde scène, wil Paul méér van 't standje weten. En dan zegt hij: «Ik zal 't Bertrams eens vragen». Dat nu kan Paul best driftig zeggen. Ik maak geen aanmerking op dezen zin. Maar wel en-passant op Clous, die dat koek-zoet slapjes, à la Jörgen—Tesman, d'r uit brengt. Hij weet dan toch dat hij een snoodaard over de gevolgen van zijn snoode streken gaat ondervragen.

Pauls moeder antwoordt intusschen:

«Begin je nu óók door zijn oogen te zien?» en dat weer op dien triomphantelijken heultoon met 't publiek, die *nooit* gerechtvaardigd is. 't Publiek mag voor den acteur niet meerekenen.

In dat onderhoud vertelt moeder aan zoon, wie en wat eigenlijk Clara Hastings is. Die uitlegging geschiedt natuurlijk ook voor ons.

Ze is de zoon van d'r vader, zegt Mama, dien beroemden socialist, die die brochure en boeken geschreven heeft.

Paul of liever, — want Paul hoort dat op een heel ander, flinker manier te doen — Clous zegt dan zoet en goedig:

«D'r staat heel veel waars in dat boek moeder.» Evenwel . . . dat de heer Clous er toe kwam

telkens een te gedwee slappingetje van Paul te maken, is ook wel uit 't stuk te verklaren. De auteur gaf 't wel eens aan.

B.v.: als Mama zich in dat gesprek opwindt tegen Clara, legt de schrijver hem deze automatenrede in den mond: «Niet zoo heftig moeder.» En later krijgt Paul zijn vroegeren oude-arbeider kameraad dus te begroeten:

«Hein Hansen — ik herinner me nog den tijd toen ik als klein kind met je ging wandelen.»

Méér wekt die begroeting nog verwondering, als we ons herinneren dat Paul, in grooten angst voor 't opdringend opstootje, Bertrams zelfs om inlichtingen heeft gevraagd. En dan zoo rustig-gul de indringers te begroeten!

Van dien Hansen zullen we nu direct alles weten.

Hij was man-van-gezelschap voor Paul toen deze nog een klein kind was. Paul informeert nu van wege dien ouden band met snoezige belangstelling:

«Hoe gaat 't met dochter Marie?»

En dan krijgt-ie de kaas op z'n brood, maar toch niet onvriendelijk.

«Spreek me daar maar niet van meneer.»

Paul-lief:

«Ze is toch niet dood?»

En Hein, duidelijker:

«Ze is voor mij dood meneer. Enfin, u begrijpt me wel.»

Inderdaad Paul kan dat begrijpen. Marietje is den verkeerden weg opgegaan.

De *volging* in bedrijf-een is goed. En met een alleraardigst tooneeltje begint de auteur bedrijf twee: de naaischool. De scène van Hein met z'n dochttertje Anna over het bankbiljet is een van de levende. Maar dan komen we voor de alleenspraken-kwestie te staan.

Ziehier 't natuurlijk zoo moeilijke geval. Ik ken mr. v. Schevichaven niet. Misschien dat hij zelf veel houdt van solo's. Er zijn van die menschen, 't Volk voorspelt ze een harden dood. Maar een stuk wordt nu eenmaal voor een publiek geschreven, dat niet dien harden doodkans loopt. 't Meerendeel van ons redekavelt niet in z'n eentje. Solo's hebben dus voor 't meerendeel iets héél gek.

Er zijn nu wel stukken waarin men dat alleenpraten prettig voorbij gaat. Wat stoorde Molière zich aan 't (niet-bestaand) verbod! Maar er zijn ook stukken als dit, dat niets dan 't vlakke leven wil geven, zonder tinteling van den auteurs-geest over dat leven heen — en in zóó'n vlak stuk zoeken we naar de fotografie van 't normale, vlakke leven, — of ze juist is, of ze er is. Verstand tegenover verstand.

Dat nu de merkwaardige Clara tegen 't olieportret van Papa zucht:

«Kijk me maar eens aan met je trouwe oogen. Lach je dochter maar uit,» — daar kan een niet-solist redelijkerwijs gesproken bij. Maar als ze daarna luidop gaat zeggen: «Een brief van 't Centraal-Comité. Dat 't be- treurt, dat de staking niet algemeen is geworden. (*peinzend*;) De tijden zijn nog niet rijp,» daar gaan wij (en achteraf blijkt, ten onrechte) bij denken: zeker een zwak verstand, — dat ze zoo hardop redeneeren moet.

Men begrijpe hier toch goed, — ik herhaal, dat ik mij dezelfde solo in een ander stuk kan denken, — waarbij 't mij niet in de gedachten komen zou, haar als ongewenscht aan te geven. Maar krijgen we een in elkaar geschikt overzicht van een technisch-onderlegd letterkundige, — krijgen we *geen* stuk, brok uit 't leven, vu à travers un tempérament, dan kan de beoordeelaar alleenlijk handigheid tegenover handigheid en verstand tegenover verstand zetten en nagaan of de letterkundige schikker in zijn handigheid te kort schoot of niet.

In een *gemaakt* stuk is te laken wat in een uit een mensch *geworden* werk van zelf wordt voorbij gegaan.

Ga ik ter verduidelijking van dit laatste nog even Clara en haar alleenspraken na. Zóó eindigt 't tweede bedrijf:

«Dus toch heb ik er goed aan gedaan? 1) (tot 't portret:) Vader, vader, waarom kun je niet spreken, — kun je niet meer zeggen of ik er goed aan heb gedaan.»

Hier heb ik nu nèt wat ik hebben moet. Die solo, — wat is ze bepaald-mòoi voor Clara. Wat een hartelijk oogenblik had hier de auteur.

Bij zoo 'n oogenblik letten we immers niet op een traditioneel aanhefje «Dus toch». Dat slaan we dan immers gaarne over.

En dan: hoe gelukkig eindigt hiermee dit tweede bedrijf.

Letten we nu op iets anders.

Dit tweede diende ter bevestiging van die idee — die wij alleen na 't eerste hadden gekregen: een arbeidersdrama. Een bondgenootschap tusschen twee nobele volksleiders ten grieve van werkvolk, daar was 't in deze akte om te doen. En dat alles was technisch-goed gevorderd. Wat gaf 't naaischooltje ook een prettig uitkijkje op 't leven der arbeiderskinderen, hnn werken tot eigen ontwikkeling, buiten de fabriek.

In bedrijf drie vordert de oplossing der sociale kwestie echter minder.

Fanny stremt de vaart door een jaloerschheidje op Clara; Clara treedt daarna om sociale redenen uit 't tweevoudig verbond (met Paul); volgt een verliefdheidje van Fanny voor Paul. En (of de auteur 't wenschelijke er van begreep?), door 't daarna laten aantrommelen van troepen en door den uitval van Paul tegen deze niet-gevraagde zending, gevaarlijk in deze tijden van oproerigheid, — door die twee dingen vallen onze gedachten weer van de «amour» waarbij ze onevenredig lang geweest zijn, en ze schikken zich terug om het sociale geval.

En nu bedrijf vier. Wel begrijpt de auteur, dat het hoogtepunt van den vrij-geleidelijk gaanden klimax moet komen te liggen in het arbeidersdrama, (te onderscheiden van 't liefdesdrama), maar nu zal de liefdeshistorie alleèn aanleiding geven tot een vijfde bedrijf, dat er daardoor komt bijhangen.

En de catastrophe? Kwam ze voort uit de botsende omstandigheden binnen 't stuk.

Zeker nièt. 't Binnenstappen van verrajer-Bertrams is wel eenigszins van te voren gemotiveerd. Hij is kwaad op Paul, hij is kwaad op Clara. En van een verrajer is alles te verwachten. Maar hij is overigens naaste familie van de Dei ex machina, die in de stukken van den Weener acteur Fürst indertijd zoo'n gelukkig em- plooi hadden.

Wanneer de nood daar ten top was gestegen dan kwam òf een oom uit Amerika, onder den arm een roodleeren portefeuille, waarin ongetelde millioenen, zegenend en bedeelend toestappen op 't «jonge paar» òf er kwam een onbekende, tot zijn kin in zijn jas en tot zijn oogen in zijn hoed, van achter de coulissen, — die dan alles met een machtspreuk in 't reine bracht, daarna zijn hoed afnam en z'n jas ontknoopte, op een ridderorde wees en de klassiek geworden woorden sprak: «Wees gelukkig, goede lieden! Mijn naam zult ge nooit vernemen. Ik ben keizer Jozef.»

Zoo is ook 't optreden van den rooden Bertrams. Helaas zoo «erge» spelbreker als hij is, moest hij ook stukbreker zijn.

Ja, want we lachen nu wel vriendelijk om zoo'n kinderlijk laten optreden. Maar is dàt nu een doorkappen van den met zorg gelegden knoop! 't Heftige tooneel, door 't booze optreden van den kwade bewerkt, blijft intusschen van groote werking.

Clara's liefde voor Paul, — de auteur laat haar worden in de twee jaren die verlopen in de pauze tusschen bedrijf 2 en 3. Op 't tooneel van die ontwikkeling geen spoor. De acteur, die voor Paul speelt, krijgt daardoor alles te doen. Zijn handelen, optreden, moet ons in al de verschillende omstandigheden zóó worden voorgesteld, dat we voelen: «ja, dat gaan lief hebben van Clara kan ik me bèst voorstellen.

Ieder toeschouwer kan daarin natuurlijk eigen grenzen trekken, daar de auteur hem vrij-liet. Maar nu geloof ik, dat Paul bij Clara de meeste kans zou hebben als hij energischer bleek, niet alleen door de *resultaten* (alleen 't werk van den schrijver), maar door de *daden*, die tot die resultaten leiden (*ook* 't werk van den acteur).

Dat Clous dat optreden m. i. lang niet krachtig genoeg gaf, ik schijn daarin vrijwel alleen te staan.

Hij kan er intusschen om denken, dat hij nu eenmaal niet tegenover een lieve, alleen te bekrompen Mama komt te staan, zooals hij zich Mevr. Helwig na lezing van 't stuk misschien zal hebben gedacht. Mevr. Pauwels geeft toch veel te veel een alles in de war sturend «merakel». Men vergeve mij de uitdrukking. En daar kan Clous zoete tooneel-hartelijkheid 't nu eenmaal niet naast doen.

Een charme van «Johannisfeuer» is wel, naast de tooneeltjes van vriendelijk huiselijk leven, 't gering aantal personen dat de handeling naar 't eind helpt, — waaromheen dan goedige luitjes, die aan 't verloop prettig weinig afdoen, — alleen ter illustreering daar zijn.

Maar in dit stuk heeft ieder zijn taak en is hij (zij), daar voortdurend mee in de weer. Dat maakt 't niet aangener.

Nog een woord van bewondering voor Théo Mann, die wonderlijk-knappe artieste, — voor Holthrop, die zich geheel gaf, — eindelijk voor de andere medespelenden, die allen zonder onderscheid zoo vol ijver waren.

Johannisvuur.

Met bijzonder groot genoegen heb ik Sudermann's «jongste», door «Tivoli» gezien.

Maar daar was stèmming in, — dat was,

naar 't voorbeeld der Duitschers, zoo zuiver mogelijk.

't Voorbeeld der Duitschers. Zij hadden 't nationaal, gemoedelijk, wat week, aanstellerig-Duitsch gedaan. En deze voorstelling: ze was wéér Duitsch. En was dat niet *bèst*?

We hadden 't uitvoerig over dit stuk, toen Sorma hier de rol van Heimchen gecreëerd had. We genoten toen, gelijk nu, van de gezellige volging van tooneelen, alle door een Duitsch, sentimenteel zonnetje beschenen, vooral door een huiselijk schrijver beschreven.

En dan — dit is ook zoo'n verdienste van 't stuk: dat er zoo'n prettig aangeven van den tijd in is. Zie dat verloop van den Sylvester-avond: 't vieren in den huiselijken kring met den bowl, — Georg spreekt zijn speech, die in dit eenvoudige huis zoo vreemd doet, — men gaat naar bed, — Trude's terugkomst in nacht-toilet. Daarna zijn allen in rust. En terwijl buiten stil de maan schijnt, de Johannisvuren al lang in den nacht zijn gedooft, 't Johannisvuur voor 't arme kind Heimchen.

De tijd van den dag — hij wordt in dit stuk allerprettigst aangegeven. Bedrijf 1: allen aan 't ontbijt; bedrijf 2: niets bijzonders wat dien tijd betreft; bedrijf 3: Sylvester-avond en -nacht; bedrijf 4: terwijl de klok in den zonnigen morgen carillont, gaan Trude en Georg naar de kerk.

Wat òók prettig is van 't stuk: als Papa, Mama, de tante staken — dan zou de handeling toch door kunnen gaan. Die allen illustreeren vriendelijk. 't Stuk speelt eigenlijk door de twee hoofdpersonen. Dat was in «Schipbreuk» zoo hinderlijk; daar «werkten» ze allemaal zoo, om een resultaat te krijgen.

De groote fout van 't stuk, — we herinneren er even aan —, is Heimchen en Georg' mooi-doenerij, waaruit zoo veel valsch' wordt geboren.

't Goede noemde ik. Er is veel atmosfeer in, — méér dan menschen. Merkwaardig ook, dat 't stuk zoo'n ademlooze stilte wekt.

De vertooning was dus best. Mevr. Mulder—Roelofzen was wat schichtig. Ik zie Heimchen liever schuchter. Ze liep ook wat in groote kringen, — haar onderuit-kijken was evenzoo niet aangenaam; Sorma, was nog meer 't zonnetje van 't huis. Maar Leida Roelofzen was «die Sorgsame»; meer, dan Sorma wist ze 't sloofje Heimchen te geven.

Ik vertelde al meer van mijn sympathie voor Erfmann. In de tweede akte overtrof hij doorslaand Alfred Rittig als Georg.

Erfmann begrijpt vooral, dat de stilte zooveel spreken kan. Frits Bouwmeester was zeer verdienstelijk als Vogelreuter, mej. Carelsen of mej. Van Berkel?) als Mama. Trude (mev. Staas), de bedelaarster (mev. De la Mar) en Haffke (Mulder) als hulpprediker, werkten mee tot een ensemble.

Mevrouw Royaards—Spoor.

Donderdagavond heeft deze dame in «Diligentia» voor de Hagenaars voorgedragen liederen van Boeken, Kloos, Bredero, Vondel en Shakspere.

Mevr. Royaards—Spoor heeft dat in menig opzicht verdienstelijk gedaan. We herinneren aan de gevoelige voordracht van Kloos'. «De klokken luien, luien mij uit», — aan de luchtige van Breero's schalksch liedje, — aan de ernstige, angstige uit de «Gijsbrecht»: Badeloch's droom.

Men kon verheugd zijn mevr. Royaards zóó gevorderd weer te zien.

1) Aan een bondgenootschap met den fabrikant Paul Helwig.

DE PERS.

Wij qualificeerden de vorige maal niet geheel juist mej. H. Hendrix' verslag over «Schipbreuk» in de «Telegraaf».

Ter verbetering laten we nu eenige gedeelten uit die beoordeeling volgen.

«Ik heb bij dit stuk van socialisme, arbeidersbewegingen en werkstakingen telkens moeten denken aan «Het nieuwe Evangelie» van Van Bruggen, verleden jaar door de Ned. Tooneelvereniging opgevoerd. Wat betreft het duidelijk weergeven der toestanden en degelijk behandelen van zaken, is Van Bruggen beter geslaagd, zijn werk was ook betere propaganda, maar... veel meer een brochure dan een tooneelstuk. «Schipbreuk» geeft de zaken niet zoo scherp omlijnd weer, maar als tooneelstuk dééd het. De bouw van het drama is zoo, dat men met belangstelling de handelingen der personen volgt, er is klimax in, die bereikt wordt in het eind van het vierde bedrijf bij de botsing tusschen Paul en zijn volk, en de bevrijding door de militairen. Het vijfde bedrijf komt dan wel wat zwak achteraan.

Toch kon ik het stuk niet bewonderen zoo als het publiek blijkbaar deed. Daarvoor is er te veel banaliteit, ongerijmdheid en onnatuurlijkheid in.

Het gegeven is zoo gewoon, zoo conventioneel, dat een verrader door zijn gemeenheid het leven van de goede menschen verwoest, en in «Schipbreuk» komt het hier toch maar op neer; als Bertrams er niet geweest was zou alles anders zijn gegaan.

Dan is het wel wat ongerijmd, dat Paul's moeder maar steeds niet erkennen wil, dat hij toch beter de dingen doorzien kan dan zij. En dat Clara op het eind, nadat ze gemerkt heeft, hoe het volk, voor wie Paul alles gedaan had, handelde, zich nog verwijten kon, dat ze hem gered heeft!

Onnatuurlijk zijn vooral de alleenspraken, die in elk bedrijf voorkomen. Dit middel om het publiek de gedachten te doen kennen, is toch gelukkig uit onzen tijd. Mr. van Schevichaven maakt er echter een heel nieuw gebruik van.

En behalve dit alles, heb ik den auteur nog dit verwijt te maken, dat hij zijn effecten meer bereikt door theatrale scènes dan door werkelijke strijd van hartstochten; zoo wordt in de meest pakkende scène het touw voor den dag gehaald, waaraan Paul zal worden opgehangen. Als men natuurgetrouw, realistisch zijn wil, moet men dat niet alleen op zulke oogenblikken zijn, maar juist op de eenvoudige, gewone.

De gesprekken konden mij ook niet overal voldoen.»

Het Vaderland over Schipbreuk.

«Het is mij niet mogelijk een leidende gedachte in dit werk te vinden. Moet ik er een onwillekeurige openbaring in zien van des schrijvers ziel, dan zie ik die als zeer pessimistisch. Want deze Schipbreuk is een ontredde van alles, is een met-man-en-muis-vergaan. Wees reactionair en heerschzuchtig als de moeder, vooruitstrevend en mild als Paul, socialistisch en zelfopofferend als Clara, liefhebbend als Fanny, — de vloedgolf komt en met eenige stakende arbeiders en een verrader spoelt ze u pêle-mêle van het dek de diepte in. Zoo gezien is er moeilijk iets wanhopigers denkbaar.

Toch krijgen we niet den indruk van zoo iets wanhopigs.

Om deze reden, dat we niet aan de noodzakelijkheid gelooven. Er is iets opzettelijks voortdurend duidelijk merkbaar. Wat daar op de planken gebeurt treft ons niet als werkelijk-

heid. We voelen de personen niet beheerscht door het leven, maar voelen ze bestuurd in hun daden door den wil van den auteur, die door te veel te offeren aan een intrigue — handig ineengeknoopt — op ons den indruk maakt dat leven geheel naar zijn hand te zetten. En zoodra dit geschiedt gaat de tragische werking verloren. We kunnen dan alleen nog voelen voor 't drama als min of meer technisch-kunstig ineenzetsel.

In het begin leek het dat niet. De eerste twee acten, als expositie eigenlijk één bedrijf, deden de handeling kalm voortschrijden met de noodzakelijke botsing in het verschiet, botsing van twee principen, gedragen door twee personen die elkaar lief krijgen. Daar was het drama. Daartoe moest het opklommen. En in de derde acte was het of het dat werkelijk worden zou. Wel hadden we dien Bertrams al gewantrouwd, zoo'n marqué kan ons maar nooit meer beet hebben! — hij keek zoo schuins en deed zoo verdacht... En jawel — in 't vierde bedrijf daar heb je hem. Nu gaat alles schotsch en scheef, en we komen midden in 't melodrama terecht. 't Is onherstelbaar en in de laatste acte kan de dood van Clara — 't is moeilijk voor mevr. Mann om telkens anders dood te gaan, en ik zag er Marguerite Gautier in gisteren avond — ons niet meer in de goede stemming brengen.

Als tooneelwerk is dit stuk van mr. Van Schevichaven stellig heel wat beter en krachtiger dan zijn eersteling. En nu hij de techniek zóó ver onder de knie heeft, hoop ik dat hij ons eens spoedig van een kunstwerk zal laten genieten. Hij vermijde dan liefst ook nog de lange alleenspraken.

De vertooning was goed. Vooral Clous leek me heel correct in zijn rol van vooruitstrevend, tevens op persoonlijke belooning rekenend kapitalist.»

Het *Dagblad* vindt den schrijver van «Schipbreuk» talentvol, maar looft meer de vertooning dan 't stuk.

De *Nieuwe Courant* noemt het stuk «van voortreffelijken aanleg, hoewel met gebreken»; — de *Haagsche Courant* zegt van een «talentvol drama met niet al te veel natuurlijken gang, wat erg besteld»; — de *Avondpost* bemerkt en waardeert, gelijk de andere verslagen.

Op Hoop van Zegen

door Herman Heyermans Jr.

Het *Handelsblad*:

«Gaan wij niet te veel eischen van onze tooneel-schrijvers?

Die vraag heb ik mij gisteren weer eens gesteld in de pauze van «Op hoop van zegen», toen ik van zooveel kanten hoorde, dat dit geen «tooneel» was, die losse stukjes, die reeks tafereelen, typisch genoeg elk op zich zelf, maar geen stuk vormend. Het is zeker waar, hier is geen handeling in den eigenlijken zin van het woord, geen verwickeling, ontwikkeling, ont-knooping; ook niet die handeling waarvan Lessing spreekt, die is een «strijd van hartstochten in ons binnenste», een «opvolging van verschillende gedachten, waarvan de eene de andere opheft», ook geen ontwikkeling van karakter.

Maar is die noodig? Is zij noodig, wanneer een schrijver ons zonder haar ook weet te boeien, enkel door ons een stuk leven van eenige personen te laten zien? Een onzer eerste letterkundigen — ik weet niet of ik zijn naam mag noemen, en kan hem dit nu niet vragen — schreef mij eens: «Wij verlangen en menstekening en handeling en samenpersing in 2 à 3 bedrijven (zonder verandering van décors) en afwezigheid van beschrijvende uitweidingen... waardoor

de handeling bijna altijd gewrongen en onnatuurlijk moet worden».

Het is volkomen waar, die «handeling» heeft al wat kwaad gedaan. Zij bezorgde ons vierde bedrijven, zooals dat waarin de schrijver van «Schipbreuk» zijn heil gezocht heeft, onbelangrijk en hier onwaar, ook al was gerechtelijk vastgesteld, dat de feiten bij twintig werkstakingen zich juist zoo hadden voorgedaan. Er is een tusschenweg, zeker en ik zal ook niet zeggen, dat de formule van den heer Heyermans de hoogste is voor de tooneelschrijfkunst. Maar dat zij recht van bestaan heeft, zoo goed als de andere, daarvan word ik meer en meer overtuigd.

De heer Heyermans heeft zijn poëतिक ditmaal tot het uiterste doorgezet.»

«Noem dit nu geen tooneelstuk, geen drama — de heer Heyermans noemde het «spel van de zee» — het is mij om het even. Mij heeft het gepakt. Er was weinig spanning in, men begreep heel goed waar het eenvoudige verhaal heen ging, men verwachtte niet anders dan de wanhoop en de droefheid te zullen zien van den eene, de schuldige hardheid, de wroeging van de anderen.

Maar het was leven, meestal, waarheid, echt lijden, echte smart. En men zegge niet dat dit aan de acteurs ligt, — een acteur kan een rol niet goed spelen als een schrijver haar niet eerst goed heeft geschreven. En de heer Heyermans schreef zeker heel mooie rollen. De acteurs van de Nederlandsche Tooneelvereniging mogen hem dankbaar zijn, hij heeft hen allen in de gelegenheid gesteld wat moois te zien te geven. Zijn meeste personen hebben een eigen duidelijke physionomie, al wordt niet ieders karakter fijn gedetailleerd.

En er is van die gelegenheid goed gebruik gemaakt. Uitmuntend was mevr. De Boer — Van Rijk als de oude Knier.

De *Nieuwe Rotterdammer*:

«Na met dit werk te hebben kennis gemaakt, kan men de bedenking moeilijk van zich zetten, dat de titel meer, iets anders belooft, dan de schrijver ons gaf. Want het is toch eigenlijk minder de zee die de hoofdrol in het stuk speelt, dan het kapitalisme, dat, vertegenwoordigd in den scheepsreder Clemens Bos, het proletariaat eener visscherbevolking aan zijn hebgierigheid ten offer brengt. De Zee doet ons denken aan iets machtigs, iets grootsch, iets majestueus — maar al zien wij in het 3e tafereel door den stormwind de tooneelschermen zwiepen, door de zielen der menschen voelen wij den machtigen adem der zee niet varen, noch hooren wij in hunne passies hare hooggaande golven bruisen.»

«Ik wil zeggen: de Zee is niet een zóó integreerend deel van Heyermans' stuk, als het door zijn titel gewekt dichterlijk verlangen gaarne gehoopt zal hebben.»

Ik kan voor 't overige niet meegaan met hen, die dit geven van kijkjes in levenstoestanden, met verwerping van de uit de ontwikkeling van karakters op een dramatisch conflict aangestuurde stijging, als een nieuwe formule in de tooneelschrijfkunst, bewonderend welkom heeten. Natuurlijk, de verwickeling mag niet den indruk maken van een meer of minder vernuftig bedenkselfje —, zij moet op ongezochte wijze groeien uit de tegenoverstelling der toestanden en karakters. Ik denk hier aan wat Gerard Bilders als zijn ideaal formuleerde van een schilderij: *eene mooie compositie, zonder gecomponeerd te zijn!*

«En als dan het beeld van wezenlooze smart op zóó sober-aangrijpende wijze geteekend wordt, als dit geschiedt door mevrouw de Boer-van Rijk,

dan . . . verbaast men er zich over, hoe een auteur als de heer Heyermans niet zóóveel artistieke zelfbeheersching heeft, om zijn drama te besluiten, op 't moment dat deze vrouw, door het noodlot met bewusteloosheid geslagen, als een levend-doodde, star voor zich uitzierende in het ledige van haar bestaan, geruischloos de deur uitschrijdt. Maar neen, de tendenz gaat boven de kunst en de heer Heyermans laat nog even de boekhouder Kaps opkomen, om voor het publiek een tegen het farizeïsme der christelijke liefdadigheid geformuleerde aanklacht te doen hooren.

De vertooning van het stuk, door de dames en heeren der Nederlandsche Tooneelvereniging, is uitmuntend».

De *Telegraaf* dingt nog al wat af op 't drama, maar zegt toch ook o.a.:

«Heyermans' vorige drama's hadden veel meer van die oogeblikken, die geweldige emoties gaven, maar «Op hoop van zegen» heeft toch ook veel goeds.»

Het *Nieuws*:

«In de tafereelen is veel schoons. De «Kleinmalerei» gaat echter te ver, zóó ver, dat ze in het derde bedrijf de belangstelling van het zeer talrijke en sympatiese publiek merkkelijk deed verflauwen. Het «te veel» schaadt. Het tooneel blijft zijne eischen houden. De voor «Onclé» gehouden Fransche tooneelbeoordeelaar Sarcey heeft toch gelijk gehad, als hij zeide van onnoodige beschrijvingen en verhalen: «mais ce n'est pas du théâtre» Overtuigend blijkt dit weder bij Heyermans' jongste werk. Het geduld en de aandacht worden op een harde proef gesteld. Die proef is des te harder, omdat alles te zeer in één droeven, somberen toon gehouden wordt. Zelfs geen flauwe tegenstelling van het krachtige, frissche en opwekkende der zee!

«Er was een merkwaardig verschijnsel bij de vertooning: «sterke woorden, een reël noemen van viesheid en vuilheid» deden niets geen effect meer. Enkelen lachten er om.»

Van af een zedekundig torentje bezag de heer B. Canter (van de «Telegraaf») Heyerman's jongste stuk.

Toen gaf hij o. a. dèze opmerking.

«Ik spreek hier natuurlijk niet over den kunstenaar Heyermans en zijn tooneelwerk beschouwd uit 't oogpunt van tooneel-techniek enz. Mijn bedoeling is, als belangstellende in 't lot van den visscher, te doen uitkomen, dat deze soort propaganda voor zijn zaak alleen verbittering, maar geen verbetering zal brengen. Een propaganda-stuk, dat dit laatste ten doel had, zou visscher en reeder tot elkaar moeten brengen, door de erkenning van beider goede en nuttige hoedanigheden — dit stuk verwijderd visscher en reeder van elkaar.

En daarom is «Op Hoop van Zegen» een slecht stuk, niet in de beteekenis van niet goed gemaakt in technischen of aesthetischen zin, maar slecht van strekking, ondermijnd en aanrandend de beste, edelste en schoonste gevoelens zonder daartegenover eenig ideaal te stellen.»

Johan de Meester over Koningsrecht na een opvoering te Rotterdam.

«In zijne keuze van onderwerp is de heer Willem Paap, de schrijver van het tooneelstuk in vijf bedrijven «Koningsrecht», allermint ongelukkig geweest. In de geschiedenis van een ander land zich verdiepende, kon hij hopen aan het historische geval van den Neumarker molenaar Joh. Arnold, dat Sengebusch, Dickel en een aantal anderen geleerde betoogen heeft doen schrijven, een pakkend gegeven te hebben, van algemeen menschelijk, dus in alle tijden hetzelfde blijvend belang.

De heer Paap had hierbij voor, dat hij, zelf jurist, advokaat, de kleinste bijzonderheden van het proces niet slechts doorzien, maar doorvoelen kon.

Jammer slechts, dat hij met dit voordeel bitter weinig gewonnen had. Dat zijne kennis van de juridische praktijk hem, integendeel, parten heeft gespeeld, en de advokaat, die zoo lustig vóór het papier zat te schimpen op de kille intellektverspilling in al dat doolhofachtige beschreven recht, zelf zijn intellekt verspilde en . . . vergat, dat de literator aan een taak had te werken, welke dezen tòch al te zwaar was.

Reeds in het eerste tafereel van het eerste bedrijf, deden de taal der dialogen en de uitbeelding van toestanden en verloop, twijfelen aan de bekwaamheid van den tooneelschrijver. Geen oogenblik leefde het wezenlijk, geen oogenblik ging het boven de te zwakke realiteitskracht van een draak.»

«Voor een ontvangst door den Koning als hier in dit stuk aan Arnold ten deel valt, zou menige kleine dorpsmolenaar tegenwoordig nog met plezier zijn hooi laten rooven. Het drama verandert daar van plaats en figuur, het wordt een tweede drama. De heer Paap, veel meer pamflettist dan tooneelschrijver, heeft hier ganschelijk niets van gevoeld. Hij heeft niet gevoeld, dat Arnold ons, toeschouwers, na de vriendelijke ontvangst door den Koning, den Koning! slechts matig belang meer inboezemde, en dat hij, Paap, toch eenmaal dit middel, van meelij-met-Arnold-wekken, gekozen had om onzen toorn gaande te maken tegen de rechtsregeling.»

«Groote goden! op het tooneel te laten zien, hoe een Reus als Frederik de Groote, in die Pruisische dagen, toen het te Berlijn nog zóóveel despotischer toegaan kón dan thans voor den toch ook nog heel wat mans blijken den keizer mogelijk is; hoe een Reus als Frederik de Groote er maar niet in kon slagen den starren wil, die «stille kracht», van de door hemzelf aangestelde rechters te breken: — wát een prachtig onderwerp voor een kunstenaar — niet voor een letterlievend, zijn vák minder beminrend advokaat-met-last-van-gal; maar voor een kunstenaar, wien het om menschen scheppen, om toestanden doen leven, om leven geven, te doen is.»

Rotterdamsche Correspondentie.

Men schrijft ons uit Rotterdam:

De meeste Duitsche kluchtchrijvers (fabrikanten) lijden aan eene besmettelijke ziekte: de verwarrings-typhus. Pserhover, Blumental en Kadelberg, Jacoby, en de onlangs gestorven Lauffs waren er sterk door aangetast.

Zijn niet bijna al hun kluchten op vergissingen gebazeerd? Zijn die geestig à la bonheur; maar niet al te oolijke verwarringen door den zelfden naam, dat is nu toch al te oud.

Zoo in de nieuwe klucht van Pserhover, de «Wittebroodsweken». P. gaat dan verder. Hij geeft maar even twee Wouters, twee Kirchners, twee getrouwde ooms. Geen wonder dat men ten slotte in de war raakte, voor en achter 't voetlicht.

Vermoeiend waren de verwikkelingen. En een blijspel moet toch waarschijnlijk het tegendeel van afmattend: vroolijk en gezellig onderhoudend zijn!

Voeg nog bij dit alles, dat de heer Pserhover ons trakteert op een nog geheel onbekende (?) geestigheid: een spraakgebrekkige op de planken, en men heeft een idee van al 't nieuwe orgineele van «Wittebroodsweken».

Een aardig tooneeltje gaf de dronkenschap van Ella, door mevrouw v. Eysden voortreffelijk gespeeld. Ook de heer Poolman was goed op dreef.

Overigens moet men het met de kunst op Nieuwjaarsdag zoo nauw niet nemen!

* *

De altijd vriendelijke «Bruiloft van Kloris en Roosje» met een tamme, niet veel zeggende Wensch van Rosier Faassen, ging na.

In den «Grooten Schouwburg» een klucht uit het Duitsch, in «Tivoli» een uit 't Fransch: Kafferking, van Bisson.

De Parijsche tentoonstelling en de daar vertoonde echte en nagmaakte Kafferstammen hadden Bisson geïnspireerd. Zijn klucht werd niet onverdienstelijk.

Daubichon, een Parijzenaar heeft indertijd bij een Kafferking de gastvrijheid genoten zooals de gewoonte van dat land die gaf: gastvrijheid in den ruimsten zin des woords: broederlijk samen deelen van huis, bed en vrouw.

Daubichon was voor deze hartelijke ontvangst zeer dankbaar en in die gemoedsstemming belooft hij den Kafferking hem aan de oevers der Seine eventueel desgelijk te onthalen, als hem in 't Kafferland gebeurd was.

Twintig jaar zijn na het Afrikaansche uitstapje verlopen. Daubichon is nu getrouwd met Angèle, een snoeperig modistetje uit de Passage, die heel wat 't hof was gemaakt.

Lamazou, een der afgewezen vroegere minnaars van Angèle treft 't achteraf. Hij hoort toch van de belofte, door Daubichon indertijd aan den Kafferking gedaan en nu is ook zijn plan gemaakt: hij zal zich voor den bewusten Zoeli-Smoeli uitgeven.

Geheel zwart, als negerking getatoueed, komt Lamazou, alias Zoeli-Smoeli, den heer Daubichon bezoeken. De beloofde gastvrijheid wordt opgeëischt, en ziedaar Daubichon in een weinig te benijden parket. Maar hij weet er wat op: om zijn Angèle uit de handen van Zoeli-Smoeli te redden, stelt hij hem zijn zuster als zijn vrouw voor.

De 44 jarige Brigette heeft daar weinig op tegen. Ze wordt zelfs smoorlijk verliefd op den gewaanden Kafferking, die echter van de leelijke, oude vrijster niets weten wil.

En als Brigette ten slotte ontwaart dat de geschminkte Zoeli-Smoeli een Europeaan is, valt ze in onmacht over haar ontgoochelde passie voor een uit 't zwarte werelddeel.

Angèle bleef behouden.

Allerkluchtigst was de moeite, die de 44 jarige oude vrijster zich getrooste om met de gebruiken en gewoonten van het Zoeloeland zich vertrouwd te maken.

Het spel van mevrouw de la Mar, als Brigette, verdient een extra vermelding. Maar ook allen voldeden zeer; niet 't minst mej. Staa als dienstmeisje Josephine.

* *

Als nastukje weer de «Bruiloft van Kloris en Roosje», met een wensch die wel mag heeten: «Hulde aan Transvaal» zoo was hij geheel aan 't Transvaalland gewijd.

De bekende coupletten werden door den heer Mulder en mevr. Erfmann heel aardig gezongen; aan de vertooning was veel zorg besteed. Jammer dat de koude zoovele trouwe schouwburgbezoekers had thuis gehouden.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

F. EBELING.

De Rotterdamsche Afdeeling van het Nederlandsch Tooneelverbond heeft een groot verlies geleden. Haar voorzitter, de Heer F. Ebeling, is op 12 dezer, na langdurig lijden, aan zijne echtgenoot, zijne betrekkingen en zijne vele vrienden ontvallen.

Onder die vrienden gunde hij ook gaarne eene plaats aan allen, die zich met ernst aan het Tooneel wijdden, en daar die genegenheid steeds op hoogen prijs werd gesteld, wordt vooral ook door dezen zijn heengaan ten diepste betreurd.

Terwijl elders, zoowel in de reeds verschenen dagbladen, als morgen bij zijne teraardebestelling, met den meesten lof is en zal worden uitgewijd over zijne verdiensten op handelsgebied, als lid van den Gemeenteraad, en ten opzichte van zooveel inrichtingen die ten doel hebben de belangen te bevorderen van alles wat goed en nuttig is, met name ook voor het opkomend geslacht (voor de weezen mocht hij in den waren zin des woords een vader genoemd worden), mag hier in ons Tijdschrift een woord van erkentelijkheid niet ontbreken voor hetgeen hij gedaan heeft ten behoeve der Tooneelspelkunst.

Wat dat geweest is, is moeilijk in weinig woorden te zeggen. Genoeg zij het er op te wijzen dat hij, begaafd met een kennersblik, steeds zorgvuldig waakte voor de belangen der kunst, — er altijd op uit was om bijeen te brengen en te houden wat bijeen behoorde, en dat hij door zijn machtigen invloed anderen wist op te wekken en aan te moedigen om zijn voorbeeld te volgen.

Welwillend in zijn oordeel, kon hij op zijn beurt ook streng zijn waar hij meende dat dit noodig was. Viel er af te keuren, dan hield hij zijne meening nimmer terug, en omdat men wist hoe rechtvaardig hij was, en hoe bij hem alleen het belang der zaak op den voorgrond stond, en hoe de zaken bij hem steeds boven de personen gingen, lieten de tooneelgezelschappen, ook al waren deze volkomen onafhankelijk van hem, zich gaarne door hem leiden.

Eenige jaren geleden ging de mare dat hij als voorzitter zou aftreden. Onmiddellijk volgde een perkamenten verzoekschrift van allen, die zich meer bijzonder met de kunst bezig houden, om te trachten hem van dat voornemen terug te brengen. Na eenig aarzelen gaf hij ten slotte toch gehoor aan den algemeenen aandrang, en bleef. Maar nauwelijks was dit vernomen of ieder gevoelde behoefte om zijne erkentelijkheid te betuigen, en in bijna geen tijd verrees, zonder dat iemand daartoe behoefde aangezocht te worden, als uit den grond een prachtig bronzen gedenkteeken, waaraan ieder wilde bijdragen en dat hem mocht aangeboden worden onder een toevloed van belangstellenden zooals bij zulke gelegenheden zelden zal worden aangetroffen.

En sedert bleef hij de ziel, de lust en het leven van onze Afdeeling, zelfs zóózeer dat het nog tot de afleidingen van zijn treurig ziekbed behoorde om nieuwe leden aan te winnen. Een groot aantal heeft hem nog door toetreding verblijd.

Ik laat het hier bij. Er viel anders nog veel over hem te zeggen, doch ik vrees dat een langer stuk bezwaarlijk plaatsing in dit nummer zou vinden. In ieder geval is het medegedeelde genoeg om hem die hem niet gekend hebben, deelgenooten van ons verlies en onze droefheid te maken, terwijl zij, die het voorrecht hebben hem wel te kennen, het ontbrekende wel uit eigen ervaring zullen weten aan te vullen.

Rotterdam 14 Januari 1901.

J. J.

Wij, die niet 't voorrecht hadden den heer Ebeling persoonlijk te kennen, kunnen bij deze regelen ter gedachtenis niet van eigen herinnering getuigen.

Maar hoe zeer 't heengaan van dezen man wordt betreurd, 't moge ook blijken uit de vele woorden van eerbiedige gedenking, die men ons van zoo verschillende zijden inzendt. Al die woorden zeggen 't: Ebeling is een warm vriend voor het tooneel geweest, met woorden en met daden.

Voor het «Tooneelverbond» was hij een afdeulings-voorzitter, die moeilijk te vervangen zal zijn.

Zij, die te Rotterdam wel eens als afgevaardigden een vergadering hebben bijgewoond, zullen zich herinneren hoe schitterend zij daar werden ontvangen.

En uit al die goede zorgen herkende men Ebeling.

Mannen als hij zijn tè zeldzaam, dan dat hun heengaan niet in wijden kring en diep zou worden gevoeld.

INHOUD: † F. Ebeling. — Op hoop van Zegen. — Op 't nippertje!; 't Huis van den majoor. — Mevr. Ellenberger. — De gezondheid in de schouwburgen. Michael Kramer. — Soirée leerlingen der Tooneelschool. — Esmoreit-voorstellingen. — Pers: (Op hoop van Zegen). — Ingezonden. — Advertentiën.

Op hoop van Zegen.

door Herman Heyermans Jr.

Van den schrijver van «Ghetto» en «Het Zevende Gebod» was te verwachten, dat hij ook in zijn nieuwste werk veel aan zijn acteurs zou overlaten.

Dat hij hen ongeveer alles overliet, 't duidt op het minderwaardige van dit stuk in 't algemeen.

Och, — wat is «O. h. v. Z.» zonder de vertooning! Een «spel der zee», heet 't: onbegrijpelijk-poëtische titel voor een reeks heel, héél knap gearrangeerde tableaux-vivants uit 't visschersleven. Evenwel, zoo moet ik u vragen: zouden we iets-de-moeite-waard verloren hebben (van 't zéér goed spelen nu niet gesproken) als die treffende tableaux-vivants u zwijgend waren vertoond?

Zeker: 't gesprokene krijgen we nu extra. 't Is hier en daar wat erg vies, wat uitgekozen vuns. En als we nu de keus hebben tusschen: woorden er bij, of stommetje onder de deken, — dan nemen we natuurlijk 't eerste. Maar laten we dan toch vooral goed onderscheiden, dat de arrangeur der tableaux een heel knappe reeks dingen heeft gedaan, — zoo héél goed vertoond dat de uitvinder zelf van zijn vondsten nog versted moet hebben gestaan. Maar dat de schrijver om zoo te zeggen geen part of deel heeft aan 't succes.

't Is zeker voor u een heel gelukkige dag, als ge, van de Zondag-ochtend-wandeling thuis komende, uw kinderen een verhaal vertellen kunt als dit: visschersvrouw Kniertje heeft een man en twee zoons ergens in de golven. Maar de armoede is zóó pijnlijk in haar huis, dat ze later gaarne haar twee overblijvende zoons aanzet, om naar zee te gaan. En dan achteraf wordt Kniertje wél zwaar gestraft, als ook die twee in een razenden hondschen nacht in de donkere golven omkomen.

Dit verhaal, als gij 't u kinderen zult willen doen, zal niet nalaten hun een zeer treurigen indruk te geven. En uw vrouw en uw moeder, die mede in de kamer waren en allenskeus mee luisterden, zullen, als ge maar treffend vertelt, gelijk de kinderen tot tranen bewogen zijn.

Hoe schooner gij dit verhaal doet, hoe schooner zelf-bewogen, des te schooner zal de uitwerking op uw luisterenden zijn. En gij zult een artiest zijn onder 't spreken en later, als ge 't zoo opschrijven zult: een artiest met 't woord. Of gij dit verhaal nu giet in den novellen- of den dramavorm, — gij kunt er mee een artiest zijn.

Maar als ge nu die gansche treurige geschiedenis in voortreffelijke levende beeldengroepen gaat arrangeeren, zónder dat gij er bij vertelt, — dan zullen de door u daarbij genoodigden uw vondst kunnen bewonderen, en mogen zeggen: «wat een treffende trouvaille had u op die Zondagmorgenwandeling», — maar van uw eigen smart over zulke verdrietelijkheden zullen ze uit de voortreffelijke levende tableaux niet merken.

Komt nu een schrijver als Heyermans zeggen: ik laat geen stommetje spelen, maar ik laat die acteurs nu nog spreken ook, — en laat hij hen nu spreken, zooals hij dat in 't leven heeft gehoord, desnoods letterlijk opbewaard heeft in een fonograaf, dan krijgen we wel tref-

fende en sprekende tableaux-vivants, — maar dan is de heer Heyermans nog volstrekt geen kunstenaar, minder dan de papa, die 't geval treffend zelf, d ò ò r h e m g e g a a n, wist te vertellen.

Om een er vlak naast loopend evenwijdig geval te nemen: als de heer Heyermans een stervenden hond ziet liggen op 't strand; als hij dien hond bioscopeert en in een fonograaf 't stervend geluid opvangt, — en hij vertoont ons later de bioscoop en laat door zijn kamerdienaar de fonograaf er bij afspelen, — dan zal niemand toch zeggen: wat een kunstenaar die meneer Heyermans!

Dan kunnen we zeggen: een gevoelig mensch, om dit nu juist zoo te kiezen en niet ons een paartje te laten zien, dansend op de maat van een jankenden viool.

Maar een kunstenaar wordt de heer Heyermans door het fotografeeren en geluid-opsparen nooit.

Geef ontzetting, eerbied, angst (wat ook) voor 't verhaal in 't verhaal.

Want 't verhaal zonder meer is fonografen-werk.

Een ander geval is, hoe knap dat bioscopeeren en fonografeeren van den hr. Heyermans wel is, — die woorden nu in hun letterlijke betekenis van leven- en geluid-beschrijven.

Een realiteit is gekomen in dit stuk, die ons er toe brengt te varieeren op «plus royaliste que le roi» —: «plus réel que la réalité», ter kenschetsing van dit werk.

Evenwel . . . we wenschen iets meer dan bevroren gecondenseerde-realiteit.

We wenschen over die realiteit heengesprekend de smart of de straks weer meelevende vreugd van een auteur.

En zie. Ook dit is een ander geval. Hoe de auteur over veel heuveltjes van scène-moeilijkheden is heengestapt, — hoe hij de tot op 't been uitgekleepte werkelijkheid over vele technische moeilijkheden heeft gedreven, — tot ze eenvoudig vlak-uitgelegd aan onze voeten liggen kwam.

En ook dit, dat hier ten slotte genoemd mag worden.

De heer Heyermans is beroemd om zijn «Falklandjes». En dat is te begrijpen.

De charme van die Falklandjes . . .

Hun schrijver ziet niet alleen in een b. v. treurige gebeurtenis een treurig geval. Hij is artiest en buitengewoon sensitivist, en voelt in-eens, in dat geval, waar de droefste plekken zijn te vinden.

En nu laat hij zijn gedachten om die gevoeligste deelen spelen, en met een bekoorlijk, en verbazend handig-indeeld air vertelt hij er ons dan later van.

Twee perioden zijn er dus in deze manier van werken van den heer Heyermans. De gevoelige, zuiver artistieke: gedurende welke het gevoel ziet en kiest. En de uiterst-fijn verstandelijke die met 't uitgekozen gevoel spelen en flaneeren gaat.

Er zou geen reden zijn dat hier te vertellen, als ook niet in «Op hoop van zegen» aanduidingen op dergelijke oogenblikken te vinden waren. Aanduidingen. Daar bleef 't bij.

De auteur wilde hier realiteit . . .

't Verhaal van de 2800 schelvischoogen die den heel-alleen maar keelen-uitsnijgenden vischer-moordenaar, vischenvanger op de groote zee, telkens twee oogen naast elkaar bij elk te keelen visch, aankijken; — 't verhaal van 't lijk aan boord: languit pal op een plank, een stukje zeil-

doek er over heen gebonden; dan drie maal met het lijk den grooten mast om en met een «Een, twee, drie in Godsnaam», floep in de zee — met de slot-overdenking van de verhaalster: ja, de visch wordt duur betaald; — Kniertjes's laatste woorden, als ze daar, onbewegelijk sneeuwbleek, in den witten dood verstarde, nu ze alles verloren heeft, zegt: «De heeren moeten nu maar zelf weten, wat ze met me doen», — die verhalen deden wel heel even tot de waardevolle Falklandjes opgaan, — maar dan keerde de schrijver weer gauw tot de neutrale realiteit.

De vertooning door de *Nederl. Tooneelvereniging* was heel, heel goed.

Wat is dat toch een beste troep. Wat uitmuntende spelers zijn daar bij.

Zoo'n mevr. De Boer, ook zoo'n . . . enfin, ik zou ze wel allen moeten noemen. Wat 'n gaven in die menschen!

Wanneer komen ze nu met Emants' «Nieuwe Leus»?

Op 't nippertje! — 't Huis van den Majoor.

We gevoelen weinig lust om na de vertooning (dank zij 't opgekochte handschrift) van *Op 't nippertje!* — geesteswerk van Georges Berr en Paul Gavault — meer van dit werkje te zeggen, dan dat Kreeft er zoo alleraardigstbest in opgespeeld heeft.

Die allergekste figuur van den politie-agent, ze bracht er even een dolle beweging in.

Die droog-komieke Kreeft: «A propos van brieven gesproken — Hélène komt.» En later, als Hélène gekomen is: «Ons leven stond stil, — nou loopt 't weer.»

Die dolle Kreeft!

't Stuk heeft rijklijk «ce qui gratte au bon endroit», en daar is 't wel aardig. Maar daar alléén.

Du vom lieben Herr Gottes Himmel heruntergefallen Pyramidenbauer! De «koninklijke» die zóó'n handschrift koopt!

Nóg een première gaf dat gezelschap jl. Vrijdag in den Haag. *Het huis van den Majoor.*

Men meldt ons, dat het stuk één aardig tooneeltje heeft in 't derde bedrijf: een samenspraakje op een schoorsteenmantel; en één aardigen, dubbelzinnigen, mop in 't vierde.

De vertooning was goed. Tourniaire en Wensma hadden succes rollen; juffrouw Braakensiek een grooter rol dan gewoonlijk, die zij zeer verdienstelijk vervulde.

Tot onzen spijt moet ons verslag over Dekking's «Grootte Dagen» — dat geestig succes — wegens plaatsgebrek voor 't volgend nummer blijven liggen.

Hier nog dit: we waren zéér ingenomen met dit stuk, dat den 30en Januari hier zal gaan.

En in 't 2e bedrijf komt voor een scène: de zelfgenoegzame alleenspraak van den «held», — een scène waardoor Dekking's naam direct naast dien van Molière komt te staan.

Veel bloemgeschenken en kransen werden mevr. Ellenberger bij haar jubilé, de vorige week in Amsterdam gevierd, vereerd. Er waren er van de afdeeling Amsterdam van het «Tooneelverbond», van de «Nederl. Tooneelvereniging», van directie en artiesten van den «Frascati-Schouwburg», van het gezelschap-Barendse, Verhagen en Potharst, van Stoel en Spree, van mevr. Albregt, van mevr. Mann, enz., enz., enz.

Het gezelschap-Van Lier schonk de jubilaresse kransen, bloemen en een zilveren theeservies met tafel.

Gezondheidsmaatregelen in Schouw- burgen.

Uit Parijs schrijft men aan de «Frankf. Zeitung»:

Dr. Hanriot, lid van de Academie van Geneeskunde en van het Gezondheidstoezicht heeft een onderzoek ingesteld naar 't voorkomen van mikroben in schouwburgzalen.

Wat is hier de luchtversching zeer slecht, zegt hij; en een ventilator baat hier weinig, omdat die alleen het stof in beweging brengt, 't niët wegvoert. Dan houdt Hanriot zich aan het Italiaansche spreekwoord, dat overal, waar de zon wordt buitengesloten, de geneesheer binnenkomt. De zon toch is een der beste luchtreinigers, en in welke schouwburgzaal dringt de zon?

De schouwburgzalen, redeneert hij verder, zijn er op ingericht om als stofverzamelaars dienst te doen. Haar stoelen en de loge-randen van pluche, zijn stofkolonies en door zijn klappen en voettrappelen jaagt 't bijval-betruigend publiek zich de massas bacillen in de longen.

Hanriot vindt maar weinig steun bij zijn onderzoek. De politie helpt hem slechts aarzelend. En de theaterdirecteuren verzetten zich vierkant als hij hen komt spreken over verbeteringen. Ze weigeren hem zelfs dikwijls een onderzoek in te stellen.

En men kan zich dat verklaren. Hun lokalen te laten brandmerken als kweekplaatsen van ziekten, — dat kunnen ze nog altijd doen.

Toch: Hanriot geeft 't niet op. Uit al de Parijsche schouwburgen neemt hij, na de voorstellingen, groote hoeveelheden lucht mee. En in zijn laboratorium onderzoekt hij die dan later. Betere ventilatie, toelaten van 't zonlicht, vervanging van pluche door leder, waterdichte vloeren, die behoorlijk gereinigd kunnen worden — deze zijn de dingen die moeten gedaan worden zoo waarschuwt hij.

Michael Kramer.

Bij de eerste vertooring in het Deutsche Theater heeft het nieuwe stuk van Gerhard Hauptmann Michael Kramer, Künstlerdrama in vier Akten, een half ehec geleden. Dit ehec had den gematigden vorm, welken een dichter als Hauptmann verwachten kan van een goeddeels literair-gevormd première-publiek, dat in den loop van den avond niet al te zeer wordt getart.

Het eerste bedrijf speelt in de eenvoudige woning van den schilder en graveur Michael Kramer. Hij is niet in de kamer (bezig in zijn atelier). Vrouw en dochter redetwisten over hem. Naar de meening van zijn vrouw is hij te streng tegen zijn zoon Arnold. De dochter verdedigt haar vader en geeft af op haar verboemelden broer om zijn gebrek aan zedelijken ernst en aan artistieke aandrift. De dochter is een oprecht, door plichtsgevoel en kunstfierheid gedragen mensch — ze is al niet zoo heel jong meer. Zij lijkt op den vader, een ruig, van het hoogste kunstidealisme doortrokken karakter, een en al waarheid en oprechtheid. De huisbakken moeder omkakelt den zoon als een bezorgde kip het verongelukte jong. Verongelukt is hij, lichamenlijk en geestelijk. Hooggeschouderd, ziekelijk en bijziende, heeft hij den spotnaam «de Maraboe» gekregen. Hij is ongelukkig over zijn toestand, met zichzelf en met zijn omgeving in onmin

geraakt. Hij is kwaadaardig, leugenachtig, blufferig, ijdel en laf. Liederlijk is hij geworden, sinds hij verliefd is geraakt op het jonge gladde gezicht van een dochter uit een kroeg, die als buffetjuffrouw bij haar vader dienst doet. Hier brengt Arnold de avonden door; het drieste meisje houdt hem met koketterie aan, de vaste gasten spotten met hem. Zijn bloed is aan 't gisten geraakt onder die vruchteloze liefde en bij al de onmachtige woede; nijldige karikaturen in zijn schetsboek van de gasten uit de herberg zijn zijne eenige wraak.

Want bij alle lichamelijke en geestelijke gebreken heeft de scheefgegroeide bengel een groot talent, iets van die genialiteit, die vader Kramer, bij alle gewetensvolle plichtsbetrachting in den dienst der zoo beminde kunst, minder en minder aan den dag legt, en die ook aan Arnolds kloeke zuster Michaline, in weerwil van haar geestdrift voor kunst, ontbreekt.

Het tweede bedrijf speelt in het atelier van den ouden meester. Kramer Sr. ontlast zijn gemoed over Kramer Jr. aan een vroegeren leerling, Lachmann, die de smart en den toorn van den oude wel begrijpt. Dan volgt er een aangrijpend tooneel tusschen vader en zoon. Deze weet niet, dat gene op de hoogte is van zijn nachtelijk doen; en, nadat zijn vader hem heeft voorgesteld heelemaal als vriend met hem om te gaan, onder de enkele voorwaarde dat hij de waarheid aan zijn besten vriend en raadgever zegge, liegt hij er kalm verder op los, wat den vader tot vertwijfeling brengt, tot zulk een woede, dat hij verklaart met hem te breken, daar zulk een leugenaar zijn zoon niet wezen kan.

In het derde bedrijf zijn we in de herberg, waar de Maraboe te vergeefs om de liefde werft van de domme deerne uit het buffet. Een toeval brengt er dien avond Michaline Kramer en Arnolds vroegeren vriend Lachmann, die bedroefd samen praten over den ouden tijd. In de aangrenzende kamer wordt Arnold tot gekwordens getergd door de andere gasten, die hem plagen met al de grappen, welke zij zich tegenover de buffetmeid kunnen veroorloven. Onder de gasten is ook de eigenlijke minnaar van de maid, die van zijn recht om haar een kus te geven in aller tegenwoordigheid gebruik maakt. Op dat oogenblik haalt de ijverzuchtige bultenaar een revolver te voorschijn en beproeft op de groep te schieten; — men ontrukkt hem het wapen en wil hem te lijf. Zijn groote woede wijkt snel voor even grooten angst, hij vlucht weg en achter hem rumoeren zijn vervolgers. De wilde jacht der halfdronkenen dringt uit het open zijvertrek de straat op, de ontzette Michaline voorbij, die plotseling in den vluchteling haar broeder herkent.

Het vierde bedrijf speelt weder in het atelier van den ouden Kramer, waar men het lijk heeft binnengebracht van zijn uit de rivier opgehaalden zoon. Want na de woeste scene in de herberg is Arnold naar het water gelopen en heeft zich verdrongen. Misschien uit schaamte, misschien uit lafheid tegenover de gerechtelijke gevolgen van zijn dreigen met een revolver, misschien meer nog uit weezin tegen zichzelf en tegen het leven. En dit gansche vierde bedrijf is een monoloog van den ouden Michael Kramer bij de open lijkst van zijn zoon, slechts nu en dan door een opmerking van Michaline of Lachmann afgebroken. Een alleenspraak vol wijsgeerige beschouwingen over kunst en leven en dood en liefde. Een menigte fijnzinnige opmerkingen, die de toeschouwer echter veel liever thuis alleen voor zichzelf zou lezen, dan ze hier te hooren, waar te midden van de poppenkraam van het tooneel de jammerende en filozofeerende heer bij

het lijk van Maraboe vrij vervelend wordt en alle stemming wegneemt. De innerlijke kwaliteiten van de schepping gaan verloren bij de uiterlijkheid van het tooneel.

(N. R. Ct.)

Donderdagavond, 24 Januari, hier in den foyer van het «Gebouw voor K. en W.», voorstelling door de leerlingen der Tooneelschool.

Wij vernemen dat de «Rotterdamsche Onderwijzers-Tooneelvereniging» van plan is de «Esmoreit» en de «Wiskunstenaars» op de volgende data in de volgende plaatsen te spelen:

26 Jan. *Nijmegen*; 2 Febr. *Wageningen*; 14 Febr. *Den Haag*; 16 Febr. *Amsterdam*; 23 Febr. *Haarlem*. En nóg volgen er meer.

DE PERS.

Op hoop van zegen.

Het *Vaderland*:

«Als een benauwing, zoo was het meermalen. Een toegeschroefd worden van de keel. Het wicht van een obsessie. Het bijna geheel verloren gaan van het besef in den schouwburg te zijn. Het meeleven met de menschen daar aan de andere zij van het voetlicht, ze herkende als honderden malen gezien op duin en strand.

En dan op eens wakker gerukt in de werkelijkheid door het vallen van het scherm of door een tooneelmatigheid die dan dubbel stoorde.

Door alles heen een gevoel van bewondering. Voor hem die 't schiep wat we daar voor ons zagen, voor Heyermans. Voor den kunstenaar met zeldzame gaven, die de macht heeft het leven, het staag wisselende, vast te houden in zijn ziel en het ons weer te doen zien in zijn volle realiteit.

«Spel van de zee» is de ondertitel van dit stuk. Ik zou wel willen dat de schrijver zich dáaraan gehouden had. Dat de Zee de eenige beheerscheres gebleven was van de handeling. Dat we enkel gevoeld hadden wat we zoo sterk voelden in dat derde bedrijf: de machteloosheid van de kleine menschen tegenover die almachtige redelooze wilde zee.»

Maar, zegt dan later de heer Van Nouhuys, «maar de schrijver achtte dit niet voldoende, want hij is behalve kunstenaar, een man met sociaal-democratische denkbeelden, en die doen hem strijden voor al wat arm is en lijden moet in onderworpenheid. Strijden op zijn manier. We kennen die manier: ze is niet nieuw. Ze geeft de rijken, de patroons, de meerderen altijd en op alle punten ongelijk tegenover de armen en ondergeschikten. En dat is de reden waarom ook in dit drama de Zee het niet alleen af kan. Ze moet geholpen worden in haar toeleg om een visschersschuit met man en muis te doen vergaan. En haar hulp wordt... de eigenaar van het schip, de reeder Bos.»

Toch: het tendentieuze wordt hier minder hinderlijk genoemd dan in «Ghetto» en «Het Zevende Gebod»; — de vertooring «uitnemend».

Het *Dagblad*:

«Het stuk is in alle details uitstekend geschreven en alleen het 3e bedrijf is door al die verhalen van ongelukken wat langdradig. Al die visschers en visschersvrouwen praten, zooals men het dagelijks hooren kan».

De *Nieuwe Courant*:

«Het Haagsche publiek, dat toch wezenlijk toont belang te stellen in dramatische kunst, krijgt dikwijls — veel te dikwijls — laat de nieuwe stukken te zien. Wij hebben hier lang moeten wachten op *Schipbreuk*. We hebben zelfs even moeten vreezen, dat we een eerste voorstelling van een zoo belangwekkend drama zouden krijgen op Nieuwjaarsavond met *De Bruiloft van Kloris en Roosje* tot besluit, wat gelukkig niet is gebeurd. En nu komt de Amsterdamsche Tooneelvereniging weer laat met Heyermans' *Spel der zee*, genaamd *Op Hoop van Zegen*. Toch weet de Tooneelvereniging wel bij prettige ondervinding, hoezeer ons publiek is verzet op een stuk van Heyermans. Verleden Zondagmorgen gingen er al velen op ter plaatsbespreking en de volgende dagen zijn er nog veel meer gevolgd. Maar een vreemd gezelschap kan hier maar niet spelen, wanneer het wil. Er zijn geen komedies in onze groote stad. Er is maar één, tot nog toe, maar één enkele zaal, die wezenlijk geschikt mag heeten, om er een goed stuk op te voeren. Dat die slechts enkele keeren op een ganschen winter vrij is voor vreemde gezelschappen, weten we. En daarom zal het Haagsche publiek veel later — zoo al ooit — kennis kunnen maken met sommige belangrijke dramatische werken, die een ander publiek, vaak in minder uitgebreide plaatsen, heeft genoten, bij of kort na de eerste opvoering.»

«Geeft Heyermans een nieuwe dramaturgische formule! Het laat den toeschouwer volkomen koud. Maar leven geeft hij, een avond lang *leven*.»

«Maar hinderen doet ons, meer dan het gerekte van sommige tooneelen, tergend hinderen doet ons het geforceerde in dit stuk, dat een strekkingswerk is in de ergste mate.»

In de *Haagsche Courant* schreven we een gedeelte van het verslag, dat men op de tweede pagina van dit «Tooneel» leest.

De *Avondpost*:

«Wat het detailwerk betreft: men neemt alles voor lief voor zülke juweeltjes van schilderijen «en action»; voor zülke stukjes van Elchanon Verveer, waarin een lach blinkt, een traan parelt.»

En overal vinden we de spelers hoogelijk geroemd.

INGEZONDEN.

Op hoop van zegen.

Ach! 't lot is hard dier arme visschervrouwen,
Die meer dan goed en goud staag wind en zee
[betrouwen.

Deze woorden van onzen De Génestet zijn mij niet meer uit de gedachten sedert ik Heijermans' *Op hoop van zegen* gezien heb.

De schrijver van «Ghetto», «Het Zevende Gebod» en dit «Spel der Zee» brengt ons tot nadenken. Er zijn zoo honderd dingen en toestanden, die wij, ja, wel *weten*, maar die wij in ons égoïsme en onze kleingeestigheid aannemen als feiten, waaraan nu eenmaal niets te veranderen valt. Wij geven ons de moeite niet ons in die toestanden in te denken. Dáár komt Heijermans ons uit onze rustige rust plotseling wakker schudden: hij betoogt niet, hij houdt geene lezing, hij slaat eenvoudig eene bladzijde van het groote

Levensboek op en plaatst ons voor een stuk menschenleven. En het is ons alsof een nieuwe gedachtenwereld zich voor ons ontsluit!

Berichten in de nieuwsbladen, waaraan wij vroeger ter nauwernood aandacht zouden hebben geschonken, krijgen thans een ongekend gewicht. Nu eerst begrijpen wij er de volle portée van. En ziedaar de opvoedende en ontwikkelende kracht van het tooneel. Er zijn tal van boeken over het zeemans en visschersleven geschreven; de meesten onzer hebben die niet gelezen, maar nu zien wij de visschers en vóoral hunne vrouwen voor ons, wij hooren hare klachten, zien haar lijden en deze tooneelen laten ons niet meer los.

Als Jo aan het slot van het derde bedrijf half krankzinnig van angst door het loeien van den orkaan en de verhalen der visschervrouwen, niet naar bed wil, maar bij het rosse vuur blijft opzitten en Kniertje haar bijbeltje voor den dag haalt en voor de in nood verkeerenden bidt kwamen mij onwillekeurig de volgende woorden in de gedachten:

«Spijt het ver verlopen uur,
Waakt in den haard nog steeds de rosse vlam
van 't vuur.
Nog ééne waakt: een vrouw alleen — met
duizend zorgen,
. . . . Ook waakt ze als een die morgen
Een weduw wezen kan, en bij de legersteé
Der kinderen knielt ze en bidt. . . .
Daar buiten huilt de zee.

Ach! 't lot dier arme vrouwen,
Die meer dan goed en goud staag wind en
zee betrouwen!
Niet waar? 't Is hard, 't is wreed, ook voor
't gestaald gemoed.

— — — — —
En dat men nooit recht weet, helaas, noch
wáár zij zwerven,
Noch wat zij doen: niet of ze zingen, dan wel
sterven.

De heer Heijermans heeft den visschers een onschatbaren dienst bewezen, omdat hij aller oog op hun bedrijf, hunne nooden en gevaren richt. *Cobus* en *Daantje* doen ons beter het nut beseffen der Prins Hendrikstichting, voor oude en gebrekkige zeelui.

Het verhaal van *Joost* betreffende het gebroken been, waarmede de schipper geen raad wist, doen ons eerst recht de waarde en onmisbaarheid beseffen van het Hospitaalschip. De klucht van Geert moge een bijdrage zijn, om de gewoonten en gebruiken der Marine eens te herzien; en een aanleiding voor de reeders om voortaan niet alleen het schip te assureeren, maar ook hun volk tegen ongelukken te verzekeren. Den assuradeuren zij het een spoorslag in hun eigen welbegrepen belang om de schepen ook op de helling te keuren, en ze aan de strengste contróle te onderwerpen, anders zou men haast geneigd zijn te wenschen, dat er geen zee-assurantie bestond. De heer Heijermans heeft reeds zijn eigen publiek, dat hem trouw blijft; omdat hij dat publiek heeft leeren denken.

Werken, denken en leeren is leven:
Wie hier niet denkt, is zijn plekje op aard,
Wie daar niet denkt is het leven niet waard,
En om te leeren is 't leven gegeven!
Leeren en leeren is de eeuwige taak,
Die noch de knaap, noch de grijsaard verzaak.

Moge de Tooneelbond en zijn orgaan er meer

en meer naar streven, het publiek in dit opzicht te hervormen en te ontwikkelen.

A. J. J. E.

Amsterdam, December 1900.

NB. Als curiositeit, en als een bewijs hoe weinig enkelen uit het publiek zich met den inhoud van een stuk vereenzelvigen, en woorden en handelingen geheel uit hun verband rukken, diene de volgende ontboezeming van Giovanni in het Handelsblad.

(van mevrouw de Boer sprekende): haar opkomst, uiterlijk en spel in het laatste bedrijf waren wonderlijk mooi: dat wasbleeke gezicht, dat achterovervallen op den stoel, dat weglopen met het eten was diep ontroerend. Ik had de juffrouw vóór mij, die zoo intens dom was te lachen om de beweging waarmee de boekhouder van wien de heer Swab zulk een mooi type gemaakt had, haar handen om de schalen plooiden, wel kunnen slaan.

E.

Verbetering. In ons verslag over de vertooning van «Johannisvuur» door Rotterdamsch «Tivoli» sloop een «laps».

De aandachtige lezer zal reeds de verbetering hebben gemaakt, die we nu hier geven: in reg. 15, 3e kolom v. b. moest worden gelezen: «Zie dat verloop van den Johannisavond».

En 12 regels lager leze men: Johannis-avond en -nacht.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boek-
en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel
Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele mededeelingen. — Grootte Dagen, door Henri Dekking. — Voorstelling door de Tooneelschool-leerlingen. — Baddoctoren. — Rotterdamsche correspondentie. — J. Ph. Kelly. — Châteaux historiques, van Bisson. — Buitenlandsch: („Nora erschieszt sich” en „Yvette Guilbert”). — Portrettengalerij. — Feuilleton: Een Kerstavond bij Ibsen. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

Leescomité.

Het blijspel *Filantropie* is naar den schrijver teruggezonden met een gemotiveerde beoordeeling en het advies om voortaan liever novellen te schrijven.

MARCELLUS EMANTS.
Dr. M. B. MENDES DA COSTA.

Grootte Dagen

door Henri Dekking.

Dekking had 't type-Garstman, den protzigen aannemer. Dien zou hij in z'n lijden en verblijden geven. Eerst ging alles best: de speech werd gemaakt en klaar gekregen. Hij leerde hem. Hij kwam d'r in. Hij zat d'r in. De vrienden vinden 'm prachtig. Ook meneer Van Woelderens Beduin uit Den Haag.

Alles gaat prachtig. Hij hoort dat de burgemeester onaangenaamheden bij de feestregeling heeft gehad. Dat verheugt Garstman. De oranje-sjerp om z'n aannemers-leden verhoogt nog aan 't eind van bedrijf een de feestvreugde.

Maar dan komt Garstman's lijden. Ruzie met z'n vrienden; ruzie met den burgemeester. O, wat zien we hem klein-machteloos — hij, de rijke, geld-machtige aannemer bij burgemeesters tergerij. Dan een zelfgenoegzame speech, die 'm weer in z'n humeur brengt; — maar in 't laatste bedrijf: de tragische Garstman. Hij, de man van zoo vele en zoo ontzettende voorbereidingen, legt daar z'n feestjas en z'n sjerpie af, trekt z'n huisjasje aan, ziet er af van zijn speech en de weken verbeide feestelijkheid — moet er van af zien want zijn dochter is er van dóór.

Zóó had 't kunnen zijn: Garstman, de tragische, in dat begin van 't sluitbedrijf. En werkelijk, dat uittrekken van 't jasje, 't geeft een zweempje van gevoeligheid.

De tooneelspeler, die hier zou laten lachen en zin tot huilen zou geven, tegelijkertijd, — zou subliem zijn.

Maar — Dekking had 't hem een beetje meer moeten in-geven.

Om 't type-Garstman was 't Dekking te doen. Hij kende hem, begreep hem wel door en door. Eenige bekrompen neven-figuren zouden hem slechts kunnen illustreeren; 'n intrigetje moest er nu eenmaal in. We krijgen 't met 't scherm-ophalen en -dalen cadeau.

En ook, 't zou dáár weer goed voor zijn: 't zou Garstman in wanhoop geven.

Jammer nu, dat dóór 't dunne der intrige, een zoo belangrijk tooneel leed.

Intusschen — 't type-Garstman is geteekend, en dat op 'n vrij-spontane, weinig klaar-gemaakte, maar dikwijls te langwijlige manier.

We hoorden dikwijls den vlotten monologenschrijver. En de journalist?

Daar vertelde hij ons, van wat hij wist over zoo'n reiziger in feestartikelen. Daar hoorden we van zijn aantekeningen over een plechtigen veldwachter-brigadier; daar kwam een oogenblik een collega-verslaggever aan Garstman een gelegenheidsspeech afvragen; — daar maakte hij ons deelgenoot van die eens vernomen en goed onthouden grafrede van een president eener oudstrijders-vereening.

De journalist aan 't werken met documenten... Vermoeden we goed?

Maar nu 't verhaal.

't Scherm gaat op en in een kamer met giganten-portretten stapt een rasbloed handelsreiziger in feestartikelen binnen.

Hij had in Den Haag lont geroken: er zou een gedenksteen voor Jan Adolf Beerens JAzoon in Scheldedam worden onthuld; de Koningin zou er zijn. En hij op reis met zijn insignes, cocardes, eewapenen, zangnummers, stalen voor een baldakijn, tapijten, loopers, uniformen, liverei, équipementen, programma-voorbeelden en feestreden-clichés.

Hij komt aan een goed kantoor, — hier in Garstman's huis. 't Feest was er wel niet voor Garstman, maar 't was er toch dóór hem. Hij zag wel graag dat officieele menschen, als die mijnheer uit den Haag, 't eerst bij hém kwamen en niet bij den burgemeester. Hij was wel aannemer, en diè was de burgemeester, maar door zijn geld kon de steen worden onthuld. Trouwens — hij had 't graag voor de kunst en zijn naam over.

En nu had hij ook een speech voor de gelegenheid klaar, een speech tot de Koningin. Die zei hij elken avond bij 't naar bed-gaan nog eens op, maar nu zat hij er ook in.

Of hij 'm niet eens op wil zeggen. O, nee. Hij is nu niet «gedispeneerd». Maar 't verzoek wordt herhaald, is t. v. leidend en hij schreeuwt:

«Majesteit, in dezen helderen zomerdag, waarin de oranjezon koninklijk aan den hemel straalt — (regent het, dan zeg ik: In dezen dag, waarin weliswaar de oranjezon niet in koninklijken luister aan den hemel straalt, maar toch door allen gevoeld wordt, ook al is hij achter grijze wolken verscholen) — in dezen feestdag schaart zich de burgerij van Scheldedam om Uwe Majesteit. De luister van Uwe Majesteit, schitterend in het firmament der eeuwen, wil thans aan den poëtischen luister van onzen Jan Adolf Beerens J.A.zoon een nieuwe kracht bijzetten... Heerlijk oogenblik! Oogenblik, dat men een moment zou willen noemen...» enz.

Garstman beleeft er plezier van. Meneer Van Woelderens Beduin uit Den Haag vindt 'm prachtig. En later, als er gasten in zijn salon gekomen zijn en de koffer met feestartikelen van Van Woelderens wordt binnen gebracht, — de insignes, cocardes enzovoorts op 't tapijt komen, — dan krijgt Garstman, voorzitter van 't eere-comité, de eere-orangesjerp om z'n leden, — dan roept een der feestvierenden: «Zeg Garstman, nou je speech».

En wel is G. dan wéér niet «gedispeneerd» — maar 't verzoek is zoo dringend en vleierend. En hij balkt weer over: Jan Adolf Beerens J.A.zoon, den dichter «puur-cang».

Jammer dat 't feest met ruzie moest eindigen. De feestvierenden waren 't niet eens. Zou, op den «gerooten» dag de stoet over de Hoogstraat gaan of langs de kerk? Zouden de kinderen voor de school of voor de kerk moeten zingen?

Garstman meent hier te mogen beslissen. Hij, die alles betaalde. Doch de anders-denkenenden geven niet toe en als echte verrajers gaan nu beide partijen tot den burgemeester — aller vijand — om ieder 't hare te bewerken.

In 't tweede bedrijf zien we hen in burgemeesters kamer. Ze ontmoeten elkaar daar. De twist vlamt op, slaat uit.

Dan de stem van den burgemeester, die blij is, dat hij zijn vijanden in zijn gemeentehuis de les kan lezen: «Veldwachter, zeg tegen die lui, dat ze zich fatsoenlijk moeten gedragen en anders moeten heengaan.»

De twistenden woëdend. Wat een beleediging van dien vent. Samenwerking tegen hem is toch 't eenige. Toenadering volgt, maar een der schreeuwleelijken begint weer; — de twist vlamt op, slaat uit, — en burgemeesters stem klinkt weer:

«Veldwachter, nu voor de tweede maal...» enz. Garstman heeft nu een onderhoud met den

burgemeester. O, die vent heeft de macht in handen!

«Ik zou wel willen weten, hoe 't feest wordt ingericht» — informeert Garstman.

Burgemeester: nu komt u op 't terrein van den burgemeester.

«Ik weet nog niet den intochtweg en de plaats waar gezongen wordt.»

Burgemeester: De burgemeester is geen informatie-bureau.

«Ik ga hier niet vandaan voor ik mijn inlichtingen heb.»

Burgemeester blijft tergend zwijgen; zegt dan dat hij geen tijd meer heeft, maar dat mijnheer Garstman, een mijnheer als ieder ander, zonder ééning voorrecht, wel in zijn kamer mag blijven.

En G. blijft alleen en hij toort fel:

Het is om dol te worden. Dol, dol dol! O, die man, die kerel! In een oogenblik van ministerieele afdwaling, in een regeeringsroes aan het hoofd van Scheldedam geplaatst. Mij beleedigen, mij kleineeren. Als of ik niet was Gastman!

O Beerens, Beerens, wat doorsta ik door jou, wat verdraag ik voor jou! Dat ik me door mijn kunstliefde heb laten verleiden tot En toch. Mijn daad blijft!

Als daar de steen is onthuld en als uit heel het land des zomers de reizigers komen om te zien hoe de veelgeliefde dichter Jan Adolf Beerens J.A.zoon gehuldigd is, dan zal men dankbaar den naam Garstman fluisteren

Die man dáár is niets dan een magistraat, een hoogdoener; zijn naam zal verloren gaan. Ik ben een man die lijdt en strijdt. Ik zal overwinnen! Neen, ik ben niet de eerste de beste! Hier, voor dezen spiegel durf ik te gaan staan. Ja. Dat durf ik! Dat kan ik. Dat mag ik! Ik kijk mezelf aan en ik zeg me van ganscher harte: Garstman! je bent groot!

O, ik ben tevreden, dat ik dat zeggen kan! Dat geeft me moed, laat ze nu komen! Ik voel me nu zoo gerust en zoo gelukkig! Ik ben blij dat ik de hulde ondernomen heb want ik laat mijn kinderen een naam na, overladen met roem.

Hoe jammer dat ik geen zoons heb! Hoe innig jammer dat de naam die ik groot heb gemaakt, verloren zal gaan gewikkeld in een anderen naam als een stuk worst in een krantenpapier!

FEUILLETON.

EEN KERSTAVOND BIJ IBSEN.

Toen ik te Parijs woonde, kreeg ik een brief van den grooten dichter, wiens naam boven dit, mijn opstel staat — waarin hij mij vroeg om eens naar München te komen. Hij woonde daar toen met zijn familie.

Ibsen had bij ons eerste ontmoeten met zijn groot verstand terstond getast hoe weinig ik nog «cosmopoliet in de wetenschap» was en hij ried mij nu aan, alvorens als litterator verder te gaan, de verzuimde wetenschap in een stil studielevens binnen München, in te halen.

Er was niet veel toe nodig, om me te bewegen Parijs te laten voor wat 't was, Parijs, dat ik nooit heb lief gehad. In 't algemeen hou ik meer van de brave, gemoedelijke, trouwe Duitschers dan van de Franschen, die naar mijn bevindingen meer verstand dan hart, meer geest dan gemoed hebben.

En hen-wél kenschetsend is 't, dat hun taal niet eens een woord voor «gemoed» heeft, gelijk hun ook een woord voor 'n «thuis», een «eigen haard», 'n «home» ontbreekt. «*Chez moi*» is zeker geen hartelijk equivalent, *à la* 't zoo mag heeten.

Deze stam zal alleen in vrouwelijke linie voortleven. Arme stam! Verwijfde toekomst voor den naam Garstman!

O, ik stel me voor een groot gezin, vele zoons, Garstmannen allemaal! En die gingen het land door en die stichtten overal nieuwe families Garstman! Het zou een groot ras zijn en ik was de stamvader.

Ik, aartsvader! Een voorgeslacht heb ik niet, maar ik zou me een nageslacht maken. Ik ben een van die zeldzame menschen geschikt voor het aartsvaderschap!

Kan dat die burgemeester van zichzelf zeggen? Met al de gewichtigheid van boeken en geschriften, uiterlijke fraaiigheden, waarmee ie de boeren en onnoozelen verblindt is hij toch niets meer dan de burgemeester!

En ik ben — Garstman!

Nu is 't derde bedrijf geworden.

Buiten rolt de feesttrom; de groote dag is daar. Garstman is nu met Jan Adolf Beerens J.A.zoon en zijn steen het middenpunt waar alles om draait. Daar brengt men hem weer een serenade.

Gelukkige feest-organisator, ongelukkige vader. Wat blijkt, al wilde men 't ook eerst voor hem verborgen houden: z'n dochter is met den zoon van zijn doodsvijand, den burgemeester, op de loop.

Nun ist alle Glück hin. Garstman is gebroken. Al zijn plezier bedorven. Dat 't ook juist gebeuren moest op dezen dag.

Maar daar komt de burgemeester. En hij, de burgemeester, vraagt hem, Garstman, officieel om de hand van zijn dochter. Hij stemt toe.

Buiten rolt de trom en schettert de muziek. 't Is weer vreugde nu in 't land.

Tooneelschool.

Proeven van voordrachten spel.

De Haagsche leden van 't Tooneelverbond zullen over hun pupillen, daar ginds aan de (Amsterdamsche) Tooneelschool, tevreden zijn. Na hun «openbare les», die zij in den grooten foyer van 't «Gebouw» kwamen geven, zijn we er zeker van — uit die jonge menschen zullen zéér dragelijke tooneelspelers worden. In alle n was

Maar bovendien: ik kende München van vroeger. De stille, gemoedelijke artiestenstad aan den Isar had me van 't eerste oogenblik af bekoord. Het leven vlood daar zoo licht en zorgeloos heen onder de vele, vroolijke kunstenaars, die er uit alle landen samen kwamen. En dan: 't was er zoo goedkoop leven; een niet te vergeten iets voor een arm schrijver. En ten slotte deed de kans: Ibsen's persoonlijke omgang dan te zullen genieten, me besluiten naar München te gaan.

Op een mooien herfst dag kwam ik er aan.

Mijn eerste bezoek natuurlijk voor Ibsen. Hij woonde toen in de Amaliastraat, — niet ver van de universiteit, waar zijn zoon Sigurd dagelijks lezingen gaf. De stiefmoeder van zijn vrouw, de bekende schrijfster Magdalena Thoresen, logeerde bij hen.

Ibsen was dien winter in een opgewekter stemming dan gewoonlijk. Na veel moeite en hardnekkigen arbeid had hij «Nora» geëindigd, en hij had alle reden om met den bijval tevreden te zijn. Een storm van bewondering tegen een storm van afgunst en wanbegrip waren gevolgd. Om «Brand» was zelfs niet zooveel te doen geweest.

Nu beide orkanen bedaard zijn, kunnen we 't er allen over eens zijn, dat het een geweldig en bewonderenswaardig werk is, dat «Nora», een

aanleg. In één — Louis de Vries — veel méér. Hij is een talent.

En als we dan nu ons vermoeden en 't program eens nagaan, dan denken we dat uit Gerard Vrolik een Clous-je zal groeien, — Sophie de Boer (dochter van mevr. De Boer-Van Rijk) zal een wel-aangenaam tooneelfiguurtje blijken, — Louis Vervoorn een overmatig temperament. Een grappige tooneelknecht kan Henri van Heeswijk worden, — een beschaafde actrice verwachten we van Tilly Johannes, — en Emma Morel, wat lossier en vrijer geworden, kan later een charmeuse en een gevoelige actrice zijn.

De keuze der opgevoerde stukken was niet gelukkig; die van de voordrachten nog minder. 1)

Waarom niet, gelijk elders werd opgemerkt, een rei van Vondel gegeven, b.v. in de plaats van zoo'n valsch bedorven en bedervend ding als «Dood Moedertje» van J. A. Holtrop.

Na afloop der voorstelling bleven bestuurders der Haagsche afd. van het Tooneelverbond en genoodigden — waaronder de spelers van den avond — bijeen.

Daar werd o. a. een dronk gewijd aan 't bestuur der Haagsche afd., dat zich zoo ijverig van zijn taak kwijt; en met zoo'n verblijdend succes.

Baddoctors.

De bekende novelle van Van Maurik was heusch te erg uit en uit getrokken, om tot het vijf-bedrijvig blijspel «Baddoctors» te kunnen komen. De herhaling met een andere novelle is niet aanbevelenswaard.

't Geschiedenisje in een klein half uurtje te lezen is de moeite en dat tijdje wel waard. Maar om er eerst na drie uur komedie-zitten achter te komen, dat Van Bommel, na te flauwe wederwaardigheden, hersteld thuis komt tot genoegen van zijn op «schansen» zoo beluste amici, — dat is wel wat héél erg laat.

1) Gegeven werden: «Huwelijksgeluk», een oorspronkelijk Hollandsch blijspelletje, — «De schipbreukeling», naar Coppée, — «Dood Moedertje», — «Fritz», van Sudermann, — «Meesters straf», van Jan C. de Vos en «Teleurstelling», van David; — ten slotte «Vader», tooneelspelletje naar 't Engelsch.

werk, welks nieuwe en mooie ideeën veredelend op de ontwikkeling van de vrouwen-wereld gewerkt hebben en nog zullen werken.

Kerstavond naderde. Het vooruitzicht, dien alleen op mijn kamer door te brengen, stemde me weemoedig.

Ik wist wel, dat de Skandinavische kunstenaars en politechnici den Kerstavond met een groot feest in hun club zouden vieren, en dat ik daaraan kon deelnemen, maar zoo'n officieele woelige viering lokte me weinig.

Daar kwam tot mijn groot genoegen een uitnoodiging van mevrouw Ibsen. Om zes uur was ik uit mijn woning, zocht echter voor ik naar Ibsen ging, de club op, om de versieringen te zien, die de schilders daar gemaakt hadden. Ik was werkelijk verrast. Het oude, beroekte bierlokaal was nauwelijks te herkennen. 't Was een indrukwekkende, oudnoorsche zaal met zware balken, berenvellen en dikke tapijten geworden. Op den grond waren dennenaalden gestrooid, onder den schoorsteen hingen hammen en aan de wanden bloedig wild. Groote ouderwetsche drinkhoorns versierden de groote tafel.

Ik twijfelde er niet meer aan: mijn landgenooten zouden zich uitstekend amuzeeren, en, naar de voorvaderlijke gewoonte, de groote oude drinkhoorns tot op den bodem ledigen. En ik

't Spel van Bigot was wel beter dan zijn bewerking, welke ook werkelijk met te weinig blijgeestigheid was gedaan. Wij konden 't althans tot geen lachen brengen.

Zijn spel:

't Geestige trekje in dit stuk: 't telkens weerkeerend: «een prul van een vent», of «een kraan van een vent» — 't moet hier direct worden aan toegevoegd — dat telkens keerend «per saldo» kwam er bij Bigot telkens weer frisch uit.

Wij vinden dat wel opmerkenswaard.

Men schrijft ons uit Rotterdam:

«Tivoli» is verbazend grappig geworden na z'n St. Jansvuur. We kregen volop: Kafferking, Papsoldaatjes en nog een hoop moppigs meer. Moge nu deze «vrouwenklucht» van Valabregue: «Maak plaats voor de vrouwen!» de klap op deze vuurpijlen-reeks wezen.

Een charge op de ultra-moderne vrouwen bedoelt deze klucht en die is wel aardig gelukt. Niet op een oorspronkelijke wijze. Niet buitengewoon dol is de behandeling. Maar er is toch veel om gelachen en dat zegt alles.

Een schoonmoeder is een kruis (een hout met een dwarshoutje); een schoonmoeder die rechtsgeleerde is, — de eerste vrouwelijke advocaat in Frankrijk — is een dubbel kruis (een hout met twee dwarshoutjes). Dat ondervond Pontigard. En van zijn vrouw had hij óók meer dan enkelvoudigen last. Meer schilderes dan echtgenote, bedankt ze ook later niet voor een voorgestelde echtscheiding.

Goddank! Nu heeft mevrouw Cascadier eindelijk haar eerste client. Ze zal nu pleiten voor haar dochter. En goed ook. En tegen den geliefden schoonzoon stelt ze nu dezen eisch in: na de scheiding aan de gewezen vrouw een jaarlijksche lijfrente van 150.000 francs. Een jaarlijksche. Waarom niet?

Schoonmama verliest haar proces, en 't vrouwtje verzoent zich weer met haar man, al wil mevrouw Cascadier ook in hooger beroep gaan.

Zoo keerde de vrede weer in dit huisgezin.

De rollen waren voornamelijk in handen van de jongeren van 't gezelschap. Dat kan geen kwaad. Dan hebben de oudere leden de gelegen-

verliet het opgesierde lokaal zonder een enkelen zucht. Ik was zoo dolblij, bij Ibsen genoodigd te zijn.

Lang stond ik buiten voor zijn woning en keek naar de verlichte vensters op, die me reeds een vriendelijk welkom toeriepen, vóórdat ik binnen ging. Ik was wél de lekkerbek, die een genot verschuift om de verwachting er van maar te verlengen....

Eindelijk ging ik de trappen op en klopte aan. Wat was het heerlijk een van de uitverkorenen te zijn, die toegang hadden tot het voorname, weinig toegankelijke huis van den dichter. Op een Kerstavond hier in 't verre buitenland een stuk van Noorwegen weer te vinden — en dan zulk een Noorwegen! Ik stond in de voorzaal. Ja. Hier was 't warm, vroolijk en gezellig. Hier klonk een: hartelijk welkom! tot mij gesproken door een welbekende stem. Het Bergensch accent van mevrouw Ibsen ontroerde mij als een bijzondere Kerstgroet uit m'n vaderstad, — van de vrienden daar....

Ze kwam mij vlug te gemoet met haar aardig aantrekkelijk lachje.... Juist dezen avond leek zij zoo opvallend jong en mooi. Ibsen in zijn zwarte rok zonder orden vond een vriendelijk woord voor mij, als voor iederen gast. Sigurd hielp zijn ouders op een allerprettigste manier

heid, weer eens iets ernstigers voor te bereiden. Wij zien dat ernstige met belangstelling tegemoet!

Het pogram van de door het *Heine-ensemble* te Rotterdam te geven vertooningen is thans vastgesteld. Behalve de openingsvoorstelling op 31 dezer zal een serie gegeven worden van tien voorstellingen en wel op den 9en, 11en, 14en, 16en, 18en, 21en, 23en, en 28en Februari en op den 2en en 4en Maart.

Onder voorbehoud van wijziging bij onvoorziene omstandigheden zijn hiervoor gekozen de volgende stukken:

Van Henrick Ibsen: John Gabriel Borkmann, Hedda Gabler, Gespenster, Die Wildente. Van Björnsterne Björnson: Ueber die Kraft (Eerste deel). Van Frank Wedekind: Der Erdgeist. Van August Strindberg: Der Vater. Van Cäsar Fleischlen: Martin Lehnhard (Kampf um Gott). Van Wilhelm Weigand: Der Wahlcandidat. Der Vater, (tooneelspel in een bedr.). Van Richard Dehmel: Der Mitmensch. Van Peter Langmann: Bartel Turaser.

(N. R. Ct.)

J. Ph. Kelly.

Kelly was wat, vóórdat hij 't tot tooneelspeler bracht: leerling-rijtuigschilder, élève-goudsmid, rijtuigfabrikantje, kruidenier. Daarna lithograaf, boekbinder, loopjongen. Toen weer boekbinder, en eindelijk tooneelspeler *via* figurant.

Maar nu is hij zoo'n kostelijk tooneelspeler, zoo'n artiëst in zijn genre — dat niet hoog staat, heelemaal niet — maar Kelly is er artiëst in.

Ik zag 'm 't laatst in de Maximum-dame, en heb zelden zoo gelachen.

Kelly is ongetwijfeld de onbetaalbaarste komiek van ons land.

Nu onlangs vierde hij zijn dertig-jarig tooneeljubileum. Hij werd gehuldigd, gelauwerd. En nadat hij daarvoor kort en goed had bedankt — zoo lezen wij — klonk er eensklaps een krachtige stem uit de stalles. 't Was die van den bekenden Amsterdamschen tandmeester Stark, die Kelly huldigde als de beste medicijnmeester: «Al de medicamenten der faculteit, alle doctoren van

met 't waarnemen der plichtspelingen.

Midden in de kamer de groote Kerstboom, helder, licht en rijk versierd. We keken met zwijgende bewondering en we droomden, dat we weer thuis waren in 't land van de sneeuw en de dennen, — in 't oude witte Noorwegen.... Ja, vaderlandsche zeden en gebruiken had Ibsen niet vergeten tijdens zijn lange vrijwillige verbanning, gelijk hij ons ook in zijn werken boodschap op boodschap uit 't Noorsche land zond. Deze gehechtheid aan zijn vaderland, men zag ze bij hem in alles.

In een vroolijke stemming genoten wij den avondmaaltijd. De gerechten waren echt Noorweesch: rijstebrei en gebraden rib, — dezelfde gerechten waaraan wij ons daar hoog in Noorwegen zoo menigen Kerstavond te goed hebben gedaan. En dan de voortreffelijke wafels, die onze vriendelijke gastvrouw zelf had klaar gemaakt.

Na het eten vruchten en punch: echte Zweedsche banho, die meestal even lekker door dames als door heeren wordt gevonden.

En toen de Kerstmissurprises werden uitgedeeld, steeg de hartelijke vroolijkheid. D'r waren ook van die kleine prulletjes, waarmee men kinderen en kinderlijke zielen blij maakt.... Maar —: wie zoekt niet graag naar 't kind in zijn ziel op Kerstavond?

Leuven en Leiden leggen 't af tegen de geneeswijze van Kelly: het goddelijk lachen. Hij doet den lever schudden en geneest er den patient mee» riep de tandheelende heer.

Vriendelijk lachend dankte Kelly.

't Staat er niet bij. Maar heeft die goedige, onnoozele lach toen *weer* niet mal-aanstekelijk gewerkt?

Le château historique.

't Handschrift van dit jongste stuk van *Alexandre Bisson* zou door 't Ned. Tooneel aangekocht zijn. Daarom laten we hier iets over den inhoud volgen.

Hoofdpersonen zijn een paar ingebeelde zieken, die tot in 't merg van hun mode-ziekten genezen worden. In de eerste plaats fabrikant Stanislas Colombin, die uit de zaken gegaan, gaat wonen in 't slot waar ook Jan Jacques Rousseau een tijd geleefd heeft. Aan Rousseau-vereering, daar laboreert hij aan. En hij koopt, tegen zware sommen, echte (?) handschriften, pennen, boeken, meubels van zijn «bescherming», en gaat in zijn begeestering zóó ver, dat hij z'n slot voor 't publiek als museum open stelt, — zóó, dat hij geen rustig oogenblikje in z'n eigen woning meer geniet.

Z'n zuster Chloé heeft 'n andere kwaal, en die deelt ze liefderijk met haar nichtje Marguerite, Stanislas' dochter. Ze zijn heftig verliefd op den nog levenden «meester», romanschrijver Paul Coudray, — den vorigen eigenaar van 't Rousseau-slot.

Marguerite's man, een krachtige, jonge kerel — hij kan wel naar huis gaan. Hij rekt niet meer mee.

Coudray! Coudray! Die is de heilige. Een jas, die hij eens achterlaat, — ze wordt als reliquie bewaard.

Eindelijk wordt 't den verwaarloosden echtgenoot te machtig. Hij laat zijn vriend Claude Barrois als Paul Coudray op 't slot komen en deze betoont zich dan zóó brutaal, dat in een wip de lust tot 't vrijen is gebluscht bij 't liefderijk minnend dames-paar.

Tot belooning krijgt Claude dan de nog ongetrouwde dochter van Stanislas waarmee dan alles ten beste is geschikt.

Sigurd gaf me eenige mooie houtwerken van Sorrent, waarmee ik overgelukkig was. En Ibsen gaf me stilletjes een exemplaar van zijn laatste boek «Nora». Met z'n mooi, vast schrift, had hij op het eerste blad een paar vriendelijke woorden van opdracht geschreven.

Mijn Kerstgave voor Ibsen was iets aparts: niet meer of minder dan een «Altkäse» uit Bergen.

Ik had mevrouw 'ns hooren klagen, dat zij in München die Noorweegsche kaas niet krijgen kon. En haar man, vaderlandslievend in z'n smaak als in 't andere, at die toch zoo graag. En toen ik nu aan mevrouw 't geschenk overreikte, kwam me de gave zoo prozaïsch en weinig welriekend voor, dat ik 't noodig oordeelde, haar met een klein versje te begeleiden, waarin ik mij veroorloofde haar er aan te herinneren, dat «het oude» dikwijls «het goede» is, en waarin veel stond van «oud Bergen, oude vrienden en oude kazen.»

Het versje werd, welgemeend als het was, in al zijn gebrekkigheid genadig opgenomen. En de kaas niet minder.

Later op den avond zat ik 'n oogenblik alleen met Ibsen op zijn studeerkamer, — die kleine ruimte, waaruit zoovele groote gedachten en koene droomen hun vlucht hebben genomen.

Hij rookte zijn avondpijpje, als naar gewoonte.

Buitenlandsch.

De «Ulmer Schnellpost», een te snel blad van Ulm, schreef o. a. na een opvoering van *Nora*:

«Helmer hoort nu van de strafbare handelwijze van zijn vrouw en op kalme, maarscherpe en beleedigende wijze onderhoudt hij haar daarover. Spoedig echter heldert een gunstig toeval de zaak op en de man toont daarop berouw tegenover zijn vrouw. Met strakken blik staart zij hem aan.

En van dat oogenblik af verlaat ze hem, zonder aan haar moederplichten te denken.

In den stormachtigen nacht stort ze zich uit haar huis en met een welgemikten kogel maakt ze dan een eind aan haar leven, waarmee ook 't drama ten einde is.

Dit drama van Ibsen sluit zich nauw aan bij de vorige tooneelstukken van dezen schrijver. 't Onthoudt zich van uitersten, maar onbevredigd laat toch de handeling en vóór alles 't slot, dat, menselijkerwijs gesproken, met een verzoening en daarop volgend weder-opbloeien der familie Helmer eindigen moest, nadat de man toch zijn leedwezen over z'n onaangename woorden had betuigd. Met één woord: 't slot is *meer* dan onbevredigend. De psychologie en de houding der handelende personen zijn zeer goed geteekend.»

Een oordeel, zooals er meer zijn. Maar toch ook nog merkwaardig. Nu weten we toch eindelijk, wat 't veel-besprokene «das Wunderbare» toch te beteekenen had.

Dat «wonderbare» is de welgemikte kogel, met welken *Nora* haar leven en dat van het, in de psychologie zoo goed geteekende drama, sluit.

Frantz M. Melchers schreef wat hier volgt over **Yvette Guilbert**

in de «Telegraaf»: «Daar treedt zij op — onverwacht is de verschijning. Een krachtige vrouw, somptueus gekleed in zwart fluweel, somptueus en rijk, de buste hoog omvat met goud en wit, als een vorstelijke vrouw uit *Byzance*, een gouden gevleugelde draak op de borst. Het gelaat is bleek en sterk, niet zonder een speciale schoonheid, het verdonkerde haar eenvoudig op het voorhoofd gescheiden. Hoe ver zijn wij van *Yvette Guilbert*, het slanke magere lichaam, de

Het was zoo echt gezellig daar binnen . . . In de witte kachel brandde een helder vuur. Buiten gierde de winterstorm. Ze deed ons de behaaglijkheid van de kamer dubbel op prijs stellen.

Op den schrijftafel lagen geen handschriften onachtzaam dooreen. Ibsen heeft een verbazenden zin voor orde. Alleen 'n paar brieven, netjes opgeruimd onder een metalen presse-papier, en een paar oude Romeinsche munten lagen daar neer.

De rookwolken stegen en daalden weer, rondom den machtigen dichterkop, die aan Zeus herinnerde. De warme kamer werd in een blauwen damp gehuld.

Door de halfopen deur zag ik in den salon naar den Kerstboom en de vroolijke gasten, Sigurd was juist bezig een nieuw spel te leeren.

Ibsen, die den ganschen avond goed geluimd was geweest zonder bijzonder veel spraakzaamheid te toonen, werd nu mededeelzamer, — wij zoo samen alleen. Hij keek in de blauwe rookwolken en zijn gedachten schenen eindeloos ver . . .

Ook over litteratuur sprak hij — een thema, dat hij anders ongaarne aanroert. En hij gedacht Georg Brandes, waarvoor hij, zooals bekend is, een bewonderende vriendschap heeft.

Voor mij was het als een droom, hier zoo

dunne armen hoog in zwart gehandschoend, de roode haren, het geestige en sans-gène gelaat van een Parijsche *gavroche*.

Het orkest slaat de eerste noten aan van „*Convoi funèbre*” van *Rollinat*. 1)

«La mort s'en va dans le brouillard —

«Avec sa Limousine en planches —’

«Pour chevaux noirs, deux vaches blanches —’

«Un chariot pour corbillard — »

terwijl zij zong deze sombere verzen, drong langzaam de émotie van kunst in onze harten.

„*Invitation au voyage*” van *Baudelaire* volgde:

«Mon enfant ma soeur

«Songe à la Douceur

«D'aller la bas vivre ensemble —

«Aimer à loisir

«Aimer et mourir

«Au pays qui te ressemble.

Daarna een zacht liefdeslied, teeder, vluchtig en eenvoudig — „*La fille aux pieds nus*” van *Rollinat*:

«Dans le champ planté de colzas,

«De Luzerne et de betteraves —

«Devant les grands boeufs doux et graves —

«Je passai comme tu passas.

Eindelijk zingt *Yvette* het beroemde „*Causerie*” — en nu terwijl, langzaam, de bittere strophen, in onze harten een echo vinden, gaat enthousiasme in ons op, en gevoelen wij dankbaarheid voor de zangeres, die ons zoo innig het ideaal gevoel van een der grootste dichters doet herleven.

Van *Rollinat* deze verzen:

«J'aime tes yeux d'azur qui tout pailletés d'or

«Ont une lueur bleue et blonde.

«Tes yeux calins et clairs ou le rêve s'endort.

Als *Yvette Guilbert* zachtens een liefdesphrase zingt, teeder en met volle harte en zinnen is zij eenig, het gelaat zelfs neemt een expressie aan, zoo vol teedere passie, dat wij de verzen van den dichter mede voelen en leven.

En eindelijk eindigt zij met la „*Mort des Amants*” van *Baudelaire*:

«Nous aurons des lits pleins d'odeurs légères.

«Des divans profonds comme des tombeaux.

«Et d'étranges fleurs sur des étagères.

«Ecluses pour nous sous des cieux plus beaux.

1) *Rollinat* leeft thans als een eenvoudig landman in de bergen.

vertrouwelijk aan Ibsen's zijde te zitten, — in 't allerheiligste van dit dichtershuis.

En toen ik weer in den rijken salon keek, waarvan de wanden als op een schilderijen-tentoonstelling van den grond tot aan het plafond met zeldzame doeken uit de oude Italiaansche school waren behangen, kon ik niet nalaten er aan te denken, hoe druk en wisselvallig het leven van dezen dichter toch was geweest . . .

Hij had niet altijd in een omgeving als deze gewoond. Hij had bij ervaring, nood en zorgen leeren kennen, en veel idealen zien te niet gaan. Dáárom kon hij nu ook zoo voortreffelijk de schaduwzijden van het leven, met al z'n treurige stiefkinderen, geven.

Een hooge ziel, als die van Ibsen, vergeet in een oogenblik van triomf alle bitterheid van 't verleden . . . Alle oude, droeve herinneringen lossen dan op, en ze glijden stil en heelend als de kerkklokkenklank in zachte harmonie den Kerstavond binnen.

Middernacht was lang voorbij toen ik met mijn Kerstgeschenken in den zak, weer thuis kwam. Ik ging, niettegenstaande het late uur, niet naar bed. Geheel vervuld van de nieuwe en schoone gebeurtenissen van den avond, ging ik zitten aan mijn lessenaar, en schreef een langen brief naar huis.

De aandoening wrong mijn keel, en als de zangeres eindigt, verlaten wij allen stil, aangedaan en ernstig de zaal.

Door de «Vereeniging tot oprichting en uitbreiding der galerij van portretten van Ned. tooneelkunstenaars die in den Stadsschouwburg te Amsterdam zijn groot geweest,» — is aan dames en heeren begunstigers de volgende circulaire verzonden:

De wetenschap, dat er van overleden tooneelkunstenaars portretten bestaan, die door familiebanden alsnog niet voor het beoogde doel kunnen worden beschikbaar gesteld, heeft aanleiding gegeven, ons streven in den vorm van statuten te omschrijven, waardoor het mogelijk is geworden de gestichte Vereeniging bij testamentaire beschikking te gedenken.

Het is ons aangenaam te mogen melden, dat bedoelde statuten zijn goedgekeurd en de Vereeniging bij kon. besluit van 18 December l.l. door de Koningin is erkend. (Volgen de statuten).

De vereen. deelt voorts mee, dat het door den heer T. Gratama te Leeuwarden ten geschenke gegeven portret van den heer P. A. Morin, ter bestemde plaatse is opgehangen, en dat het bestuur van Amsterdam nu weder is aangeboden, het door M. Calisch in 1862 geschilderde, en door de beproefde zorgen van den kunstschilder J. E. Morel als ten nieuw leven gewekte portret van den heer C. J. Roobol.

Men kan zich nog uit ons vorig feuilleton: «Herinneringen van een 18e-eeuwschen tooneelspeler» herinneren, hoe 't dien tooneelspeler overkwam, dat zijn ten tooneele gebracht *echt* leeuwengebrul voor alles behalve *dat* werd gehouden; — hoe later een *soogenaamd* leeuwenbrullen, door hem in de holte van een glas voortgebracht, de menschen met doodschrik voor den (afwezigen) leeuw vervulde.

Hier sluiten wij bij aan de volgende merkwaardigheid, die de heer Emants ons indertijd vertelde.

Eenige jaren geleden werd in den «Haagsche Kunstkring» Maeterlinck's «*L'Intruse*» gegeven.

Emants had voor de «Dood» een echte zeis laten komen en zich laten wijzen, hoe die scherpt moest worden.

't Stuk werd gespeeld, — de zeis op tijd gescherpt . . . en 't publiek vond toen en vertelde 't na afloop: dat scherpen van de zeis had op alles geleken, behalve op 't scherpen van een zeis . . .

Soortgelijke gevallen kwamen meer voor. De menschen willen blijkbaar niet zien en hooren de dingen gelijk ze zijn, — maar gelijk zij meenen, dat ze moeten zijn.

ADVERTENTIËN.**MAISON BLOK**

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boek- en Muziekhandel,
LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.
à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieele mededeelingen. — † Willem van Zuylen. — Rotterdamsche correspondentie. — Pers: (Grooten dagen; Op hoop van Zegen; De eischen der moraal, de Opvoeding tot 't Huwelijk; Die Frau vom Meer) — Feuilleton: Moeder Gewoonte. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

Leescomité.

Ingekomen:

Liefdespel.

Tooneelspel in vijf bedrijven.

MARCELLUS EMANTS.

Dr. M. B. MENDES DA COSTA.

WILLEM VAN ZUIJLEN.

3 April 1847 — 10 Febr. 1901.

De eenvoudige Amsterdamsche acteur Veltman, — hij zal u niet veel weten te vertellen van zijn ziel, — of die is een effen meer en dergelijk. Maar wij hooren ze hem nog zeggen, die wel-begrepen woorden, waardoor de geheele kunstidee in een burgerlijker jasje werd gepakt, maar toch gepakt: «Jouw individualiteit algeheel op zij zetten en een ander in je opnemen, en je verbeelden waarachtig de persoon te zijn, die je in je opneemt, dat eischt de tooneelspeelkunst, en dan komt het andere van zelf.»

Dat zich in-denken in een rol, — Van Zuylen had 't bijna volkomen, zóó sterk, dat hij zelfs voor een simpel toeschouwer nog meer was benijdens-, dan bewonderenswaard.

Een ontzettend verplaatsingsvermogen was er in dien man!

Wat hebben we hem nog in zijn laatste creatie — van 't Garstman-type — uitstekend kunnen zien, — een rol voor hem.

Niet over 't geheel zoo prachtig meer. Hij was in den laatsten tijd dikwijls wat mat, erg moe. Maar dan in-eens weer zoo'n doodeenvoudig zinnetje, zoo'n lachje, zoo'n pedant air, zooals 't alleen maar moest.

Hij was een verbazend knap acteur; en hij zal niet te vervangen zijn.

Men schrijft ons uit Rotterdam:

Frits Oswald, zoon van een eerbare koopmansfamilie, opgevoed in een dwangbuis van puur conventionele begrippen, was verliefd op een meisje uit zijn omgeving. Maar dat meisje werd concert-zangeres en zoo vindt hij haar later onder

een aangenomen naam terug in een voorname mode-badplaats.

Hij smeekt haar dezen werkring te laten, hem te volgen en later, als de herinnering aan haar kunstenaarsloopbaan verzwakt of uitgewischt zal zijn, met hem te trouwen.

Evenwel... zij weigert terug te keeren in het leugenachtige wereldje van quasi fatsoen. Vrij wil zij zijn, geheel en al vrij, los van die kwelende vormen van kleinzielige menschen.

Frits Oswald wordt nu geslingerd tusschen zijn gevoel voor de mooie kunstenaar en de conventionele eischen van zijn deftig-burgerlijke omgeving. Dan geen weerstand kunnende bieden aan de betoverende bekoring die Rita Revera op hem uitoefent, kniel: hij overwonnen aan haar voeten neer, — de eischen der conventie ver-tredend.

O, wij voelen het dan wel heilig en diep, dat niets, niets terwereld in staat is dien drang der natuur te trotseeren; dat, waar liefde zich laat gelden, geen wetten die gevoelens onderdrukken kunnen.

Wel voelden wij 't heilig en diep — zoo gevoelvol als mevrouw van Eysden deze rol vertolkte.

Zelden zag men zulk goed spel van haar.

En ook de heer Brondgeest voldeed zeer.

Toch zulke een-akters, zonder handeling of intrigue — ze zijn niet zoo makkelijk gespeeld!

* * *

Het is het leugenachtige fatsoen van de gecultiveerde kringen waartegen Hartleben te velde trekt. En ofschoon niet erg duidelijk uitgedrukt ligt toch ook deze hekeling in «De opvoeding tot het huwelijk.» Hekeling van de schreiende onrechtvaardigheid, dat een man zijn uitgevierd, en half ontzenuwd lichaam mee ten huwelijk brengt, mag brengen, terwijl van de vrouw gehele kuisheid kan worden geeischt.

Hartleben toont 't ons aan: hoe dubbelzinnig en onwaar zoo'n systeem is, — hoeveel ongelukkige huwelijken daaruit voortkomen.

O, wat een leegte en wanhopige saaiheid wordt dan het huwelijk — als de man, die in zijn jeugd alle aandoeningen van het leven genoot, trouwt de vrouw, zonder diep-voelende ziel.

Hartstocht, liefde, geestdrift, wilskracht, alles, alles wat bij de opvoeding van den man gepleegd en gekweekt wordt, ze worden hij de vrouw verwaarloosd, zelfs verloochend.

Ontwaakt nu ouders! Verwerpt uw slecht begrepen opvoedingssysteem. Hartleben's satire is zoo scherp als waar.

Waar de karakters zoo scherp en ook bij voort-

during zoo diep geteekend zijn als hier, daar moet wel haast de natuurlijke uitbeelding van zelf daaruit voortvloeien. Zoo die van den heer Brondgeest. Hij was 't type van een gezelligen vroolijken kerel, met goede neigingen.

De rol van Morits Lange, den idealist, een der beste partijen uit het stuk, was aan den heer Hanswijk toevertrouwd. En dat was jammer. Deze heer maakte er bijna niets van. Voor de verkondiging van stellingen — idealistische of welke ook — behoort ook meer zeggingskracht dan die, waarover deze jeugdige acteur beschikt.

Mevrouw Tartaud-Klein had de niet gemakkelijke rol van Meta Hubke welke zij met zeer veel gevoel voordroeg.

Eene uitmuntend goed geslaagde figuur is ook het kamerkatje Jenny, — natuurlijk door mevrouw de Jong weergegeven. Wat een kittig ding!

Wij hadden niet het voorrecht deze twee stukjes het vorige jaar van het Heine-ensemble te zien. Van een vergelijkende beschouwing moeten wij ons dus onthouden. Maar in ieder geval: het Rott. Tooneelgez. heeft van deze opvoeringen eer.

Die Frau vom Meer.

Is niet alles illusie, en is illusie niet alles?

HERMAN HEYERMANS JR.

«O, dies schnende Heimweh nach dem Meer», hoe omzweeft het Ellida steeds als eene onbereikbare illusie. Alles, alles in haar leven is er mede vervuld; overal, overal dringt het op, dat groote onstuimige verlangen naar de zee en den man die zoo innig, innig met de zee is verbonden, den man, dien zij altijd, overal voor haar geestesoog zag opdoemen; hoe omvatte het heel haar zijn!

En toch, 't was slechts eene illusie, en eene, die nooit te verwezelijken was. Zij was nu getrouwd en behoorde een ander. Nooit, nooit zou zij terug kunnen keeren tot hem, tot «den man van de zee». Dat bleek, toen eindelijk na tien lange jaren, hij werkelijk terug kwam, om haar op te eischen, om haar te houden aan de beloften van trouw, eens gezworen bij de zee.

Zij kan niet. Zij kan haar omgeving niet meer verlaten, nooit meer, en blijft bij haar man en zijne kinderen, doodend de illusie van de zee.

«Wenn man einmal ein Landgeschöpf geworden ist, so findet man den weg nicht zurück, hinaus im Meer. Und auch nicht zum Meeresleben.»

Er gaat een onbeschrijflijke macht van dit Ibsen-stuk uit, n geheimzinnige overweldiging.

Het komt ons hier ook zoo dikwijls voor: dat Ibsen in een heel andere sfeer dan de onze leeft. Zijn woorden en gedachten, ze zijn zoo ver uit onze wereld. Er is iets bovennatuurlijks, in zijn atmosfeer.

Maar toch — hoe tastbaar is dan weer het visioen van Ellida's verlangen naar de zee, tastbaar haar verlangen en vrees voor den geheimzinnigen vreemde man, die kwam om haar illusie te bevredigen, die kwam om de belofte aan de zee gestand te doen.

En wij in de zaal voelen die suggestie van dezen «vreemden» man, die haar benevelt en willoos maakt. Als hij het tooneel weer verlaat voelen ook wij ons verruimd, bevrijd van eene beklemming.

Hierin ligt wel Ibsen's groote kracht. En ook onbegrepen macht.

Want hoe komt toch dat verlamme gevoel over ons?

Zoo ongeveer is de indruk, die Ibsen's «Frau vom Meer» op ons heeft gemaakt. Welk een kracht er toe hoort, zulk geestesleven uit te beelden! Dokter Heine en zijn ensemble hebben 't gedaan; zij hebben de fantasie van den schrijver verwezenlijkt. Hem de eerepalm voor zulk een werk! En dan... ik zou waarlijk niet weten, wie van de acteurs het meest te roemen. Allen gaven blijk van zulke ernstige studie, samen van zoo heerlijk samenspel, dat ik voor allen te zamen slechts lof heb.

Naar de directie ons bericht, is er nog eenige verandering gebracht in het program der vertooningen van het Heine-Ensemble. Het is nu als volgt:

9 Febr. Ueber die Kraft, (I) van Björnson.

11 Febr. Bartel Turaser, (een werkstakingsstuk), van Peter Langmann.

16 Febr. 2 werken van Hartleben, Abschied vom Regiment en Angèle.

18 Febr. Der Vater, van August Strindberg.

21 Februari. Drei, tooneelspel in drie bedrijven van Max Dreier en de komische Einakter Abschiedssouper van Arthur Schnitzler.

28 Febr. een der werken van Wilhelm Weigand.

FEUILLETON.

MOEDER GEWOONTE.

(Naar het Duitsch.)

Wie kent niet dien weeroep van Schiller over allen, die raken aan «de oude, oude meubelen, dat dierbare erfstuk onzer voorvaderen?» Wie herinnert zich niet dat de dichter «goddelijk» noemt, «wat grijs is van ouderdom?»

En zoo zou men met eerbied moeten terugschrikken voor het veroordeelen van menige ingeroeste gewoonte, als men niet wist dat Schiller deze woorden geschreven heeft als bittere ironie en als wij niet een schitterende getuige hadden in Shakspeare die zijnen Coriolanus doet uitroepen:

«Daar 't gebruik het eischt?

Maar als zich alles naar gewoonte voegt, Wordt nooit 't stof der oudheid weggevaagd, De dwaling stijgt dan op, zoo wolkenhoog, Dat nooit de waarheid haar te boven gaat.»

En zoo moet het ons niet als vermetelheid worden aangerekend, dat wij hier trachten te wijzen op vele oude dwalingen en onjuistheden, die op het moderne tooneel — het tooneel van de zogenaamde realisten en naturalisten, — in vollen bloei zijn.

De vakman zal hier niet veel nieuws uit leeren. Maar het oog van het publiek en van de critiek zal wellicht scherper zien in veel, dat men hun

2 Maart. Der Mitmensch van Richard Dehmel.

4 Maart. Spectacle coupé: Weigand Der Vater; Episode en Frage an das Schicksal van Schnitzler, Prévost Das gute Herz en Liebesroman. (N. R. Ct.)

Wij moesten, om door den voorraad «Pers» heen te komen, ons verslag over Ueber unsere Kraft tot den volgenden keer aanhouden.

DE PERS.

Groote Dagen.

De heer De Meester in de „Nieuwe Rotterdammer”:

»Van Woelderen de commisvoyageur van dit stuk, vertelt van een plaats waar een burgemeester moest ingehaald en de eere wacht aan het vechten is geslagen. Schooner is echter wat hier gebeurt. Dat kleine bestek van het kleine plaatsje waar de menschen noodzakelijk in botsing moeten komen, nu zij plotseling zich allen opblazen in het vooruitzicht der groote dingen. Wanneer, op een moment van gemoedelijkheid, terwijl hij even kan uitblazen in de gemeentesecretarie, slechts door één enkele deur gescheiden van zijn aartsvijand den burgemeester, Garstman aan den stadsdokter vraagt, wat deze denkt van zijn hoofd en zijn hersens, of het niet wel eens meer voorkomt, dat het voorzitterschap van een feestcommissie ter plechtige onthulling van een gedenkteeken, via het monument voert naar Meerenberg, dan geeft hij daar zelf de psychologie van al wie in een feestweek tellen.

Het ware mogelijk geweest, dat de heer Dekking zich strenger aan dit zijn gegeven hadde gehouden. Dan ware de veete tusschen Garstman en den burgemeester niet een vijandschap geweest, welke, gegeven de gemoedstoestanden van twee hunner kinderen, denken doet aan den haat tusschen de ouders van Romeo en Julia; maar een in déze dagen ontstane ruzie — gelijk die tusschen Garstman en zijn huisvrienden. Tegen deze geldt het bezwaar, dat zij zoo buitenissig zijn. Een enkele uitstekende typ' als Garstman, best — zoo vinden wij ze,

iederden avond vertoont in de comédie en wat niet opvalt, omdat het met de melk van «Moeder Gewoonte» werd ingegeven.

De woorden: «Het was altijd zoo» prijken als leus op de banieren der vijanden van den vooruitgang; — ze zijn een protest van het bestaande tegen iedere vernieuwing, iedere genezing van ingekankerde ziekten. De stompe, lijdelijke tegenstand treedt nergens belemmender en storender op dan bij het theater, gelijk zich ook in ons gemeenschaps-leven menige als «zede» of «gebruik» geheiligde gewoonte, als een «eeuwige ziekte» van geslacht op geslacht voortplant. Zoo werd ik eens aan een heel mooie dame voorgesteld. Zij vertelde me dat zij gedichten op een soirée moest voordragen en vroeg me, die eerst voor mij te mogen opzeggen; ze zou dan rustiger zijn, als ze mij ook onder de toehoorders wist. Ik beloofde een uur voor het begin van de partij, in 't hotel te zijn. Toen ik kwam wees men mij ongelukkigerwijs een verkeerde deur, die ik, toen op mijn herhaald kloppen geen antwoord kwam, eindelijk opende. Angstkreten uit verscheiden monden begroetten mijn verschijning. Mijn dame gilte en vluchtte snel achter een scherm: de kamenier gilte, terwijl ze mij met uitgespreide armen afwerend tegemoet liep; de kapper riep verschrikt: «wel heereje!» en een klein kefhondje vloog tergend blaffend op mij aan. Ijlings sloot ik de deur en trok me verbluft in de gang terug, waarna de kamenier

bij dergelijke gelegenheden, overal. Maar sterker zou de spot-met-de-feestdrukte geweest zijn, indien die bijfiguren minder den indruk hadden gemaakt van charges, en dus ons meer herinnerd hadden aan de gewone menschen, die wij allen juist in zulke dagen ongewoon hebben zien worden.

Overigens, wat een vermakelijk zoodje bij elkaar!”

«Niet alleen door koddige toespelingen, maar vooral door kleine leukheidjes, waar Dekking den indruk door maakte allerprettigst met heel den boel te mallen, heeft hij bewezen véél komischen zin te hebben. Daarbij waarnemingsvermogen. En zin voor tooneleffekt. — De rest komt later wel.

Het stuk is zeer goed gespeeld.»

De heer M. Horn in 't «Nieuws»:

«Vat ik nu mijn indrukken over het stuk samen, dan kom ik tot het resultaat, dat Dekking door dit blijspel het bewijs heeft gegeven, dat een voortreffelijk dramaturg uit hem kan groeien; met deze eersteling heeft hij reeds dadelijk getoond, dat hij een goeden kijk op het tooneel heeft en zijne menschen uitstekend weet te teekenen, dat hij dus maar een goed gegeven noodig heeft, om een in alle opzichten goed stuk te kunnen schrijven.»

De hr. Rössing in dat blad:

«Es ist erreicht!»

De krant «in beeld» op het tooneel! Rekenen hoef-je niet meer, je hebt er de rekenmachine voor; schrijven heb je niet meer te leeren, je koopt maar een schrijfmachine; lezen kent geen getob meer, je bedient je van de electrische spreekmachine; kranten-lezen is noodelooze weelde geworden, want de krant spreekt op het tooneel.

De koerantiers geven de brui van de pers; ze zijn op het tooneel geklauterd. De koerantiers, meer in het bijzonder de openlucht koerantiers, beheerschen het vaderlandsch tooneel met hunne vaderlandsche stemmen en stemmingen.»

«Er werd goed gespeeld.

»De journalistieke dramatiek eischt anders geen kunst bij de tooneelstenen; evenmin als dit jour-

me in het salon schoof. Mijne vergissing was vreeselijk: ik was in plaats van het salon, het boudoir binnengegaan. Maar waarom dat gegil? Mijn avontuur was toch waarlijk onschuldig genoeg gebleven, want de dame, die al in baltoilet was, moest nog alleen haar corsage aantrekken, en een nijldige kapmantel, tot aan den hals gesloten, hulde haar zelfs tot aan de polsen zoo geheel in, dat — jammer genoeg — niets te zien was, wat het gegil van ontzetting had gerechtvaardigd. Weinige oogenblikken later trad de dame, hoogrood van schaamte, het salon binnen, nu geheel gekleed, of liever: dat niet geheel, want nu stond ze voor mij met tot aan de schouders bloote armen en zoo erg gedecolleteerd, dat ik nu eerst dat alles bewonderen kon, dat het blozen en gillen waard zou zijn geweest.

«Het was altijd zoo» en zal wel altijd zoo blijven. Het is hoogst onfatsoenlijk zich aan een vreemden man in kapmantel te vertoonen, maar heelemaal in orde is 't, half naakt voor honderden mannen door de hel verlichte danszaal te gaan.

Welke welopgevoede man zal het wagen zich in damesgezelschap in hemdsmouwen te vertoonen? Maar op het tennisveld trekt hij niet alleen zijn jas, maar ook zijn vest uit en beweegt zich ongegeneerd. Op zijn onder den naam van tennisschoenen binnen gesmokkelde pantoffels.

Die voorbeelden kunnen dienen voor het maatschappelijk verkeer. Op het tooneel is er nog véél meer overgeërd, en — gedachtenloos geduld

nalistische werk kunst is. 't Wijst op dezelfde afwijking van het echte als: kunstmest, kunstboter, enz. «Goed doen» treedt dan bij de tooneelstukken in de plaats van kunst.»

De heer Rinse, in 't *Handelsblad*:

«De heer Dekking is er in geslaagd een goede satire te leveren op wat iedereen, belast met de samenstelling van de rubrieken «Binnenland» of «Stad» zonder ophouden onder de oogen krijgt.»

«Het is de journalistiek aanschouwelijk gemaakt en zoo komt het, dat het eene stuk 1) zoo sterk herinnert aan het andere, dat er geen groote dingen in voorkomen, dat zij geen geweldige emoties teweegbrengen, dat de handelende personen steeds kleine menschjes zijn, dat de schrijvers altijd gelegenheid vinden te doen lachen om de ijdelheidjes van de figuren, voortbrengselen hunner phantasie, doch geïnspireerd op dagelijksche waarneming.»

Het *Vaderland*:

«Het debuut van den heer Dekking als tooneel-schrijver is lang niet onverdienstelijk, en ik hoop van harte dat hij aan de verwachtingen, door dit eerste stuk gewekt, in volgende zal beantwoorden.»

Het aantrekkelijke er in is dat het bliken geeft van eigen observatie, en van een zeer humoristischen kijk op personen en toestanden.»

«De zwakke kant der karakter-teekening is dat de hoofdpersoon, Garstman, aan duidelijkheid te wenschen overlaat. 't Is of de schrijver te veel in hem heeft willen belichamen, maar daardoor komt er iets onzekers in, mist de figuur het typische, dat bv. de burgemeester wél heeft. En het werd daardoor ook voor Van Zuylen een lastige taak al dat heterogene tot een goed geheel te maken. We begrijpen in Garstman den rijkgeworden aannemer, die in zijn stadje een eerste rol wil spelen, die door zijn geld macht en aanzien heeft. Maar is dat een man zooals Van Zuylen hem, in overleg zeker met den schrijver, doet zien, dan passen in zijn mond niet de bespiegelingen over litteratuur, over kunst, over pauperisme enz. Nu en dan

1) De heer R. doelt hier op door dagbladschrijvers op de planken gestelde antecedenten.

— misbruikt.

Als de Vliegende Hollander of groote schepen komen aanvaren, dan vindt men dat verbazend mooi en men bewondert in stilte de kunst van den machine-meester. In de werkelijkheid zou het echter niet mogelijk zijn, en vooral niet aan rotsachtige kusten, met een groot zeeschip tot vlak aan den oever te varen. Als dan een kleine plank eventjes van het dek naar de rots wordt gelegd, als bij een plezierboot, en de Hollander daarover heen op den oever stapt om majestueus over een regelmatige trap naar het tooneel te dalen, dan verwondert men zich niet eens over het gebrek aan booten en sloepen die de kapiteins toch anders aan wal zetten, en over de voorzorg van onbekende geesten die tot nog meerder gemak de mooie trap in de rotsen gehouwen hebben. Die trap is er echter op 't tooneel altijd als een tooneelspeler over rotsen klauteren moet; en Wilhelm Tell zal even knap van trappen afdalen, als Manfred over trappen op die onbegaanbare rotsen der Alpen rond wandelt. Meer nog. Een graf heeft toch, geloof ik, loodrechte wanden. Dat belet echter niet, dat de personen, die op het tooneel in een graf afdalen en er weer uitkomen, zooals b. v. in Hamlet, altijd trappen klimmen. Wie zag er ooit een graf met trappen in de wanden?

Als Lohengrin in zijn zwanebootje aankomt, als de koningin in de Hugenoten uit haar bark stijgt, kortom: altijd als tooneelspelers per schip

wordt hij blijkbaar de woordvoerder van den schrijver, als deze een of andere dwaasheid gezegd wil hebben, maar niet altijd past dat gezegde dan in dien mond.

In het uitbeelden der andere personen hebben de acteurs natuurlijk een groot aandeel. En ik acht dan het stuk zeer benadeeld door een onoordeelkundige toetaking die vanzelf aan de Duitsche klucht deed denken, waar het blijven bij de realiteit tevens het bewaren van den blijspeltoon zou bevorderd hebben.»

Het *Dagblad* schreef: De heer Dekking heeft een blijspel geschreven, dat echter onder de bewerking een tamelijk grof aangelegd *kluchtspel* geworden is. Misschien ware dit voorkomen, als het vrouwelijk element wat meer op den voorgrond ware getreden en het ze bedrijf niet zoo geheel alleen door de heeren ware afgespeeld. In de «Candidatuur van Van Bommel» zijn het juist de dames, die aan het stuk zooveel goed doen en er de noodige variatie en beschaafden toon aan geven.

De intrige van «*Groote dagen*» is heel eenvoudig, wel wat al te eenvoudig.»

De *Haagsche Courant* ziet veel prettigs in 't stuk, de *Avondpost* schrijft:

«De Rotterdamsche journalist, die in enkele typen iets had kunnen geven, maar daartoe blijkbaar niet genoeg sarcasme bezat, heeft niet veel meer geproduceerd dan een hier en daar wel eens even goedgeslaagde charge, die, zelfs ondanks de actualiteit van het gegeven: rompslomp vóór groote feesten, waarbij de Koningin tegenwoordig zal zijn, toch nog zeer koel werd ontvangen.»

De heer De Meester vond O. h. v. Z. zoo'n goeden stap voorwaarts en zeide daarbij:

«Hoezeer Heijermans is vooruitgegaan, het wordt ook alweer aangetoond door diezelfde omstandigheid, dat men nu van zijn jongen schipper Geert de oproerige taal aanvaardde, en vroeger aan den jongen idealist in Ghetto geen geloof wou slaan. Zoo blijkt het dan dus toch waar, dat het vermogen om in een kunstwerk een overtuiging waar te maken, kan aangeleerd.

aankomen, ziet men hen geregeld eenige treden naar het tooneel afdalen. Maar de oppervlakte van het water zou dan hooger liggen dan het podium van het tooneel.

Wie de decors van een z.g. «vrije omgeving,» dus van een landschap of tuin nauwkeurig bekijkt, zal zien dat in de eerste koulissen de hemel haast altijd uit dichte loofmassa's bestaat, en zoo wordt hier het spreekwoord gelogenstraft dat er voor gezorgd is, dat de boomen niet tot in den hemel groeien, want op het tooneel ziet men heel zwakke boomen hun dicht loof tot in de wolken verheffen. En altijd is het mooi, groen loover, dat wij te zien krijgen. Het behoort al tot de zeldzaamheden, als het eens een weinig herfstachtig is. Lenteloover echter is bijna nooit te zien, en als Faust zegt, dat «stroom en beek van ijs bevrijd» zijn, ziet men de boomen in zoo volle looverpracht stralen, alsof we in Juli waren.

Hoe aangenaam is het te rusten in het woud, op het zachte, geurige mos, als er zich niet toevallig een nederig rotsblok of een boomstronk tot zitten aanbiedt. Vierhoekige, regelrecht gevormde graszoden echter, op de normale hoogte van een zitbank, zoo mogelijk met verhooging als steun voor arm of hoofd, vindt men echter geregeld op het tooneel.

In werkelijkheid volgt donder gewoonlijk op bliksem; op het tooneel echter komt de bliksem meestentijds na den donder.

Bij Ghetto twijfelden we aan den socialist doordat de kunstenaar ons niet had overtuigd. Nu gelooven we aan allebei. 't Is bij Heijermans geweest een zoeken naar den vorm voor een gevoel welk zoeken aanvankelijk aan den ernst van het gevoel zelf, ons althans deed twijfelen. Thans hebben we enkel eerbiedig en dankbaar te bewonderen.

De belangrijke avond van gisteren deed onwillekeurig denken aan de vertooningen van Voerman Henschel. Toen, als nu — hoe vreugdevol zoo iets te kunnen constateeren — een stampvolle en meelevende zaal. Beide keeren uiterst zorgvuldig ten toonele gebracht realisme. Maar Heijermans' werk is beter dan Voerman Henschel. In Hauptmann's stuk toch schaadde het subjectivisme. Die mystiek van den voerman was onverduwbaar. Wel werd dit bij de Hollandsche vertooning erger doordien Bouwmeester, in tegenstelling met het scherpe realisme van zijn zuster, er zoo'n salon-tiroler van maakte. Maar de oorzaak van de hindernis zat wel in den «Germaanschen hang» van Hauptmann, welke hem een stuk deed schrijven, waarvan de innerlijke kern slechts voor een deel in de werkmanswoning, en voor de rest in zijn brein had gespeeld. Er was... lyriek in «Voerman Henschel,» als... in «Ghetto» en «Het Zevende Gebod.» En dit juist deed ons gisteravond al schrijven: «met Op Hoop van Zegen is Heyermans er» — dat hij hier met al de rustige beheersching van den epischen kunstenaar boven zijn onderwerp heeft gestaan — zelfs ook in het derde bedrijf. De taal alleen had ik graag nog iets typischer gehad: niet wát de menschen zeggen — integendeel heeft Heijermans in de motieven van zijn volksgesprekken een verscheidenheid en een kleur, meer dan wie ook in ons land — maar de woorden had ik, bijvoorbeeld óók door dialect, graag nog iets reëler gehad. Toen Mevrouw Schwab in III haar verhaal deed, was de taal zelfs hinderlijk-onecht.

Maar al het andere, van wat een echtheid! Wat een verscheidenheid, wat een levendigheid, en nergens een moment conventie, nergens een enkele tooneeltruc. Is het dan nog

Heeft men ooit een kamer gezien, waar deuren en vensters in denzelfden wand zijn aangebracht? Op het tooneel ziet men dat avond aan avond en kan men er over peinzen, hoe de hh. regisseurs zich toch wel den bouw van een huis denken.

Bij eerbare burgermensen staat de sofa bijna altijd aan den wand; in een burgerkamer op 't tooneel staat zoo'n ding geregeld meer midden in de kamer.

Een dienstmeisje komt op met een boodschap. Ze gooit de twee vleugels van de deur open en doet hetzelfde bij 't verlaten van de kamer, terwijl ze de deur eenvoudig achter zich dicht laat vallen zonder de knop te gebruiken. Maar men vrage een acteur of actrice, om eens zooals in 't werkelijk leven, door de opening van een deurvleugel binnen te komen, ze zullen dat direkt voor onmogelijk verklaren. Ook zal de tooneelspeler slechts dan aankloppen, wanneer de auteur het uitdrukkelijk voorschrijft. In de koningszalen loopen de menschen doodeenvoudig uit en in, en de machtigste potentaten moeten het zich laten welgevalen in hun vertrekken door ongewenschte gasten verrast te worden. — En nu de vensters! Men moet toch noodzakelijk de klink van een venster nemen en den knop omdraaien om een raam te openen; de acteur doet dat veel eenvoudiger, hij stoot slechts tegen de ramen en het raam vliegt volgzzaam open; ook gaan de vensters op het tooneel in den regel alleen naar buiten open.

noodig, uiteen te zetten, hoe voortreffelijk ook de tooneeltechniek is van dit tooneelwerk? Nog eens vergelijken we bij Voerman Henschel. Daar was een «intrigue», zal men zeggen, een «regelmatig verloop», of hoe deze uitvindingen van het schrijfvertrek verder heeten mogen. Ja, en juist daardoor is het bedorven. Want de harde werkelijkheid van wat er (naar de kroniek heeft gemeld) eens in een Silezisch dorp gebeurd moet zijn, zou ons meer ontroerd hebben dan wat er nu door Hauptmann van gemakelijid is. En daar, nietwaar, is het toch om te doen. 't Leven ons in den spiegel te houden en ons met dat beeld te ontroeren — anders wil de kunst toch niet. De heer Heyermans heeft het vermogen in zich gevoeld, ons de gevraagde emotie te geven, zonder iets van dat vernuftspel, dat men intrigue pleegt te noemen. Voelende, dat kunst in haar eigenlijk wezen niets is dan de uiting van een gevoelskracht, heeft hij déze in zich geweten, sterk genoeg om ons te ontroeren met de onmiddellijke overbrenging van een levensgeval, zonder dat het de kunstbewerkingen van het aan-'n-intrigue-pasklaar-maken hoefde te ondergaan. En de zuiverheid van zijn werkzaamheid is door zichzelf beloond, daar nu nergens een van die foefjes noodig was, als daar zijn alleen-spraken enz. Slechts aan het slot een kleine zonde, als Kaps, de boekhouder van den reeder — heerlijk typetje, die Kaps: we dachten aan den secretariëklerk uit Biberpelz — onder het vallen van het scherm aan zichzelf de advertentie voorleest. (Trouwens, nu we hier toch van spreken, ook het weggaan van Kniertje deed daar niet goed aan. Het effect zou grooter zijn, indien het scherm viel, nadat Kaps — liefst zonder het gemorrel met de handen van Kniertje — haar de schotels in de armen heeft gegeven, en zij hiermee zitten blijft, strak, doodstijf, als de starre wanhoop.)

De *Nieuwe Courant* zei nog van «Grootte Dagen»:

«De heer Dekking mag over de welwillendheid van de critiek tevreden zijn. Zij had ons op wat heel bijzonders voorbereid. Dadelijk zij gezegd dat zijn tooneelwerk belangstelling verdient. Er zijn in dit blijspel aardige tooneeltjes en hier en daar zelfs gedeelten van groote werking. De grondgedachte is die van een echt blijspel, maar de schrijver brengt ons toch het meest op 't gebied van de klucht.»

«Wat het geheel aangaat, het is ons niet meegevallen. Het stuk is wat leeg; wij worden te lang bezig gehouden met episodetjes, die wel doen lachen, maar die niet blijven boeien, een ganschen avond; een reeks humoresken vormt nog geen stuk.»

De *Nieuwe Rotterdammer* over Hartleben's stukken.

«Hartleben's beste werk is schertsend. Novellen en tooneelstukken beide vol van zéér fijne ironie.

Hartleben hoort tot de Deutsche bohème, aan zijn tegenwoordige ziekte heeft de drank ongetwijfeld schuld. Vandaar de kenschets in de Steckbriefe: «Daher die Meinung lebendig wurde, er schreibe die Bücher nicht selbst, sondern habe sich einen Menschen dazu abgerichtet, dem er seine Novellen, Dramen, Gedichte auf dem Wege vom Bierhaus zum Weinhaus durch stark eindrucksvolle Gesten einflösst.» «Men krijgt dezen indruk niet uit zijn werk. Er is zóóveel vernuft in, de spotternij is zoo fijn en zoo scherp, en de stukken zijn zoo solide gebouwd. Wat vooral zoo heerlijk aandoet, is de volkomen eerlijk-

heid. Zoo heelemaal niets geen «retouche» aan de menschen, om ze mooier te maken of minder mooi, of om in den gang van het stuk een zeker effect te verkrijgen. Ook gebeurt het niet alle dag, dat de schrijver van een «voorstukje» voelen doet: «ik had wat te zeggen; ik schreef niet maar een inval op, om een Einakter klaar te krijgen, maar ook met dit kleine ding heb ik waarlijk een bedoeling.» De dialoog voert op magnifieke manier naar het doel, vlug en met allerlei fijne trekjes, fijne zetjes, die ongemerkt verder brengen. De levendigheid blijft altoos op het goede niveau van het volkomen natuurlijke, en toch flitst er telkens een zet van heerlijke ironie doorheen. Wat is in Die Sittliche Forderung de geschiedenis van wat Rita vluchten deed uit haars vaders huis niet knap en behendig medegedeeld, en hoe voltooit hier iedere zin de typeering der menschen en de situatie. En dan die verruklijke zetten, als waar Friedrich, zich verontschuldigen willend, aanvoert dat hij zijn vader wel moest laten voorgaan in de liefde: «Ich, der ich ihm Alles verdankte, der junge verdienstlose Commis; ich hatte damals noch nicht einmal Procura.» Indien dergelijke steken in een Duitsch wijnhuis bedacht zijn, zooals de Steckbrief plagend beweert, dan zit er toch wijsheid in het vat, want met één zoo'n zet is aangegeven, al wat Hartleben hekelen wil: het materialistisch-maatschappelijke, dat zóóveel in de wereld van Friedrich beteekent, dat daarvoor offers moeten gebracht, als een zoon hier bracht aan zijn concurreerenden vader!

«En dan dat prachtig-ware, heroiek gedurfd (intusschen, o Kuischheid, allerminst scabreuze, maar tot de scherpmoreele gedachte van het stuk noodige) slot! De man der «Sittliche Forderung» door één mopje uit Mamselle Nitouche tot de ware proportie van een Halbthierchen teruggebracht!»

De vertooning, door 't gezelschap-Van Eysden. vond de heer De Meester heel goed, — mevr. Van Eysden-Vink voortreffelijk.

Over de vertooning van den heer Bronggeest zegt hij: «De heer B. gaf het type wel, maar gaf het niet het natuurlijk-relief.»

Over de opvoering daarna van *De opvoeding tot het Huwelijk*, lezen we:

«De vertooning was heelemaal weer zwaar en langzaam. Men dramatiseerde. Het droevige was te droef, het kluchtige was te kluchtig. Hartleben is juist zoo on-theatraal, zoo verrukkelijk sober, dit is juist van zijn werk dé verdienste!»

Over Poolman dit karakteriseerende:

«De heer Poolman scheen zich wel iets in te houden, maar maakte van Otto Günther toch te veel den Posse-Lebemann. Eén van de heerlijkste dingen die we ooit van hem gezien hebben, is de kok in Don Quichot (Tivoli.) Dat glanzendvettige van dien kok, 't is of het aan Poolman vastzit. Ook dit was weer veel te vet.»

In 't *Nieuws* schreef de hr. Horn naar aanleiding der vertooning:

«De vertooning dezer stukken te Rotterdam door het Heine-gezelschap heeft den heer Van Eysden er toe gebracht, ze ook in onze taal op het tooneel te brengen. Gisteravond had de eerste vertooning er van plaats en wel, zooals te voorzien was, met zeer groot succes. Ziehier nu een verschijnsel, waarop wel eens mag gewezen worden: een Duitsch gezelschap moet hier komen met een paar stukken, waarvan het eene acht, het andere vijf jaar oud is, daarmee groot succes verwerven, en dan eerst komt een Nederlandsch tooneel-directeur er toe, die stukken eens bij ons te laten vertoonen. Het zou mij niet

moeielijk vallen, onmiddellijk een groot aantal mooie Duitsche stukken uit de laatste jaren op te noemen, die hier nog nooit vertoond zijn, maar behalve de Ned. Tooneelvereniging is er geen enkele directie, die iets van de jongere, in menig opzicht voortreffelijke Duitsche dramatische litteratuur vertoont; ja, een heel enkelen keer komt dan bij de overige gezelschappen eens een stuk, maar een geregeld repertoire van het beste, wat de nieuwere Duitsche litteratuur aanbiedt, zooals dit geschiedt bij alles, wat in Frankrijk ontstaat, hebben wij niet. Zelts Hauptmann's meesterdrama *Die Weber* is bij ons nog nooit vertoond; toch staat de Duitsche litteratuur ons volkskarakter veel nader dan de Fransche.»

Die Frau vom Meer, door 't Heine-Ensemble.

De *Nieuwe Rotterdammer*:

«Wij noemden de vertooning consciencius. Trekken van bijzonderheid ontbraken er aan. Ontbraken aan de goede, maar noch opperstnauwkeurige noch door artisticeit aangrijpende tooneelschikking. Ontbraken eveneens aan het spel.»

«Hoe komt het nu, dat er niets in ons leeft van die machtige ontroering, waar de heer Simons 1) na lezing, zoo dankbaar van gewaagde. Bij de lectuur had zijn fantazie vrij spel. Hij kon zich om de «fotografie van de meest alledaagsche werkelijkheid» heen een gevoel en een viziose fantazieeren, zoo sterk als zijn eigen geest het hem toeliet, van wat Ibsen hier aan geheimzinnig-influenceerends heeft bijeengebracht; de aanduiding daarvan, vaak met een paar woorden, was voor den welwillenden lezer genoeg. Maar nu deze verzinnelijking niet was overgelaten aan eens lezers fantazie, doch den toeschouwer zou worden bereid door de vertooning, nu raakte hare macht beperkt tot wat de tooneel-effecten er van konden geven.»

En hier sluite bij aan, wat de hr. D. M. later over die «fotografie van de meest alledaagsche werkelijkheid» zegt: «Zij is, met alle respect, onbeholpen.»

1) De hr. De Meester bedoelt den schrijver van de studie in «Besproken Plaatsen» over «Die Frau vom Meer».

In den Haag a.s. Donderdag een interessante voorstelling. Dan voert de «Rotterdamsche Onderwijzers Tooneelvereniging» in 't «Gebouw» op dat beminnelijke Abel spel van Esmoreit sconincx sone van Cecilien.

Voor eenige jaren, op 't Letterkundig Congres in Dordt, beleefde die onderwijzersvereniging van een vertooning van dat spel daar — zóóveel plezier, dat 't denkbeeld kwam: waarom 't nóg niet eens opgevoerd! En dan voor een betalend publiek, — b.v. ten voordeele van dat herstellingsoord voor lijdende onderwijzers te Lunteren.

En zoo gaat nu die ernstige onderswijzersvereniging 't land af met haar mooi, helder, zoo waterleuk spel. En overal zien ze volle en tevreden zalen, — denklijk ook hier.

Nà-gaat Langendijk's «Wiskunstenaars».

MAISON BLOK

Den Haag Prinsstraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,
LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Over „Uber unsere Kraft” en Heyermans en Dekking. — Voordrachtenavond van Henri de Vries. — Rotterdamsche correspondentie. — Buitenlandsch. — Pers: (Uber unsere Kraft). — Feuilleton: Moeder Gewoonte. — Advertentiën.

Over „Uber unsere Kraft” en Heyermans en Dekking.

Wij gevoelen geen onweerstaanbare behoefte om over Björnson's «Uber unsere Kraft», z'n meesterwerk, te schrijven.

't Kan aan onze stemming en dan die van dagen hebben gelegen, dat we van verveling niet eens in slaap konden vallen over 't boek. En ook bij de vertooning hebben we onder de meest uitgelezen verveling geleden en hebben we gedacht: als dat nu een van leven lillend drama is!

Dat was 't dan ook niet. Maar we wenschten juist niets liever dan eens een glanzend, van levens-trillend, 'n uw hart pakkend en schuddend verhaal. We verlangden naar de woorden van 'n krachtig man, die durfde te leven en dat leven gloeiend gaf.

Niet verlangden we naar 't produkt van een z. g. objectieven kunstenaar als Heyermans zich 1) inspant te zijn, waardoor een werk kon ontstaan als zijn «Spel van de Zee» waarin de zee niet tot u sprak: zie je mijn ziedende macht, als ik stormen en moorden en verdrinken wil. Dan stort ik mijn golven in den nacht op, dan klotsen mijn doodende koude golven. Dan beuk ik die kleine spartelende mannetjes van 't dek, of ze daar ook bidden in den nacht in 't want. Dan stort ik ze van dek en dan spartelen ze met hun doodelijken, natten angstkop in dien nacht zoo veel mogelijk boven de golven. En alles werkt met me mee. De nacht is zwart en belet ze te zien. En de wind zuigt ze terug als ze naar een reddingshout tasten.

Dan nog één van m'n golven. En hun lichaam zinkt in mijn afgrond. Als ge 't kondt zien! 't Is iets dergelijks als den middag dat ge in een aquarium zijt. Daar sterft een visch plotseling aan 't wateroppervlak. Hij trekt. Krampt zich in zijn positie die die niet meer verlaten zal. En zóó, strak, zinkt-ie door 't zwaar water naar den bodem, waar die onbewegelijk blijft.

En 't geval van dat stuk sprak niet: daar zijn nu al die mannetjes in den zwarten nacht verdronken, daar zitten nu hunne vrouwen en kinderen in denzelfden razenden nacht zoo beangst en bedroefd bijeen. De storm huilt, de zwarte zee

1) zeer lofwaardig.

spot, spot. En elke golf die op de kust kapot slaat, vertelt van die worsteling daar, waar geen kust is te zien.

Alleen nog hoop is 'r in die harten. De hoop leeft angstig in 't kamertje waar die bangen zijn. En elke winddruk rammelt haar, tot ze murw is.

Hoop! Want je wéét niet. En je zult méér lijden dan als je van den dood van die mannen wist.

Neen, zóó hebben noch de zee, noch 't geval van Heyermans tot ons gesproken.

Wat ze wél spraken dat was zoo heel zelfgenoegzaam: «zóó, zooals we hier voorgesteld zijn, gaan we boordevolle zalen in. D'r zullen tranen met tuiten komen, op alle rangen.»

En Heyermans, de objectief-strevende, kon z'n «roode» lust bovendien niet bedwingen en liet dan tusschenbeiden bedillende, sociale frazen de zaal ingaan.

Daar had je d'r een, waarom ze bulderden, traptten: «we zijn de assurantie niet waard» — fraze van Geert.

Neen Heyermans kreeg een verkeerd resultaat, toen hij, de vrij-wel objectieve beschouwer, man die boven zijn onderwerp staat, uit zijn verhaal deze gedachte voornamelijk deed opstaan: ik ga boordevolle zalen in.

Dan nog maar liever Dekking, de man die nog in z'n onderwerp zit. Die onoordeelkundig, ja onbegrijpelijk onoordeelkundig, hedendaagschiteiten als «Hô. En Nederland is nog niet aangesloten bij de Berner-conventie!» en «Maar je moet rijden 50 Meter vóór de stoet» in z'n stuk lapte.

Maar hij leefde in z'n stuk. Hij [scharrelde d'r in, hij had last van de peripetie, — 't is dan ook 'n lam woord.

Zoo b.v.: als er nu toch in 't re bedrijf gasten in Garstman's salon kwamen, dan diende hij die toch behoorlijk te laten spreken, iets, waarvoor de toeschouwers eenigermate belangstelling konden hebben, en zeker, 't wás soep om de balletjes. Garstman was 't middenpunt, waar alles om draaide, voor hem.

't Stremde ook zoo, die bijgeschiedenissen. Hij hield zich zoo graag alleen met Garstman op en met den burgemeester en z'n lekkere «tergerij».

Maar: uit Dekking's werk kwam tot ons de gedachte: «wat heeft-ie d'r zélf pret in gehad! En hij heeft voor mij dan ook zeker waardevoller werk geleverd dan Heyermans met zijn «Op hoop van zegen».

Maar we begonnen met «Uber unsere kraft».

We voelden dus weinig lust om over dat stuk werk te schrijven.

Als we op dien weg, dien «U. u. K.» opging, maar voortgaan — dan komt morgen Huysmans met z'n «La-Bas», of 't gedramatiseerd concubinaat, voor den dag. En dan zal ik zoo vrij zijn er niet heen te gaan.

Gedramatiseerd. De Meester heeft 't in z'n blad gezegd, dat hij in «U. u. K.» zookrachtig gedramatiseerd vond 't geestelijke. Toen hij 't gezegd had, had ik niet meer naar 't woord te zoeken.

Ja. En niet alleen knap, maar ook met zoo'n gevoelige volging is dat vaak gebeurd. «U. u. K.» is wel zeer liefdevol werk van een mooi-gevorderd mensch.

En ontroerend is zijn werk ook op enkele plekken, waarvan ik er hier nu een vertel.

Tante Hanna is uit Amerika gekomen. Ze ontmoet haar nichtjes, die zij niet kent en die haar niet kennen — zoo vele jaren was zij in 't verre land.

Ze herkent ze op straat aan de gezichten:

«Heiszt ihr Sang?» fragte ich. Es bedurfte kein Antwort. Jetzt sah ich es ganz deutlich.

«Ich bin Tante Hanna aus Amerika», sagte ich. Und dann überkam uns alle die Rührung.

Die laatste woorden zijn eenvoudig en zeiden veel hartelijks tot mij.

Maar — over 't geheel heeft 't stuk ons verveeld. We zeggen nu niét: heeft 't ons niet kunnen boeien.

Och. Liever niét meer een geduldige fysiologische studie op de tooneelplanken. Zoo min als Wagemans of Kelly bij een inaugureele rede in 'n aula.

Dan nog maar liever op de planken 'n vergadering van de commissie tot wering van schoolverzuim te Overschie.

Of nog iets belangrijkers.

Want o, als ge dan later met den trein naar huis gaat, en ge ziet zoo'n roerloos donkre waggon-schakeling op 'n deels beschenen emplacement. En ge rijdt door den zwarten nacht, voorbij die huisjes aan den dijk, en ziet terug, weg-gereden in den prachtigen nacht, 't bleek licht van die krachtige stad, die straks heelemaal rusten zal als de lichten uit zijn —, dan geeft ge toch hoop ik, voor één zoo'n kijkje die heele «Uber die Kraft» en zijn besteden arbeid cadeau.

De vertooning door 't Heine-ensemble vond ik eerbiedig en liefdevol. Wat een liefde in dat gezelschap. En wat 'n kracht.

Elias doe alleen voortaan niet meer zoo'n shabby turnhemdje aan!

Voordrachten-avond

van

Henri de Vries.

't Guitige gezicht van De Vries als monologen-zegger. Dan lacht aanstekelijk die kinderachtige mond, comediantenmond met de dunne lippen. En dan lacht alleen dat van hem. En ge ziet 't aan zijn oogen, hij verliest zich niet in die pret waarvan hij vertelt, waarvan wij zoo'n oogenblikje vroolijk leven. En daar nu alleen die mond plezier heeft en de gedachten ernstig bij 't grappige onderwerp blijven, komen de malle dingen d'r ook zoo droog, zoo best-amusant uit.

Met Henri de Vries zijn we, dank zij ook die heel goede voordracht van Justus van Maurik, «Een Vlaamsch kiezer», in Vlaanderenland bij de verkiezingen geweest. En we hoorden hoe de man met de «gebukkelde zenuwen» daar opfrischte en wat plezier hebben we ermee gehad!

Ook Reyding's «Feeststemming» bleek met zoo'n hartelijke vroolijkheid geschreven, en die kwam d'r weer zoo goed uit.

Waarlijk: zulke voordrachten vroolijken 'n donkeren dag op.

Ook «Het knappe kind» van Dekking, 't ongeluiskind zoo «doorkneed in de uitzonderingen», heeft de leden van de Haagsche afd. van het Ned. Tooneel Verbond — want voor hen was deze voorstelling j.l. Maandag in den «Kunstkring» — veel genoeg gegeven.

Nog stonden op het program «Een Vergissing», van Verenet; «Douanenhistorie», van mr. Lamberts-Hurrelbrinck; «Koef-Noen» (het Vrijbiljet), van Van Sprinckhuyzen en «Am Hochzeitsmorgen», van dr. Edward Stilgebauer.

Voor die allen bleek De Vries genoeg talent te bezitten!

FEUILLETON.

MOEDER GEWOONTE.

(Naar het Duitsch.)

(Vervolg.)

Aan een bizonder gebrek aan nieuwsgierigheid en aan bizondere hardhoorigheid schijnen de bewoners van een straat of plein, waarop de merkwaardige dingen — volksoploop, revolutie, duel enz. — plaats hebben, te lijden, want de buurtvensters blijven altijd gesloten, de omgeving verlaten en eenzaam, en de betrokken personen hebben het terrein vrij.

Wie kan zoo razend snel brieven schrijven als een tooneelmensch? De aanblik moet in de ziel van een vooruitstrevenden stenograaf nijd en verbrijzeling wekken. — En wie leest brieven en akten met de snelheid van het theater-gebruik? Wie zal gewichtige brieven na lezing, verkrueld midden in de kamer gooien? In enkele stukken is 't tooneel met weggeworpen brieven zoo bedekt, alsof het er brieven gesneeuwd had. En wat moet men er van zeggen, dat de vertooners hunne gedachten zoo luid uitschreeuwen, als hun stem hun maar eenigszins permitteert, en dat samenzweeringen en gewichtige geheimen op straat, in een tuin, enfin, overal, heel ongegeneerd behandeld worden?

Onze Rotterdamsche correspondent, die in 't vorig nummer over «die Frau vom Meer» schreef, gebruikte als motto:

„Is niet alles illusie en is illusie niet alles?”

Daaronder kwam: Herman Heyermans Jr. Maar in Emants' «Nagelaten Bekenenis» lezen we op blz. 185:

„Is alles niet illusie en is de illusie niet alles?”

Inderdaad: onze correspondent noemde een verkeerde bron.

Men schrijft ons uit Rotterdam over

Wat boven alles gaat

van Reuchlin:

«Wat boven alles gaat» is wel relatief. Voor Jan Maclaren zou het de godsdienst zijn; voor Anna de Savornin Lohman, de liefde; Reuchlin koos de plicht; — 't strekt in ieder geval zijn moraliteit tot eer.

Hij heeft in dit stuk deze geschiedenis gegeven: Johannes Küster wordt door een verre bloedverwante in de gelegenheid gesteld voor predikant te studeeren, en gedurende al dien tijd, na den dood van zijn vader, onderhoudt Sophie Walz ook zijn overige familieleden. En zij is blij, financieel zooveel voor hen te kunnen doen. Nu is Johannes, van wien zij zooveel houdt, immers nauw aan haar verbonden.

Uit dankbaarheid verlooft de jonge predikant zich later met zijn weldoenster. Hunne karakteren zijn wel zeer verschillend: hij is vurig idealist in al zijn neigingen, zij een nuchter schepseltje stevig in huishoudelijke deugden.

Maar Johannes gevoelt zich «verplicht», weet wat hij begint. En hij offert zich op.

En welk een offer brengt hij daar mee. Om haar gaf hij zijn lievelingsstudie, de botanie, op, en werd predikant. Om haar verbant hij de liefde die hij voor zijn nichtje Frieda voelt, hoe zwaar 't hem ook valt, en ook haar, Frieda, die een volgend huwelijksaanzoek van den zelfgenoegzamen kleinstedschen pillendraaier Hilz beslist afslaat.

Verrukt zien wij op het tooneel een mooi, door zacht avondrood verlicht landschap. Het rood neemt langzamerhand af, het wordt donker, en na heel korten tijd, stroomt het blauw-groene maanlicht effectvol over de geheimzinnig donkere omgeving. Heel zonderling echter straalt het maanlicht van precies dezelfde plaats, waar de zon zooveel is ondergegaan; de maan moet dus noodwendig in 't westen zijn opgegaan, een natuurverschijnsel, dat alleen op het tooneel kan aanschouwd worden. — Ook geschiedt het niet zelden, dat in een open tuin zon of maan alleen door de eerste koulissen dringen, terwijl verder aan denzelfden kant, het landschap stikdonker is.

Zoodra twee menschen op het tooneel samen vechten, keeren zich de punten hunner degenen naar den hemel, en de lansendragende massaas drukken bij den kamp alleen de schilden tegen elkaar. Als de moderne krijgswetenschap deze wijze van oorlog-voeren maar als regel wilde aannemen!

Een zonderling beeld biedt op het tooneel een gezelschap aan den disch; alleen aan de lange zijde en de beide kortere kanten zitten de gasten, terwijl de lange zijde, die naar het publiek is toegekeerd, geregeld onbezet blijft.

Dat de zangeres tot aan het voetlicht naar voren komt en het publiek toezingt, terwijl zij haar partner om «genade» moet smeeken, zou

Intusschen — die weigering geeft Sophie Walz vermoeden. Zou er tusschen Frieda en Johannes wat bestaan? Want, redeneert ze, «Als je zoo'n achtenswaardig man als apotheker Hilz weigert, moet je of idioot zijn of een ander liefhebben. En gek is Frieda niet... Dus een ander... natuurlijk dan Johannes!»

En duidelijk komt nu Sophie's karakter uit in de tooneelen die nu tusschen haar en Frieda, en tusschen haar en Johannes volgen.

Van hem eischt zij trouw aan zijn belofte. Zij heeft recht op hem; ze wil ook haar aandeel hebben van 's werelds geluk. En zoo geschiedde.

Maar 't geluk bleef weg.

Het stuk, hier en daar zoo verdienstelijk, boeide niet sterk, sleepte af en toe ook wat.

De heer Tartaud was Johannes. Hij bleek wel liefhebberij in die rol te hebben, ze zat er goed bij hem in en hij gaf haar ook goed weer. Mevr. Tartaud—Klein speelde als Frieda wat koud, en dat stak af bij het warme spel van mevr. Kerckhoven—Jonkers (Sophie Walz). Apotheker Hilz, door den heer De Jong voorgesteld, kon er zoo maar even mee door.

Geen repertoire-stuk, maar toch weer iets nieuws. De heer Van Eysden doet wèl zijn best.

Buitenlandsch.

«Strahlend bunt Festgewoge» zegt een courant van een bal van actrices, 't eind der vorige week binnen Berlijn gegeven.

Yvette, van wie tegenwoordig ieder en ieder alléén maar spreekt, Yvette zong zoo prachtig als ze dat kan.

Yvette denkt zich dan heelemaal weg.

Als ze van een akker spreekt in de schemering, waar de koeien trekken naar stal, dan staat ze daar op den duisteren landweg en ze ziet en voelt dat alleen.

Zij vergeet dan de gretig luisterende zaal. Ze is zoo goddelijk gelukkig die dan te kunnen vergeten.

En vroolijk was 't bal. Geestig ook waren die gesprekken. En lachen dat er was, toen Arthur

ons heel dwaas toeschijnen, als wij er niet zoo aan «gewoon» waren.

Moet absoluut ieder overste een bier-basstem verheffen? Moet iedere scheepskapitein een vroolijken groctoon doen hooren? Kan men zich geestelijken zonder zalvende zangstem denken, kan men zich een luitenant zonder precies gescheiden haar en een snerpende stem voorstellen? Draagt iedere Engelschman lang afhangende bakkebaarden en kan men zich een Franschman niet zonder Henri quatre verbeelden? En als de vaders te oud voorgesteld worden, waarom hebben zij dan meestal zulke verschrikkelijk jonge vrouwen? Want de moeders van bakvischjes, die in oude blijspelen niet met eigen dochters moeten concurreeren, schijnen zich daarvoor bij de toeschouwers te willen wreken, door zich zoo jong mogelijk te schminken en te kleeden.

Het tooneel heeft ook zijn eigen, wonderlijke postverordening. Nooit ziet men een brief met postzegel, zelden een gesloten brief, en de man, die de brieven met geldswaarde rondbrengt, schijnt daar noch 't bestelgeld, noch 't ontvangstbewijs voor te willen hebben.

In het rijk van de dramatische kunst bestaat er ook geen wekdag, geen arbeidstijd. Afgezien van den zg. raisonneur, die op het tooneel altijd tijd heeft van het eene salon naar het andere te wandelen, altijd Zondag-houdt om allerlei

Pferhofer, een goed acteur daar een schouwburg-directeur toeriep:

«Bei Ihnen Brent öfters
Das Licht nicht recht,
Es ist ohne Zweifel
Die Leitung schlecht.»

Het portret van Yvette Guilbert. Geen mooie lijnen in 't gelaat; zij heeft een breed gezicht met vooruitspringende kaakbeenderen. En ook de andere knokken krommen uit. Haar mond is groot met afhangende hoeken, waarin verdriet of afkeer.

Maar wat kan zij uit dat masker maken! De megaeren van de buitenwijken der groote steden, met die, alleen hatende gezichten; de priesteres, die van den zegen op dit onderaardsche spreekt; een schelmsch zacht snuitje als van een Watteauschilderij; 't dorpsmeisje en de droomende dichter.

't Moet de uitkomst van een ontzettenden arbeid zijn! Met hoeveel moeite zal die weerspannige en vijandelijke natuur zijn gedwongen! En de stof die moest worden bewerkt, zij maakte den strijd niet lichter, nu zij was 't eigen vleesch.

En dáárom is de overwinning dan nu zoo volkomen, wijl de onschuldige toeschouwer van al dien ontzettenden arbeid aan mimiek gewijd, nu niets meer vermoedt; nu hij daar al dat uiterlijke zoo sterk sprekend, maar ook zoo leukweg ziet gebeuren, luchtig en vrij, als de vrucht van 'n gelukkig oogenblik.

Want niets is zóó sprekende als 't eenvoudige.

Als Yvette als een andere persoonlijkheid optreedt, dan herkennen we Yvette niet meer. En als we 't program en de overtuiging niet hadden, we zouden blijven zoeken naar wie die tooneelspeelster daar was, want ook haar stem zal haar niet verraden.

Wie hebben bij ons dien strijd doorstreden? Wiens stem en wiens gelaat herkent men op onze planken niet? We herinneren ons Bouwmeester als Sanche Panche, Van Zuylen als le plus vieux garçon in Sardou's stuk — beiden toen eenigszins onherkenbaar.

Daar hebben we echter als sterkst-sprekend voorbeeld van 't altijd een-zelfde-zijn den heer Clous, die zijn eigen masker wel zoo prachtig en

fraaie gesprekken ten beste te geven, — zal men aan de kleedij van boeren en boerinnen heel gauw merken, dat het op het tooneel eeuwig Zondag is. Zelfs de traditioneele huisvrouwen, de echtgenooten van Wilhelm Tell en dergelijken, verschijnen steeds in Zondagsche plunje, en alle boeren en riddersknechten hebben fonkelnieuwe kleeren aan.

Hebben wij het ook niet als een dierbaar erfstuk van onze tooneelspelende voorvaderen overgenomen, dat Wilhelm Tell een edele vaderlands-verdediger is en Hamlet een man zonder bloed? Wordt Shylock niet als een edele martelaar, als vertegenwoordiger van het arme, onderdrukte jodendom voorgesteld?

De arme prins Richard Gloster verschijnt gewoonlijk in zoo'n erbarmelijk toilet, alsof hij geen krediet genoeg had bij den koninklijken Engelschen hofsnijder om zich prinselijke kleeren te laten maken, en hij maakt van zijn gezicht zoo'n afschuwelijk masker, dat de Engelschen hem zeker eerder in een verbeterhuis zouden gestopt hebben, dan hem tot koning verkozen hebben; de merkwaardige scène met Lady Anna bij het lijk van Hendrik VI, wordt daardoor nog onwaarschijnlijker.

Mephisto zou, met het uiterlijk dat de Deutsche tooneelspelers hem geven, nauwelijks in Auerbach's wijnkelder gekomen zijn en de degelijke

universeel vindt, dat hij 't voor alle gelegenheden blijft gebruiken.

Eén keer, één keer was Clous: Clous niet. Kon hij 't dan ook zoo héél bezwaarlijk blijven toen hij, den gala-avond in den Haagschen schouwburg, in den velle van Vondel kruipen moest.

Clous zal nooit zoo'n akeligen avond hebben gekend als toen wij hem niet zoo spoedig hebben gekend, ... althans niet aan zijn gezicht.

In Berlijn wordt in deze weken nog al eens opgevoerd «*Monsieur Badin*», een satyre op de luiheid van die bureau-ambtenaartjes van den laagsten rang, met vooruitzicht op één rang, hooger, na jaren gevolgd door een stellen-oppensioen, — satyre op bureaucraten of te wel bureaukrachten, die in de ministeries den lieven God zijn daglicht stelen.

Een tragi-komische geschiedenis verhaalt ons een ander komediestuk: *Boubouroche*, een stuk dat nu ook nog al veel gaat.

Een beste nar van een man en een ringeloorend loedertje van een vrouw, leeren we hier kennen.

De zoete man betrapt op heeterdaad z'n toch zoo geliefde vrouw. Toch zóó geliefd — dat tranen en vergiffenisbeden haar gemakkelijk vergeving bezorgen.

De zóóveelste variatie dus op het bij uitstek, misschien wel bij voorkeur-internationale thema, — door Balzace toch 't malste, 't droetste wellicht gegeven, toen hij den echtgenoot «hem» bij z'n vrouw vinden liet, manlief den degen laat trekken, en vrouwtje tusschen beiden laat komen met dezen tragischen uitroep: «Je wilt toch niet den vader van je kinderen doden!»

De man liet, verschrokken, verward, den degen zinken.

Courteline, de auteur van dezen aardigen tweeakter, heeft in 't stuk een nieuwigheidje gebracht, dat verbazend voldoet.

Zijn klein mevrouwtje Boubouroche heeft hij een kleerenkast met geheimzinnigen, verstelbaren achterwand gegeven.

Zoodra nu mijnheer Boubouroches buiten aanschelt (de goejert heeft dus blijkbaar geen sleutel!), verstopt zij haar «amant de coeur» in

Leipzigsche politie had hem dan waarschijnlijk als «hoogst verdacht» gearresteerd. En wat een domme duivel moet 't zijn, die zich geen aantrekkelijk masker maakt, als hij Faust in zijn macht krijgen wil. Wat een zonderling gebruik is het ook, de «prinses Eboli», het «zachte zielvolle kind», 't «aanbiddelijke schepsel», verder het eenvoudige buitenmeisje Jeanne d'Arc en Judith, 't kind, dat Uriel Acosta tot leermeester had en heeft, altijd aan de meest forsche en volwassene, met de grootste stem bedeelde actrice te geven? Wat beteekent toch die mooi geschminkte koket-gefrizeerde, opgepoetste Don Carlos? Wát de sombere, diklijvige, brommende keldervader, dien men gewoon is te maken van den «eeuwig-glimlachenden schurkenkoning Claudius» in Hamlet? Belichaamt de travesti met het piepstemmetje en de gekrulde lokjes werkelijk het beeld van den jongen Spinoza? En kan de arme Leonore haar Florestan werkelijk alléén in brúine kleeding bevrijden, Gretchen haar Faust alleen in een blauw kleed betooveren?

Is het heusch noodzakelijk dat alle vrouwen, zoodra zij het verstand verliezen, een wit kleed aantrekken en het haar los laten hangen? Op het tooneel worden vrouwelijke waanzinnigen nooit anders voorgesteld. Heeft men Puck in «Zomernachtsdroom» ooit zonder vlindervleugels aan de schouders zien optreden? Daarbij trippelt

dien kast. Dat is voor den verstopte slechts een matig kwade ruil, want hij vindt daar een makkelijke leunstoel, een likeurtje, cigaretten, zelfs een elektrische lamp, waarbij hij rustig lezen kan.

Maar... dient 't gemak wel vaak den mensch hier zou 't een schrikkelijken ondienst bewijzen. 't Licht, dat den tijd zoo aangenaam voorbij strijken liet, verraadt hier den haan in den huiselijken korf.

Boubouroche, door zijn buurman gewaarschuwd, komt op een dag, met een pistool in de hand woedend zijn huis binnen stormen. Te laat. L'amant zit in de kast. Maar Boubouroche weet dat er geen geheime deur in 't huis is. Wat 't huis verliest vindt 't huis terug. Hij doorzoekt de kamer; met de petroleumlamp in de hand snuffelt hij de donkerste kasten na. Op dien tocht gaat echter de lamp uit, — en wat ziet daar Boubouroche: de naden van de kast binnenin zijn verlicht.

En dan komt 't uit. Zijn vrouw moet 't hem verklaren. Zij opent kloek de geheime deur. En daar ziet Boubouroche den geliefden man zijn boek en cigaret neerleggen, die man stapt op hem af, biedt hem zijn kaartje en gaat heen.

Boubouroche staat verbluft. Maar dan praat 't ontrouwe vrouwtje zóó glad van een duister familiegeheim, dan raakt manlief, — die lieve, beste mannetje —, zóó verschrikkelijk in de war, dat hij ten slotte geen zaliger uitkomst weet dan haar een hartelijken zoen te geven.

Dan is de rust in zijn hart weergekeerd.

De bekende Deutsche psychiater prof. Mendel sprak onlangs te Berlijn over de eigengerechtigde plaats, die Henrik Ibsen tegenover de wetenschap in zijn werken innam.

Bij de ouden — zoo zei hij — gold de dichter als «goddelijke ziener». En terecht. Aeschilos geeft ons in zijn Orestes een melancholicus, dien de grootste psychiater hem niet verbeteren kan. Shakspeare zou zijn Macbeth- en Hamlet-studiën in «*Bedlane*», Londens krankzinnigengesticht, gemaakt hebben. Ibsen teekende zijn Hedda Gabler als «erfelijk belast», zooals de moderne psychiatrie dat noemt, belast in de vreeselijkste beteekenis van 't woord. Haar verwoestingsrazernij, bv. als zij haar schoolvriendinnetje de mooie

dan de actrice met gracieuse balletpasjes voortdurend heen en weer en men vraagt zich verwonderd af, waarvoor zij de mooie vleugeltjes heeft, als zij ze niet eens gebruikt, om de bevelen van Oberon «vliegensvlug» uit te voeren.

De geest in «Hamlet» verschijnt herhaaldelijk aan den slotwachter op één plaats. Men laat hem echter op de planken kalm heen en weer wandelen, en in plaats van hem altijd op het zelfde punt te laten verschijnen, waar hij 't eerst zichtbaar werd, verschijnt hij dan hier, dan daar. Blijkbaar houdt men zich hier aan Horatio's woord: «Ziet, daar komt hij weder». Een geest heeft echter geen voeten nodig, om zich te bewegen en deze zal dus wel altijd «wedergekomen» zijn op de plaats, waar Horatio hem het eerste zag.

Tot zóóver over de gebruiken en oude gewoonten op het tooneel. Maar er zijn nog andere dingen in het theaterleven, die verdienen in het licht te worden gesteld, en daaronder behoort ook 't feit, dat op 't tooneel «nijd», «schandalen» en «intrigues» aan de orde van den dag moeten zijn.

Een beschouwing over deze twee torenhooge dwalingen zullen wij misschien eens hierna laten volgen.

L. B.

krullen wil afbranden, wijst op een karakteristieke ziektevorm, die ook aan den dag treedt in haar woorden: «Zoo iets komt over mij, eer ik er op verdacht ben, en toch kan ik het niet laten.»

Evenwel: wij zullen den grens moeten trekken tusschen dichtelijk doordraven en 't medisch verschijnsel. En zoo zal een medisch vakman toch moeten zeggen, dat een Oswald, zooals Ibsen hem in *Gespenster* als paralyticus geven wilde, in de psychiatrie niet bestaat. Het verloop van hersenverweking is geheel anders. Evenzoo komt dr. Rank in *Nora*, als ruggemerslijder, niet met de werkelijkheid overeen.

Veel is in dezen den tooneelspeler gelaten, die vooral niet mag overdrijven.

DE PERS.

Über unsere Kraft.

Georg Brandes zei van dit werk van Björnson: «het eerste gedeelte van *Über unsere Kraft*», dagteekenend van 1883, is het beste wat Björnson ooit heeft geschreven. Ook Ibsen gaf niets, dat hooger staat. Het is door en door nieuw, geniaal, zoowel in opzet als uitwerking; het mag 't meest beteekenende drama van den nieuweren tijd heeten, dat handelt over geloof en practisch christendom onzer dagen... Zooveel gevoel voor het christelijk geloofsleven, voor de schoonheid daarvan en ook het zoo diepe bewustzijn van het daaraan verbonden gevaar, kan slechts hij bezitten, die vroeger zelf als geloovige heeft gevoeld en zich met weemoed van het Christendom heeft vrijgemaakt...»

Zoo dacht ook de «Rotterdammer»-criticus er over toen hij schreef:

«Zoo beschrijft men geen natuur-met-het-pastorie-leven-daarin, of heel de ziel moet in dat bestaan zijn opgegaan; zoo dramatiseert men niet de wanhoop van het geloofsverlies, of zelf moet men als Bratt zijn geweest, moet men als een onbekende smeekeling in het huis zijn binnengedrongen, waar, na geduldig wachten, het wonder misschien te aanschouwen zal zijn.»

Maar anders denkt de heer Lapidot er over, die in de «Nieuwe Courant» schreef:

«Tegen de eigenlijke kenschetsing van Brandes wagen wij het protest aan te teekenen. Het komt ons voor dat Björnson in 1883, toen de eerste redactie van het meesterwerk tot stand kwam, niet heeft willen protesteeren tegen het geloof. Wij zien in *Über unsere Kraft*», in tegenstelling met Brandes en anderen, niet een stuk van antigodsdienstige strekking en vinden het jammer dat men zoo algemeen den nadruk legt alléén op de mislukking van Sang's boven-menschelijk pogen. Volgens onze opvatting heeft Björnson willen doen gevoelen de begrensheid van der menschen wonderdadig vermogen en de kleinheid nog van het allergrootste menschelijke geloof.»

«Neen, wij kunnen onmogelijk in dit drama het werk zien van een scepticus, van een, die het geloof verloren heeft. Al mocht kunnen worden bewezen dat Björnson later, toen in 1896 een nieuwe bewerking verscheen, zelf in het drama wat anders heeft gezien dan wij, dan nog zouden wij durven volhouden dat hij vóór 1883, toen hij het meesterwerk ontwierp, de grenzen van het wonder door menschen gewrocht, de grenzen tevens van een groot geloof heeft willen doen zien; maar niet «het gevaar» van een zoo heerlijk, zoo menschelijk bijna volkomen geloof als dat van Sang.»

Ontleenen wij nog dit aan de «Nieuwe Rotterdammer»:

«Ter kenschetsing nu van de lijderes, aan wie het wonder moet gebeuren, heeft Björnson in de

voorrede van zijn werk twee Fransche medische werken over nevrose geciteerd, van Charcot (Bourneville), en van Richer.

En zijn verbeelding heeft kans gezien om van dit ziektegeval, dat een onbegrepen hypnose denkt te genezen, te maken een prachtig drama van dat andere geloof, dat de huwelijksliefde heet. In de dood-eenvoudige «handeling» van het eerste gedeelte eerste bedrijf wordt Klara's, tot hooger sterkte dan van het leven opgevoerde liefde prachtig geteekend. Wat er bij de vertooning verloren gegaan zij, de schoonheid van Klara's in-en-van-haar-man-leven niet. De kamer, waar Klara te bed in lag, deed denken aan een Bosboom-kamer. Dezelfde puriteinsche stemming, dat zacht-intieme van den allergrootsten eenvoud.»

«Hoe moet Björnson geleden hebben, toen hij zelf het geloof dat in het huis van zijnen vader woonde, buiten dat huis niet terug kon vinden! De hartstocht van die wanhoop uit liefde en eerbied, die is in Elias.»

Eenige vertooners voldeden niet dezen beoordeelaar, maar hij voegt daaraan toe:

«Zoo we désalnettemin van het eerste bedrijf schoone indrukken bewaren, moeten zeer bijzondere qualiteiten tegen de gebreken hebben opgewogen. Zeker, 't is alleréerst het stuk: het schoonste zonder eenigen den minsten twijfel, dat Björnson heeft geschreven. Maar dat het met een zoo onvoldoenden Sang niet radicaal is vermoord! Dat is allereerst te danken geweest aan het cachet van ik-en-weet-niet-wat, dat de vertooning, bij alle onvoldoendheid, heeft gehad — de stemmingsvolle tooneelschikking niet alleen, ook het samenspel, het doen van allen zelfs waar zij voor de rol onvoldoende waren. Waren 't niet alle voldoende krachten, de regisseur had met hen gewerkt!»

De Rotterdamsche correspondent van het «Nieuws», schrijvende over dat stuk, vraagt zich nogmaals af, waarom toch het moderne Duitsche drama bij ons nog zoo goed als onbekend is. En hij gaat dan na de ontwikkeling van wat voor het Duitsch tooneel geschreven werd, — beschrijft hoe het tooneelwerk van na '70 en '71 was «een afschaduwing van het leven»: geëstdrift voor den gevesten staat; beschrijft verder hoe de reactie van die geëstdrift kwam o. m. door den druk van het militarisme, door den drang naar meerdere vrijheid — hoe, toen keizer Wilhelm al spoedig bleek meer reactionair te zijn dan de oude keizer, satyrische tijdschriften ontstonden «die voor niets terugdeinsden en in woord en beeld het heilige huisje der conventionele alledaagschheid en onwaarheid afbraken en den leugen geeselden.

En zoo zien wij dan, dat de moderne Duitsche dramatische litteratuur is geworden revolutionnair; revolutionnair tegenover volksgunst en vleierij, revolutionnair tegen den militair-staat, revolutionnair tegen den de arbeiders slecht behandelenden patroon, revolutionnair tegen de geijkte begrippen van «eer» en «fatsoen», terwijl daarin noch eer, noch fatsoen te vinden is, revolutionnair tegen de gansche samenleving, waar die is onwaar en oneerlijk.»

Maar dan was de tooneellitteratuur der Duitschers ook voor ons iets, véél geworden.

«Het protesteeren tegen overheersching en onderdrukking heeft ten allen tijde (ook) ons in merg en bloed gezeten.»

Wáárdoor dan het moderne Duitsche répertoire van ons répertoire bleef uitgesloten? De heer Horn beantwoordt dat:

«Natuurlijk is er niemand, die directen invloed op het répertoire onzer gezelschappen uitoefent, maar daarom bestaat de indirecte ongetwijfeld;

men begrijpt mij het best, als men zich even de mogelijkheid voorstelt, dat b. v. het Nederl. Tooneel «Op hoop van zegen» van Heyermans, of «De Wevers» van Hauptmann zoude vertoonen; toch zijn dit kunstwerken en trekken overal volle zalen, waar zij worden vertoond. Alleen het geheel onafhankelijke gezelschap «De Nederl. Tooneelvereniging» vertoont van tijd tot tijd moderne stukken, en vraagt daarbij alleen, of het kunstwerken zijn, met het gevolg, dat dit gezelschap als kunstinstelling op dit oogenblik bovenaan staat en het financiëel van iedereen onafhankelijk is; het laatste gevolg van het eerste, het eerste gevolg van het laatste.»

De heer Horn eindigt dan zijn verslag over Björnson's werk:

«Dat dit toch reeds betrekkelijk oud werk ons ook weer door buitenlanders moest bekend gemaakt worden, stemt tot droefheid; doch laten wij hen, die het ons kwamen brengen, des te dankbaarder zijn.»

«Na anderhalven dag bidden bereikt Sang dat zijn zieke vrouw opstaat en hem te gemoet gaat, als hij uit de kerk komt. Maar als hij haar in zijn armen heeft genomen, breekt haar laatste kracht, en zij sterft; als hij haar heeft zien sterven, zegt hij, met een blik naar boven, dat dat toch niet de bedoeling was, maar dan laat hij een vragend «of» volgen en zakt zelf dood in elkander. Wat dat «of» beduidde, weet ook Bratt niet te zeggen, maar dat Sang daaraan stierf, weet hij wel. En zoo eindigt het stuk met een vraagteeken.»

Zoo leest men in 't Handelsblad. Verderop keert de beoordeelaar daar op dit vraagteeken, een «hinderlijk» vraagteeken voor hem, terug, en zegt:

«Het kan zijn dat de geloovige vraagt of dit Gods bedoeling geweest is, dat zijn vrouw genezen zou om dadelijk te sterven en zoo het geloof deelachtig te worden, dat zij bij haar leven niet had gehad, maar het kan ook zijn, dat hij zich afvraagt of zijn kracht wel van God is. En dan is ook Sang niet meer de waarlijk geloovige.»

Uit de beoordeeling van de vertooning kiezen we deze woorden: «Ook wie niet uitblonk door spel, deed mee, was er in, speelde voortdurend, durfde o. a. pauzeeren tusschen twee zinnen in.»

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt. à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofredacteur **HENRI DOORMAN.**

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieel. — De Haagsche Schouwburg. — Aan Flarden. — Château Historique. — Bartel Turaser. — Don Quichot en Le nouveau Jeu. — Rotterdamsche correspondentie. — Pers (over: Aan Flarden). — Advertentiën.

OFFICIEEL.

Staat van het Nederl. Tooneelverbond.

(1 Maart 1901.)

Eerelieden:

- Prof. Dr. B. J. Stokvis, Amsterdam.
- Prof. Dr. A. G. van Hamel, Groningen.
- Mr. J. N. van Hall, Amsterdam.
- Mevr. M. E. A. Waller—Schill, Amsterdam.

Hoofdbestuur: Jaar van aftreding.

- M. Emants ('s-Gravenhage) *Voorzitter* . 1901
- Dr. C. J. Vinkesteyn (Schiedam) *Penningmeester* 1901
- Dr. M. B. Mendes Da Costa (Amsterdam) *Onder-Voorzitter* 1901
- Mr. L. J. Plemp v. Duiveland ('s-Gravenhage) 1902
- J. Post van der Burg (Delft). 1900
- Mr. J. van Schevichaven (Bussum) *Vice-Secretaris* 1903
- Mr. A. Fentener v. Vlissingen (Amsterdam) 1902
- Mr. J. Kalff Jr. (Amsterdam) 1902
- Frits Lapidoth ('s-Gravenhage) *Secretaris* 1903

AFDEELINGEN:

Afdeeling Rotterdam.

(Aantal leden 517).

-, Voorzitter.
- C. van Rossem Czn., Penningmeester.
- L. J. Jacobson.
- H. Veder.
- J. Milders, Secretaris,
- Gedelegeerde:* L. Jacobson.

Afdeeling Amsterdam.

(Aantal leden 544 en 15 donateurs.)

- A. N. J. Fabius, Voorzitter.
- Mr. P. W. de Koning, Onder-Voorzitter.
- J. Vriesendorp, Penningmeester.
- M. Merens.
- H. Werthheim.
- W. P. Weuringh.
- W. G. Nieuwenkamp, Secretaris.
- Gedelegeerde:* L. H. Christpijn.

Afdeeling 's-Gravenhage.

(Aantal leden 207.)

- Jhr. Mr. H. Smissaert, Voorzitter.
- Jhr. H. van Spengler, Penningmeester.
- W. K. M. Vrolik.
- Mr. J. J. Barnet Lyon.
- G. de Wijs.
- J. C. van den Tol, Secretaris.
- Gedelegeerde:* J. C. van den Tol.

Afdeeling Utrecht.

(Aantal leden 91.)

- Prof. Dr. J. H. Gallée, Voorzitter.
- Mr. J. G. Brouwer Nijhoff, Penningmeester.
- G. R. Deelman.
- G. J. Sprenger.
- J. H. Mignon, Secretaris.
- Gedelegeerde:* G. R. Deelman.

Afdeeling Dordrecht.

(Aantal leden 49.)

- D. Crena de Jongh, Voorzitter.
- J. N. A. Baron van Wassenaer van St. Pancras, Penningmeester.
- L. C. van Oldenborgh.
- J. H. den Band Jr.
- S. van Wageningen Dzn., Secretaris.
- Gedelegeerde:* D. Crena de Jongh.

Afdeeling Middelburg.

(Aantal leden 33).

- Jhr. Mr. W. H. Snouck Hurgronje, Voorzitter.
- J. A. Altorffer, Penningmeester.
- Joh. L. van de Pauwert, Secretaris.

Afdeeling Groningen.

(Aantal leden 32.)

- Prof. Dr. A. G. van Hamel, Voorzitter.
- Mr. A. W. F. H. Sängner, Penningmeester.
- Mr. B. ten Bruggen Cate, Onder-Voorzitter.
- Jhr. Mr. W. C. A. Alberda v. Ekenstein (Eerelid).
- Julius Oppenheim.
- Prof. dr. J. F. Eykman.
- Jhr. Mr. D. R. de Marees van Swinderen.
- J. Meihuizen Szn., Secretaris.
- Gedelegeerde:* Prof. dr. J. F. Eykman.

Afdeeling Delft.

(Aantal leden 20.)

- J. Post van der Burg, Voorzitter.
- Mr. W. F. van der Mandele, waarn. Secretaris-penningm.
- M. A. C. Hartman.
- F. 's Jacob.

J. O. H. Bunge.

Gedelegeerde: (niet aangewezen).

Afdeeling Tiel.

(Aantal leden 16.)

- J. A. Heuff, Voorzitter.
- J. L. van Lidth de Jeude, Secretaris-Penningmeester.
- Gedelegeerde:* J. A. Heuff.

Afdeeling Haarlem.

Opgeheven.

Afdeeling Gent.

Opgeheven.

Afdeeling Harlingen.

Opgeheven.

Recapitulatie.

Gedelegeerden der Afdeelingen bij de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneel-school:

	de H.H.
Rotterdam	L. Jacobson.
Amsterdam	L. H. Crispijn.
's-Gravenhage	J. C. van den Tol.
Utrecht	G. R. Deelman.
Dordrecht	D. Crena de Jongh.
Groningen	Prof. dr. J. F. Eykman.
Delft	(niet aangewezen).
Tiel	J. A. Heuff.

Vergelijkende staat van het aantal leden.

	Vorige opgaaf.	Thans.
Rotterdam	484	517
Amsterdam	477	544
's-Gravenhage	200	207
Utrecht	90	91
Dordrecht	50	49
Middelburg	36	33
Groningen	33	32
Delft	22	20
Tiel	17	16
Haarlem	13	opgeh.
Gent	5	id.
Harlingen	2	id.
Algem. leden	9	24
Totaal	1438	1533

De Secretaris v. h. Hoofdbestuur,
FRITS LAPIDOTH.

De Haagsche Schouwburg.

De Haagsche Schouwburg is dus door den Raad veroordeeld; hij zal niet meer als schouwburg mogen worden geëxploiteerd.

Jammer. Want hij bevatte de eenige zaal in Den Haag, waar met fatsoen in kon worden gezegd en verstaan. Die zaal was ook de best-acoustische van 't land.

En daar er nu kans is, dat men op het besluit terugkomt, zouden we nog wel een en ander in overweging willen geven; om bv. een middenpad door de zaal te leggen, — om 't aantal plaatsen tot op 2/3 bv. terug te brengen, opdat de passage vrijer zij.

En we zouden wel willen vragen, zijn hier niet, als indertijd ook werd gedaan voor 't «Gebouw» nooddeuren in den balkonwand van Baignoires en Baignoires d'avant scène te maken?

Is ook niet, als 't tooneelgedeelte 't meest gevaarlijk is, de achterzij van 't gebouw dermate te wijzigen, dat 't gevaar daar minder is.

Er is daar toch een binnenplaats van een zooveel Meter diepte, waarop wellicht zou kunnen worden verbouwd of gebouwd.

Want — om iets te noemen — zou een op die binnenplaats vrijstaand gebouw, waarin kleedkamers, met overdekten gang naar 't hoofdgebouw, niet een voordeelige verbetering zijn?

Dit zouden wij wel in overweging willen geven, daar 't zaaltje zoo iedere behoudende overweging waard is.

Als er hier een wil is, zal er ook hiër toch wel een weg zijn.

Naar aanleiding van

Aan Flarden

door Top Naeff.

Mag ik eerst even dit geschiedenisje vertellen.

Een der leerlingen van een Hoogere Burgerschool had eens een opstel over een slachtplaats gemaakt. Gevoelige jongen, had hij altijd veel medelijden gehad voor die ongelukkige dieren die daar in 't half donker van zoo'n binnenplaats een flitsend mes in de strot krijgen, een, dat dan heen en weer wordt gehaald om de keel goed open te krijgen, opdat 't leegbloeden gauwer gaat.

En op een middag dat hij met zijn vriend uit school kwam, waren ze zoo'n slachtersplaats voorbij gegaan en met roode gezichten, vol meelij, hadden ze er gekeken van 't oogenblik dat zoo'n groote koe met touwen werd gebonden, omver getrokken, tot ze heelemaal dood lag.

Dat duurde nog al langen tijd.

Den volgenden morgen kwam hij toen met een opstel op school.

't Werd door zijn leeraar goed gevonden. En . . . wat deze en alle jongens die zich voor 't geval interesseerden, 't mooiste vonden — : dat hij zoo goed had laten voelen zijn somberste gedachten over zoo'n zielsongelukkig bestaan, van dik, altijd maar dik gevoed te worden, om maar dik te komen onder 't moordend mes, — dat hij zóó had gevoeld, dat hij de koe erom aan 't beklagen was gegaan en dat zij erom door zijn prachtig medelij om *beklagenswaard was geworden, zelfs van jongs af aan* —, dat bleek hem en ons later naast de waarheid — pure *Dichtung* te zijn.

Dien middag wandelde hij toen naar huis, voorbij een wei. En daar sprong een, nog den vorigen avond op het papier door hem beklaagd kalfje, jolig over 't gras.

Toen bleek 't duidelijk: maar dat beest was immers zóó niet te beklagen! Integendeel.

Maar zóó mooi ook had hij ons zijn «Dichtung» aangepraat, dat de joligheid van 't beest ook ons eerst . . . niet-mogelijk leek.

Den volgenden dag volgde een tweede ontuchtering.

Dat stuip trekken en 't lillende open lijf van 't dood gestoken dier, hadden hem zóó'n droefheid gegeven, dat hij in dat vleesch-trekken heftige pijnkrampen had gezien.

En dien volgenden dag, 't trof alsof 't er om was gedaan, vertelde de leeraar in Natuurlijke Historie dat — nog een tien of meer seconden nadat de hersenen zijn verwijderd, en dus 't bewustzijn pijn nièt meer worden kan — men trillingen ziet, geen pijntrillingen, maar de zoo genaamde mechanische trekkingen.

't Litteratortje in den dop, dat d'r al zoo ver was uitgekomen, trok zich toen in zijn schulp terug. En, jong ventje, spoedig ontmoedigd, meende hij dat nu zijn werk veroordeeld was.

Omdat 't geen *Wahrheit*, maar *Dichtung* was . . .

Een verstandig man heeft hem toen echter verteld, dat zijn arbeid zijn waarde *hield*. Dat de aestheticus niet alleen naar waarheid heeft te zoeken, maar dat hij zich ook nog met verdichting mag bezig houden.

Dat de innerlijke waarde van een werk absoluut niets te maken *hoëft* te hebben met 't min of meer *waarschijnlijk-gemaakte* van 't geval.

Alsof 't 'm dáárin zat!!, zei de verstandige.

Ik vertelde de ondervinding van dit litteratortje hiër met zeker genoeg, want heeft juffr. Naeff niet iets dergelijks te Rotterdam ondervonden?

't Is niet waar, heeft men tegen haar gezegd, en als een loodzwaar bezwaar heeft men 't tegen 't stuk aangevoerd. Komt niet voor. Twee jaren lang zou Tom niets gemerkt hebben, terwijl ieder woord van Nini ons toeschréuwde: ik hou niet van Tom!

Al te onwaarschijnlijk juffr. Naeff!

Ook dat Nini er eerst na 2 jaar achter zou zijn gekomen, dat Max, hoewel met een ander getrouwd, nog steeds van haar hield, — waaruit de crisis in Nini geboren wordt.

Maar dát begrijpt u toch óók wel, juffr. Naeff, heeft men gezegd, dat Nini daar veel éerder achter zou zijn gekomen. Zóó is 't al te onwaarschijnlijk!

Maar juffr. Naeff had kunnen antwoorden, als ze zich daartoe had willen leenen: ik schreef 't geval niet om de waarschijnlijkheid van 't geval, maar ik schreef 't *om* 't geval. (Vergelijk boven met het litteratortje.)

Ik zou hierover niet zoo lang spreken, als 't publiek door zulke bedillingen op al of niet waarschijnlijkheid zoo deerlijk in de war werd gebracht.

Natuurlijk zal 't de gegrondheid van zoo'n opmerking qua opmerking inzien.

Maar nu weet de critiek 't voor te stellen, alsof één zoo'n bedilling een genadeslag voor een werk was. (Zoo'n waarde hecht ze er zelf aan.) Alsof na zoo'n bemerking 't stuk verder waardeloos neerligt, 't naar-omkijken niet meer waard is.

Misschien kan ook nog wel uit 't volgende blijken hoe onmogelijk weinig de opmerking: 2 jaar is onmogelijk lang, beteekent.

Nu vraag ik u, zei er een: 2 jaar — geen kleinigheid, 2 jaar, geen 2 maanden!

Welnu, denkt gij dan gerust dat de dag, waarop 't stuk speelt, twee maanden na 't trouwen is.

Vervalt dan niet uw opmerking en blijft dan niet 't stuk 1)?

Maar zoo kinderlijk en artistiek tevens hield juffr. Naeff aan haar, voor haar natuurlijk wél mogelijken ruimeren termijn vast, dat zij er niet aan kòn denken, even den termijn kleiner, d. i. meer aan 't algemeen waarschijnlijkheidsbegrip pasklaar te maken.

Een handig tooneelschrijver, rekening houdende met hedendaagsche wijzen van beoordeeling, zou gewijzigd hebben.

Mij trok 't niet-gebruiken van de handigheid heerlijk aan.

Pràchtig-gedacht, is «Aan Flarden» bij de bindende bewerking voor 't tooneel, door die nare «technische Forderung» wat verstijfd. Enkele boekenfrazetjes deden toen te minder goed.

Maar in dat verstijfde waren dan weer krachtige scènes, was er een tusschenbeie even-ontkomen aan dat aan handen en voeten gebundene, was er een durf en een kracht in dit stuk — wij herinneren aan dat, op zich zelf zoo machtig behandeld symptoom van Jeanne's ziekte — waarvoor we de schrijfster niet genoeg kunnen bewonderen.

Zie hier nu eindelijk een werk in hooge mate sympathiek van een buitengewoon gevoelige artieste.

Nog één poging, en 't verstijfde, dat de nu nog zegevierende techniek op haar rekening heeft, zal weg zijn, en er staat een machtige artieste in Nederland.

En zóó direct voelen we onder 't uiterlijk-strakke 't lieve levende daar onder, dat we deze misdaad wel even op ons willen nemen, dat uiterlijke te vergèten — en dan uit te roepen: Top Naeff heeft ons een prachtig, hartelijk werk gegeven, van sentiment een wònder.

't Is het beste tragische tooneelwerk dezen winter geschreven.

Zoo ben ik nu tot de vertooning gekomen. O hoe gevoelig mooi mevr. Tartaud-Klein, mooi ook Tartaud (minder in bedrijf 1). En al de anderen natuurlijk met liefde, er bij.

Ja, deze vertooning van «Aan flarden» was een verblijdenis.

Nog volge nu de korte inhoud.

Nini Mattus trouwt met dr. Tom Verhulst, Max Kalstra met een nerveus schepseltje Jeanne Landman. Maar Nini hield van Max, en Max liet haar om 't geld van Jeanne.

Om zich te troosten en zich te verliezen misschien in een nieuw bestaan, trouwde Nini dan Tom, die zoo zielsveel van haar hield en houdt.

Maar Nini kàn 't niet met Tom uithouden en juist op den huwelijks-verjaardag, twee jaar na hun trouwdag, wil ze 't Tom vertellen, dat ze als een huishoudster met hem geleefd heeft, — niet als liefhebbende vrouw.

Tom is verpletterd. Eerst heftige verwijten; dan vraagt hij haar om toch maar bij hem te blijven. Hij zal 't haar niet lastig maken. Maar Nini weigert. Vandaag voor 't eerst, nu zij vrij tot hem gesproken heeft, durft ze hem aanzien, — haar wil volgen.

Maar dan juist komt de tijding van den dood van Max' vrouw. Nu is Max vrij . . .!, juicht 't even in haar.

1) Natuurlijk met kleine wijzigingen. Max Kalma zal dan nog geen jongetje hebben. Tom zal dan moeilijk kunnen spreken van 't «onbereikt verlangen naar een kind». Maar dat zijn natuurlijk onbeduidendheden.

Maar neen.

«Die prijs was te hoog.»

En nu is zij 't, die aan Tom vraagt bij hem te mogen blijven.

Maar nu zegt Tom: «je zoudt het niet kunnen».

En Tom verlaat zijn huis zooals hij zegt, «voor een groote reis.»

Château Historique.

door Bisson en Berr de Turique.

Een innig geestig stuk.

Paul Coudray is de modeschrijver van den tijd, waarin «Château Historique» speelt. Hij heeft de vrouw van een «capitaine au long cours» geschaakt, maakte zich door die daad bij de dames een beminnelijken naam. Welke vrouw zou voor zoo'n amant-van-dàden niet door 't vuur willen gaan?

Zéker de dames Chloé, zuster, en Marguerite, dochter van den rijk-geworden knopenfabrikant Colombin, die met zijn fortuin geen raad wetende, 't kasteel heeft aangekocht van wijlen J. J. Rousseau, en die nu opgaat in de daar warende historie.

O! Paul Coudray en nog eens Paul Coudray, zuchten de dames. Colombin kan dat minder schelen. Hij heeft genoeg aan zijn Rousseau. Maar Baudoin, de man van Marguerite, — dien wordt 't toch ten laatste ál te erg.

Men dént niet meer aan hem. Zijn vrouw heeft hem vergeten. Hij is een stroopop in zijn eigen huis, waar zijn vrouw in verrukking raakt bij 't portret van een ander.

Zooals 't compte-rendu op 't program zei: «on n'est jamais flatté d'être remplacé, même en effigie» Baudoin broeit dan ook op plannen, die een ommekeer kunnen geven.

't Toeval helpt hem. 'n Goed vriend, Claude Barrois komt hem op een goeden dag bezoeken. Die kan hem wellicht helpen. Als Claude zich eens voor Coudray uitgaf, zich onbeschaafd aanstelde en zoo de platonische vereering der dames d'r uitdreef.

En zoo geschiedt dan. Eerst wordt mlle Chloé ontuchtend. Is dát nu die teere poet, denkt zij, die aan haar vraagt of ze 's nachts ook «snurkt».

Dan volgt de mooie Marguerite.

Maar — hier ging 't niet zoo geleidelijk. Baudoin had dat óók wel begrepen, had opgemerkt, dat pseudo-Coudray Marguerite heel mooi, heel aantrekkelijk vond. Hij werd een beetje bang bij die gedachte. Pseudo-Coudray had zoo'n prettige rol, . . . als hij wilde, — gegeven die vereering van Marguerite voor den «cher maître».

Hij zou dan ook maar een oogje in 't zeil houden. En hij zegt 't nog eens aan Claude: Claude's taak is: «Marguerite tot haar man terug te brengen, — niet om haar verliefd op Coudray-Claude te maken.

Ziende dat dit op Claude toch te weinig indruk maakt, zegt hij: als ik merk dat je van dat oorspronkelijk plan afwijkt, dan zal ik wel op een hoorn blazen. Dan weet je terwijl, dat je te ver bent gegaan.

Inderdaad: Claude blijkt moeite te hebben. Dat bekoorlijke vrouwtje van hem, pseudo-Coudray afkeerig te maken, — 't is meer dan een kwelling.

En als ze dan, in een teeder onderhoud, o zoo teeder, zoo goddelijk lief wordt, dan vergeet hij Coudray, en is Claude, en hij wil haar nu kussen maar . . . daar klinkt de signaalhoorn.

Tweemaal moet hij zoo tot de orde worden

geroepen. Dan, als goed vriend, stelt hij zich zóó aan, dat Marguerite eerst verbaasd over hem staat, dan genoeg van hem heeft, van hem, dien aesthetischen Coudray, die nu beweert «que la maternité déforme les femmes».

Zoo keerde Marguerite dan weer tot haar man terug. En Claude krijgt voor z'n bovenschelike pogingen, Geneviève, de zuster van Marguerite, een jong meisje dat hij ook heeft leeren liefhebben, tot vrouw.

Dat dit verhaal tot wel malle verwickelingen voert, is te begrijpen. Als de gewaande Coudray niets liever doet dan Geneviève van liefde spreken, moet hij zich een verstokt vrijgezel toonen voor Chloé en Marguerite, die ook in de kamer zijn.

En ook: met den capitaine au long cours, in 't begin van dit verslag genoemd, krijgt hij te doen. Die liet natuurlijk zijn vrouw niet ongestraft schaken. Hij doet alle mogelijke pogingen om Coudray te vinden. Hoe lang is hij daar nu al mee aan den gang. Inderdaad, hij is een capitaine «au long cours»

Maar eindelijk vindt hij dan toch Coudray-Claude; en nu moet deze met hem duelleeren.

Maar Claude ontkomt daaraan door 't optreden van een tweeden gewaanden Coudray, — die later de broer van Marguerite blijkt te zijn.

Marguerite wist dat eerst alleen. En ze maakte daar een aardig gebruik van.

Haar man heeft haar willen bedriegen, nu zal hij bedrogen zijn. Baudoin meent nu den waren Coudray voor zich te zien. Nu zal die «ware» haar op haar verzoek 't hof gaan maken. En deze Coudray leent zich daar met zooveel liefde toe, dat Baudoin dol wordt van jalouzie tot de ontkenning hem gerust stelt.

Wij kwamen nog eens op den inhoud van dit stuk terug, wijl 't eerstdaags door het N e d. T o o n e e l ook tot opvoering komt. Men kent nu het verhaal.

Dat 't stuk wat lang is geworden, 't is onmiskenbaar. Zelfs kwam dit uit bij deze *luchtige*, wel goede en zeer *beschaafde* vertooning. (Hoe dat luchtige en beschaafde den Amsterdammers af zal gaan?)

Licht spel gaf vooral de acteur die voor Claude speelde. Wat een geest in dezen man! 't Is niet prettig dat 't gezegd moet worden, maar in 'n stuk als dit, wat doet dan goed een coquetteeren met een mooien mond met tanden expresselijk met de zaal.

Dat deed deze beste Coudray.

En niet kwaad, gansch niet zwaar en fijn vooral, deden de dames. (Chloé zag er te jong uit voor een 40-jarige).

Te stijf was Baudoin; vermakelijk de knopenheld Colombin.

De anderen voldeden.

Aan wat lag 't, dat we ons in bedrijf twee, bij 't onderhoud van Claude met Marguerite, werkelijk in een kamer dachten? Dat we niet zagen spelen in eene, klaargemaakt op 't tooneel?

Voor alles hiervan aan de spelers de eer.

Zij voelden zich in een kamer, spraken, handelden in een kamer.

Wat was dat dan een uitstekend oogenblik.

Achard mag nog eens terugkomen.

Bartel Turaser

door 't Heine-ensemble.

Wat een zitplaats invloed kan hebben!

Bij de voorstelling van «Turaser», dit werkstakingsstuk van Philipp Langmann door 't

Heine-ensemble, in 't «Gebouw», was ik gaan zitten op de Tusschengalerij vlak bij het tooneel. Men beweert daar 't best te hooren.

Toen nu Turaser van 't eerste bedrijf daar zijn melkpanje ging kookken — met een lepel in het pannetje rondroerde, zag ik van af mijn hoge plaats, de dampende, dikke melk smakelijk in 't pannetje rondkoken. 'n Lust om te zien.

Turaser schepte d'r een lepeltje uit op, en liet 't weer in een straaltje terugloopen, om te zien of 't al lekker dik-genog was.

Nog al welgesteld, die Turaser, dacht ik — waarschijnlijk meer dan een ander, die van uit de zaal niet 't smakelijk kostje kon zien.

Maar ik geloof dat 't weinig gelukkig was, dien indruk: hij schijnt 't nog al te kunnen doen — hier te krijgen.

In 't algemeen: armoede is gemist in dit stuk, en wat had 't die noodig in 't eerste bedrijf om Turaser's klagen geen misplaatst zich-beklagen te laten zijn. Die armoede had uit méér moeten blijken dan uit een zuigeling, gewikkeld in zakkengoed, en dergelijk uiterlijks-meer. Uit meer *innerlijks*. Ellende, te ontzettende ellende kon Turaser alleen tot oneerlijks dringen.

En 't melk-pannetje, deed zeker geen goed.

We kregen hier te doen met een «fragmentenstuk» — zooals ik 't zou willen noemen. Er was niet te vermoeden, hoe 't nu wel met Turaser en zijn familie gaan zou. Als de auteur 't niet verteld had, was er op allerlei *verschillende* manieren naar te raden geweest.

Hoort hoe 't verhaal dan gaat.

Turaser verlangt wel naar méér voedsel voor zijn ziek kindje, dan hij 't oogenblikkelijk geven kan. Want nu, nu is 't werkstaking, vele dagen zonder verdienste. Uitkomst zou er daarvoor zijn, als hij 't voorstel van zijn valschen meesterknecht aannam: f 200.— voor jou, Turaser, en jij weer tegen een hooger loon in de fabriek, als je dat en dat — een meened maar — ten mijnen voordeele doet.

Turaser neemt 't niet aan. Hij is een *eerlijk* man.

En zijn vrouw is een eerlijke vrouw. Maar hongeren is hongeren. En doodhongeren deed nog niemand voor zijn plezier.

En de vrouw zegt: Turaser je *moet* 't doen. Je kinderen vragen er om, smeeken er om. Wat zul je hen voor die f 200.— veel voedsel kunnen koopen, tijden lang, — tot ze flink en krachtig zijn. Turaser, je *moet* 't voor je vrouw en kinderen doen!

Toen kwam de meesterknecht met zijn voorstel weerom. Hij zou ook nog toestaan, als Turaser dat dan bedingt, dat *alle* werklieden weer met hem tegen hooger loon worden aangenomen.

De koop wordt gesloten. — de f 200.— worden uitgeteld. Turaser belooft — ten dienste van anderen — een meened te zullen doen.

Met dit verhaal kregen wij de verhandeling van 't eerste bedrijf.

Vervolgens ziet gij in een schuur de stakerskas verdeelen. Ziet hoe levendig dat gaat. Maar, merkt ge wel, wat duurt dat lang. Hooren we nu niets meer van Turaser? — vraagt ge mij.

Ik weet 't niet. Wat blijft hij nu ook zoo lang weg!

Maar daar komt de eenige, die bij zijn meened kon lijden, vertellen, *dat* ze er bij geleden heeft. Ze heeft acht dagen zitten gekregen, omdat ze den besproken meesterknecht heeft aangeklaagd wegens aanranding — omdat Tura-

ser, de f 200 en de verschillende bedingen getrouw, als meenedige heeft gesproken: «de meesterknecht heeft niet aangerand»; — acht dagen dus, omdat zij ten onrechte heeft aangeklaagd.

Wat komt ze zich daarover heftig beklagen, ook bij Turaser's vrouw. Maar wat geeft die haar heftig van leer, al wéét ze het onrecht.

De kas is nu verdeeld. De stakers gaan weg, maar ze wèten nu, dat Turaser een gemeene kerel is. Dan komt van buiten een man binnenstormen. Hij kruipt zoo smal, zoo snel mogelijk door de geringe deuropening; want een kerel zit 'm vlak na. Hij stompt den kerel weg, duwt dicht de deur. Gauw, spijkers om de deur te steunen. Want buiten schopt de kerel haar bijna in. En drommen volk buiten, fluiten den man daar binnen uit, smijten steenen tegen z'n muur, vervloeken hem, Turaser, den meenedige.

Maar de stilte keert weer.

Nu heeft Turaser veel geld. En hij stuurt zijn vrouw uit om vleesch en krachtig voedsel voor z'n ziek kind te koopen. En roerend-Duitsch speelt hij in dien tijd van wachten met 't kind «terwijl zijn hart is gebroken».

Want hij voelt nu 't lage van zijn daad, nu er ééne verlies bij leed.

Laatste bedrijf. — Hebt ge alzoó kijkjes gekregen in 't speciale leven van dezen mensch, nu zult ge ook zijn bestraffing zien.

Een nieuwe schets begint. 't Scherm gaat op en ge ziet 'n kistje uit 't huis dragen. Turaser's kind is gestorven.

Ge hoort nu, want ge begrijpt dat in de eerste plaats natuurlijk niet — 't is aan ongewone, overmatige voeding gestorven.

De vader blijft tobbede thuis, als 't kistje uit huis is. Voelt 't berouw in hem groeien, hoort 't stemmetje van 't gestorven kind en krijgt dan dit vaste plan: Ik geef me aan bij 't gerecht, omdat ik een meened heb gedaan. Want ik gevoel me een ellendeling onder al mijn vroegere kameraden.

En zitten zal hier loutering zijn.

Zoo heeft Langmann ons dan in schetsen-voor-'t-tooneel beschreven 't speciale denken van een speciaal mensch.

Hij heeft dat dan niet prachtig, niet krachtig, maar toch lang niet onaangenaam gedaan.

Dat uitdeelen van de laatste penningen uit de stakerskas had een flink tooneel gegeven; de kijfpartij tusschen vrouw Turaser en Marie Zelber (hierboven genoemd), was het beste dat we te zien en van schrijver en vertooners te hooren kregen; ook bleek de schrijver een gelukkig oogenblik gehad te hebben, toen hij Turaser in 't laatste bedrijf, na een huilpartij voor 't bed van zijn kind, plotseling vastbesloten liet opstaan.

Wat wel voortdurend uit een goede stemming heeft gehouden, dat was in de eerste plaats 't zenuwachtig gejammer van den Turaser van den avond, van den heer Waldemar, — een zéér gemakkelijk speler maar een met een lastig neusgeluid, met een stem die aan articuleeren een afschuwelijken hekel schijnt te hebben, zoodat zeer leelijke en onverstaanbare dierengeluiden moesten vernomen worden, als met Germaansche kracht werd aangezet.

De heer Waldemar is overigens wat spreeklessen waard. Hij is als acteur verbázend krachtig. 't Gezelschap heeft wat aan dezen man! 't Luidruchtig willen doen, ook van al die andere spelers, was voor ons kalmere Hagenaars niet zonder inspanning te ondergaan. De opvoering bleef ons dan ook te overdadig-Germaansch, te bandeloos in gepraat en geacteer.

Vrouw Turaser (hoe heet de dame?), de meest nuchtere, vonden we zéér goed; Frau Riechers was een ferme, bizonder goede Marie. De jonge arbeider, die zoo'n buitengewonen honger had en dien zoo weinig stilde, mag ook nog wel worden genoemd.

Meer dan voldoende was de vertooning niet.

Don Quichot. Le nouveau Jeu.

Bij die «Don Quichot»-opvoering natuurlijk le *vieux jeu*.

De souffleur natuurlijk de meêste jeu.

Wat doet nu 't Ned. Tooneel zonder een leger souffleurs?

Maar dan zoo'n kwik Fransch gezelschap te hooren! 'n Lieve lust, al valt 't stuk niet mee 1).

Maar dat d'r *in* zitten van de rollen, zoo dat elk woord spontaan kan zijn, wat leeft dan zoo'n stuk.

't Was hier soms zóó'n repartie, dat we dachten, dat ze de zinnen uitvonden.

Bij 't Ned. Tooneel leere men toch de rollen! En dan wat luchtiger gespeeld. Desnoods «trop Parisien».

Men schrijft ons uit Rotterdam over:

«Johanne»

en den benefice-avond van mevr. A. Mulder-Roelofs en:

Johanne, dochter van een meubelmaker, voelt voor de kunst en wordt hierin gesterkt door haar oom. De «engagé» Otar Bergheim, theologisch student, daarentegen haat de «kunst» want die is toch zoo ijdel en ze voert zoo ten verderve.

En alzoó haat hij ook den oom, dien bediende der kunst, die Johanne sterkt in haar rampzalige liefde. Een conflict is 't gevolg; Johanne verlaat daarop haar huisgezin, om haar muzikale roeping te volgen.

Van groote beteekenis bleek dit werk van den jongen Björnson niet. De bouw was niet best en een enkel knaffect werd ook wel gehoord (zoo: als Otar verschijnt bij 't nachtelijk samenzijn van Johanne met den dichter Ström).

Maar van groote beteekenis was de vertooning, die ervan blijk gaf, dat «Tivoli» nog rijk is aan beste krachten.

Mevrouw Mulder—Roelofs kwam in de eerste plaats lof toe voor haar gevoevol spel, als Johanne. Erfmann (Otar) was uitstekend in die rol (wij zagen nog nooit iets inferieus van dezen hoogst begaafden acteur), — de heer Mulder was zeer lofwaardig als Ström. Met heel veel genoegen maak ik melding van het sobere en warme spel van den heer Bouwmeester als oom Hans.

Een woord van waardeering ook voor den heer Meunier en voor de dames Carelsen en Erfmann.

Rotterdam mag nog trots zijn op zijn Tivoliers!

DE PERS.

Aan Flarden.

door Top Naeff.

Blijde is «Aan Flarden» in Den Haag ontvangen.

Hoort hoe de heer Van Nouhuys in 't «Vaderland» uit is over 't stuk:

«Een mooie avond!

Een avond van succes, en voor de schrijfster

1) In Den Haag viel het dak van den Schouwburg niet van 't lachen in. Integendeel.

Toch was 't stuk geestig, maar dat te sporadisch.

die sedert haar «genadeslag» verblijvend is voortgegaan, en voor het gezelschap, dat blijkbaar met veel liefde en toewijding dit werk van zuiver sentiment vertolkte.

Het is zulk frisch, eerlijk werk. Er trilt de emotie in van een ziel, die aangegrepen werd door het leven; de diepe ergernis over de gestadige profanatie van wat zij als iets heiligs vereert; de innige verontwaardiging over de jammerlijke leugen, waartoe de vereeniging van twee menschen, het huwelijk, zoo dikwijls verwordt. Dat is de kracht, de quint-essens, de bezieling in dit werk.

De schrijfster heeft zich ingeleefd, ingevoeld in het leven en lijden van een vrouw, zonder liefde getrouwd, alleen om getrouwd te zijn, maar in wier ziel te veel aangeboren reinheid is, om op den duur dat onreine te kunnen dulden.

In haar leeft de «ideale eisch», waarvan Ibsen zoo nadrukkelijk gesproken heeft in «de wilde eend». De onafwijsbare «ideale eisch», die waarheid wil, waarheid ten koste van alles!... Maar die waarheid komt niet als een weldoende fee; — ze komt als een verscheurend dier, en rukt uiteen al het klein menschelijk leugengeknutsel. En is het menschengeluk daarmee vergroeid; dan scheurt ze ook dat aan flarden, reddeloos.

Zoo spreekt dit drama. Nu iets uit den inhoud:

«Natuurlijk is het mogelijk enkele bedenkingen te opperen, enkele aanmerkingen te maken. Maar die betreffen niet de zuiverheid van het gevoel. Die betreffen de techniek. Een geroutineerd tooneelschrijver zou de entrées van Max handiger hebben aangebracht, zou het derde bedrijf niet zóó geschreven hebben. Maar wat met handigheid en routine te verhelpen ware geweest, kan nooit als innerlijke fout van het werk worden veroordeeld.

Was Top Naeff's eersteling een belofte, waarop nog niet veel te bouwen viel, met haar Aan Flarden heeft ze een zeer verdienstelijk werk geleverd; een aanwinst voor ons niet overgroot oorspronkelijk repertoire.

De vertooning was best. In verschillende tooneelen dacht men niet aan spel: zoo reëel, zoo doorwerkt werd het.»

De «Nieuwe Courant»:

«'t Is zeker niet zonder gebreken, maar het getuigt van een veelbeteekenend talent er er is een kracht in, een frischheid, een gedecideerdheid in de manier, waarop het moeilijke onderwerp is behandeld, waarop tooneelen zijn aangedurfd en dan ook kranig geschreven — die ons reden geven ons van heeler harte blij te voelen met deze jonge auteur.»

Het «Dagblad»:

«Ik beschouw «Aan flarden» als een aanwinst voor het tooneel, daar het zóó echt *Hollandsch* is.»

De «Hagische Courant» spreekt mede zeer verheugd over dit werk, dat «wel in de uiterlijke tooneelbewerking geleden heeft, maar waaronder we toch 't heel-mooie voelen».

En de «Avondpost»:

«Er spreekt veel eerlijk-vrouwelijk gevoel, groote behoefte tot waarheid uit dit werk, dat wij gaarne, heel gaarne zelfs, een blijvende plaats toegekend zagen op het tooneel-repertoire van dit gezelschap.»

En ieder dier beoordeelaars spreekt vol lof over de vertooning.

De «Nieuwe Rotterdammer» loopt niet weg met 't stuk, en dat zou dan ook niet prettig zijn. Veel te veel onwaarschijnlijkheden ziet de beoordeelaar er in, om er werkelijk nog goeds van te kunnen zeggen. Een waarschuwing lezen we hier voor de auteur:

«Voor een (kortstondig) succes als er wellicht aan Aan Flarden is weggelegd, waarschuwen we juffr. Naeff. 't Publiek gaat licht mee met een «eerste indruk»: — een eersten keer. En tooneelspelers hebben graag een effectstuk: wat volkomen begrijpelijk is. — Later gaat de teleurstelling schrijven».

Het nieuwe blijspel van Lodewijk Mulder is er een in drie bedrijven, getiteld «Op Glad IJs».

Het zal dezer dagen bij de firma J. W. H. Koch te 's-Gravenhage verschijnen.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieel. — Rotterdamsche correspondentie. — Pers (over: Johanne en De beurs of 't leven). — Buitenlandsch. — Feuilleton: Björnstjerne Björnson. — Advertentiën.

Officieele Mededeelingen.

Leescomité.

Aan den schrijver van Liefdespel, Tooneelspel in vijf bedrijven is medegedeeld welke bezwaren het Leescomité had tegen zijn stuk, dat op de planken gebracht vermoedelijk niet zou voldoen; maar toch het werk bleek te zijn van een ernstig-willend man van talent. Voor een geschikte omwerking leek het stuk niet beslist onvatbaar.

MARCELLUS EMANTS.
Dr. M. B. MENDES DA COSTA.

Men schrijft ons uit Rotterdam achtereenvolgens over:

Don Quichot van Langendijk en den benefice-avond van Henri Morrien.

Hij is zoo hartelijk, we zijn er bijna allen mee vertrouwd, we hebben hem allen lief, dien jovialen oud-Hollandschen humor.

Hij is zoo eerlijk, en je bent er zoo op en top in.

Dat begreep de heer Morrien ook toen hij Langendijk's klucht voor zijn benefiet koos, en het was een heel prettige avond, dien hij er ons mede bereidde, zoo opgeruimd, gezellig, heelemaal niet dat stijve gedwongene dat een kunstavond, als «Johanne» b. v. gepretendeerd heeft.

We waren echt onder ons, publiek en acteurs.

Bravo Morrien! we waardeeren uw streven en zijn er u dankbaar voor. Ge verdient onze bewondering ten volle.

De creatie van Sanche Panche was meesterlijk opgebouwd; geen wonder zij was ook van Bouwmeester, onzen Frits Bouwmeester.

Mulder en Christientje Staas, als Bazilius en Quiteria, zeiden hun verzen goed. Er was ook kracht in hun leven en gebaren.

Wij houden ons dus voor een reprise warm aanbevolen.

Over

Die Wildente

(door 't Heine-ensemble).

schrijft men ons:

... En dat wij nooit waardeeren, datgene wat wij bezitten...

Helaas Rotterdammers, gij hebt uw eigen vonnis geveld! Het was dr. Heine's afscheidsvoorstelling toen ge voor de eerste maal druk opkwaamt. Nu is het te laat voor boete en berouw.

Na een opvoering als die van de «Wildente» voelen wij hun heengaan eerst dubbel.

Mogen we nog even de geschiedenis vertellen?

Hjalmar Ekdal is getrouwd met de vroegere huishoudster van zijn weldoener, den groot-handelaar Werle, en heeft gedurende vijftien jaar gelukkig met vrouw en kinderen geleefd. Nu komt zijn vroegere vriend, de zoon van Werle, bij hem inwonen. Deze heeft oneenigheid gehad met zijn vader, omdat zijn vader een huwelijk tusschen zijn vriend Ekdal en Gina bewerkt heeft. Want de jonge Gregor Werle is idealist en vindt het min van zijn vader, dat deze Hjalmar liet trouwen met de huishoudster van Werle Sr., een huishoudster die tevens 't liefje van dien Werle Sr. is geweest. En nu voelt de jonge Werle zich geroepen om zijn vriend Ekdal alles te openbaren wat hij weet van de vroegere verhouding tusschen Gina en zijn vader; want, redeneert Gregor, een huwelijk dat niet op volledige bekentenis van elkaars verleden gegrond is, kan nooit gelukkig wezen. (En die vijftien jaar dan, die zij reeds zoo tevreden hadden doorgebracht, vragen wij. Evenwel: we hebben niet met *ons* te doen, doch met Werle Junior).

Ekdal, verwittigd, verwijt dan Gina haar stilzwijgen over wat voor hun huwelijk met haar is gebeurd; hij twijfelt er nu ook aan, of hun(?) dochttertje Hedwig, wel zijn kind is. En... onderdehand blijkt, dat de kleine Hedwig aan een oogkwaal lijdt, die eindigt met volslagen blindheid, — precies zoo, als 't met Werle Sr. is gegaan. Dus is Hedwig werkelijk niet zijn kind! En in een onmeedoogende vlag stoot Ekdal de lieve aanhankelijke Hedwig van zich, zij, die hem zoo geheel en van harte lief heeft en hij zegt: «Geh'hinaus, die letzten Augenblicke welche ich in meinem ehemaligen Hause zubringe, wünsche ich von Fremden verschont zu bleiben.»

«Mutter!... Mutter!... bin ich das? vraagt dan de kleine smeekend. En ze begint te begrijpen, na 't geen voorgevallen is en zij gister heeft gehoord.

En nu zal ze het bewijs geven, dat zij, ondanks alles, zoo veel van den vader houdt. Voorzichtig neemt ze zijn pistool uit de kast, gaat er mee naar de dakkamer om haar vogel dood te schieten, een wilde eend, haar kostbaarste

en eenige bezitting. Door die te offeren, wil ze Ekdal bewijzen, dat ze zoo van hem blijft houden als van haar bloedeigen vader.

Dan knalt een pistoolschot, achter in de dakkamer.

Hedwig heeft haar vogel, haar lieven vogel doodgeschoten...? Hjalmar begrijpt dat, en rent naar achter, om zijn miskende kind in zijn armen te drukken, het kindje, dat zulk een offer voor hem over had, om haar aanhankelijke liefde te bewijzen...

Maar, groote God!... wat is dat!... Daar ligt Hedwig levensloos op den grond.

Hedwig had zich zelf gedood, uit liefde voor haar vader.

De dialogen, de karakterteekening, de gansche techniek van het stuk, die laten ons Ibsen's geniaal talent bewonderen. Hoe hooge vlucht dit werk ook neemt, overstelpend grootsch en aandoenlijk spreekt het tot ons en we voelen, hoe Ibsen nog boven zó'n hoog onderwerp kan staan.

Hulde moeten wij brengen aan dr. Heine's-ensemble, dat ons in staat stelde dit merkwaardige werk vertoond te zien, zoo merkwaardig als noodig was.

Eene vertolking van Hedwig te zien, zooals Grete Kupfer ons schonk, zal zeker zijn een zeldzaamheid in ons leven. Er was hier geen sprake van spel; hier was alles natuur, werkelijkheid. Wat een poezie sprak er uit heel haar wezen, uit ieder woord, uit ieder gebaar. Ja, de sympathieke fräulein Kupfer heeft Hedwig gecreëerd met die kinderlijke naïveteit en hartelijke aanhankelijkheid, die ons onverbetterlijk toeschenen.

Voortreffelijk was de hr. Waldemar als Hjalmar Ekdal; hij is een acteur die wel alles kan wat hij wil.

Alleen de Gregor Werle van den avond voldeed minder. (Jammer dat men in het derde bedrijf een stuk gecoupeerd had!)

Eindelijk ontvangen we dit schrijven over

De bibliothekaris van Von Moser.

Onloochenbaar is 't, dat de kluchten van een ruim tien jaar geleden heel wat pittiger zijn dan de water en melkachtige broedseltjes van de jongere schepping. Wat heerlijk amusant ding b. v. die «Bibliothekaris» van Von Moser.

Laten we, ock tot ons eigen genoegen, nog hier even 't geschiedenisje memoreren.

De oom van Lothair Macdonald heeft een

idee-fixe: dat een jongmensch in zijn jeugd moet uitrazen om later een degelijk mensch te kunnen zijn. Niet kwaad. « Il faut que jeunesse se passe ».

De jonge Macdonald maakt van deze *carte-blanche* druk gebruik. De eene dolle streek na de andere begaat hij, stapels fabelachtige rekeningen stroomen zijn huis binnen, maar dat hindert niet. Er kan altijd nog meer bij. En nu zal hij met zijn vriend nog één kostelijke mop uithalen, door mee te gaan als bibliothekaris naar het landgoed van den oom van zijn vriend. De echte bibliothekaris, een vrome, onnoozele brave man blijft zoo lang in zijn plaats zijn kamer in Londen bewonen.

Nu begint de klucht.

De oude heer Macdonald, komt te Londen zijn neef bezoeken na twintig jaar in Indië te hebben gewoond en ziet natuurlijk den nuchteren ouden bibliothekaris voor z'n neef aan. *Tableau*. Om is buiten zich zelf van woede. Z'n neef daar te moeten vinden als een saaien boekenwurm. En bibliothekaris-Robert houdt den heer Macdonald wel voor stapel maar is toch tevens doodsbenuwd — zoo raast de man.

Inmiddels zijn de twee vrienden op het buiten van den heer Marsland aangekomen. Nu moet Lothair dienst doen als bibliothekaris. En daar komt dan ook de echte bibliothekaris Robert, die het in Londen niet langer kon uithouden, om zijn betrekking op het landgoed weer te aanvaarden. Wat nu te doen voor de vrienden? Onder geen voorwaarde mag iemand Robert zien en de onnoozele bloed wordt dan ook maar ergens weggemoffeld, opgesloten.

Intusschen . . . de gouvernante van Marsland's dochter is volbloed spiritiste. Zij smeekt Lothair voor een medium te zorgen. Wacht, een idee, een heerlijke grap! Lothair zal de opgesloten Robert als medium gebruiken. En zoo dol gaat het verder den geheelen avond door.

De voorstelling door het gezelschap—Van Eysden was een lachsucces van 't begin tot 't eind. Elk oogenblik dreigden een paar bovengalerijen naar omlaag te komen van 't bulderend

FEUILLETON.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON. 1)

Hij werd den 8en December 1832 te Kvikne (Dovrefjeld) geboren in het heerlijk-koud Noorweegsch land. Zijn vader preekte daar voor een wild volk, waar men slechts tegen kon spreken met de wapenen in de hand. Het kind zou dat gedwongen-strijdvaardige van den vader meer als *strijdlustig* overnemen.

Op een zekeren dag verhuisde de Björnson-familie naar 't Romsdal, dat land, waar de lucht zacht is, waar de hemel soms in brand staat van de prachtige roode wolken, waar ze later weer kwijnt in schoone stilte, in gele en bleeke verwaseming.

En daar leefde Björnson, onder dien zaligen zachten hemel, temidden van de goede zorgen zijner moeder en de zachte kalmeering van z'n vader. Als in een droom gingen zijn schooljaren voorbij. Hij was de melancholieke schooljongen, die in de lente zich in de weelde der eerste rozen verlustigde, die 's middags leefde van dat mooie Noorweegsch lied, dat de jonge vrouwen in de bergen zongen, — de jongen die des avonds als grootste genot had: naar die grillige legenden te luisteren, die eeuwenoude sagen, die de grijsaards vertelden, bleek en ernstig, met de oogen starend, als profeten.

1) Vrij bewerkt naar een artikel in de «*Revue Universelle*» van 23 Febr. 1901.

applaus.

Telkens moest ook de vertooning onderbroken worden door enthousiaste toejuichingen.

En de spelers waren dan ook goed op dreef.

Victor Faassen als bibliothekaris Robert speelde met heerlijke onnoozelheid. Hij droeg grootendeels het succes van den avond. Tartaud, de jonge Lothair, en Poolman als de kleermaker waren ook uitstekend-amusant.

Waarlijk: we hebben in lang niet zoo hartelijk gelachen.

DE PERS.

Johanne.

Over 't stuk en de opvoering schreef nog de heer De Meester in de «*Rotterdammer*»:

«Niet door den fraaien bouw munt het uit. Integendeel. Zoo een stil vermoeden gewettigd schijnt, dat met nauwkeuriger tooneelschikking, om te beginnen juister werking van licht en donker, de voorvallen van doeltreffender waarde in de voorstelling zouden geweest zijn: het bezwaar weg te nemen, dat er met de realiteit der kleine (dus: nauw luisterende) huiselijke-gebeurtenissen door den schrijver gegoocheld is, lijkt ons vrijwel ondoenlijk.

Belangrijk is dit tooneelstuk door de karakterteekening, door de zuivere stelling der in strijd komende wenschen en belangen. Zwak, in de uitbeelding van het milieu van dezen strijd. De schrijver is met zijn mooie psychologie vervuld geweest; wát die menschen elkaar bij dezen strijd om liefde te zeggen zouden hebben, dat heeft hij geweten, mooi, krachtig gevoeld; en met de omstandigheden waarin hij hen den strijd laat uitvechten, heeft hij het zoo heel nauw niet genomen. Waarschijnlijk stond ook hij weer voor de moeilijkheid: voor het verloop der met zuivere scherpte gevoelde psychologie den tooneelvorm te vinden. Technisch is hij alleen in het eerste bedrijf waarlijk zeer gelukkig geweest. Heel aardig doet daar de verrassende verschijning van den impresario Peter Birk. We hebben Jo-

En zoo gingen de jaren aan hem voorbij als bronnen van ontroeringen, zoo melodieus, zoo diep en zacht, dat hij ze later kon vertellen in zijn *Petits Poèmes* als een gewezen, innige teederheid.

Het weengeluid van de klokjes over 't dalen over de meeren en valleien, — de betoovering van den blauwazigen uchtend, die van den violetten avondval, — dat onuitspreekelijke der eerste kussen en de edele kracht der eerste beloften aan de Vrouw gedaan; — en ook dat eerste twistwoordje der twee gelieven, — die vinden we in z'n liedjes terug.

De woorden zijn er weinig, maar met droomerigen cadans gaan de droefgeestige woorden, — gedrenkt van de verre verlatenheid, die over Noorwegen ligt: 't droef en schoon land.

Zoo zong hij:

— «Het hart droef en zwaar, liet hij zich zakken, neer op 'n bank; en zooals 't gewoonte was, danste zij, danste zij, met den een, met den ander. Hij dacht: «'t Is noodig, dat ik haar nu vergeet». — Maar dat heeft niemand gezien.

Aan den rand van een veld, toen de avond kwam, ging hij tot haar om haar vaarwel te zeggen; toen, tegensprekende en schreiende, weende zij, 't hoofdje in 't gras. En ze zei, dat hij haar wel de lust voor 't leven wilde ontnemen. — Maar dat heeft niemand gezien.

In een ver land, zocht hij toen en zónder te vinden — dat vergeten, dat gelukkig maakt;

hanne in volle opgewondenheid over de soirée gezien, we weten dat het gist in haar om uit dit bestaantje uit te komen. Het tooneel blijft even ledig. En binnen wandelt een sierlijk heer, keurig aangedaan en gekapt, met een groote bloem in het knoopsgat. Aangezien hij niet schielijk genoeg antwoord kreeg op zijn bellen, is hij de huisdeur maar binnengegaan; niemand in de kamer vindend, doet hij alle deuren open; en zet zich dan met kalme impresario's-driestheid aan de piano. Op die muziek komt Johanne aangelopen, en ook deze ontmoeting is weer een juweel van (vroolijke, geestige) karakterteekening. Het blijkt, dat Birk, door het mondain succes gewaarschuwd, afkomt op een rijzende ster. Heerlijk, die kinderlijke verrassing en die openhartigheid van de ster! Prettig en karakteristiek de nederige dankbaarheid van de later er bij komende moeder der ster.»

De vertooning door het *Tivoli*-gezelschap zien we hier prijzen: mej. Carelsen, vooral den heer Meunier, en de heeren Erfmann en Bouwmeester. En over degeen, om wie 't stuk was:

«Van de drie hoofdpersonen hebben we mevr. Mulder in het eerste bedrijf met de minste reserve bewonderd. Waarlijk deed ze daar jong en opgewekt. Het tooneel met den impresario was bekoorlijk van goedgespeelde naïveteit, en heel knap het gebaren- en oogenspel der verlegenheid bij Ström's eerste bezoek. Ook later hebben we het kundig overleg in mevr. Mulder's spel bewonderd, maar indruk maken deed het weinig — daar bleef het te veel spel voor, daar voor hinderde de onnatuurlijkheid ons te erg.»

De Rotterdamsche correspondent van 't «*Nieuws*» schreef:

«Juist dat doet mij van het beleid van de tegenwoordige «*Tivoli*»-directie zoo leed, dat de weinige werkelijke artisten, die aan dit gezelschap verbonden zijn, voor de tooneelspeelkunst zoo heelemaal dreigen verloren te gaan; in de eerste plaats mevr. Mulder zelf, een artiste vol temperament, die heel veel kan, als zij goed geleid wordt. Maar zonder een regisseur te spelen,

na jaren keerde hij terug. Voor haar was alles nu goed; ze sliep in vrede. Voor hem bleven de gebeden voor de doode.

Niemand had 't geloofd. Niemand, niemand heeft 't ook gezien.»

Op zijn 20e jaar ging hij naar Christiania, om daar verder te studeeren. Hier ontmoette hij Ibsen, Jonas Lie, Vinjes.

Vraagstukken over litteratuur, politiek, over de zeden, worden door hen besproken met al den honger van hun jonge jaren. Welhaven, Wergeland, hun meesters, moedigen hen aan in hun jonge denk-beelden. O die hartstochtelijke gesprekken, hartstochtelijkheid die naar 't kruit rook, hartstochtelijkheid aan den vooravond van een strijd.

Björnson bleef bij Wergeland, wiens liefste leerling en denkgenoot hij was, ook na zijn reis in 1848 naar Parijs, vanwaar hij terugkeerde, met *l'âme française*.

Hij droomde nu, waarvan Wergeland had gedroomd: Noorwegen voor de zonen van 't land.

En Björnson, te haastige leerling, richtte zich te fel tegen de politiek in een tooneelstuk, dat den godsdienst en de zeden beschreef. Hij zond 't aan Borgaard, 'n Deen, directeur van een schouwburg; en die liet er hem om verbannen (in 1857).

Wonderlijke geest als hij was, ging hij nu krachtig een zwervend leven in. Hij ging door

zonder eenige artistieke leiding aan zich zelf overgelaten te worden, de rollen zelf te kiezen, of zij al dan niet geschikt zijn, dat kunnen alleen de uitverkorenste, oudere artisten en die zelfs heel dikwijls niet; jongere artisten, die nog in het opkomen zijn, vermoordt 't. En zoo hoop ik van ganscher harte, dat mevr. Mulder spoedig kome onder eene zeer strenge directie en nog strengere regie van een artistiek man, die haar alleen rollen geeft, welke voor haar geschikt zijn, die haar dringt zelfs heel kleine rollen te spelen en zich aan te passen aan het geheel. Dat zullen dan in den eersten tijd moeilijke dagen voor mevr. Mulder worden, daar zij nu altijd wil schitteren en liefst alleen schitteren, zoodat onder de directie van haren echtgenoot geen enkele andere vrouw iets van beteekenis te doen krijgt, maar heeft zij die moeilijke dagen doorworsteld, heeft zij weer liefde gekregen voor ware kunst, dan zal haar naam, daarvan houd ik mij vast overtuigd, eens genoemd worden onder de allerbesten, waarop ons tooneel trotsch is. Dat kan ik met gerustheid zeggen, omdat ik daarbij steun op veel moois, dat ik van mevr. Mulder heb gezien en waarin zij zich artiste toonde. En wanneer zij dan haar zilveren jubileum viert, dan zal niet een honderdtal menschen haar feest bijwonen, maar dan zullen het duizenden zijn uit alle oorden des lands, die een onzer beste artisten bij deze gelegenheid hulde zullen willen brengen voor het groote kunstgenot, dat zij het publiek telkens schenkt.»

Wij hadden nog geen gelegenheid over de

« Beurs of het Leven »

van Capus te oordeelen.

Den avond dat 't stuk in Den Haag ging, waren wij de première van « Aan Flarden » in Rotterdam gaan zien.

Mogen we dan hier den inhoud mededeelen, zooals de heer Van Nouhuys dien in 't « Vaderland » gaf:

Hélène heeft Herbaut lief. Maar ook haar weeldig leventje. En als ze door te groote ver-

de Scandinavische landen, bezocht Upsala, Stockholm, Kopenhagen . . .

En hij schreef een drama: « *Tusschen de gevechten* » 'n nationale legende . . . en een beminnenswaardige nederlaag; later kwam een dorpsvertelling, zinnelijk, naar den smaak van George Sand: « *Synneuve Solbakken* », met ontzettend succes. Dit deed hem zijn nationale op-roerigheid wat vergeten.

Hij keerde te Bergen terug, waar hij nu zijn vriend Ibsen als directeur van den schouwburgdaar opvolgde. De zaak ging goed. Hij kreeg een stuk in 3 hevige akten af: « *Hulda de Krupele* » en vierde later feest in zijn droomerij met die liefelijke idylle: « *Arne* » (1858), verheerlijking van de vleeschelijke liefde, liefde van het groote werkvolk, liefde van de werkers van Zola.

Toen volgde een realistische roman, waarin hij ontwikkelt de louterende kracht der liefde: « *De dochter van de zondares* » (1858).

De geestdrift van een jonge liefde verrichtte dat wonder: van een prostituée, dochter van een prostituée, een geheiligd wezen van liefde te maken, uit wie, als laatste symbool van vergeving, later een koninginnetje van schoonheid geboren werd.

Het succes van dezen roman was enorm.

Twee jaar bleef Björnson schouwburg-directeur ('57—'59). Toen keerde hij terug in 't politieke leven en begon weer den strijd tegen 't vreemde element dat in Noorwegen toen nog de baas was. Hij richtte een blad op: « *Het Avondblad* »,

teeringen op « zwart zaad » raken, wil ze toch haar liefde en voor 't Parijsche leven en voor haar man zoo combineeren dat ze het eerste niet behoeft prijs te geven ten believe van den laatste. Herbaut vindt haar allerliefst, maar zij is zoo door en door lichtzinnig, dat hij twijfelt of zeker klein hokje van haar brein wel behoorlijk gemeubeld is. Hélène wil niet met hem naar Limoges stil gaan leven. Parijs is haar alles, en het toeval helpt haar in de gedaante van een oude schoolkennis, die zij terugvindt onder een anderen naam en als . . . maîtresse van zekeren Brassac, een bankier, die in korten tijd grooten naam verworven heeft. 't Is de arme Juliette, die nu Pervenche heet, niet meegeloopen. Zij is het slachtoffer van haar groot geloof. Innig fatsoenlijk smacht ze naar huwelijksgeeluk, maar het leven scheepte haar telkens met een belofte af.

Pervenche brengt het echtpaar Herbaut met Brassac in kennis.

Brassac heeft iemand als Herbaut nodig. Hij heeft naam gemaakt, wordt op de boulevards links en rechts gegroet, zijn afternoon-bar is een geniale vinding, zijn kantoor de verzamelplaats van viveurs en cocottes, welke laatsten hem haar eigen spaarduitjes toevertrouwen en de eersten als klanten bezorgen, maar — Brassac is nog niet in de soliede clientèle. En daarvoor moet Herbaut dienen.

Herbaut heeft tegengesparteld, is overtuigd dat hij iets verkeerd gaat doen, maar bezwijkt voor den aandrang van Hélène en voor de « extra dry » van Brassac. Hij wordt zijn associé.

Een tijdlang gaat het goed. De Herbaut's hebben een keurig hotel, equipage, maandpaarden, Hélène voelt zich gelukkiger dan ooit. Tot de « krak » komt, Brassac over den kop gaat, vlucht en de commissaris van politie Herbaut verzoekt hem te volgen.

Hier laat de gemoedelijkheid den schrijver een beetje in den steek, en werden de nagels voelbaar aan de fluweelzachte pootjes.

Die commissaris van politie, die in de « nette » kringen alles maar in den doofpot zou willen stoppen, er zich op beroemend lui « van stand »

waarin met hem mee kwamen strijden zijn oude vrienden Lie, Vinje en Ibsen, van wien die Borggaard « De reis naar Helgoland » had geweigerd.

't Succes had niet zoo mooi gedacht kunnen zijn; om zijn talent en burger-deugden te beloonen, kreeg Björnson van het Noorweesch parlement een lijfgeld, — zijn partij triomfeerde bij de verkiezingen van '60, en de Deenen, met Borggaard aan 't hoofd, verlieten Christiania, waar ze slechts door de Noorwegers werden geduld. Maar Ibsen trok zich daarna in zijn ivoren toren terug, verzot op de eenzaamheid; de andere vrienden werden van hem geroepen door 't leven, en Björnson bleef alleen, en alleen ging hij opnieuw onder: hoorde hij zijn verbanning nog in 't zelfde jaar en ging naar Italie.

In droomerijen zoekt hij hier tevergeefs zijn troost; de verrukking van den Italiaanschen hemel deed hem niet de Noorsche misten vergeten en de donkere schoonheid der Romeinsche vrouwen herinnerde hem slechts aan de blondheid der dochters van de meren daarginds.

De treurige eenzaamheid vernielde hem; een drama, in den trant van Victor Hugo's werk: « *Sigurd Stembe* » (1862) geschreven, getuigde van de ellende zijner verlatenheid.

Bewogen door dat verhaal, vertellende 't verdriet van een balling, riepen zijn burgers hem in '63 weer naar Christiania terug. Hij werd er weer schouwburg-directeur en verliet sinds dien slechts zelden zijn vaderland.

uit moeilijkheden gered te hebben, en die nu in de beleefdste vormen Herbaut komt uitnoodigen met hem mee te gaan — « of willen we afspreken, dat u mij in 't Café de la Paix vindt? » — is lang geen onschuldige charge. En dan die gevangenis « La Douillette » waar Herbaut heen gebracht wordt! . . . Een huis van den eersten rang — alleen voor politici en overmoedige bankiers. Mooie kamers, goede bedden, consumptie en bediening uitstekend. Spijzen exquis toebeleid door een gewezen kok van den Prins van Wales. Worden ook naar buiten geleverd. De gevangenen worden benijd door de employés. Herbaut speelt een partijtje schaak met zijn vriend den directeur, die den vorigen dag nog bij hem gedejeuneerd heeft, vindt de chocolade — een specialiteit van het huis — lekkerder dan thuis.

Maar we zouden Hélène vergeten.

Hélène heeft berouw — is radeloos . . . Hoe zal zij, die de schuld is van alles, haar man redden? . . . Wacht eens — Le Houssel. Ja juist, dien schatrijken Le Houssel, hun huisvriend, die het geld met handenvol weggooit, hem zal ze het vragen. Maar Le Houssel is al maanden verliefd op Hélène, en hij heeft er zóó naar verlangd eindelijk eens een fatsoenlijke vrouw te hebben tot opsiering van zijn los viveurs-leven, dat hij werkelijk van Hélène's vraag gebruik wil maken om zijn zin te krijgen. En nu kan Hélène laten zien dat, zoo er al een leegte in haar hoofd mag zijn, haar hart geheel vol is van liefde voor haar man, en in een dankbaar tooneel zet zij Le Houssel zóó au pied du mur, dat hij eindigt met haar als een gunst te smeeken het eerst door haar gevraagde van hem aan te nemen.

Nu neemt ze het en gaat naar La Douillette de redding brengen. Maar Herbaut is er niet mee gediend, allermint als ze hem alles verteld heeft. Maar wat dan? klaagt ze.

De schrijver zorgt voor de rest. Zorgt dat Brassac ook in La Douillette komt en wel als verloofde van een schatrijke Mexikaansche, die hij stormenderhand veroverd heeft. En Brassac zal nu alles betalen.

Hier sluit nu de eerste periode van zijn litterair leven. In al zijn tot nu toe verschenen werken, vindt men die eerste jeugd terug, — in de genoemden en in « *Koning Sverre* » en « *Maria Stuart* ».

En overal poezie in die werken —, de melancholische poezie van zijn « *Gedichten en Legendes* ».

Die poezie, in iedere beschaving, ze zou in zijn later werk niet meer zoo uitintelen, — zeker niet geheel weg-gaan, doch toch veel verdwijnen, en 't restje zou meer systematiek zijn. De verrukking van den jongeling was nu geworden tot een bezonken en rijper, doch ook verstandelijker beschouwing:

Björnstjerne, — 't symbool in 't woord! —, *Ster van de Beer* (de Groote Beer), hield nu op 't altijd twinkelende licht te zijn, om eindelijk *Björnson* te wezen, *Zoon van de Ster*, symbool van voorzichtige, innerlijke kracht, — van weloverwogen helderheid.

Tot heden had hij wel kracht getoond, zelfs 'n enkele maal zeer enèrgische, maar ze kwam voort uit en gaf blijken van natuurlijke onge-oefendheid en gebrek aan ondervinding.

Maar nu, in de warme, rijper atmosfeer van een tweede jeugd, brak zijn kracht op haar sterkst uit.

(Wordt vervolgd).

«Onze actrices zijn niet op haar best als ze Parijsche demi-mondaines moeten voorstellen», — zegt de heer Van Nouhuys.

Over de Hélène van den avond hooren wij hem zóó:

«Goed was mevr. Van Ollefen als Hélène. Als ik bedenk dat zij deze rol waarschijnlijk te danken heeft aan de ongesteldheid van mevr. Holtrop, dan moet ik — hoe noode ook ik onze begaafde comédienne mis — toch dit als een lichtpunt opmerken, dat mevr. Van Ollefen deze gelegenheid kreeg om zich zeer gelukkig te onderscheiden.»

Het «Dagblad»:

«Het is waarlijk moeilijk om veel over dit stuk te zeggen. Het behoort zoo geheel in Parijs en onder luchtige en vluchtige Parijsenaars thuis, dat ik niet goed begrijp waarom het op een Hollandsch tooneel wordt vertoond. Er is geen vrolijkheid, geen geestigheid in, die ons aangenaam aandoet.»

In de «Haagsche Courant» wordt de keuze van het stuk gelaakt, de vertooning niet onverdienstelijk gevonden; in de Avondpost kon men lezen:

«Er komt één fatsoenlijk man, één fatsoenlijke half ontoerekenbare wildzang van een vrouw in voor en de rest bestaat uit een legio lichtmisen, rastaquouère's en zes, zegge zes cocottes. Met dat materiaal heeft Capus een blijspel opgebouwd, waarin de begin-eeuwsche theorieën over fatsoen en trouw aan het woord zijn, deugd belachelijk wordt gemaakt, eerlijkheid een vaag begrip heet te zijn.

Met de acceptatie van dit stuk heeft de alwijze Raad van beheer een zeer eigenaardig standpunt ingenomen; verstandiger, waardiger ware gehandeld, dit boulevard-product in de kringen waarin het thuis hoort, te hebben laten uittieren.»

De Amsterdamsche correspondent van de «Rotterdammer» schreef:

«Alfred Capus heeft in zijn blijspel het zedenbederf geteekend, natuurlijk op luchtig-prikkende wijs, want anders zou het geen blijspel zijn. Hij leidt ons binnen in een omgeving van schaamtelozen minnehandel en dat hij met zijn stuk geenszins ten doel heeft, de toeschouwers aan een louteringsproces te onderwerpen, blijkt alreeds hieruit, dat hij om de menschen te vermaken, vooral van de mannen die hij laat optreden, charges geeft, die aan elk verband met de werkelijkheid zijn onttrokken. Had de directie van de Kon. Ver. Het Nederlandsch Tooneel zich, om den aard van het stuk, van de vertooning moeten onthouden, uit de bezetting der rollen zou men haast opmaken, dat zij in argeloosheid heeft misgetast. Het 5de tafereel speelt in de gevangenis La douillette, maar een gevangenis, warm als een veeren nestje, vorstelijk ingericht, waarin de gedetineerden in weelderige salons gehuisvest worden, beter dineeren dan in de club en op hun wenken bediend worden. In die caricatuur van een gevangenis, steekt een grond van waarheid. Menschen van stand, die in hechtenis zijn, schijnen in een Parijsche gevangenis inderdaad uitstekend te worden verzorgd, maar wat Capus geeft, blijft niettemin een charge, gelijk ook de teekening van den beurszwendelaar Brassac, die zijn voornaamste cliëntèle vindt onder de pottende cocottes, een charge is van een werkelijk bestaand soort. Maar de auteurs van het Leidsche Plein waren niet bij machte ons de personen als charges voor te stellen. Dies waren zij niet in den toon van het stuk, welke door de directie blijkbaar niet gevat is.»

Het «Handelsblad»:

«Het stuk moet m. i. te Parijs amusanter geweest zijn, anders zou Het Nederlandsch Tooneel

het niet gekocht hebben, nog wel, zooals ik hoor, nadat iemand het voor de directie te Parijs was gaan zien.»

De «Telegraaf»:

«Alfred Capus, de geestige schrijver van den Figaro weet wel personen te teekenen heel goed toestanden weer te geven, maar geen blijspel in elkaar te zetten.

Hij laat ons wat menschen en voorvallen uit het moderne Parijsche leven zien, hij toont ons wat verdorvenheid uit dat leven, vrouwen, die haar mannen bedriegen, mannen, die op oneerlijke wijze trachten rijk te worden... en ook wat goedheid, een beetje liefde. Maar een tooneelstuk is het niet, veel minder een blijspel.»

Het «Nieuws»:

«Op 't Nippertje» is de Koninklijke Vereeniging het Nederlandsch Tooneel het laatst geweest.

«Er onder» is ze er thans. «Er onder», wat aangaat eerbied voor het publiek. «Er onder», wat aangaat begrip van betamelijkheid en goeden smaak.

De vertooning van «De Beurs of het Leven» zegt dát.

Een dartel en luchthartig Parijsch tooneelwerk, luchtig en in weelde vertoond, gaven de Nederlandsche Tooneelisten te aanschouwen als een zware, onbeschaamde klucht, zwaar en in rijke armoede, langzaam... langzaam vertoond.

Als: «De Beurs of het Leven» niet verblindt door weelde en «brouhaha», is 't stuitend. En dat was 't hier.

In een stadsschouwburg eene dergelijke klucht voor het voetlicht te brengen, getuige van zeer slecht inzicht en het tijdelijk gemis van eenig moreel begrip.»

Buitenlandsch.

Hamlet als zenuwzieke.

Dr. Leppmann heeft hem dús onlangs verklaard in 't Lessing-theater te Berlijn. Slechts pathologisch was Hamlet volgens hem te begrijpen. De Deensche prins zou een geestelijk zeer hoog staand man geweest zijn, als hij, bij die rijke ontwikkeling van zijn verstand en gemoed, nog een energischen en veerkrachtigen wil had gehad.

Maar diën miste hij.

Hamlet was een geboren zenuwzieke. En was zijn leven een alledaagsch leven geweest, zijn besluiteloosheid zou als bij velen nauwelijks gemerkt zijn buiten den huiselijken kring, — maar voor moeilijke vraagstukken gesteld, mislukken juist zulke naturen.

Shakspere, geniale beschouwer aan den rand van het tooneel des levens, heeft wel zonder eenig vermoeden van de wetenschappelijke abnormaliteit in Hamlet, met dichterlijke intuïtie het werkelijk karakter van dezen zenuwzieken mensch geschapen, mensch, die aan zijn ziekte sterft.

En dr. Leppmann wees op de ziekte-verschijnselen in dien Deenschen prins, op zijn besluiteloosheid, z'n uitvluchten door verlègenheid, zijn terugschrikken voor de vaderlijke opdracht. Van de eene zwakte verviel hij tot de andere en om zijn innerlijke ontstemming te verbergen, stelde hij zich krankzinnig aan.

Ook den moord op Polonius bracht zijn ziekte-toestand mee. En de uit Engeland meekeerende Hamlet is een spitsvondige zwakkeling zonder wil, die zich nu inbeeldt dat hij Ophelia, die men begraaft, werkelijk heeft lief gehad.

6 Maart is te Moskou het tweede Russische tooneelspelers-congres begonnen.

Men heeft er reeds lang en dikwijls over gesproken, dat 't voor schouwburg-directeuren, die acteurs zoeken, zoo lastig is geschikte te vinden.

En ook de goede spelers zonder engagement, lijden daarbij.

Maar nu heeft men in Moskou er dit op gevonden. Daar zullen de «loslopende» tooneelspelers samen jaarlijks in den vastentijd — als nergens anders gespeeld wordt en dus de schouwburg-directeuren vacantie hebben — optreden voor een publiek van alleen schouwburg-directeuren. Dit jaar voor de eerste maal.

Een dergelijk plan bestaat ook in Berlijn.

In het vorig «Tooneel» las men in de rubriek-Pers over «Aan Flarden»:

De «Rotterdammer» loopt met het stuk niet weg en dat zou dan ook niet prettig zijn.

Vat 't gespatieerde deel van dezen zin letterlijk op, en ge hebt in verband met 't geen volgt mijn bedoeling: 't «ontkomen» van 't stuk zou mij, die 't nóg wel eens of meêr keeren wil zien, niet aangenaam zijn.

Begrijp echter dat gedeelte figuurlijk en ge staat, doórlezende, voor een grofheid, die ik allerminst bedoelde tegenover den door mij zoo zeer geachten tooneel-verslaggever van de «Rotterdammer».

D.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsstraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur **HENRI DOORMAN.**

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Warenar. — Dramatische Kunst.
— Yvette Guilbert. — Feuilleton: Björnstjerne
Björnson.

De Warenar.

I.

Een vertoening van Hooft's «Warenar» is door de dappere Nederlandsche Tooneelvereniging in uitzicht gesteld.

Mogen wij dan nu reeds van het stuk een verslag geven.

«Aulularia» — zoo noemde Plautus zijn stuk, omdat alles ging om een pot met goud, om een *aula*. En in Hooft's navolging, bij wien 't óók ging om zoo'n pot, kunnen we in de «voorreden», in den dialoog der beide zinnebeelden «miltheid» en «gierigheid» vinden:

«Dit spel zal Potterij heeten.»

't Geen we als *schelmerij* te verstaan hebben, maar waarin de toespelings op pot voor de hand ligt.

Intusschen — Hooft mocht zeggen: 't zàl zoo zijn, onder den naam «Potterij» is de... «Warenar met de pot» nooit bekend geweest. Vondel noemde het ook «Ware-nar met zijnen Pot» en dichtte er in 1670 't volgende versje bij:

OP HET KLUCHTSPEL VAN WARE-NAR MET ZIJNEN POT.

Den Ridder Hooft beving een zucht
Te volgen Plautus nutte klucht,
Op Warnars naem, een vrecke zot,
Beangst bekommert voor zijn' pot,
Vol goude schijven, lang gespaert,
En by geluk aen zijnen haert
Gevonden; met dien rijken buit
Besteedt de vader Klaertjen uit,
Die, als zy vrolijk bruiloft hiel,
Van eenen jongen zoon beviel,
En was, het welk men zelden zagh,
Bruit, moeder, kraemvrou op een' dagh.

Hoe Hugo de Groot er mee ingenomen was, kan blijken uit 't volgende briefje, waarin hij zegt dat hij er een geneesmiddel voor zijn geknakte gezondheid in zag. 24 Januari 1617 toch schreef de man van het standbeeld op Delfts markt aan den schrijver van «Warenar»:

Mijn Heere,

Ik zende UE. wederom de Aulularia, een translaat, 't welk, mijns oordeels, het origineel in veele deelen overtreft. Ik heb het zelve niet eens, maar meermaal overlezen, met zonderling plaizier, zulks dat ik het mede stel onder de instrumenten, gedient hebbende tot herneeminge

van mijne gezondheid. Het dient ten eersten gemeen gemaakt, om veele te verlustigen en met eene 1) te onderrechten...

In de bekende Nederduitsche Academie is later de «Warenar» 't eerst vertoond. Vertaling van Plautus, noemde Hooft 't, en hij voegde er bij: «naa 's landts gelegenheit verduitscht», waarmee hij bedoelde: ik heb getracht in mijn vertaling wat actueel te zijn.

Zeker bleek dat niet, door 't laten spelen van alle vijf de bedrijven op straat, want de Atheners mochten dan den halven dag in de open lucht zijn, de Amsterdammers lijdten ook toèn een minder gezond leven. Toch: Hooft is overigens in de verdietsching wel buitengemeen gelukkig geweest. En méér dan vertalen heeft hij ook voor deze blijde comédie gedaan. Zoo is bijna 't heele vijfde bedrijf van zijn vinding ('t eind van Plautus' stuk is verloren gegaan). Zoo is ook «de schildering der overmatige weelde onder de Amsterdamsche rijke dames dier dagen» begrijpelijkerwijs niet van Plautus naverteld.

Zooals gezegd, met een (pittig) onderhoud van de miltheid en de gierigheid opent 't stuk.

«Ruimschottelde» 2) miltheid heeft een apart woordje voor Amsterdam zoodra 't begint, voor Amsterdam, «d'edele stadt, die deurboren ging (gaat) de wolken met heur kroon», want Keizer Maximiliaan had haar een kroon boven haar wapen gegeven, als vergoeding voor een aan Maximiliaan kwijtgescholden schuld, — met welken ruil beide partijen waarlijk blij mochten zijn.

Ruimschottelde miltheid is bang dat men om haar optreden wat ongewenscht-verwonderd zal zijn. «Zijt niet verwondert», zegt ze daarom, «ofschoon mijn gewaad wat wilt weit», d. i. op z'n familiaar-Haagsch van dezen tijd: ofschoon mijn pelderientje wat fladdereert.

En dan zegt ze in deze prachtige klanken en in dat prachtige rijm:

«Ik ben u meê Poortres,
de ruimschottelde Miltheit,
Die niet als een vilt 3) leit,
arm leven van groot goedt;

En zij zal, volgens eigen zeggen, ook verder niet verzwijgen, waarom zij dus herwaarts tot de spraakmakende 4) gemeente gekomen is.

Het is om te krijgen dit huis in mijn gewout 5),
'T welk mijn doodtvandin bezeten houdt,

- 1) eenen.
- 2) Denk aan ruimschoots = onbekrompen.
- 3) vilt = vrek.
- 4) taal-makende.
- 5) macht.

En zit te broên op 't welk daar in
een pot leit begraven,
Dwingende den eigenaar te leven als de slaven,
Daar hy wel met graven mocht maken goe cier.

Want zóó is 't toch maar zegt zij. Warenar is opzichzelf geen vreckie. Als hij niet bezeten was (werd) van «de gierigheid» — dan was Warenar een zeer handelbaar man. Nu, zoolang haar doodsvijandin Gierigheid, Warnar in haar macht houdt, zoo lang is die man wel waarlijk iemand «oft hij nar waar te degen». Daarom zegt zij, «daarom heeft hij Warnar tot zijn rechte naam gekregen».

En als Gierigheid nu nóg niet uit haar huisje komt, dan scheldt de Miltheid mild:

Her uit-oude toveres met jou mag're bek.
Die uw eigen drek wel van begeerlijkheid
zoud eeten. 1)

Ghy hebt dit huis lang genoeg bezeten,
Ghy moet het weten, u tijdt is verby.

Evenwel, vragen wij, is er nu niet een aanleidende reden, waarom de gierigheid, in 't huisje vergrijpsd, d'r op eens uit moet.

En zeker. Miltheid vertelt ook dat. Die schat mag nu donker van 't vocht liggen onder den grond, de dochter van Warnar, die zal ze wel «klaren» als ze hem maar vindt. Want Klaartje heeft op 't oogenblik niets méér noodig, immers, zoo weet de Mildtheid:

«Dees is zwanger (en weet niet by wien) te
vermoên.»

Zij kan dus, om te trouwen, wel een duitje gebruiken. Maar Gierigheid komt niet naar voren. Kom d'r uit, roept dan antipode Miltheid:

«Ghy hebt hier lang genoeg mag're kookken (keuken) gehouwen.»

En dan smeekt Gierigheid den oude (Warnar) nog een les te mogen lezen. Maar 't wordt haar niet toegestaan en dan zegt Warnar's slechte gast op 't punt van heengaan nog deze heilbee:

Zoo zal ik hem het sles 2) toe roepen van veere,
O Waarnar, Waarnar, onthout mijn leere.
Ziet dat men niet weere my heel uit u gemoet,
Gelijk men my uit uw wooninge doet.
Zijt 's 3) altijd vroet, al moet ik spoên mijn gangen,

1) Hooft, drost van Muiden, baljuw van het Gooi en schout van Weesp, Weespercarspel en Huizen — laat zóó een zinnebeeld aan 't woord.

2) slechts = maar.

3) daár van.

Ik weet, hy heeft zijn hart zoo vast aan mijn
gehangen,
Dat hy zal blijven gevangen met liefde tot my.
Al is 't dat ik door dwang van zijnent ty 1).

En — nu eenmaal Gierigheid van 't tooneel
is, nu weet Miltheid nog wel een vlelend napraatje
tot de luisterende burgerij te richten :

Plautus stelt de geschiedenis al had men ze t'
Athenen bespeurt,
Maar wat is 'er ook dat t' Amsterdam niet
en beurt?

En daarmee betoonen Hooft en Miltheid
zich dan van een gansch handige «Strebernatur».
Zelfs vindt Hooft 't daarna noodig, nog even
zijn handen in onschuld te wasschen, door als
laatste woorden van zijn voorreden uit te laten
spreken :

Dus nemen wy best bekende plaatsen en
straatjens,
Niemant trek hem iet aan, 't zijn maer hoofde-
loze praatjens.

Men begrijpt wat hij met hoofdeloos bij-be-
doelt: niet van Hooft, maar van Plautus komt
de historie.

En zoo hebben we dan, na deze voorreden,
reeds een en ander van den aard van 't stuk
verteld, welks inhoud we in een volgend nummer
zullen laten volgen en waarbij uit den tekst schoone
gedeelten zullen gelicht worden ter afzonderlijke
bewondering.

(Wordt vervolgd.)

We vertalen, wat de bekende actrice Mlle
Bartet zegt in een «Causerie sur l'Art drama-
tique», in de jongste Revue de Paris.

Ik zal eerst spreken van het voornaamste
middel van dramatische uitdrukking, — de dictie.

Er zijn in de dictie twee elementen, het eene
materieel, werktuigelijk, fysiek: dat is de arti-
culatie en het gebruik van de stem. Men leert
articuleeren, zooals men gymnastiek leert. Dat
is het ambacht — een onmisbaar ambacht, maar
van lager orde; daar zeg ik niets meer van.

1) tijd = ga.

FEUILLETON.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

(1863— .)

(Vervolg.)

Tot nu toe dus wild Noor, spreidt Björnson
van dezen tijd af, zijn gedachten over 't leven
wat wijder en nadenkender uit, — onder den
invloed van zijn nieuwen meester Kjerkegaard,
een Scandinavischen Pascal, wiens twijfel zonder
ophouden wankelt tusschen het geloof en de
reden. En sinds dien maakt 't dol, hoe vurig
ook, toch *blind* geloof in Björnson plaats voor
een vrijer gedachte.

Tot heden was hij Noor geweest, hij was 't
nog. Maar hij zou nog meér — hij zou nu
mensch zijn. En die oproerige, critische mensch
zou alles willen omver werpen om alles opnieuw
weer op te bouwen op de ruïnen van politiek
en godsdienst, van zedenleer en maatschappij.

Als toevalligerwijs komt dan voor den dag
«De jonggehuwden», een comédie die bijval
had . . .

Het andere element is, integendeel, alleen ver-
stand en gevoel. Het bestaat in het doen door-
dringen van den hoorder in de intimiteit van
het werk dat men vertolkt, in het hem laten
voelen het rythmus van den zin of van het vers
die men voordraagt, in het juiste accent leggen
op de belangrijke woorden, in het kleurrelief,
lêven geven aan het doode ding dat de ge-
schreven gedachte is.

De voornaamste hoedanigheden van de dictie
zijn: natuur en afwisseling.

Natuur. Moet men op het tooneel spreken
zooals men spreekt in de werkelijkheid?

Mlle Clairon durfde voor 't eerst de over-
dreven modulatie's en de gezwollen dictie ter
zijde zetten, die in haar tijd mode waren. Zij wilde
dat men, tenminste in hartstochtelijke vervoering,
zou ophouden met plechtig te zijn om eenvoudig
en waar te wezen. Zij beweerde dat men edel,
vorstelijk en tragisch kon zijn met eenvoud, en
dat, in één woord, de hartstocht er meer van
weet dan een *code*. Haar stoutmoedigheid was
verbazend voor haar tijd; maar zij eindigde met
de overwinning. En sedert dien tijd heeft de
declamatie-kunst altijd gestreefd naar meer natuur
en meer waarheid.

En toch, heeft men het recht te zeggen dat
men op het tooneel moet spreken zooals in de
werkelijkheid? Neen. Om veel redenen, waarvan
eene ons reeds van het opgeven der andere
verschoont: de acoustiek van een theaterzaal is
niet die van de wezenlijke plaats waar de han-
deling heet te gebeuren.

Wanneer men op het tooneel sprak zooals in
een werkelijk salon zou men niet worden ver-
staan.

Men moet dus den diapason, het rythmus, de
articulatie regelen naar de kunstmatige om-
geving waarin men spreekt. Dat is een hoofd-
zakelijke en noodzakelijke voorwaarde. Wat
men ook doet, er zal altijd eene tooneel-manier
van zeggen blijven.

Het is vooral door de dictie dat men alles
doet leven voor de oogen der toeschouwers, en
dat men een werk, in zeker opzicht, opnieuw
voor hen schèpt. En dit brengt mij er toe een
woordje te zeggen over een groote en heel teere
vraag, zoo teer, omdat zij de eigenliefde van den
schrijver met die van den tooneelspeler in bot-
sing brengt.

Wanneer men zegt, dat een zeker tooneel-
artiest een zekere rol gecreëerd heeft, wat be-

Alleen in de lentemaanden, nauwelijks twee
maanden van 't Noorweegsch jaar, komt hij nu
buiten. De andere maanden zien hem in diep-
zinnige studiën, alleen doorgebracht. De gemak-
kelijkste vraagstukken warmt hij in zich op,
zwellen in hem op. En hij ziet dat met plezier.
Want nu kan hij ze ruimer, van allerlei zijden
beschouwen, en zijn besluiten opmaken in de
winterschaduw van zijn studeervertrek, als 't
buiten regenklettert en waait met de woeste
natuur van 't Noorden.

Veel godsdienstigs peinst hij na, te veel en
misschien dikwijls te doctrinair. Althans telkens
stuit hij op tegenstellingen die hem uitputten.
En telken keer bijkans ontmoedigd, laat hij zich
gaan met dien stroom der wanhoop, die hem
zoo menigmaal voorbijgleed. En meer en meer
ontgaat hem zijn geloof en om 't verlies aan te
vullen, zoekt hij hulp bij de wetenschap.

Dan bindt hij een hevigen strijd aan tegen
het alcoholisme en de veelwijverij.

En als eertijds zijn vader, gaat *hij* nu de
dorpen af met de begeestering van een apostel,
overal zijn meeningen preekende, door alle mid-
delen trachtende zijn denkbeelden ingang te doen

teekent dat dan? Is hier werkelijk sprake van
schepping?

Natuurlijk niet. Het is de schrijver die den per-
soon gevoeld en geschapen heeft. De acteur leent
alleen een lichaam en een stem aan dien persoon.
Hij is als een orgaan, dat de gedachte van ande-
ren over gaat brengen. Düs onderwerpt hij zich,
stelt hij zich onder die gedachte. Hij ondergaat
een drang, die niet uit hem voorkomt.

En toch, niettegenstaande dat alles, maakt
men geèn misbruik van het woord *creatie* door
het op den tooneelspeler in functie toe te passen.
Want het is zijn roeping de hartstochten die men
hem te vertolken geeft en de woorden die hij moet
spreken, uit te beelden; en daarin kunnen zich
openbaren zijn eigen initiatief, zijn oorspronke-
lijkheid, zijn deel aan een persoons-uitvinding.

Zijn taak bestaat niet alleen in het opzeggen
van zijn rol met juiste intonatie's en met goed-
geregelde bewegingen. Hij moet doordringen
verder dan de geschreven woorden, zich de ziel
toeëigenen, die in die woorden ligt, alles wat
er aan leven en emotie in is, er uit halen. Soms
zal hij in een rol naar voren tredende schoon-
heden vinden, die de schrijver er zeker had
ingelegd, maar die hij slechts vaag had gevoeld.
Voltaire riep toen hij mlle Clairon in Electre
zag, uit: «Dat heb ik niet gemaakt! Dat heeft
zij geschapen!»

Het is in dien zin, dat men zeggen kan, dat
de dramatische artiest zijn rollen creëert. Al de
schoonheden van Roxane en Phèdre — zeker,
het is Racine die ze er in heeft gelegd, het is in
Racine alleen, dat ze ontstaan zijn; maar ik ben
zeker dat Racine, indien hij Rachel had kunnen
zien in Roxane en Sarah Bernhardt in Phèdre,
aan die twee groote artiesten een deel van de
creatie van zijn werk zou hebben toegekend,
omdat zij met een hooger leven de schoonheden
van zijn werk beziel hebben.

Na de natuur, is de voornaamste verdienste
van de dictie, de afwisseling.

Men kan makkelijk begrijpen, dat men La
Fontaine niet opzegt als Victor Hugo, of Racine
als Heredia.

De afwisseling is, overigens, de voornaamste
hoedanigheid van den dramatischen kunstenaar.
Het is zelfs aan die hoedanigheid — dat men
de hoogstaande artiesten herkent. Men is grooter
al naarmate men meer personen kan waar maken.
Rollen te spelen, die overeenstemmen met onze
eigen natuur, gevoelens te vertolken, gelijk aan

vinden. En zijn land helpt hem; want geen
waarvan 't woord zóó machtig is, zoo in staat
de massaas mee te slapen, dronken van de
vernomen welsprekendheid te maken — die
massaas, traag van wil.

En Björnson *was* een redenaar, en is 't nog,
— een der eersten van Noorwegen, zelfs van
Europa. Zijn stem klinkt en hamert de rythmen
er in, — zijn oogen hypnotiseeren, — sleuren
mee naar de ideëen, waarvoor ze gesproken zijn.

En allen gaf hij in het «feu sacré» dat hem
kwelde. 't Geloof leek hem toch noodzake-
lijker dan iets: *De mensch leeft niet alleen van
brood*. Björnson is nog éénmaal de geloovige
droomer van zijn jonge jaren.

Terug van zijn prediktocht over 't land, houdt
hij zich voornamelijk bezig met filosofische
studiën. Hij bestudeert Strauss en Hartmann,
commentarieert de Engelsche denkers, en verliest
zich in de schoonheid en de kunst van Shelley,
Swinburne, Baudelaire en tal van Fransche kun-
stenaars. Van '71 tot '86 kan men zeggen, dat
hij van *alle* Fransche artiesten leest. Hij beschouwt
alle vraagstukken en die van alle genres.

En ondertusschen schrijft hij zelf veel. Een

die, welke men in de werkelijkheid hebben zou, handelen en spreken op het tooneel, zooals men in gelijke omstandigheden zou handelen en spreken, — dat is nog vrij makkelijk.

De moeilijkheid echter is, hartstochten te vertolken die ons onbekend zijn, — een taal die ons antipathiek is, waar te maken — ons in te denken in personen, die geheel verschillend van ons zijn.

Er zijn groote artiesten van het treurspel, van het drama en van het blijspel. Maar héél groote artiesten zijn zij, die in *alle* genres uitblinken; die evengoed het klassieke als het nieuwe kunnen geven: de helden van Corneille en die van Victor Hugo, de personen van Molière en die van Dumas fils, enz.

Maar de dictie is niet te vatten in enkele regels. Er is een ding, dat men niet leeren kan en dat toch alleen telt in de kunst: de emotie. Men kan die gave niet verwerven, wanneer men ze niet van de natuur krijgt, maar men kan ze ontwikkelen en kweken door een innerlijk werk, dat aan het intiemste van ons zijn raakt.

Er zullen altijd twee opvattingen van kunst zijn: die van de virtuozen en die van de artiesten. Met geheugen, werkkracht en veel voorstellingsvermogen, zal men een vrij hevigen indruk kunnen maken op den geest van den toehoorder. De ziel alleen kan spreken tot de ziel: alles wat kunstmatig is, treft niet; alleen de ware emotie werkt voort en weet te ontroeren.

Na de dictie, is het voornaamste bij dramatische uitdrukking de houding: dat wil zeggen, de standen, de gang, de bewegingen.

Zich een houding geven, loopen, gaan zitten, opstaan, zijn armen en beenen bewegen, dat alles vormt een wetenschap. Er is een echte tooneel-gymnastiek.

De amateurs kunnen er van meepraten. Zet eens mannen en vrouwen van de wereld op het tooneel. Allen zullen zich vrij bekwaam toonen in het *zeggen* van hun rollen. Maar kijk eens hoe ze zich bewegen, zie de moeite die ze hebben om zich te verplaatsen om een stoel te nemen, om een kop thee aan te bieden, om de eenvoudigste bewegingen uit te voeren, die zij in het werkelijk leven honderd maal daags uitvoeren. Let vooral eens op de moeite die zij hebben om hun bewegingen te regelen naar hun woorden, hun woorden naar hun bewegingen. Daardoor komt het dat zij een beetje onhandiger lijken dan geroutineerde acteurs.

heldendicht: «*Amliot Gelline*» (1871) en een historisch drama: «*Sigurd Forsalfar*» (1872) En nu debuteert hij ook met een roman, zijn meesterwerk: «*De vlaggen wapperen over de stad en in de haven*» (1873) — een beschrijving van 't Noorweegsch leven in felle kleuren.

En dan volgen weer tal van comediestukken, waarin hij zich toch maar 't meeste thuis voelt. Want het theater is zijn persoonlijk genre, daar hij de actie en het gesprek verpersoonlijkt is. De planken — ze zijn hem de tribune, vanwaar hij op de volksgevaaren wijst, zijn bezwaren bloot legt en de middelen tot redres.

En zoo ontmoeten we dan: «*Het failliet*» (1873), verhaal van een handelaar die in zijn rijkdommen gekomen is over slinksche wegen, — die later worstelt tegen het failliet, dan geldelijk ondergaat, maar die zich dan ook gereinigd heeft in het louterend lijden na éven gekomen gedachten aan zelfmoord. De liefde voor den arbeid, voor zijn huisgezin zullen nu zijn troost zijn (in '93 te Parijs in 't Théâtre Libre opgevoerd).

«*De Redacteur*» (1876) — satyre op den om-

De beweging en het woord zijn onafscheidelijk; zij moeten naar hetzelfde rythmus geregeld worden. Vroeger waren alle bewegingen van den treurspeler vastgesteld, geregeld; al zijn stappen waren van te voren geteld.

Toen heeft mlle Dumasnil voor het eerst getracht zich vrij te maken van die regels. Vóór haar durfde een koningin op 't tooneel, gevangen in haar waardigheid, nauwelijks loopen. Wanneer zij iemand te hulp vloog, dan moest zij met afgemetenheid vliegen, volgens de overlevering; wanneer zij zich op een dolk wierp, dan moest zij zich met afgemetenheid werpen. Mlle Dumesnil, toen zij Mérope speelde, durfde zich echter bij het zien van het tegen Egisthe opgeheven zwaard, met een sprong tusschen hem en de soldaten werpen. En het publiek juichte die nooit-geziene stoutmoedigheid toe.

Hoe leert men zich nu een houding geven en loopen? Door studie en vooral het opmerkingsvermogen leert hier.

De beste observatie's zijn diè, volgens mij, welke men in een museum maakt.

Wanneer gij een tragische rol moet spelen, een mooie Grieksche of Romeinsche figuur vertolken moet, ga dan naar het Louvre, ga naar de Antieken. Geen enkele leeraar in standen zal u leeren wat één standbeeld u zeggen kan. Ga in de zaal van Phidias en zie hoe de jonge meisjes van het Parthenon loopen. Zeg bij uzelf, dat zij tot de hoogste Atheensche aristocratie behoorden, dat zij werkelijk vroeger geleefd hebben en vraag haar het geheim van haar zoo harmonieusen en zoo decenten gang. Als gij het heel vriendelijk vraagt, héél oprecht en héél verlangend, zullen zij u antwoorden, u haar geheim openbaren. Eu u blijft slechts over, er u voordeel mee te doen.

De gang in moderne stukken is heel anders, voor vrouwen vooral. Bedenk dat Marie Antoinette op een bal een kapsel had van valsche haarrollen, strikken, paarlen, diamanten en dat alles overwuid door 10 struisveeren, tien! elk zestig centimeter hoog.

Zoo'n vrouw kon natuurlijk onmogelijk zoo bewegelijk zijn, als wij tegenwoordig. De mode is nu ver van klokrokken en van groote kapsels. In onzen tijd van handelende en aan-sport-doende vrouwen is haar costuum iets gaan lijken op dat van den man. Noodzakelijk moeten de houdingen van de vrouw op het tooneel daarnaar veranderen. Toch zou het gevaarlijk zijn de onafhanke-lijkheid van gang te overdrijven: misschien loopt

koopbaren journalist, handelaar met de pen; de zijne begaat zelfs een misdaad, om maar zijn kwade ijdelheid te voldoen. Maar gewetenswroeging alleen wordt zijn loon.

«*Het nieuwe stelsel*» (1878) — de vooruitgang gesteld tegenover 't geluk, — deze niet altijd gene bevorderend.

«*Leonarda*» (1879). — Leonarda heeft een nicht die een jonkman bemint; die jonkman echter bemint Leonarda en deze bemint weer hem:

«Ik heb je lief, boven mijn krachten, omdat jij alleen hebt begrepen die groote behoefte aan liefde die mijn ziel kent, — en omdat ik zou sterven, als ik niet liefhad, en ieder woord van jouw ziel drinkt mijn ziel...»

Maar ze offert haar liefde op, pijnigt haar lichaam en kruisigt haar ziel, opdat haar nicht den uitverkoorne huwen kan.

Leonarda is de in beeld gebrachte zelf-opoffering.

Eindelijk, in 1883, «*De handschoen*», strijd voor de reinheid bij man en vrouw vòór 't huwelijk.

Een jong meisje, Svava, hoort dat haar verloofde vroeger in «onbetamelijke verhoudingen»

men gevaar ruw te worden door te vrij te zijn. Soms heb ik in de salons een tikje ruwheid in de bewegingen der vrouwen meenen op te merken. Weiss zeide van een artieste die toch op elegantie aanspraak mocht maken: «Zij heeft een gang waarin men «toe-toe» hoort, en niet «frou-frou»». Ach! laten wij wenschen dat men in den gang van een vrouw altijd «frou-frou» zal blijven hooren.

(Wordt vervolgd.)

De laatste keeren is het «Ned. Tooneel» in Den Haag gekomen met «*Adrienne Lecouvreur*» en «*Haar Thuis*», waarschijnlijk in antwoord op de jammerklachten van een habitué, die zich inbeeldde, dat hij Théo Mann zoo weinig te hooren had gekregen.

In het doode, bloedeloze stuk van Scribe, — oppervlakte-verschijnselen zonder filosofie, zonder een viezeltje *hartigs*; in het werk van Sudermann, waarin de *huiselijkheid* niet zoo artistiek is gebracht als in «*Johannesfeuer*», maar dat toch ook als verdienste heeft, dat 't wel huiskamerlijk is, — in beiden heeft Théo Mann met veel liefde en weer met buitengewoon talent gespeeld.

En nu j.l. Dinsdag heeft men Louis Bouwmeester als *Oedipus* kunnen bewonderen en zich kunnen wakker houden bij de afgelegde metrische vertaling door prof. Van Herwerden van dat groote Grieksche werk.

De zieken, mevr. Holtrop en Willem Royaards, hopen binnenkort weer op te treden.

Marcellus Emants' blijspel «*Onder Ons*» zal in de Duitsche vertaling van Carry Hülse (tegenwoordig Signora Cerio) den zoen Maart voor 't eerst opgevoerd worden door een Duitsch tooneelgezelschap, onder leiding van den heer Innfelder, dat eenige Zuid-Duitsche en Zwitsersche schouwburgen bespeelt.

(Vad.)

met andere vrouwen heeft gestaan. Zij verneemt 't na een zeer verliefd tooneel met den «bien-aimé» en in zeer wijze en wreede woorden filosofeert zij dan hun verhouding uit:

«Hij zei tegen mij: Nooit zal ik verdragen dat iemand je aanraakt, want als ik je arm zie, zeg ik mij: die arm lag om mijn hals, en nooit, nooit om dien van een ander... En daar was ik trotsch mee, en gelukkig.

En dat is ook de reden waarom ik hem haat. En als ik bedenk dat hij mij in zijn armen hield, dat hij mij aangeraakt heeft... dan woedt alles in mij.»

En al deze stukken genoten een succes.

In de bloedige jaren voor Frankrijk leeft hij met dat land mee. En in '71 gaat hij de dorpen af, om gelden voor de Fransche gewonden in te zamelen. Hij leest en houdt redevoeringen om een vredelievende tusschenkomst van de Scandinavische landen te bewerken, pogingen die vruchteloos bleven, maar die Frankrijk, door hem het legioen van eer te schenken, wist te beloonen.

(Wordt vervolgd.)

De bijzondere correspondentie van mej. Augusta de Wit, over

Yvette Guilbert

uit Berlijn aan de «*Nieuwe Courant*» gezonden leek ons in sommige gedeelten zóó mooi, dat we ons veroorloven er een en ander uit te laten volgen.

We hadden gehoord, dat zij dik geworden was. En dat zij getrouwd was, deftig en deugdelijk getrouwd, met een Duitscher nog wel. Een ronde Deutsche huisvrouw — het klopte niet met de voorstelling, zooals ze nu eenmaal gangbaar was, van Yvette Guilbert. En die haar zes of zeven jaar geleden hier gezien hadden, schudden het hoofd, als in de Jobsiade, bij de antwoorden van den held — «*es entstand allgemeines Schütteln des Kopfes.*» Yvette moest mager zijn, broodmager, ze moest een groene jurk hebben en zwarte handschoenen en geen man; en anders was ze geen Yvette. Evenwel, er werd verteld dat het *Metropol Theater* haar drieduizend Mark voor den avond gaf en men wist dat de avond van Yvette van twintig minuten tot een half uur duurde; dat was in elk geval iets om over na te denken. Toen kwamen de couranten-artikels — enthustiaste en woedende — (de woedende waren het geestigst, hoewel niet zoo bedoeld) die der groote *disease* een triomf voorspelden in Berlijn, of de Fransche slang uit het Duitsche onschuldsparadijs trachten te weren. En daarop ging natuurlijk elk en een iegelijk om gezegde slang, die tevens een schoondochter van het groote vaderland was, te bezien. De elegante manier om dit te doen was, dat men een dure plaats nam in het *Metropol* — waar juist een *posse* gegeven werd: Een doller nacht geheeten — dat men de posse, posse liet zijn, en eerst bij het vallen van het scherm om halftien in zijn loge verscheen. Dan had men nog den tijd zijn kennissen te groeten, den Franschen tekst met de Deutsche vertaling van de liederen die Yvette zingen zou te vergelijken, en bij zichzelf vast te stellen wat men niet mooi wou vinden. Dan ging het gordijn weer omhoog. En in een glans van witte zij en ros haar verscheen de kunstenaar.

Ja, ze was dik geworden! Ze leek in niets, maar volstrekt in niets meer op de Yvette van vroeger. Zij zag er tegelijk burgerlijk — ja, wel burgerlijk! — en gemeen uit... tot ze begon te zingen. Toen was alles in één enkele seconde zoo onherkenbaar veranderd, dat men zich zelve vóór moest houden: «Dit is dezelfde vrouw van daar even», dezelfde — om niet geheel in de war en van de wijs te raken. De zware gestalte was lenig en bevallig geworden, de oogen stonden ernstig in een droevig gezicht. Ze sloeg de handen los over elkander en verhaalde ons — was het zingen? was het spreken? — van den armen jongen «die hield van eene die niet van hem hield». «*Qui n' l'aimait pas!*» zei Yvette met een tegelijk ongeduldige en verveelde geste van haar hand, alsof ze een vlieg wegjoeg. En ineens hoog opgericht, met uitgestrekte wijsvinger gebod zij hem: Breng me morgen het hart van je moeder, voor mijn hond!» De jongen loopt naar huis, werpt zijn moeder op den grond, rukt haar het hart uit en rent terug; — daar struikelt hij en laat het hart vallen. Yvette staat met opgesperde oogen en beide handen opgeheven, ontzet kijkt ze naar het hart, dat daar in het stof van den straatweg ligt, en dat spreekt — en reeds is zij niet meer *le pauvre gas*, reeds is zij de moeder, herlevende in dat uitgerukte hart, dat spreekt «Heb je je pijn gedaan, mijn jongen?»

En nu zwijgt die wondere stem, die met dat snikkende «heb je je pijn gedaan, mijn jongen?»

ons door de ziel ging. En na de wreede deerne, na den armen jongen, na de tot-in-den-dood liefhebbende moeder, is het weer een *Parisienne* die daar voor het voetlicht staat en even het rosblonde hoofd buigt onder den storm van het applaus, dat losbreekt als de eerste, bijna te hevige ontroering geweken is.

En weer verandert zij: nu zal ze spreken van de drie kindertjes, die de booze slachter in stukken hakte en inzoutte, en van Sint Niklaas, den goed-heiligen man, die hen na zeven jaar weer opwekte.

«*Il était trois petits enfants*

«*Qui s' en allaient glaner aux champs*»

zong zij, elk woord accentueerend, zoo'n beetje dreunend, zooals kinders wel doen, als ze een heel goed geleerde les opzeggen.

Daar loopen de kindertjes nu over het veld en ze hebben de handen vol aren, en zijn moe, ze willen slapen. Zou de slachter hen binnenlaten? De slachter doet met een wijd gebaar de deur open: «plaats genoeg, kindertjes! komt maar binnen!» — En zoo haast zijn ze niet binnen, of hij heeft ze al doodgeslagen, in stukken gehakt in de kuip geperst. Niemand zal er ooit iets van te weten komen. En als na zeven lange jaren de Sint komt, dan buigt de slachter als een knipmes. «O kom toch binnen Sint Nicolaas! kom toch! plaats genoeg!» Hij is zoo verguld met het bezoek van den Heilige, zijn tronie glimt, zijn oogen glanzen, hij weet niet wat hij doen zal van trots. De Sint gaat zitten; hij wil eten «van dat pekelfleesch dat je nu al zeven jaar in de kuip hebt!» zegt hij en hij kijkt den slachter eens aan. Die staat een seconde roerloos — dan rent hij den winkel uit de straat af, weg! Sint Nicolaas roept hem na: «Heb berouw en beter je, dan zal God 't je vergeven!» En dan gaat hij, in zijn langen tabbaard, naar den hoek, waar de kuip staat, en hij gaat op den rand zitten en buigt zich voorover. «Kindertjes die daar ligt te slapen! ik ben Sint Nicolaas!» en drie vingers houdt hij omhoog: daar staan ze op, alle drie. Het eerste wrijft zijn oogen uit.

«Hè wat heb ik lekker geslapen! Ik ook! roept het broertje. En dan de derde, zoo'n heel kleintje, knipoogt tegen het licht en lacht zoo'n beetje half nog in den droom, en zegt met zoo'n slaperig stemmetje: «ik dacht dat ik in den hemel was!»

Zie-je, zoo hielp Sint Nicolaas de drie zoete kindertjes, die aren hadden gelezen op het veld...

Een scherper, brutaler contrast met die legende van onschuld en heilig medelijden, kan wel niet gevonden, dan wat Yvette ons gaf met haar deuntje van «*Je suis pocharde!*» Ze zei het niet alleen, ze was dronken, niet erg, maar toch wat je noemt «boven haar theewater» en ze stond daar zoo'n beetje te waggelen, heel vroolijk, «*prêt à fair' des cabrioles*», als de beenen maar mee wilden — die zijn een beetje slap. Overigens, 't gaat de menschen niemandal aan! zegt ze op eens, zich oprichtend zoo goed en zoo kwaad als 't gaat. En ze kijkt een imaginair zede-preeker aan met een soort wezenlooze waardigheid, die na een seconde weer verslapt in een gemoedelijken lach. «*Qu' est c'que vous voulez que j' vous dise? Je suis pocharde!*»

De zaal daverde. Ronde breede studentengezichten, met litteekens kris-kras er door heen, die een beetje benepen er uit hadden gezien, terwijl «*Le Pauvre gas*» het hart van zijn moeder hoorde spreken, en toen de slachter de drie kindertjes keelde, straalden nu van de allergevoeglijkste sympathie: en de voeten en handen, die bij die gezichten hoorden maakten een geweld, dat alles daverde. Eerst de overnieuw inzettende

violen van het orkest brachten hen tot bedaren. En nu was het *Rosa la Rouge* die verscheen.

Ze zijn ook ten onzent wél bekend, die teekeningen van *Forain* uit *la Banlieue*. Daar gaan ze heen, die vrouwen aan den arm van hun *Alphonse*, schepsels, die men tegelijk beklagt en vreest, met brutale oogen, een gemeenen mond, ingevallen wangen, een blauwe vlek hier of daar waar de vuist van den «minnaar» neergekomen is. Zoo stond *Rosa la Rouge* voor ons, de armen in de zij, haar rosharige *tête de chien* in den nek, en pochte er op hoe heel Parijs — het Parijs der *banlieue* haar kende — «dat is de rooie», zeggen ze in Montrouge als ik voorbijga.

Hij ziet alles rood, dat is zoo zijn natuur. Je hebt er wel die alles wit zien — slaapkoppen, die karnemelk in 't lijf hebben in plaats van bloed! en weer anderen met gezichten als doodbidders, die zien alles zwart! Maar hij, Bazonge, die is van ander slag! hij steekt zoo'n heertje overhoop als een konijn, daar draait-ie z'n hand niet voor om. «Als ik 'm eerst sekuur in een hoekje heb, dan is hij ook in de buurt — en den volgenden morgen» — Rosa trok haar japon op en zag rond op den vloer als iemand, die niet in vuiligheid wil stappen — «den volgenden morgen vindt de klabak iets roods op den grond — in Montrouge». En ze trok haar rokken nog wat dichter om zich heen, en deed een stap achteruit — er lag nogal veel van dat roode...

Deed ze het om ons niet onder den indruk te laten — *not to send us shivering to our beds* — of alleen maar om nóg een contrast meer te geven — een van de vroolijke soort? Ze schudde haar rosse haren los dat ze haar in krullen om de ooren hingen, hief haar gevouwen handen op, hield haar hoofd op zij en zong «*Pour les jeunes filles*», een Engelsch liedje met veel van «*mamma*» en «*papa*» en *Charley-Deer* er in, en daartusschen door een protest van de *Jeunes filles* — «*moi qui croyais que j'allais rougir!*»

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL
ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: De Warenar (II). — Historisch Kasteel. — Haar taak. — Het Zevende Gebod. — Dramatische Kunst. — Berichten. — Rotterdamsche Correspondentie.

De Warenar.

II.

EERSTE BEDRIJF.

WARNAR.

Her uit zeg ik, her uit: ik zegje fluks her uit.
Zy wroet mit heur oogen as ien varken mit zijn
snuit.

REYM.

O mijn rug, o mijn kop, o mijn neus, o mijn wangen,
WARNAR.

Jae, jae, je bakkes moet altemet vliegen vangen 1).

Op deze beminnelijke wijze roept Warnar bij
z'n eerste optreden zijn huishoudster buiten.
Hij heeft haar maar eens flink afgerost.
Slaag verjaagt nagedachten. Ze moest eens op
't idee komen, dat hij een pot met goud heeft.
Want hij kent haar:

Soo deurtrapt slim is ze, en zoo duivels beus,
Krijght ze de snof 2) van de pot mit gelt in de neus.

Ze moest liever wërken. Maar dan kan ze wel
laks zijn.

Hoe gaet ze (daar nu) voort, als ien luis op
ien terige 3) huik 4) zucht hij. Maar de gedachte
aan zijn geldpot gaat toch voor, keert weer
terug, zooals ze 't heele stuk door zal terug-
keeren. Want

As hij denkt dat 'er iemant mocht raken after 5)
't gelt,

Zoo wordt hij kilkout van boven tot onderen.

En de van honger magere Reym? Ze is nu
wel niet veel liëfs van haar heer gewoon, maar
ze begrijpt toch niet, waarom ze tegenwoordig
zoo tēkens 't huis uit wordt geslaegen en ze
maakt er ons deelgenoot van, dat ze zich niet
genoeg kan verwonderen:

Dat hy haar (mijn) tienmael op een dagh ten huis
uit gaet jaegen?

De man heeft een wonderlijke worm in de kop;
Een hielen nacht leit hy wakker, en staet vijfgh
mael op.

Maar tevens vertelt ze ook, dat ze nooit ook
zoo slechts in huis kon gemist worden, nu ze
maar alles probeert, om

Klaertjens eer te bedekken, die op haer uiterste gaet
Beladen met kindt, en haest zal moeten baeren:

1) klappen krijgen. 2) reuk. 3) beteerde. 4) mantel. 5) achter

Nu 1) is 't al verlooren, ik en zie 't niet te klaeren.
Wee my, verneemt hy 'er of 't minste maer sles 2);
Best 3) dat ikme verhang hier ergens in de Nes,
Aen een pastey-bakkers haek, zoo ben ik uit het
vrezin;
Mijn tanden wateren als ik denk, watten kalkoen
dat ik zouw wezen.

Wat ze een honger moet hebben, die botjes-
magere Reym! Dat ze in gedachten al wil smul-
len van een pastei van eigen vleesch.

Maar dan keert Warnar, die om een boodschap
gelopen was, weer. En hij jaagt z'n uitgehongerde
dienstmaagd weer naar binnen, — de planken vrij
latende aan Rijkert en Geertruid, een rijk van
aardsche goederen voorzien paar kinderen van
dezelfde ouders van welk gesprek wij 't volgende
afluisteren:

Geertruid zag Rijkert zoo graag goed-gehuwd,
want, en ze zegt dat ze daar vast een heelen
nacht over heeft liggen peinzen, anders raakte
hij misschien ergens aan een licht vrouwmensch
vast, «lichtvaerdigh en vals».

Rijkert, nog geen *celibatair morose*, blijkt toe-
schietelijk voor deze zijn zuster met koppelende
neigingen. Zoo zegt hij b. v.:

Wel ik ben te vreên, doet me morgen een bruidt op;
Mits bevoorward' 4) dat ik ze overmorgen 't gat 5)
uitschop.

Maar Geertruid laat zich niet zoo rasch uit 't
veld slaan. «Nou's alle gekheid op 'n stokje»
zegt zij, of liever: «laet alle jokke 6) nu eens
vaeren». Als je nu eens dat en dat rijk weeuwte
huwde, — van veertig jaren.

Maar Rijkert zegt:

Die trijp?!

Waarmee hij bedoelt: dat kreng!

Als ze nu nog eens een meisje van duizend weken
voor hem had opgespoord. B. v. Warnarbuurs
dochter.

Nu. Ook Geertruid geeft mee. Goed. Neem
die dan, zegt zij. En Rijkert zegt best.

En als Warnar dan juist aankomt, laat Geer-
truid hem alleen voor een formeel huwelijks-
aanzoek, blij haar plichten van zuster waarge-
nomen te hebben, en deze met zoo'n goeden
uitslag beloofd te zien.

Warnar blijkt voor 't aanzoek wel te spreken.
Eerst denkt hij natuurlijk, dat 't meer om de
pot dan om de *meid* gedaan wordt. En die ge-
dachte laat hem ook eerst zeggen:

1) Nu, d. i. nu zij 't huisje uit is, nu ze niet meer haar
zorgen aan Klaertje kan besteden.

2) slechts. 3) Dan is 't maar 't beste.

4) bedingend. 5) de deur. 6) spotterij.

Hoe smeerigh 1) kan hy kallen, dit 's al om de pot,
welke gedachte bliksemsnel gevolgd wordt
door deze: zou die 't geld soms al gestolen
hebben?, — na welk verschrikkelijk bedenkfel hij
't huis invliegt, om te zien of de pot er nog is.
Als dat zóó blijkt, keert hij terug. «Godt zij
geloofd. De pot was behouwen». En dan kloek
besluitend:

Vaert 'er wel meê, daer is me woort,
Je zelt de mait hebben, waartoe veel te sammelen 2)?
Gans 3) bloedt! wat hoor ik daer binnen rammelen?
Daer is 'er voorzeker een achter de buit.

En wèg is-t-ie weer. Rijkert merkt op dat
oogenblik dan ook volkomen ter snede op:

'T is mit hem, nou zieje me, nou zieje me niet,
Mit een wup is hy buiten, mit een wup is hy
binnen.

Intusschen: met een wup komt hij dan weer
terug, om nog even te zeggen, dat hij geen
bruidschat van plan is mee te geven. Rijkert
vindt dat goed, wandelt weg; dan roept Warnar
de geduldige Reym voor zich en deelt haar 't
nieuwte van 't huwelijk mee.

En als de onderdanige Reym dan weer alleen
is, dan zucht ze zoo bedroefd:

Nu steeken ik en Klaertjen ten ooren toe in de
verdrieten.

De bruit, de bruit te worden, en z' is op het uiterste
zwaer,

Nu zie ik 'er gien muyeren 4) langer an mit mekaër.

Doen deze woorden van de zorgzame Reym,
die daar zoo zacht-berustend 't eind van 't eerste
bedrijf vormen, niet denken aan de mooie, wat
droeve van Esmoreit, die Dasmasc aldus verliet:

Myn god, die niet en es verborghen,
Die moet nu myn trooster syn!

TWEEDE BEDRIJF.

Het tweede bedrijf begint met een bespiegeling
van Warnar's gierigheid door den Amsterdamschen
bengel Lekker en twee koksmats.

Lekker vooral weet veel van den vrek: hoe
hij een doek over den schoorsteen spande, om
maar geen warmte uit 't vuur de buitenlucht in
te laten gaan. En, weet Lekker,

Eer hy 's avonts zijn hoofd neêrleidt op de sloopen,
Stopt hy de pijp van de blaesbalk, dat 'er gien wint
uit zou loopen.

En nóg een sterker staaltje vertelt hij van den
scharpen 5) gezel:

Als hy zijn naeg'len kort, bewaert hy de spaenderen
in een doosjen.

1) vleiend, zalvend. 2) dralen. 3) verbastering van Gods
bloed. 4) modderen, d. i. bedisselen. 5) gierigen.

En eens, toen hij te gast was geweest, had hij van de gelegenheid geprofitteerd om 's flink-goedkoop uit te zijn. Drie dagen van te voren was hij gaan vasten, en drie dagen later nog teerde hij op 't met zulke ontzaggelijke hoeveelheden ingenomen maal. Zoo had hij een week voor niets gegeten.

Doch, zegt Lekker, hij heeft er toch eenigszins voor moeten boeten:

Hy kreeg (toen) zulken monopoly 1) in zijn buik,
in zijn borst.

Mit gorren, mit knorren, mit murmureren,
Al haddender vijftigh luy over hoop elegen mit
disputeren.

En Casper vraagt hem dan met eenigen afkeer, maar toch niet zonder belangstelling:

Ba, wat zeiden de Médecijns 2) van zijn urien?

En Lekker zegt dan, dat Warnar geen doctoren had willen zien. Want die presenteerden rekeningen!

Intusschen: de drie heeren zijn naar Warnar's woning door Rijkert gezonden om voor 't aanstaand bruiloftsmaal te zorgen. En als zij daarvoor Warnar's woning binnen zijn gegaan, komt de vilt juist aan, vindt zijn deur open, denkt terstond met schrik aan zijn pot, belooft hardop pratende den dieven een ongekend pak slaag. En hoe hij dat weet uit te deelen, dat merken we in 't

DERDE BEDRIJF.

Want daar gaat 't scherm op en temet komen de drie gezellen achter elkaar uit 't huis tuimelen.

Dat was een tegenvallertje voor den kok. Gans lijden! zucht hij,

Hoe gaet 'et een mensch uit zijn mienen:
Ik docht gelt an de hoenderen, en de barbier 3)
zelt an mij verdienen.

Warnar was dan ook leelijk kwaad geweest. Wat deden die kerels ook in zijn huis bij zijn pot! Hij vertrouwt die pot hier niet langer. Ze moet maar ergens anders worden verstopt. Maar zijn toekomstige schoonzoon komt hem in zijn overpeinzingen storen.

Hoort, welke weldenkende alleenspraak Rijkert daar houdt. Hij zou 't toch zoo maatschappelijk vinden als

De rijke vryers altemet een arme dochter gingen
trouwen,
'T zou dienen om de stad in beter eendraght te
houwen.

Voorzeeker, wy zouwen min gequelt zijn van de nijdt,
En als zy hoopten van rijkeluy kinderen te worden
gevrijt,

Zy zouden haer dan zoo lichtelijk niet begeven,
Als zy nu wel doen, tot een oneerlijk 4) leven,
Wy zouwen 't ook met de kostelijkheid 5) niet
maeken zoo bondt.

Dat zijn woorden naar Warnar's ooren. Hè, zegt hij,

Wat een zwager 6) zel ik daer krijgen! hoe wel is
hy ter mondt!

Hoe kan hy van de zuinigheit kallen, wat frayer
reden.

Maar als dan Rijkert tot hem begint met: Warnar, je moet op 't bruiloftsmaal wijn schenken, dan krimpt Warnar in elkaar van schrik, en als Rijkert weg is, naar «sien notaris», dan jammert de man:

Wat worden jou laegen eleit, ô ronde schijf!
O Pot! wat gaet 'er mennigh man op jou lijf.

Die pot is ook bij niemand veilig meer. Wat heeft hij zich nu weer in de eerlijkheid van zijn aanstaanden schoonzoon vergist:

1) rumoer. 2) dokters.

3) De barbier was destijds heelmester. 4) onvoegzaam.
5) de kostbare levenswijze. 6) schoonzoon.

Wel mocht ik het denken dat deze knecht 1) niet
veul ziels hadt,
Waer schuil ik de Pot nou best? laet iens zien;
in 't kniels vat 2)
Bay zaft, ik moet veur me zien wat ik bedrijf.

Lest ging ien barbier in de maneschijn wangderen
mit zijn wijf,
'T kerkhofjen om, tot dat zet an 't groot-school 3)
schier brochten:

Doe zaid' hy, wijffen of we hier ien doots-hoofdt
uitzochten,

Dat kars inne vars 4) was, inne gaef, inne goedt.
Ien dootshoofdt zaid ze, ien dootshoofdt, wat bin
je ien nuwelijk 5) bloedt.

Jae ien dootshoofdt zaid' hy weêr, dunkt het jou
ien gril zot?

'T zou pronken in de winkel as ien bekken in 't
mil schot 6)

Jy meught zoo lang wachten mits klom hy 'er in.
Zy begon te roepen, miester Wybrant wat heb je
in je zin?

Komt ras af. Wacht, zaid' hy, dat ik 'er ien zonder
mortel 7) zoek.

Doen hy 't had, quam hy, daer is 'er ien, draeght
'et onger jou schorteldoek.

Doe gingen ze 't graevestraetje deur, de nuwedijk
over, zoo lang wast te deegh.

Maer mits as ze op het water komen, recht veur
de zoutsteegh,

Daer ien diel 8) jongens liepen bochten 9), komt
de wijnt en blaest 'er

Het schorteldoek op; daer was 't tovenaester,
Tovenaester! van roepen en mit goyen in 't til 10)
Somma, ze haddet zoo quaet as 't diende dat ze
't lijf behil.

Neen, school ik je daer Pot, de droes mochtje
moeten 11).

Quamen de barbieren daer onder de dootshoofden
te wroeten,

Zy trapanneerde jou, zy anatomizeerde jou van
leên tot leên.

Die ong'er heur hangden komt daer is toch al veur
ebeên 12)

Vloogh ze die wegh op, ik zagh 'er noit veêr of
vlerk of,

Ik gae ze liever begraven op 't ellendige kerkhof.

En zoo doet Warnar dan ook. Wij zien hem in 't

VIERDE BEDRIJF.

zijn schat op 't armen-kerkhof begraven, en daar houdt hij 't volgend schietgebedje:

O kerkhofje, kerkhofje, bewaert de have 13)
Datze niet in handen en val van ien aêr 14).

Intusschen is Lekker getuige van de vertooning. En als Warnar vandaar is gegaan, zal hij eens zoeken wat de vrek daar begraven mag hebben. Terwijl hij onderzoekt, keert Warnar terug, ziet den jongen, en nu moet deze, die nog niets gevonden heeft, al zijn zakken legen. Warnar vindt natuurlijk niets, Lekker druipt zg. af, maar blijft op den hoek der straat Warnar bespieden, die met zijn schat naar een andere schuilplaats trekt; en Lekker hem na.

Terwijl zij voortwandelen, hooren wij Geertruid haar zoôn — dien we nog niet kennen — 't baatje uitvegen:

Maar Ritsert, wat hoor ik, gy Warnars dochter
verkracht?

Ritsert, die tegen Rijkert: oom moet zeggen, heeft zich dus vergrepen aan zijn a.s. tante. En moeder Geertruid, daarover minder verontwaardigd nog dan verbaasd, vraagt 't nòg eens aan haar zoon:

1) jonkman.

2) bekkeneelsvat, knekelhuis. 3) Latijnsche school. 4) kersversch. 5) wonderlijke. 6) middelschot. 7) beendergruis. 8) troep. 9) ravotten. 10) aan den gang. 11) ontmoeten. 12) die zullen niet lang meer leven.

13) het goed. 14) ander.

Hoe quamt je in je zin? hoe dorst j' 'et avontuuren?
En docht je niet dat je jou brengen zoud' in groot
verdriet?

Maar Ritsert vertelt dan, dat hij zóó ver niet had nagedacht. Hij was vroolijk van een bruiloft gekomen en een vroolijke bui verontschuldigt volgens hem veel. Maar bovendien: hij wil de fout ook wel goedmaken door 't meisje te trouwen. Als Rijkert hoort dat ze *zwaar* is, zal hij haar wel gaárne aan zijn neef willen overdoen. En zoo wordt dan tot een nieuw huwelijksaanzoek besloten.

Ritsert gaat dan even met Geertruid hun huis binnen, de ruimte latende aan Lekker die Warnar gevolgd heeft toen hij de pot verbergen ging onder een steiger in de nieuwe stad. En toen Warnar goed weg was, had hij haar onder zijn jas gestopt en hij met 't geld er van door.

Hij voelt zich nu zóó rijk:

Kalevinken, kalevinken, al de premiers van de beurs.

En net is hij weg, of daar komt Warnar, die den diefstal bemerkt heeft, jammerlijk lamenteeren. O; «zijn hert dat trilt as ien Joffers honkje». Nu is hij alles kwijt. En iedereen vraagt hij naar zijn schat en is radeloos genoeg om de menschen onderling aan te sporen:

Ay betast mekaêr daer iens!

En dan eindelijk vindt hij in Ritsert een afkoeler van zijn toorn. Ritsert *bekent*. Dat geeft verademing.

En nu dreigt Warenar:

Jy zelt ze mijn weêr geeven, of ik draei je de
kraegh om.

En Ritsert antwoordt:

Wat wil je van mijn hebben? jou dochters maegh-
dom?

En daarmee begrijpen wij, en ook later Warnar 't misverstand. En de arme vrek klaagt dan:

Och wat komt mijn al over, waer toe leef ik noch
langer?

Och 't is te veel, 't is te veel.

Zelfs 't aanzoek van Ritsert kan hem nu geen vreugde geven, zoo is zijn hart bezwaard!

VIJFDE BEDRIJF.

Gelukkig voor Warenar is Lekker tè blij met 't gevondene, om zijn fortuin voór zich te kunnen houden. Zoo verkondigt hij b. v. hardop op straat

Gien Keuning mijns gelijk, 't zy Turk of Karsten.

En zoo gul bekennende hoort ook Ritsert hem. Die brengt dan de pot aan Warenar en deze is daarmee zóó verheugd, dat hij Ritsert, den bruijom van zijn dochter, de pot schenkt.

Dan komt Reym af op Ritsert en feliciteert hem:

Veul geluks bruijomheer, veul geluks mit jou jonge
zeun.

En Ritsert zoent dan zijn jonge ventje; spreekt dan, wat ons voor Klaartje verheugt:

Mijn verlangt nae de kraem-vrouw.

En 't stuk is uit.

Die oud-Hollandsche stukken doen toch héérlijk aan.

Wat al redenen zullen daarvoor te vinden zijn! En onder die allen meen ik wel deze: dat ze met zooveel blijheid voor 't publiek gemaakt zijn. 't Publiek was dien kunstenaars niet te min.

Warnar, Reym, allen nemen ze ons in vertrouwen.

En zouden wij dan niet met vereerde opgetogenheid luisteren naar die prachtige karakters, die zich zoo vertrouwelijk aan ons komen uitzeggen —

doodeenvoudig, zonder éénegen *cier*; maar onderde-hand en achteraf merken wij 't: hoe enorm.

De vertooning door de «*Nederl. Tooneel-vereening*» ben ik den 25en te Rotterdam gaan zien. Die vertooning was niet verbijsterend, 't geen in de eerste plaats wel dáár aan te wijzen zal zijn dat geen der acteurs genoeg kunstenaar met 't woord was, om ons die bonken Hollandsch met de kracht die hen toekwam, te schenken. Niettemin kregen we veel knaps te zien van den heer Ternooy Apèl; goed was de heer Musch als Lekker. En mevr. De Boer—van Rijk was soms een héél goede Reym.

Historisch Kasteel.

Na de in enkele deelen zoo uitmuntende opvoering van «*Château Historique*» door het Fransch gezelschap onlangs hier, zeiden we 't reeds: wat is «Historisch Kasteel» een geestig stuk, — geestig wat betreft de handeling, geestig ook door die glanzende abruptheid van taal.

Nu is 't Fransch eenmaal van een fijne, rake juistheid, 't Hollandsch wat onaesthetisch en zwaar. Nu is 't eenmaal heel iets anders of je d'r uit hoort flappen door een, die aangespoord wordt m u f l e te zijn —: «n' est pas mufle qui veut» — of dat men hoort: «Ja maar, je bent maar niet 'n ploert als je dat wil». En daarom: als in een Fransch stuk de taal niet als bijzaak heeft gegolden, en 't tegendeel waar is, wat verliest zoo'n stuk dan al dadelijk bij de vertaling.

De taal is 't volk en 't volk de taal. Zoo ergens, dan in 't land om Parijs. En zien we hier eens iets heel luchtigs en elegants, dan heet 't dadelijk: echt-Parisien. Maar laat nu eens iets Parijsch', door niet allemaal elegantjes vertoonen, dan gaat er toch veel van de bekoring af.

Toch: hadden we geen grooten dunk van de Hollandsche vertooning na zoo'n heel goed voorbeeld te hebben gezien, ze is méégevallen. De vertaling liep goed en men heeft zich beijverd om zoo lichtig mogelijk te doen. Daar kunnen juffrouw Hopper en de heeren Chrispijn en Tourniaire wel eens in slagen.

Maar ik meen dat er toch bezwaar mag gemaakt worden tegen de wijze waarop de heer Clous zijn rol heeft opgevat, eenigszins ook, en in verband daarmee, tegen de opvatting van den heer Chrispijn.

Wie moet hier de meerdere zijn: Gaston (Chrispijn) of Claude (Clous)? Men hoeft er niet over te redeneeren: natuurlijk de laatste. Claude komt Gaston helpen. Claude is een prettige, vroolijke vent, die den stijven, wat dommen Gaston uit de moeilijkheid wil helpen. Claude vat dat niet als een onverkwikkelijke taak op. Hij wil dat wel 's even leukweg voor zijn vriend doen.

En nu ontmoet hij toevallig moeilijkheden. Hij moet Marguerite van zich afkeerig maken en hij vindt Marguerite 't snoezigste vrouwtje dat hij ooit heeft gezien. En dan wordt hij, zoo lang als 't duurt, d. i. tot de jachthoorn blaast, verliefd op haar. En roept die jachthoorn hem dan weer op 't rechte pad, dan vindt hij dat wel even vervelend, maar méér dan z'n taak te verwenschen ziet die vroolijke Frans(chman) dan 't dolle van den toestand in, en, welwillend vriend als hij is, zet hij dan 't hem gevraagde met opgewektheid voort. Hij heeft zélf plezier in zijn uitvindingen. En zoo mooi-grappig is al wat hij doet, omdat hij zoo de gentleman blijft tegenover 't echtpaar Barrois. En zoo heerlijk-verwaand moet en kan hij ook zoo gerust doen, omdat hij zich toch onder al de bedrijven door gerust de verzoenend-optredende vriend mag voelen.

Nu bleek bij de vertooning Chrispijn de meerderé, en de heer Clous stelde een Claude voor die niets ónaangenamer vond dan de moeilijkheden waarin hij zich had gebracht.

Wie den heer Clous dan ook ééns gezien had, begreep dat hij voor zoo'n vroolijken, welwillenden vent niet de geschikte was, — dit met alle respect voor de gaven van den heer Clous. En wie éénmaal den heer Chrispijn zag «optreden» zal 't met me eens zijn: Chrispijn had zijn altijd imponeerend optreden, gedecideerde kern, maar in wat geestigheid te vatten om Paul Coudray te zijn.

Misschien zou 't hem ook gelukt zijn, de monocle in 't oog te houden, waarvan 't beurtelings afnemen en opzetten zoo aardig aangeeft, wanneer Claude: Claude, wanneer Claude: Paul Coudray is. Clous en de monocle waren er twee.

Was de verhouding tusschen Gaston en Claude dus niet in orde, de andere waren goed.

Men heeft dit stuk heel opgewekt gespeeld.

Het zevende Gebod is j.l. Woensdag weer met veel bijval in Den Haag opgevoerd.

Men kan 't er over eens zijn dat dit stuk 't van Heijermans's jongste wint. Want al hebben we ook in «Het zevende Gebod» te weinig gevoeligheden gezien, die in 't werk wórtel hadden gevat, te weinig in verhouding tot de hoeveelheid mirakelknap behandelde uitkijkjes-opgevoeligheden, en daargelaten nu ook 't weëig geval van de tot bloedspuwen geschikt gemaakte jonghe figure en al die bezwaren tegen de factuur van 't stuk, — dat we na het tweede bedrijf met deze droevige gedachte zaten bezwaard: «die arme stumperts! — die zoo'n verhouding hebben gekozen die tòch niets dan ongeluk brengt», — is een resultaat dat er zijn mag.

Het stuk is natuurlijk door die knappe *Nederl. Tooneelvereen.* weer knap gespeeld.

Dramatische Kunst.

(*Vervolg.*)

Er blijft mij nog over, van het costuum te spreken.

Het costuum is altijd een machtig werktuig voor dramatisch effect geweest. Maar pas op 't laatst der 18e eeuw is men werkelijk de personen gaan kleeden volgens hun karakter, hun toestand en hun tijd. Daarvóór waren er 3 verschillende kleederdrachten: het salon-costuum, het Spaansche kleed en het antieke kleed.

Met het antieke kleed speelde men de tragedie, omdat het hun Grieksch-Romeinsch voorkwam; maar ik vraag mij af, wat men er voor Grieksch en Romeinsch aan vond. Zoo droeg Baron, in de rol van Cinna, een zwart fluweel costuum met passement van donkerrood satijn en een grooten hoed met scharlaken veeren. Overigens, zelfs met dat z.g. antieke costuum, deden de tragédiennes vrijwel wat zij wilden. Zoo zag men Phèdre en Andromaque in brokaat-japonnen, met sleepen, klokrokken, rouge poeder, en mouches. Dat hinderde niemand. Mlle Clairon probeerde voor het costuum wat zij voor de dictie geprobeerd had: — de natuur naderen. Haar groote hervorming was het afschaffen van de klokrokken die toen 3 meter omtrek hadden. Het nieuwe costuum had de verdienste van bevallig te zijn, maar men beweerde dat het niet zedig was.

Talma, durfde voor 't eerst 't Grieksche kleed en de Romeinsche toga dragen, durfde zich vertoonen met bloote armen, wollen kleeren, korte en niet gepoeierde haren en men kent den uitroep van Mlle Contat, toen ze hem voor de eerste maal zoo zag: «O, wat is hij leelijk! Hij lijkt op 'n antiek beeld!»

Na dien tijd is er veel getwist over het al of niet historische van de costuums.

Wanneer men spreekt van de Fransche treurspelen, waarvan het onderwerp uit de oudheid geput is, maar die toch eigenlijk in veel opzichten zoo modern zijn, zou het, geloof ik, een groote dwaling zijn, zich te veel vast te houden aan de historische juistheid. Men moet den indruk der oudheid geven, de vizie der oudheid, maar men moet niet naar het volmaakte weergeven streven. Maar er is daarentegen een soort van stukken, waarin de juistheid der costuums niet te ver kan gedreven worden: n. l. het historische drama en het romantische drama — dat wil zeggen, stukken waarin de lokale kleur, de uiterlijke herleving van een bepaald tijdperk, de voornaamste zorg van den auteur is geweest.

Ik kom nu tot het moderne repertoire. In de moderne stukken moet men zich kleeden, zooals in het werkelijke leven, zonder te vergeten dat er een tooneel-effekt is, dat niet het gewone effect is, en, dat men niet altijd door juistheid den indruk geeft van juist te zijn. Op 't tooneel nu is de indruk dien men maakt, alles. — En wat ik daar zeg, is niet alleen toepasselijk voor de ingewijden van het tooneel, menschen van de wereld kunnen er hun voordeel mee doen... Hoe dikwijls heb ik gezien dat vrouwen van de wereld een toilet lieten namaken dat zij op 't tooneel mooi hadden gevonden! Zij dragen het in een salon en 't is niét meer dat. Zij zijn wanhopig! Maar zij hebben een groote fout begaan. Het tooneeltoilet was gemaakt om onder bijzondere voorwaarden te worden gezien, van uit een ander gezichtspunt en met een buitengewone verlichting; men verandert die voorwaarden: wat wonder dat het effect geheel anders is?

Men ziet het: er mag sprake zijn van de dictie, van de houding of van het costuum, — in alle middelen van uitbeelding waarover de dramatische kunst beschikt, is er een streven naar natuur en waarheid.

Maar er is een graad van realisme waar de artiest bij moet stilstaan. En, om hem te waarschuwen dat hij aan die grens gekomen is, is en blijft zijn beste gids, de smaak.

Ziedaar de denkbeelden die het meest samenvatten wat ik van het tooneel denk, en wat ik zou wenschen dat het was.

Maar heb ik alles gezegd, wat ik zou hebben willen zeggen? Neen, want ik heb niet verteld, waarom de dramatische kunst mij altijd de bindendste, de meest passionneerende van alle kunsten heeft geschenen.

Maar kan men ooit zeggen, weét men zelfs wel, wáárom men de dingen en de menschen liefheeft? Men voèlt dat men ze liefheeft. En dat is genoeg, men tracht niet er meer van te weten.

Marie Barkany, die een reeks voorstellingen in ons land komt geven, treedt hier 9 April op. Behalve «*Heimath*», «*de Getemde Feeks*», «*Maria Stuart*» en «*Fedora*» zal ook «*Mme Sans Gêne*» gegeven worden.

«*Nora*», van Ibsen, is den 27en te Amsterdam in den «Hollandschen Schouwburg» gespeeld ten voordeele van den oud-bureaulist van het «*Salon des Variétés*», den heer J. van Praag.

Evenals in de dagen van den *Salon*-bloei speelde Anna Rössing de titelrol, Malherbe, Helmer en Smith, dokter Rank.

De rol van Poolman, Krogstad, werd nu door Kuhn, die van mevr. Linde, toen door mevr.

Poolman, nu door mej. Gusta Mulder vervuld.

En die hoofdrollen werden verdiënstelijk vervuld; trouwens met de geheele vertooning, die van voorbereiding getuigde, heeft men genoeg genomen, getuige ook de «welriekende huldebetuigingen» die dien avond aangeboden zijn.

Justus van Maurik heeft voor de Amsterdamsche leden van het Tooneelverbond de vorige week in «Maison Stroucken» gelezen.

Twee schetsen, een ernstige en een opgeruimde werden door hem gezegd. De eerste («Een Lauwerkrans») vertelde van een *heruntergekomen* artiest, die men na jaren van glorie pennen ziet venten langs de deur, — de tweede gaf een verhaal van den «Engelenbak» zooals die thans is, en was voór 35 jaar.

Men heeft zich bij deze laatste voordracht danig vermaakt. En wie, die den oolijken Justus slotte hoorde vertellen dat hij bezig was met een *boek* over de verschillende typen bestudeerd in den engelenbak, ziet niet met verlangen naar 't kostelijk verhaal-op-schrift uit?

En nu j. l. Donderdag zijn de Amsterdamsche leden van het T. V. wederom te gast gegaan, nu bij het Nederl. Tooneel, waar zij hebben genoten van het geestige spel van Bisson en Turique «*Historisch Kasteel!*»

Aangaande de eerste opvoering van Marc. Emants' «*Onder ons*» in Duitsche vertaling wordt gemeld, dat dat blijspel «einen durchschlagenden Erfolg» had.

(Vad.)

Onze correspondent te Rotterdam schrijft ons nog over

Cyprienne

en den benefice-avond voor mevr. Marie v. Eysden—Vink.

Wat ze geven? O, dat doet er niet toe bij een benefiet voor een zoo geliefde actrice als mevr. v. Eysden—Vink. Dan is de schouwburg toch tot de nok propvol.

Maar bovendien troffen we 't met de keuze van het bekende blijspel van Sardou nog al.

Een Fransche klucht met een moraal! Hoe geestig, luchtig en prettig de stof ook behandeld is, we kunnen er toch nog uit leeren! En die strekking neemt dan nog een voorname plaats in!

Maar laat ik, hoewel ik 't stuk voor genoeg bekend houd, toch nog even den inhoud aanstippen.

Man en vrouw hebben twee jaar saam geleefd en kunnen niet goed met elkaar overweg; vooral de vrouw meent zich in haar keuze van echtgenoot bedrogen te hebben en verbeeldt zich meer te houden van haar neef Adhemar, een onbenulligen modepop.

De verhouding tusschen de beide echtgenooten wordt ondragelijk; man en vrouw loopen elkaar zooveel mogelijk uit den weg. Dat gaat zoo niet langer, wenu: Divorçons! De nieuwe wet op de echtscheiding is in behandeling en zal aangenomen worden. Waarom zouden zij er geen gebruik van maken!

De Prunelles die echter veel van zijn vrouw houdt en haar dus eigenlijk liever niet missen wil, gebruikt nu een list om zijn weerspannig vrouwtje weer tot hem terug te voeren en wel door geredelijk in de echtscheidingseis van zijn vrouw toe te stemmen, ja zelfs, door nog te huichelen dat deze ook voor hem een uitkomst is. En nu vrijwillig van haar echtgenoot verlost, voelt

mevrouwte verdriet, is jaloersch dat een andere vrouw bij hem haar plaats innemen zal. En bovendien: *au fond* houdt zij toch erg veel van de Prunelles en veel meer dan van Adhemar.

Ze krijgt berouw, een verzoening volgt en man en vrouw blijven bij elkaar, veel gelukkiger dan voorheen. «Et l'on revient toujours...»

Sardou heeft die stof nogal prettig en geestig behandeld en mevr. v. Eysden had gelegenheid om te schitteren met haar natuurlijke bekoorlijkheden en zeer smaakvolle toiletten.

Het echte Fransche karakter heeft zij in het heele stukje gehouden, gelijk de heer Poolman als de Prunelles. Hij was in grime en gebaar, de Parijzenaar op en top. Van Eysden, neef Adhemar, bewoog zich met de hem eigen gemakkelijkerheid.

De geliefde beneficiante dreigde bedolven te worden onder den stroom van bloemen, haar door de Rotterdammers vereerd. Wat is zij ook terecht een gevierde!

En hij schrijft ons over

De goede rechter

van Alex. Bisson.

Klinkt het niet bitter-ironisch, dat juist in het land waar «liberté, fraternité, égalité» als parole geldt, de inbreuk op het menselijk recht het weligst is. Daargelaten nu nog de wereld-beroevende Dreyfus-zaak, hoe vele kleinere ongerechtigheden gaven dan nog aanleiding tot de hevigste critiek in dat «gelijke» land. Men denke hier aan het forsche tooneelwerk van Brioux, «*La robe rouge*».

Maar laat ik de geschiedenis van deze geeslende komedie van Bisson vertellen.

Door protectie tot rechter van instructie geklommen, mist Leplantois alle qualiteiten die deze functie vereischt en begaat de grootste domheden. Onschuldige menschen laat hij met tien-, twintig-tallen tegelijk gevangen nemen, want dan treft hij licht de kans, dat zich misschien onder al die gevangenen toch wel één schuldige zal bevinden. Dat zulke handelwijze Leplantois veel moeilijkheden en onaangename verrassingen bezorgt, behoeft geen betoog. Maar hij weet zich voor de teleurstellingen die zijn rechterlijke loopbaan meebrengen schadeloos te stellen, door zijn bijzondere afleiding-brengende voorliefde voor het schoone geslacht.

En onder een van zijn charmes is nu toevallig de verloofde van Lajaunette, een door hem onschuldig gevangen genomen man. Wacht maar. Zoodra die weer op vrije voeten is, zal hij het dien mooien meneer den rechter wel alles betaald zetten! Wacht maar! En in een complot met mevrouw Leplantois (die met verontwaardiging verneemt dat haar man, de rechter, zoo'n don-Juan is) en met een legio andere vijanden van Leplantois, wordt het plan tot wraakneming bepaald. En dat wraakplannetje? Precies 't zelfde als Bisson al gebruikt heeft in zijn «Controleur van de Slaapwagen»: netjes in orde gebrachte hallucinaties zal Leplantois te verduren krijgen.

Slot van de historie is, dat Leplantois zijn rechtersjasje uittrekt en als gedwee echtgenoot mee naar huis gaat.

De vertooning kon er mee door. De kleine karikatuur van Wagemans was wat te potserlijk voor rechter. Warmelo had zich uitstekend gegrimeerd als Plutot.

Haar Taak.

Over dit stuk schrijft men ons 't volgende:

Ik las heden in «*Sesame and Lilies*» van Ruskin, wat een roeping deze mensch van kunstenaars verlangt.

Hoort hoe hij 't zegt:

«You cannot talk to your friend in India; if you could, you would; you write instead: that is mere conveyance of voice. But a book is written, not to multiply the voice merely, not to carry it merely, but to preserve it. The author has something to say which he perceives to be true and useful, or helpfully beautiful. So far as he knows, no one has yet said it; so far as he knows, no one else can say it.»

Niemand anders kan 't zoo zeggen.

Maar hier, bij *Haar Taak*: ieder ander kon 't zoo zeggen en zou 't beter gezegd hebben. Want wat is dit nu een boek, een tooneelwerk, dat niët-geschreven behoorde te zijn! En wat leven we toch in een tijd, dat zulke volslagen onbeduidendheden geboren worden, omdat ze geduld worden, tieren, omdat er degelijke krachten op worden afgericht om er nog een zóóveelste succesje uit te halen.

En dan: wat een héel klein mannetje blijkt die Duitsche, voor 't tooneel schrijvende, letterkundige Philippi te zijn, die de room van de maatschappelijke verschijnselen schept en die dan slechts zóó weet te bereiden, dat ook *wij* er zuur bij worden.

Want me dunkt dat dit is de room kiezen van heftige maatschappelijke verschijnselen — zoo'n Dreyfus-affaire. En als uw stem bij de behandeling daarvan dan zóó zwak wordt gehoord!...

Ik wil u wel even den inhoud vertellen. Er is een Zolatje in dit stuk. Zolatje heet hier: Schautenberg en is een journalist met onbesproken neigingen. Hij heeft er zich toe gezet om een onschuldig veroordeelde uit de gevangenis te brengen, en is daarmee de vrouw van dien veroordeelde, daar die ook niets liever zou zien dan haar man op vrije voeten rondgaande, derhalve zeer welgevallig.

Wellicht kennen uw lezers de geschiedenis van Cleopatra en Harmaki, zooals Enna die op muziekgolven heeft gezet. Harmaki heeft Cleo zielslief. Maar onder zijn wammes heeft hij iets, waarmee hij zijn schoone den dood zal aandoen.

Hier is 't iets dergelijks. De rechter, die den onschuldige veroordeelde, heeft diens vrouw zielslief. Maar onder zijn kleedjas draagt hij een portefeuille, en in die portefeuille bevindt zich een brief, door welke verborgen te houden hij een onschuldige verborgen in de gevangenis houdt.

Cleopatra steelt, in de opera, den dolk; de liefhebbende echtgenoot den brief. En beide dames verrichten dien handgreep op een oogenblik dat de bestolen heeren daar 't minst op bedacht zijn: bij gelegenheid van een bezwijmelende omhelzing.

Rostand zei — in 't algemeen —: il n'y a qu'une femme pour inventer ce tour. En wij, oud-kermishouders, zijn bij zoo'n gelegenheid geneigd te zeggen: de vrouwelijke slimheid gaat toch nooit verloren! En... de heer Philippi laat haar nu beloonen ook. Manlief komt vrij en zal verder wel genoegelijke dagen slijten in zijn echtelijken staat.

't Stuk bood mevr. Mann een mooie rol. De heer Schulze, als de onbesproken journalist, was van de overige spelers 't best.

Emile Verhaeren's nieuwe stuk «*Philippe II*» moet niet geheel historisch behandeld zijn. Zoo geeft de dichter in de plaats van Carlos' liefde voor de moeder de liefde voor een hofdame, de prinses van Clermont. De tooneelen tusschen de minnenden geven den lyricus Verhaeren in volle grootte.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Officieel. — Mededeeling. — Mevr. Holtrop. — Rotterdamsche Correspondentie (Vier Ton). — Feuilleton: Historisch Kasteel. — Advertentie.

OFFICIEEL.

Oproeping van Candidaten.

Het hoofdbestuur van Het Nederlandsch Tooneelverbond roept personen op, die (in het geval dat de Algemeene Vergadering van Mei a. s. geen verandering brengt in de wijze van uitgave) bereid zouden zijn de redactie van Het Tooneel, orgaan van *Het Nederlandsch Tooneelverbond*, op zich te nemen.

Candidaten hebben zich schriftelijk te wenden tot den Voorzitter van het Verbond, den heer M. Emants, Parkstraat 10a te 's-Gravenhage, binnen tien dagen na datum van dit blad, onder inzending van stukken, die hun tot aanbeveling kunnen strekken. —

De Algemeene Secretaris
FRITS LAPIDOTH.

Den Haag, April 1901.

Mededeeling.

De redactie van «Het Tooneel», die in Juni periodiek aftreedt, wenscht dan niet voor een herbenoeming in aanmerking te komen.

FEUILLETON.

HISTORISCH KASTEEL.

Den inhoud van dit vermakelijk spel van Alexandre Bisson en J. Berr de Turique heeft men in dit blad kunnen lezen. Mogen we er een aardig gedeelte uit geven.

In de tweede akte, 4e scène, hooren we hoe *Claude Barrois* er nog eens door *Gaston Baudoin* aan herinnerd wordt, wat zijn taak zal zijn: de dames te «ontdichten», haar zelfs van Paul Coudray afkeerig te maken.

Gaston zegt: — Deze zijn je eigen woorden: «Je zal zien hoe ik me af zal aftuigen, me zal sleepen door 't slijk, hoe ignobel ik me zal aanstellen, als een bruto, een ware bruto.»

En Claude moet bekennen, dat hij 't Gaston beloofd heeft, hoe ongaarne ook.

Dan komt dokter Dufresnois, de vriend des huizes binnen en de 5e scène begint:

Scène V.

CLAUDE, GASTON, DUFRESNOIS.

Dufresnois. — Heeren!

Mevrouw Holtrop.

Mevr. Holtrop — van Gelder, de bekende comediant, is alzoo weer hersteld tot ons teruggekeerd en met veel blijdschap heeft men haar te Amsterdam als «*Mijn Schoon dochter*» ontvangen.

Ze zag wat bleekjes, maar haar spel was weer kleurig als vroeger. En door veel bloemen, heel veel bloemen, zoodat 't tooneel wel een preele geleeke, en door eenige geschenken heeft men dat eerste weder-optreden voor haar onvergetelijk gemaakt.

Dinsdag, den 16en, komt ze met 't genoemd stuk in Den Haag.

Onze Rotterdamsche correspondent schrijft ons over

Vier Ton

door Dr. Juris.

Zeer zeker laat de grens zich scherp voelen tusschen geestig en kluchtig. Bij een kluchtspel accepteren we alles wat de lachspieren maar eenigszins in beweging kan brengen, zonder méer te verlangen; bij een blijspel verlangen we wat meer. Een blijspel moet aan pretenties beantwoorden. Daar moeten fijne humor en tintelende geest sterk tot ons spreken. En humor is een gave, een zeldzaam edel vocht, dat opspringt uit zoo natuurlijke bron en nog

Gaston. — Dokter (*handdruk*).

Dufresnois. — Allen goed?

Gaston. — Best. Dank u.

Claude. — Als je me 's voorstelde aan je dokter; bij m'n naam, m'n waren naam?

Gaston. — Dokter, m'n vriend Claude Barrois.

Dufresnois. — M'n waarde heer (*handdruk; tot Gaston*): Ik ben wat tijdig gekomen om de proeven die ik in uw laboratorium begonnen ben, nog vandaag af te maken.

Gaston. — Een minuutje nog dokter... ik heb u nodig.

Dufresnois. — Tot uw dienst.

Gaston. — U weet nog wat m'n vriend Claude me beloofd heeft à propos van Paul Coudray?

Dufresnois. — Eeee. — ik geloof mijnheer Barrois had er zich mee belast dien dichter bij gods genade, althans in de oogen van mevr. Baudoin, eens flink uit te kleeden. Is meneer er al mee begonnen. Is er al wat gebeurd?

Gaston. — Nee. Niets. Letterlijk nog niets!... Daar heb je nu de meneer die beloofd had: «Ik zal dat heertje wel van je vrouw vandaan krijgen. En als ze geen afkeer van hem heeft na 24 uur...»

steeds niet kunstmatig gemaakt en niet ongestraft geëxploiteerd kan worden.

«Vier Ton» is noch humoristisch noch natuurlijk. Het is een gewoon, alledaags in elkaar geknutseld tooneelproductje, misschien niet slechter, maar ook lang niet beter dan zijn Deutsche broertjes en zusjes. Enkele tooneeltjes mogen op zich zelf wel aantrekkelijk zijn, in een waardiger milieu zouden ze nog beter tot hun recht komen.

Het geheele stuk maakt niet veel indruk en is niet nieuw van vinding.

Er bestaat zoo'n vast reeksje van toestanden, als daar zijn: echtbreuk, mariages de raison, onschuldige veroordeelingen, hebzucht enz., enz., die telkens en bij voorkeur weer een beschrijving waard worden gekeurd. Men hoeft maar uit te kiezen om stof te hebben voor een tooneelstuk. Net als een naaister de stof voor een japon maar uit te zoeken heeft. 't Komt er nu alleen maar op aan die stof te verwerken, te garneeren.

Dr. Juris koos voor z'n «Vier ton» «de hebzucht». We zullen nu zien, of hij die stof al of niet «nieuw» verwerkt heeft.

Eerste bedrijf: In het huis van eene overledene. Vier van de vrouwelijke bloedverwanten, die als roofdieren op hun prooi aasden, verwachten de terugkomst der begrafenisleden en den notaris, die het testament moet open maken. Onderling hebben ze in gedachten al verdeeld. Waarlijk,

Claude. — Als je blijft; ik ben hier ook nog geen 24 uur!

Dufresnois. — Daer heeft meneer gelijk in.

Gaston. — Zoo als 't nu gaat, kan 't wel 10 jaar duren. We zijn nog niets opgeschoten!

Claude. — Wel ja. Tien jaar. Waarom geen 20?

Gaston. — Weet u wat-ie gisteravond gedaan heeft? Na 't diner? Toen heeft-ie 't heele gezelschap in verrukking gebracht door zijn galanterie, z'n geestig, prettig gepraat.

Claude. — Spreekt van zelf.

Gaston. — Als of 't oogenblik gekomen was, dat-ie z'n goed humeur moest toonen. Alsof t-ie parade moest maken met z'n geest!... Maar dat is 't. Meneer moet de anderen overbluffen!... Hij wil toegejuicht worden. En ik kon 'm aankijken, hem teekens geven. Meneer ging door! M'n vrouw glansde van plezier en dronk z'n woorden in.

Claude (*tot Dufresnois*). — 'n Liëf vrouwtje die mevrouw Baudoin. En intelligent!

Gaston. — Na 't diner is t-ie voor 't clavecin gaan zitten. En toen heeft-ie gezongen als Fugère en gespeeld als Pugno!

dat is wel een aardig tooneeltje, die vier vrouwen daar, de huid van den beer verdeelende, voordat ze weten hoe de huid er uit ziet.

Dan de terugkomst van de begrafenis en de voorlezing van het testament. Zooveel voor die, een klein legaatje hiervoor, daarvoor, en eindelijk tot universeel erfgenaam... algemeene stilte, de spanning is op z'n hoogst... notaris kucht even... nu zal 't komen... tot.. universeel.. erfgenaam... mijn neef Joost Joosten...

Groot tumult. Onder de vrouwen heftige kreten van vreeselijke verontwaardiging. Joost universeel erfgenaam! Neen maar!... Dat is ongehoord, dat is...

En ondertusschen zit de bewuste Joost met het onnoozelste gezicht rond te kijken of de heele geschiedenis hem niets aangaat; alsof hij 't niet

Claude (*tot Dufresnois*). — Ik heb toen juffrouw Geneviève tot tranen geroerd door een paar nootjes uit Schumann.

Gaston. — Ik dacht dat m'n vrouw onpasselijk werd van ontroering!...

Claude. — Ja, 'n heel delicate vrouw, heel artistiek.

Gaston. — Maar wat bl...! ik heb je toch niet gezegd om haar 't hof te maken, haar dol van je te maken, te verleiden!

Claude. — Ik heb geloof ik niet 't plàn.

Dufresnois. — 't Zou misschien nog zoo kwaad niet zijn! Een wat drukke hofmakerij, wat handtastelijk, — een die d'r wat verontwaardigd zou maken.

Gaston. — Nee, dank je wel. Ik zou geen seconde gerust zijn. Maar... als je denkt dat *dat* de manier is, om 'r van je afkeerig te maken?... Als je *dat* noemt: je door 't slijk sleuren, je ignobel aanstellen, 'n bruit zijn!

Claude. — Maar m'n beste Gaston. Dat is maar zoo makkelijk niet!... Jij praat er nu zoo leuk over. Jij!... Maar iedereen is maar niet 'n bruit, als ie dat 'ns wil.

Dufresnois. — Waarachtig. *Ik* zou 't niet kunnen zijn.

Claude. — En dan. Je moet *niets* overhaasten. Als ik me van de eerste minuut af an als een walgelijke, onbeschaafde kerel had aangesteld, zou dat dan soms natuùrlijk geweest zijn? De heele wereld weet toch dat een man als Paul Coudray... zeg ù nu eens dokter?

Dufresnois. — Ongetwijfeld. (*tot Gaston*). Meneer heeft gròot gelijk.

Gaston. — Goed. Maar... nou ja of nee. Ga je 't doen? Zal je nou je belofte houden?

Claude. — 'Tuurlijk.

Gaston. — Wanneer dan. Wanneer *begin* je dan?... Waar wacht je dan nog op?...

Claude. — Op 'n gelegenheid.

Gaston. — Goed. Vanmiddag. Bij 't déjeuner. Dan zullen d'r tientallen zijn!... Wat zal je dan doen, bij 't déjeuner?

Claude. — Wat bl... Dan zal ik eten... drinken...

Gaston. — Juist. Drinken. Eten. Veel eten. Ernorne porties eten. Walgelijk veèl eten.

Claude. — Nee. Dànk je wel.

Gaston. — Dat stoot de dames af. En dan: drink, drink als 'n tamboer! Word dronken... en wees onbetamelijk bij 't dessert.

Dufresnois (*lachende*). — Wat 'n wreedaard!

Claude. — Maar hoor nou 's m'n waarde heer. 't Zou toch immers de manier zijn om de deuren van dit huis altijd voor me gesloten te krijgen. Ik zou niet meer over den drempel durven komen!

Gaston. — Goed dan *zou* je niet meer komen. Niemand belet je om weg te blijven.

Claude. — Jawel.

was, die vier ton, zegge vier maal honderdduizend gulden, geërfd had.

Joost, die doodgoeie sukkel Joost, die blomzoete Joost, is nu plotseling het middelpunt geworden waar de geheele familie om draaien gaat. Ieder tracht toch op zijn manier zooveel mogelijk van hem te halen wat er maar te halen valt. Mevrouw Rovers met haar dochter Caroline trachten Joost of beter zijn vier ton voor zich te winnen door te intrigeeren. De familie Zoetelaar, schijnheilige Farizeërs van het reinste soort, bewerken Joost met hun gehuichel. Van Vinckenburg, de koopman, zoekt Joost in speculaties te lokken en tante De Water, en zij is daarin niet de eenige, tracht Joost haar dochter aan te smeeren.

De goedige, kalme Joost, het gouden kalf in de familie, laat zich rustig door zijn verwanten

Gaston. — Wel nee zeker niet. *Ik* zou dan wel de moeite willen nemen om jou te komen opzoeken. Waarachtig (*hij haalt uit zijn zak een kleine aarden pijp, op 't zwarte af*). Hier, die is voor jou.

Claude. — Wat is dat?

Gaston. — Een pijp. Een ouwe aarden pijp, neuswarmertje van me tuinman. Ik vond 'r in de serre.

Dufresnois. — Schoon is ze niet.

Claude. — Ze is *vuil*!

Gaston. — En ze ruikt sneerig. Ja! Diè ga je nou bij de dames roken.

Claude. — *Ik?*

Gaston. — En dan spuug je flink op 't kleed, in 't salon. Als *dat* nog niet geeft...

Claude. — Maar ik *dank* je, ik *dank* je. (*Dufresnois lacht*).

Gaston. — Je weigert dus?

Claude. — Waarachtig. En nètjes ook. Ten eerste wor ik beroerd van 'n pijp. En dan: ik wil dat vuile ding niet in me mond hebben!

Gaston. — Als je niks wil doen, zeg 't dan liever dadelijk; dà's veel eenvoudiger!...

Dufresnois. — Maar m'n beste meneer. Heb 'n beèteje geduld met 'm. Geef 'm wat tijd.

Gaston. — Ik zie dat ik te veel van je verwacht heb. Ik had niet op je mogen rekenen — op onze oude vriendschap.

Claude. — In 't geheel niet. 't Tegendeel. Ik wil je met alle genoegen en wel degelijk helpen. Zooals ik je ook beloofd heb. Maar één ding: vraag me de dingen die me mogelijk zijn; laat *mij* de keus van de middelen!... Nooit zou immers iemand gelooven dat Paul Coudray de manieren van een dronkaard en van 'n koetsier had... Laat *mij* m'n gang nu 's gaan. Vertrouw *mij* nu eens!... Wat komt 't er op aan *wat* ik doe. *Als* ik maar slaag?...

(*Chloé komt op*).

Gaston (*zachtjes tot Claude*). — Pas op nou. Daar is de tante!... Nou kan je met haar beginnen...

Claude (*zacht*). — Goed. Ik zal 't probeeren!

Scène VI.

CLAUDE, GASTON, DUFRESNOIS, CHLOÉ.

Dufresnois. — Hoe vaart u?

Chloé. — Dank u. Best dokter.

Dufresnois. — Heere heere, wat 'n grap. Nu. Ik ga 'ns opstappen.

Chloé. — Gaat u nu al weg? Ik dacht dat u bij ons bleef dejeuneeren?

Dufresnois. — Heél graag zelfs. Ik zal 't waarlijk niet vergeten! Maar ik moet nog even weg. Tot straks dan.

(*Dufresnois af*).

exploiteeren. Hij is zelfs zoo onnoozel-goed, om hun te vragen, 't hem toch alsjeblieft niet kwalijk te nemen, dat *hij* de vier ton geërfd heeft. Want, hij kan 't toch heusch niet helpen.

Dit eerste bedrijf is verreweg het beste. Het beloofde meer goeds dan later bleek.

In het tweede en derde bedrijf gaan de bloedverwanten voort Joost in te palmen en in strikken te vangen.

Dat tweede bedrijf is tamelijk onbeduidend en gerket. Alleen in het derde komt even een guitig vleugje geest op, als het jonge weeuwje Caroline het kloeke besluit neemt Joost voor altijd aan zich te binden. Hiertoe valt ze natuurlijk flauw, nu wel niet direct in Joost's armen maar toch in zijn armstoel. De verschrikte Joost

Chloé. (*tot Claude*). En heeft meneer Coudray goed geslapen?

Claudé. — (*die z'n monocle opgezet heeft*). — Als 'n varken, juffrouw Colombin, als 'n varken. Ik heb, om zoo te zeggen, gesnurkt als 'n os!

Chloé. — Wat zei u?... u... snurkt?

Claude. — Als 'n os, juffrouw Colombin.

Chloé. — Nnn... dat kàn ik niet gelooven!

Claude. — Ongeloofelijk. En tòch zoo. Waarachtig. Ik steek 't onder geen stoelen of banken!... Overigens, 't is 'n heel gewoon verschijnsel. Ik zou wel willen wedden dat u 't ook doet,...

Chloé. — Maar meneer!

Claude. — Maar waarom mijn openhartigheid niet gevolgd? Wat bliksem, 't is toch niet ont-eerend!...

Chloé. — Ik verzeker u...

Claude. — Ach! ù zegt maar wat. O, ik stel me u al voor: in nachtjapon, onder de dekens, met 'n groote slaapmuts op, uw mond open, en daaruit dan deerlijk grommende orgelgeluiden, afgewisseld door 'n benauwd gepiep.

(*Hij snurkt even*).

Chloé. — Maar dat is afschuwelijk!

Gaston (*zachtjes*). — Prachtig!! Ga door!

Claude. Maar verontschuldigt u toch niet! 't Is toch geen misdaad?... Vooral niet voor u, die... alleen ligt op 'n sponde. U zult zoo niemand storen!

Chloé (*woedend*). — Ik zeg u...

Gaston (*ernstig*). — 't Spijt me 't u te moeten zeggen meneer, maar 't komt me voor dat uw grappenmakerijen hier zéér misplaatst zijn.

Claude. — Zeg liever dat juffrouw Colombin een coquette is, beneden 't peil!... Coquet!... Als dat op haar jaren nog geoorloofd is!

Chloé (*ziedend*). — Nee maar... dat is al te erg...!

Gaston. — Meneer. Ik ben niet beroemd dichter en geen vermaard romanschrijver, maar ik zal *niet* langer dulden dat u op dergelijke wijze een dame behandelt, die we àllen hier in huis liefhebben en eerbiedigen!

Chloé. — Dank je Gaston. Dànk je. Maar laat dat maar. Doe die lage beleedigen niet de eer aan, er op in te gaan. Heb er minachting voor zooals ik. (*ter zijde*) 'n Vlegel, ... vlegel!

(*Zij gaat de kamer uit*).

Claude. (*Z'n monocle afnemende*). — Ben je nu tevreden?

Gaston. — Prachtig! Heerlijk!

Claude. — Dat heeft niet lang geduurd, hè?

Gaston. — Nee. Nee! En ze aanbàd je, ze vergoode je!... Paul Coudray was haar god —

Claude. — Ik geloof dat ze *nu* wel...

Gaston. — O!... Nou is 't *uit*. Je hebt e'r zóó erg als maar mogelijk was beleedigd. Ze zal je noòit vergeven!

geeft zich alle moeite om Caroline weer bij te brengen, valt dan in den strik en ziet zich zonder er zich van bewust te zijn, verloofd met het listige weeuwte. Arme Joost! Om z'n vier ton gouds benemen ze hem z'n vrijheid nu ook al!

In het vierde bedrijf komt Joost tot de conclusie, dat hij toch eigenlijk veel meer van juf houdt dan van Caroline. Juf is de huishoudster van de overledene tante. Maar toch durft hij zijn opgedwongen verloving niet te verbreken, uit vrees Caroline verdriet te doen.

Maar gelukkig, — er is een voorzienigheid en die grijpt ook in in de benarde positie van Joost.

Een vriend van hem, Frans de Goeije, die ook al mee kwam deelen van de erfenis en nu geheel op Joosts zak teert waarschuwt hem, dat het

Claude (*gemelijk*). — Zoo! Bl... Dan ben ik misschien een beetje te ver gegaan, hè?

Gaston. — Maar jongen, intègendeel. Dat beteekent *niets*.

Claude. — Nee. Eerst juffrouw Geneviève zonder dat ik 't wilde mishagd; en nu d'r tante die me weezinwekkend vindt.

Gaston. — Nu. Wat zou dat?

Claude. Wat dat zou? Dat ik op die manier 't heele huis tegen me krijg!

Gaston. — Maar daar reken ik ook vast op!... Nu nog m'n vrouw die tegen je is en je mag naar huis gaan, overstelpt door mijn zegeningen.

Claude. — O. Zet je me dan aan de deur?

Gaston. — Neen. Maar je houding hier zou dan toch te lastig zijn. Bovendien, wat zou 't jou ook kunnen schelen?

Claude, 'n Heele boel. 'n Heele boel! Ik...

Gaston. — En ik zou je in Parijs komen zien!... Maar... wat ik zeggen wou, ... pas nou op met m'n vrouw. Wantrouw je nou goèd. Doe nu niet als gisteravond! Als ze je vleit, win je dan niet op... en als ze je een complimentje maakt, blijf dan koel!...

Claude. — Wees jij maar gerust.

Gaston. — Speel nu niet voor den beminenswaardige, den galante, den geestige! Denk alleen dáaraan: je af te kammen, je neer te halen, je van alle mogelijke poezie te ontdoen!

Claude. — Begrepen!

Gaston. — Wacht. En dan zal ik voor alle securiteit zolang je met d'r spreekt op de jachthoorn spelen.

Claude. — Op de jachthoorn?...

Gaston. — Ja. Dat zal je voortdurend aan je rol herinneren, begriep je, als je 'm 's 'n oogeblik vergat.

Claude. — Bèst...

Gaston. — Pas op. Daar is m'n schoonvader!...

Claude. (*lachende*). — Op 'n jachthoorn!

Volgt nu een gesprek met den nieuw-aangekomene. Na een tijdje komt Geneviève er nog bij, en dan volgt 't onderstaande:

Geneviève (*met een mandje bloemen*). — Gaston, meneer Dufresnois vraagt of je even bij 'm op 't laboratorium komt.

Gaston. — De dokter.

Geneviève. — Hij schijnt last met iets te hebben en heeft jouw «helder inzicht» nodig.

Gaston. — Dan zal ik 's even gaan.

Claude. — Mooi meisje toch!

Gaston. Och Geneviève. Let jij 's 'n beetje op de deur. Meneer Paul Coudray is erg bang voor tocht.

Claude (*ter zij*). — Ik?

weeuwte hem alleen om zijn geld neemt en een oom raadt hem, alle familieleden de deur uit te zetten en met juf te trouwen. Zoo geschiedt. En ten slotte geeft oom hem dan ook nog dezen raad, de hemel op zijn bloote knietjes te bidden hem nooit meer met een erfenis van vier ton te zegenen.

Wat het doel van dr. Juris' stuk moet zijn is mij niet recht duidelijk gebleken. Om een gewone klucht te schrijven? Maar daaraan zal dr. Juris zijn tijd en arbeid toch niet geofferd willen hebben. En daar is trouwens het stuk niet dol en grappig genoeg voor. Maar wat dan?

Is er hier een bepaalde strekking die dr. Juris beoogt, dan moet de tendenz, — een geeseling van hedendaagsche toestanden —, zool niet diep

Gaston. — Voor z'n rhumatiek.

Claude (*wat-boos*). — Maar nee. Juffrouw Colombin, ik...

Gaston. — En nog geen vijf minuten geleden zei je dat je kromp van de pijn.

Marguerite. — Nu al!

Claude. — Geen haar op m'n hoofd heeft er aan gedacht.

Gaston. — Och. Waarom hou je je nou zoo? 't Is toch geen misdaad, je rhumatiek.

Geneviève (*tot Claude*). Wees u maar gerust meneer. Ik zal wel op alles letten. (*Ze gaat de deuren sluiten. Dan tot Gaston*). Wil ik nu nog 't tochtscherm er voorzetten?

Claude (*woedend en gebarend dat-ie daar niet op gesteld is*). — Nee, nee, als-'t-u-blijft niet.

Geneviève (*tot Gaston*). — Arme man! Zoo jong, en dan reeds zoo gepijnigd. Jammer hoor!

Gaston (*tot Geneviève*). — Ja. 't Kan je overkomen.

Geneviève. — Wat ziet-ie kwaad! (*Zij gaat de kamer uit*).

Gaston. — Och, schoonpapa. Heeft u ook absinth in huis?

Colombin. — Absinth?

Gaston. — Och, als u 't niet hebt, laat 't dan even halen. Meneer Paul Coudray zei me daar, dat 't 'm onmogelijk is te werken zonder 'n flesch en 'n glas absinth vóór zich.

Marguerite (*zacht tot Colombin*). — Hij? Absinth?

Colombin. (*zacht tot Marguerite*). — Verwondert me niks! Ik zal 't laten halen, mijn waarde meester.

Claude (*droogjes*). — O. D'r is absoluut geen haast bij, meneer.

Colombin. (*schalks*). — Heeft u nog een bepaald merk?

Claude. — Nee...

Gaston. — De sterkste maar.

Colombin. — Begriep ik. (*zacht tot Marguerite*). Mooie jongen, je dichter! Alcoholic!

Gaston (*zacht tot Claude*). Bèst. Ga nou je gang. Gaat u soms mee, schoonpapa?

Colombin. — Ja. Wacht. Laten we nu goèd de deur sluiten tegen de tocht...

CLAUDE, MARGUERITE.

Claude (*die de deur weer gaat open doen*). — Hij houdt me voor de gek! (*Na 'n tijdje*). Daar ben ik nu al een verlamd en verklaard dronkaard!... Nog niet genoeg. Nu nog 'n bruut, 'n onverbeterlijke bruut... met zoo'n charmante vrouw! Als ik 't geweten had!

Marguerite. — 't Spijt me, meester, als ik u daar straks onaangenaam ben geweest.

Claude. — U mij onaangenaam?

tot ons spreken, toch minstens even ons gemoed beroeren; maar hiervan wordt bij «Vier ton» niets ondervonden.

Om de komische scènes hebben we wel even gelachen, maar dat was toch zeker niet voldoende. Overigens is er een studeerkamerluchtje aan het stuk; 't ruikt wat sterk naar minder aangenaam hekelende levens-filosofie. Maar als dat dr. Juris' doel was — te hekelen, dan heeft hij meer willen doen, dan hij deed. En inplaats van een prikkelende levensles, kregen we een stuk van een zekere saaiheid.

Even nog een paar woorden over de vertooring waarvoor ik slechts allen lof heb. Bijzonder onderscheidde zich de heer Poolman in de lang

Marguerite. — Al was 't ook tegen m'n zin. Door zoo slecht uwe verzen op te zeggen. 1)

Claude. — O, ik dacht er al niet meer aan, m'n lieve mevrouwje.

Marguerite. — U moet 't me maar niet kwalijk nemen. Ik ben wat ontroerd. En ik durf 't u bijna niet te zeggen, maar ik beef hier voor u, als 'n schoolmeisje!...

Claude. — Stel u gerust als je blijft.

Marguerite. — Ik kan u niet zeggen hoe'n verwarming, hoe'n groote vreugde aan den anderen kant u komst mij heeft gegeven. Ik leefde al zoo lang met u als met een geachten meester, met een uitgekozen vriend!... Ik heb zoo vele gelukkige uren gehad met 't lezen en herlezen van uw prachtige boeken, die werelden voor me hebben doen opengaan!... Oh!... Wat ik u verschuldigd ben, ge zoudt 't niet begripen.. En daar werd de droom werkelijkheid, waaraan ik niet had durven denken!... En nu staat u voor mij; ik ken u; ik zie u eindelijk, zooals ik u mij voorgesteld heb, zooals mijn geest u heeft gedroomd!... En mijn ideaal wordt nog overtroffen door de werkelijkheid!...

Claude (*galant*). — O. U maakt me waarlijk verlegen mevrouw, — ik voel dat ik kleur.. en ik vraag me af hoe te antwoorden op een ontvangst als deze, zoo welwillend... (*Men hoort in de verte een jachthoorn. Claude ter zijde*). Gaston!... E hum!... Ik dacht er niet meer aan! (*Hij staat op*).

Marguerite. — Vergeeft u mij?.. Ik ben niet verstandig!... 't Is waar. Maar neemt u me dan niet kwalijk, dat ik uw verzen verknoeid hebt?

Claude (*die nu een spottenden toon aanneemt en zijn monocle opgezet heeft*). — O. Absoluut niet, mevrouwje!... U hebt gedaan wat u kon; ik mag werkelijk niet meer eischen. 't Beteekent bovendien wel heel weinig. Als een onbekwaam pianist de sonate pathétique vermoordt, dan is 't meesterwerk van Beethoven er nog niet minder om, niet waar? Dan fluit men den onbekwamen executant uit, maar de inspiratie van den meester blijft!

Marguerite (*geërgerd*). — U bent wèl streng voor mij! (*Zij haalt uit een kastje een notitieboekje*).

Claude. — Daar is ze al boos. 't Gaat makkelijk genoeg. Maar 't is toch hard haar zóó te moeten aanspreken!...

Marguerite. — Ik zal u uw notitieboekje en uw andere kunstvoorwerpen teruggeven, die ik in een lade hier gevonden heb.

Claude. — 't Notitieboekje, dat kunt u wel houden.

Marguerite (*wat stijf*). — Dank u.

1) Marguerite toch heeft even van te voren verzen van Paul Coudray voor den pseudo-dichter gereciteerd.

niet makkelijke rol van Joost Joosten. De heer Poolman is voor deze rollen eenig en wij hebben geen acteur, die in dit genre in zijn schaduw kan staan. Elke trek, elke mime is een handeling op zich zelf en toont hoe diep de heer Poolman in het karakter van zijn rol doorgaat.

Een extra vermelding verdient mede de heer Faassen als de schijnheilige Zoetelaar, voorganger-catechiseermeester.

Van de dames moet in de eerste plaats hulde gebracht worden aan mevr. v. Eysden, die de rol van het arglistige weeuwte zoo natuurlijk opknapte, dat we het werkelijk benauid kregen van haar intrigeeren. Het spel van mevr. de Jong als Adèle was weer kleurig en vrolijk. En het rolletje van «Juf» werd door Marie

Claude. (*t doorbladerend*). — U bent toch een geluksvogel. Bewaar 't goëd. Voor een handelaar in handschriften is 't goud waard!

Marguerite (*vlug*). — O — houd u 't dan! 't Zou me waarlijk spijten u ervan te berooven.

Claude (*met 'n air*). — Neeee. Wat gezegd is, blijft gezegd. (*Hij steekt 't boekje in zijn zak*).

Marguerite. — Hier is nog 'n penhouder die ook van u moet zijn; en drie visite-kaartjes. O, pardon, ik zie er nog maar twee. Er is 'r een weg...

Claude (*ter zijde*). — Duivels. Als ze nu maar niets merkt... 1)

Marguerite. — Neen. Ik vind 'm niet meer!

Claude. — O. Laat u maar. Die dingen hebben geen waarde voor mij. 't Zou me spijten, ze u ontnomen te hebben!

Marguerite (*spottend*). — U overlaadt me met weldaden! Hier zijn twee rekeningen van uw kolenhandelaar, van 275 francs.

Claude. — Voldaan?

(*Hij neemt ze*).

Marguerite. — Neen.

Claude. — Dan hebben ze ook geen waarde. (*Hij verscheurt ze*). Want ik ben niet van plan ze te betalen!

Marguerite. — Als u ze toch schuldig zijt?

Claude (*lachende*). — O. Dat is geen reden! Ten eerste ben ik hier incognito; niemand in 't land weet, dat ik hier ben en 't zou niet heel slim zijn, als ik 't mijn schuldeischers ging vertellen. En dan, onder ons, onze leveranciers bestelen ons op hun beurt zóó onbeschaamd, dat wij, als de gelegenheid d'r is, hen wel met gelijke munt mogen betalen.

Marguerite. — U hebt 'n ruim geweten.

Claude. — O. Heél ruim!

Marguerite. — En dan eindelijk zijn hier nog drie brieven: twee ondertekend Gabrielle, en u hebt de derde geschreven.

Claude. — Ik? Ik ben benieuwd.

Marguerite. — U neemt me niet kwalijk, dat ik ze gelezen heb, niet uit onbescheidenheid. Louter uit litteraire nieuwsgierigheid.

Claude. — Uit bewondering voor mij! 't Is heél natuurlijk, m'n beste mevrouwte. U bent al geëxcuseerd. (*moelijk lezende*) «Mijn... mijn... Wat 'n beestachtig schrift... Mijn... lie... mijn lieve... Hortense... (*tot Marguerite*). Ik schrijf zóó slecht, dat 't me onmogelijk is, m'n eigen schrift te lezen! En u hebt 'm ontcijferd, die brief?...»

Marguerite. — Ik heb 'm gelezen en herlezen...

Claude. — Jakkes,.... «Twee... twee uur, ... dat.

Haspels met voorliefde gespeeld. Zij maakte daarmee aanspraak op waardeering.

De «Nieuwe Nederl. Tooneelveren.» heeft jl. Maandagmiddag in het Feestlokaal, Willemstraat, voor de Haagsche leden van het Ned. Tooneelverbond opgevoerd «*De kleine Lord*».

Bigot, jonge juffrouw Marie Braakensiek en mej. Marie Eggers vervulden de hoofdrollen met succes.

Donderdag- en Vrijdagavond wordt de voorstelling herhaald.

Marguerite (*reciteerende*). — Twee uur dat je me verlaten hebt, lieveling. Maar je bent nog altijd bij mij — bij mij!... De ijle geur van je wezen zweeft nog om mij; en ik zie nog je lieve gezicht, dat me toelacht, en in je oogen lees ik een zacht en teeder vertrouwen. Tevergeefs tracht ik te werken!... De pen blijft onbeweeglijk in m'n hand, en mijn gedachten, weerspannig aan de eens begonnen zin, zwerven, zwerven om jò, m'n mooie lieveling.

Claude (*ter zij, zijn monocle afnemende*). — Duivels. Dat heeft ze mooi gezegd!

Marguerite. — Ze moest wél mooi zijn, dat ze zóó kon inspireeren! Ach. Nooit zou men mij een dergelijk briefje schrijven!...

Claude (*galant*). — Ik geloof, mevrouw, dat u u niet te beklagen heeft. Uw schoonheid is mooi genoeg om allen lof te verdienen!

Marguerite. — Waarom zegt u dat mij, als u 't niet denkt?

Claude (*hartstochtelijk*). — Maar ik denk 't wél... ik meen 't, ... ik zweer 't u. Geloof u me niet? Geloof u me niet?

Marguerite. — Ik geloof u. En ik wil u gelooven!...

(*Dan blaast de signaalhoorn*).

Claude. — Verdr...!

(*Hij neemt een andere houding aan en luistert*).

Marguerite (*zenuwachtig*). — O, die jacht-hoorn! Die àkelige jacht-hoorn!

Claude (*zet z'n monocle op*). — Uw man speelt er op?

Marguerite. — Ja.

Claude. — Oh. Hij doet 't goëd!

(*Hij fluit 't wijsje na*).

Marguerite. — Gij houdt van haar, van die vrouw!

Claude. — Houden. Houden. Dat is misschien een beetje veel!... Maar ik heb wel een tijdje een verliefdheidje voor haar gehad. Aardig meisje. Wat erg sentimenteel!... Wat lastig. U begrijpt, voor mij, die niets moet hebben van gevoelige vrouwen te lastig. En dan had ze een afschuwelijke manie om altijd verzen op te willen zeggen.

Marguerite. — Zoo slecht als ik!

Claude. — Dus u begrijpt, toen 't me mogelijk was haar in den steek te laten...

Marguerite. — U, die haar zulke brieven schreef?... Was dat dan niet de taal der liefde?

Claude (*glimlachende*). Meer wat men *litteratuur* noemt mevrouw. Ik werkte toen aan een roman voor de «Revue de Paris», waarin ik zorgvuldig opnam al die tintelende briefjes die ik aan de brave Hortense zond...

Marguerite (*met verontwaardiging*). — Hoe mijnheer. Uw brieven. Uw liefdesbrieven?

Claude. — Natuurlijk. Zoo sneed 't mes

MAISON BLOK.

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

aan twee kanten. Mijn maîtresse overdekte ze met kussen... en men betaalde ze me met 100 francs per pagina.

Marguerite. — Bah!.. Afschuwelijk!

Claude. — Hoe zoo? Hortense verloor d'r niets bij. En ik verdiende er een aardig duitje mee. Dus 't was een prachtige combinatie (*ter zij*) O, wat is 't hard zulke dingen te moeten zeggen.

Marguerite. — O! Misbruik te maken van zulke verheven gevoelens, — 't geld en de liefde te combineeren!...

Claude. — Maar niets natuurlijker in de eeuw waarin wij leven. Dat komt dagelijks voor!

Marguerite. — Is 't mogelijk dat u zoo'n taal sprak? U, die ik zoo hoog gesteld heb? Wat 'n ontgoocheling! O 't doet me pijn u zóó te hooren spreken!

Claude. — Allons mevrouwte. Geen kinderachtigheden! Laten we practisch zijn!...

Marguerite (*bitter*). — Practisch!...

Claude. — Zegt u nu zèlf. Als we trouwen, nemen we dan niet de vrouw om haar geld?

Marguerite (*levendig*). — Goddank niet altijd!

Claude. — Ja, ik weet wel. Er zijn wél enkele schuchtere uitzonderingen... Maar o — zoo weinige toch...! U... bijvoorbeeld... onder ons gesproken... Uw man heeft u niet getrouwd om uw mooie oogen, al zijn ze ook de mooiste van de wereld.

Marguerite (*opgewonden*). Daar vergist u u in, meneer!...

Claude. — Kom!

Marguerite. — M'n man heeft me getrouwd, alleen uit liefde. De geld-kwestie was hem geheel bijzaak!

Claude (*spottend*). — Dan is-t-ie 'n held, mevrouw! 'n held uit de oudste tijden. En daarvoor komt hem allen lof toe, zoo goed als voor u!... U kunt trotsch op hem zijn, want mevrouw, dan is hij een uitzondering!

Marguerite. — Ik kan u zelfs zeggen meneer, dat uw gesprekken mij hem nog meër doen waardeeren!

Claude (*spottend*). — Heusch? En dan kunt u *mij* werkelijk opgetogen zien, 'n huishouden te hebben gevonden, waar de liefde regeert en waar 't geld *niet* heerscht!

Men kent 't vervolg. Claude krijgt als dank voor zijn prachtige bemoeiingen, Geneviève, die hij heeft leeren liefhebben, tot vrouw.

Marguerite heeft sinds dien nooit meer aanvechtingen voor Coudray en soortgelijke verhevelingen gehad.

1) Claude had 't derde visitekaartje van Gaston gekregen om zich, ook dáárme, te kunnen uitgeven voor Coudray.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL

ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur **HENRI DOORMAN.**

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Book- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

EXTRA NUMMER.

Nederlandsch Tooneelverbond.

3ste ALGEMEENE VERGADERING,

op Zaterdag 18 Mei 1901,

in een der bovenzalen der Vereeniging
«De Harmonie» te GRONINGEN, des voormid-
dags **11** uur precies.

Punten van Behandeling:

- 1°. Opening der Vergadering.
- 2°. Verslag van den Algemeenen Secretaris.
- 3°. Behandeling van het rapport der Commissie ter voorbereiding eener hervorming van het tijdschrift.
- 4°. Benoeming van een redacteur van «*Het Tooneel*».
Voor het geval dat bij de behandeling bij punt 3°. bedoeld, niet mocht worden besloten het orgaan op andere wijze uit te geven, worden door het Hoofdbestuur aanbevolen, in alfabetische volgorde, de heeren:
F. M. Lurasco, Amsterdam.
J. H. Mignon, Utrecht.
J. L. Pisuisse, Amsterdam.
(De heer Doorman werd op de vorige Algemeene Vergadering slechts voor één jaar benoemd.)
- 5°. Voorstel van het Hoofdbestuur tot gedeeltelijke verbouwing van het tooneel in de Tooneelschool.
- 6°. Begrooting 1901/1902.
- 7°. Verkiezing van drie leden van het Hoofdbestuur, wegens het periodiek aftreden der Heeren: M. Emants, dr. M. B. Mendes da Costa en dr. C. J. Vinkesteyn.
- 8°. Benoeming van drie leden der commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool.
- 9°. Aanwijzing der afdeling aan welke de rekening en verantwoording moet gedaan worden.

10°. Aanwijzing der plaats, waar de volgende Algemeene Vergadering zal gehouden worden.

Vrijdag 17 Mei te 7½ uur namiddags.

Voorstelling der Koninklijke Vereeniging «*Het Nederlandsch Tooneel*» aangeboden door het Bestuur der Afdeeling Groningen aan Het Hoofdbestuur en de Afgevaardigden der Afdeelingen.

Na afloop der voorstelling wordt den leden van het hoofdbestuur en den heeren afgevaardigden der afdeelingen een receptie aangeboden door en ten huize van Jhr. Mr. W. A. Alberda van Ekenstein.

Zaterdag 18 Mei, des namiddags 6 uur:

Gemeenschappelijke Maaltijd

in het hotel *de Doelen*, tegen f 4.50 het couvert, met inbegrip van ½ flesch wijn.

Zij, die aan een of ander wenschen deel te nemen, worden verzocht daarvan voor 10 Mei kennis te geven aan den secretaris der afdeeling Groningen, den heer Jc. Meijhuizen Szn.

A. Algemeene Begrooting 1901/1902.

Ontvangsten:

Art. 1. Contributie der Afdeelingen en der Algemeene Leden	f 4600.—
» 2. Rente	» 55.—

f 4655.—

Uitgaven:

Art. 1. Bijdrage aan de Tooneelschool	f 3141.05
» 2. Tijdschrift	» 900.—
» 3. Bijdrage voorstellingen door Afdeelingen te organiseren	» 150.—
» 4. Reiskosten	» 150.—
» 5. Drukwerk	» 20.—
» 6. Bureaukosten	» 40.—
» 7. Onkosten Algemeene Vergadering	» 10.—
» 8. Onvoorziene uitgaven	» 243 95

f 4655.—

B. Begrooting Tooneelschool 1901/1902.

Ontvangsten:

Art. 1. Bijdrage van H. M. de Koningin	f 5000.—
» 2. Giften, jaarlijksche bijdragen enz.	» 205.—
» 3. Rente Fonds Hacke van Mijnden	» 50.—
» 4. Schoolgelden	» 550.—
» 5. Bijdragen algemeene kas	» 3141.05

Uitgaven:

Art. 1. Jaarwedde van den Directeur, tevens belast met het onderwijs in lezen en verklaren van Nederlandsche en uitheemsche tooneelstukken en in verband daarmede de tooneelgeschiedenis en de tooneelletterkunde	f 4000.—
» 2. Jaarwedden van het onderwijzend personeel:	
<i>a.</i> Voordracht, spel en figureeren	f 1300.—
<i>b.</i> Zang, uitspraak van het Nederlandsch, stemvorming	» 360.—
<i>c.</i> Costuum- en costumeerkunde, grimeeren, teekenen	» 360.—
<i>d.</i> Dansen, schermen, plastische en mimische oefeningen	» 375.—
<i>e.</i> Fransch, Hoogduitsch, Engelsch	» 630.—
	————— » 3025.—
» 3. Toelage Mevrouw Rennefeld	» 250.—
» 4. Belasting	» 150.—
» 5. Verwarming, verlichting, duinwater	» 230.—
» 6. Schoonmaak schoollokalen	» 80.—
» 7. Erfpacht	» 337.05
» 8. Reiskosten	» 50.—
» 9. Bureaukosten	» 10.—
» 10. Schoolbehoefte en bibliotheek	» 140.—
» 11. Onderhoud gebouw	» 200.—
» 12. » ameublement	» 70.—
» 13. Verwarming en schoonmaak gymnastieklokaal	» 34.—
» 14. Pianohuur en stemmen	» 60.—
» 15. Onkosten examens	» 100.—
» 16. Assurantie	—
» 17. Onvoorziene uitgaven	» 210.—

f 8946.05

f 8946.05

TOELICHTINGEN.

Algemeene Begrooting.

Ontvangsten.

Art. 1. Door toeneming van het ledental kan het bedrag van dit artikel hooger geraamd worden dan het vorige jaar.

Uitgaven.

Art. 1. Door toeneming van het ledental kan deze bijdrage hooger worden gesteld dan het vorige jaar.

Art. 5. Daar de drukkosten van de statuten op de vorige begrooting waren gebracht, kan deze post lager worden gesteld dan het vorige jaar.

Begrooting der Tooneelschool.

Ontvangsten.

Art. 4. Deze post is iets hooger geraamd dan verleden jaar, omdat het aantal leerlingen toenomen is.

Uitgaven.

Art. 10 en 15. Beide posten werden verhoogd op verzoek van den directeur. Vooral de verhooging van art. 15 werd door het Hoofdbestuur zeer noodzakelijk geacht om te verhoeden dat het eind-examen, voor zooverre dit openbaar is, niet een slechten indruk maken zal door onvoldoendheid van requisieten enz.

Punt sub 3.

Men zie het besluit, genomen op de vorige Algemeene Vergadering.

Punt sub 5.

Nu er, voornamelijk door den verkoop van het Schlaraffia-album, een toevallige bate van ongeveer f 1000.— in kas is, meent het Hoofdbestuur het voorstel te moeten doen om dit geld te besteden voor de verandering van het tooneel in de school. De onvoldoende afmetingen van dit tooneel hebben aan het onderwijs in spel steeds de grootste hinderpalen in den weg gesteld. Dat eerst nu een voorstel tot verbouwing wordt gedaan, heeft dan ook alleen tot reden dat de benodigde geldmiddelen nog nooit voorhanden zijn geweest. In het belang van het onderwijs en met het oog op de toeneming van het aantal leden, raadt het Hoofdbestuur aan thans niet langer met de verbouwing te wachten.

Deze verbouwing, waarvan het plan is opge maakt door den architect Van Gendt, kan in de zomermaanden geschieden. De kosten worden door den heer Van Gendt geschat op 680 gulden; terwijl voor de verandering van het decoratief nog f 250.— noodig zullen wezen. Met de teekening, die aan de Afdeulingsbesturen wordt toegezonden, kan ieder gemakkelijk nagaan wat het tooneel aan breedte en diepte zal winnen. Ten overvloede zij hier vermeld dat de winst aan breedte voor de tooneelopening 1,70 M. zal bedragen. Dat een der schoollokalen er kleiner door wordt, maakt volgens verklaring van den Directeur geen bezwaar.

Punt sub 8.

Tot nu toe benoemde de Algemeene Vergadering slechts één lid van de Commissie van Beheer en Toezicht (op dit oogenblik dr. F. L. Abresch). Volgens de nieuwe statuten moet de Alg. Verg. drie leden van die commissie benoemen.

De Algemeene Secretaris

FRITS LAPIDOTH.

Den Haag, April 1901.

OFFICIEEL.

Heeren Secretarissen der afdeelingen worden beleefd verzocht hunne jaarverslagen zoo spoedig mogelijk te doen toekomen aan den algemeenen Secretaris, *Borneostraat 49 te 's-Gravenhage.*

FRITS LAPIDOTH.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

HET TOONEEL
ORGaan
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Mededeeling. — Mevrouw Holtrop—van Gelder. — Willem Royaards. — Marie Barkany (Heimath; Sans-Gêne). — Lord Quex. — De tooneelspeler des Keizers. — Rotterdamsche Correspondentie. — Pers: (Vier Ton). — Berichten: (Tooneelschool; «Laboremus»). — De Romeo-opvoering. — Advertentie.

MEDEDEELING.

Gelijk de vorige, zal de jaargang 1900—1901 van *Het Tooneel* met 24 nummers compleet zijn.

De beide laatste nummers plegen aan de Alg. Vergadering te worden gewijd; 't «Tooneel» van heden, deze voorafgaande, meende de redactie eerst heden te moeten doen verschijnen, teneinde nog zooveel mogelijk van voorstellingen, laat in 't seizoen gegeven, melding te kunnen maken.

Mevrouw Holtrop—van Gelder.

Nu, ze is héél hartelijk geweest die begroeting bij 't eerste weder-optreden, in Den Haag, van mevr. Holtrop als «*Mijn Schoondochter*». En 't was «ruimschottelde mildtheit» die de bloemen gaf; al dadelijk bij 't vlugge opkomen der gelukkig weder-herstelde.

't Orkest, dat zich bescheiden, aan 't oog onttrokken, opgesteld had tegen den wand die de ruimten van stalles en orkest scheidt, toeterde fanfares; een frissche, blanke bloemenregen daalde uit de zijloges van den 2en rang; en uit de grillées werden geurige huldebewijzen gereikt.

Mevrouw Holtrop was blijkbaar aangedaan. Daar gaven mevr. Poolman, nu zorgzame schoonmoeder, en de hr. Clous haar een arm; en zóó, zenuwachtig ademhalende, bij een groote ontroering gesteund, dankte zij, gelukkig, met een vriendelijken lach.

Ze zag er wat pipsjes uit, teer. Maar ze had zich prachtig gegrimmeerd en had een mooi costuum aan dat flatteerde bij haar kleurtje van herstellende.

En ook haar spel was fijntjes, teer, niet met zoo nadrukkelijk élan als wel vroeger schaden kon. Zoo bleef ze den ganschen avond, héél beschaafd-vroolijk, sober, zonder één oogenblik mat te zijn: een zeer begaafde comediante.

En na elk bedrijf weer bloemen en 't scherm ettelijke malen op, na 't niet-aflatend applaus. Na de 3e akte weer een herhaling van den bloemenregen.

Gelukkig dat 't seizoen nu bijna ten einde is, want ze bleek nog wat zwak en zenuwachtig. Tegen zware rollen zou ze nog niet op kunnen en die zouden ook niet goed voor haar zijn. En nu we haar weer terug hebben, zouden we haar toch niet graag weer willen missen.

Willem Royaards.

Wat minder bloemen dan bij mevr. Holtrop; maar is de begroeting van deze teruggekeerde nog niet hartelijker geweest — niettegenstaande dat? Eerst kregen we 'n mooie afwachting van

Royaards' komst. Mevr. Mann, die zich prachtig gegrimmeerd had, speelde de scènetjes vóór dat Wisinger 't zou gaan ontgelden, weer allerbest, zooals zij alleen en niemand dan zij dat kan. En uitnemend stond haar mevr. Van Korlaar weer ter zij. Toen kwam Royaards op.

Mevr. Mann zag in de loge-grillée een palmtak met bloemen reiken en haalde dien, — gaf hem gracieus aan Royaards. En deze dankte haar en het publiek, innemend gentleman-like, — aan den eenen kant blijkbaar vriendelijk door 't maar niet-ophoudend, buitengewoon hartelijk applaus aangedaan, — aan den anderen kant zich inspannend om niet Rôyaards te worden en Wisinger te zijn.

Mooi dus — dat eerste weder-beginnen van Royaards: Wisinger dankte zijn vereerde Lona voor de mooie bloemen.

En toen hoorden we direct met héél veel vreugde dat we den ouden artiest Royaards weer voor ons hadden. Zijn stem had de oude kracht, zijn spel was nog verder doordacht dan vroeger.

Ja, we hebben Royaards met heel buitengewone kracht teruggezien. De heftige scène in de laatste akte maakte nog nimmer zoo'n hevigen indruk. En kan hem nu grooter lof worden gebracht dan deze verklaring: dat hij in die scène geheel zijn persoonlijkheid vergeten deed, — geheel Wisinger was?

We waren dankbaar voor Royaards' terugkeer, we zijn nu hem dankbaar voor wat hij ons weer gegeven heeft.

Dat weinige overdrijving in «uitspraak» en gebaar zal wel weer verdwijnen.

Een stuk dat toch héél goed door 't Ned. Tooneel gegeven wordt, die «Ster». En ook een werkelijk aptijtelijk gemaakt stuk, — 't oppervlakkige, 't lege nu daargelaten.

Maar als een ernstig bezwaar treedt er toch telkens uit naar voren, dat de schrijver na bedrijf II naliet aan te toonen, dat 't Lona *onmogelijk* was uit dien comedianten-wereld te gaan, waarvan ze gezegd had «te walgen».

Als we zonder verklaring waarom Lona niet kon, zelfs niet *wilde*, haar (!) dan in III zien kwaadwaardig worden... omdat Wisinger toch maar niet in die wereld wil, — dan moeten we om ons niet aan Lona te hinderen, er ons toch hinderlijk veel bijdenken van den strijd, die er haar ten slotte onder heeft gebracht.

Mevr. Mann's creatie van de hoofdrol zal wel niemand verbeteren — ook geen ster van buitenaf.

En ook de andere spelers waren zéér goed. Buitengewoon op dreef was de oude Wensma, die twaalf jaar bij den graaf van Plowitz gediend had; vooral ook die onbetaalbare Kreeft!

Marie Barkany.

Nu mevr. Barkany op Sudermann's «Haar Thuis» volstrekt geen onverwachte, lichtende uitkijksjes heeft gegeven, zij integendeel in 't kleur- en warmte-geven aan de voor de planken gedraaide figuur van Magda voor mevr. Bouwmeester over 't geheel, heeft ondergedaan, ligt 't voor de hand tusschen beide actrices in deze rol, vergelijkenderwijs op te treden. Eerst echter nog iets over de persoon van mevr. Barkany.

Ze bleek een geroutineerde tooneelspeelster die van haar wat-gezette figuur door mooie toiletten en een makkelijke manier van bewegen, iets lang niet onbehagelijks te maken wist. De lente-leeftijd voorbij, waarschijnlijk eerder in 't eind dan in 't begin der zomerjaren, deed haar Hongaarsch type nog krachtig en warm aan; miste zij echter iets edels in haar voorkomen en juist dat *reïnigende*, dat een tooneelfiguur als Magda zoo'n goed kan doen, misten we ook in haar spel. In plaats van hartstochtelijke gevoeligheid zouden we mechanische vervoering, door eenige Hongaarsche opgewondenheid tot een niet bepaald belangrijke hoogte opgezweept, van haar te zien krijgen.

Wat mevr. Bouwmeester in de teruggekeerde Magda zoo mooi weet te brengen: dat toch weer weerspannige tegen die dwingende vaderlijke macht, maar tevens dat beangste voor 't oude leven van dien geliefden vader, die nog maar één «attaque» noodig heeft... dat hem willen sparen, — och, dat zagen we toch maar nauwelijks van de «ster» Barkany, die ook te veel met 't publiek te doen had.

En daarom bleek haar klagen tegen den Pfarrer in 't ze deel van bedrijf I, — dat ze van 't eerste oogenblik af van weer-thuis-zijn, 't «Joch» van de «väterliche Autorität» weer had gevoeld, — ook 'n frase.

Mevr. Bouwmeester, 't zij herhaald, maakt dat waar.

We zeiden: mevr. Barkany had nog te veel met het publiek te doen; en we herinneren, denkende dáaraan, bv. aan 't coquetteeren met de zaal, toen die Frau Generalin en andere 't Magda lastig makende autoriteiten, op bezoek bij de Schwartzes kwamen. 't Is dáar niet de kwestie, dat Magda ons nu eens zal laten zien hoe 'n voortvarende, niet op plechtstatigheden beluste leukert ze nu wel is. Wrevel en spotternij moeten dan uit Magda komen; en die laten haar dan toevallig voor ons, meer bedeesden, die ons nog wel eens tweemaal bedenken voordat we tegen iets officieels zondigen, «leuk» worden.

Een ander, dergelijk voorbeeld.

In 't begin van bedrijf II zegt Marie, Magda's lief zusje, dat ze toch zoo graag trouwen zou. Magda vraagt dan: «Wanneer? Over een kwartier? Of heb je nog den tijd tot vanavond?»

Weer 't zèlfde geval. Een voorbarigheid die de tooneeljuffer heel amusant voor ons doet zijn. Toch: we willen niet alleen 't amusante d. w. z. eerst de voorbarigheid. (Ook mevr. Bouwmeester maakt niet dat onderscheid, m. a. w. speelt dan op de zaal).

Wat ons voorts in de creatie van onze Nederlandsche artieste telkens trof, was dat ééne zinnetje dat ze in de 4e akte voor zich uitspreekt, bij het onderhoud met Von Keller. Ze praat er met hem, onderhandelt er met hem, stemt er toe in een zijner eischen — dat ze de concertzaal verlaten zal. En ze doet 't uit pieteit voor haar vader. Maar dan wordt 't haar op eens weer bewust: ik onderhandel daar met den man, die mij en mijn kind heeft verlaten. En dan zegt ze voor zich zelve: «Maar 't kan toch niet waar zijn . . .», nl. dat ik, ik hier met dien kerel naar een accoordje zoek.

De Deutsche Magda krijgt dan te zeggen: «Aber, es ist doch ein Wahnsinn!» En treffen deed dat oogenblik niet.

Intusschen, de Magda van mevr. Barkany mag dan niet zoo meesterlijk overdacht zijn, niet werkelijk zoo veel grillig leven gekregen hebben, als die bewonderenswaardige Théo Mann haar geven kan, ons was een hoogstaand antecedent gesteld en daarbij is 't dan merkwaardig, dat de vertooning van de vreemde actrice ons toch nog boeien kon.

En op één oogenblik heeft Marie Barkany met een minder dik opgelegd effect evenveel bereikt als mevr. Bouwmeester met 't grovere: — toen zij Von Keller de deur wees, zonder eerst daarheen gestapt te zijn, en zonder die eerst met een magistraal gebaar opengestooten te hebben.

Bedacht moet ook worden, dat mevr. Barkany niet zoo goede partners had. Deze Marietje was bv. minder verdord-kinderlijk in 't mufte Schwartzegzin dan mevr. Van Ollefen haar zoo héél goed geven kan. En aan dezen overste Schwartz, ofschoon dikwijls minder salon-tyroler dan Louis Bouwmeester in deze rol kan zijn, was 't ook te wijten, dat we in de pauze tusschen III en IV zoo heelemaal niet bang waren voor wat er achter de coulissen heette te gebeuren.

Toen de majoor dien avond, griezelig stuip-trekkend, de eeuwigheid was ingegaan, zei de knappe acteur die voor den Pfarrer speelde, de bekende woorden tot Magda: «niemand zal u beletten op zijn graf te weenen».

Toen vond Marie Barkany 't noodig, met gebruik van eenige stemmiddelen, nog eens uit te stooten: «Vater!!!»

Dat was wel echt Duitsch.

Mevr. Barkany's tweede optreden als mme Sans-Gêne (san dzeene zeiden de Duitschers) leek ons gelukkiger dan haar eerste als Magda in «Heimath».

't Niet bepaald-édele van haar verschijning, weerspiegeld in haar spel, deed de figuur van Magda in «Heimath» geen goed. Aan mme Sans-Gêne daarentegen pàste dat.

Evenwel: had mevr. Barkany derhalve voor de bij-de-hande heldin van Sardou meer natuurlijke geaardheid mee, zij was 't eenigszins aan haar qualiteit van reizende ster verplicht, Sans-Gêne meer guitig dan vulgair te geven. Daarmee deed ze aan de realiteit te kort. Toch: sterren dienen er helaas rekening mee te houden niets ordinairs te laten zien.

Nu is mevr. Barkany nog, nóg al guitig geweest. 't Aardigst misschien was 't presenteeren van 't rekeningetje aan den keizer in het 2e bedrijf. Met heel veel prettige glorie vertelde zij bv. toen, dat ze na dien en dien slag, voor 't front van het leger, en ter belooning van haar moedige daad, door den aanvoerder was gekust.

De redevoeringen, waarin ze aan de koningin van Napels en de andere «breinaalden», eens de waarheid zei, klonken echter te zwak, kwamen niet over 't voetlicht. Als een goed moment in haar spel kan nog verder worden genoemd haar schrikken van 't schot waardoor Neipperg haar kamer binnen stuift.

Dat zinnetje: «Heere, wat ben ik daar geschrokken», klonk echt.

In de eerste akte kregen we nóg iets onverwachts van haar te zien. De vreugde, als ze hoort dat Lefèbre den keizer geweigerd heeft van haar te scheiden, maakte ze ons duidelijk door driemaal op te springen, en, zware pottetrien, dan op de hakken weer neer te komen. Dat was werkelijk even «au dessous du vulgaire». Maar toch niet-onwaar.

Overzien we nu de gansche vertooning van dèze Sans-Gêne, dan blijkt dat mevr. Mann ook aan dèze rol meer kleur pleegt te geven dan mevr. Barkany heeft gedaan. Alleen de trots op Lefèbre kwam bij mevr. Barkany's Catherine meer uit.

Mevr. Barkany heeft, en deze tweede maal voor een leege zaal, zich andermaal doen kennen als volstrekt geen groote bijzonderheid, — als een knappe actrice, met routine en talent, maar met meer knapheid dan hartstocht.

Haar omgeving was ook nu zeer schraal. Napoleon voldeed niet. Neipperg schikte. En dan: Sardou wilde vertooning op het tooneel en die kon dit troepje niet in voldoende mate geven. Al viel 't, van een reizend gezelschap nog mee.

De Kon. Vereen. «Het Ned. Tooneel» heeft den 24en April den leden van de Haagsche afd. van Het Tooneelverbond een voorstelling van «Lord Quex» aangeboden.

Deze hebben aan 't stuk, dat wel alleen op amuseeren berekend schijnt, — en dan wel in sommige opzichten juist, — en aan 't waarlijk zéér goede spel van de dames Mann en Holtrop en aan dat van Willelm Royaards — zeer veel genoeg genomen.

Royaards werd bij zijn eerste weder-opkomen uitsluitend voor Tooneelverbonders, met fanfares en langdurig handgeklap begroet en met bewonderend genoeg genomen heeft men waargenomen, met hoeveel meer gezonde kracht dan vroeger hij ook deze zware Quex-rol heeft gespeeld.

Den hem aangeboden krans en de aan mevr. Mann, — die in de derde akte zoo'n aardig clowntje was, — vereerde corbeille, vond ieder wel zéér verdiend.

De Tooneelspeler des Keizers.

Een allerijjselijkst stuk. Niet een van «misdad en vergelding». Véél vreeselijker; veel ellendiger. Het mooie sujet wordt hier niet, na rampen die niet te overkomen schenen, beloond; — het mooie sujet gaat na al de overgestapte hinderpalen onder. Zoo iets maakt het eenige nog droog gebleven puntje van een toch anders vrijelijk beweenden zakdoek ganschelijk nat.

Maar zoo'n stuk van afzichtelijk wringen en stuip-trekken, zonder 't welk hier geen dood «intreedt», — zoo'n stuk hoort toch nog voor ons volk. Hier geen kwestie van alleen toejuichen, toeklappen. Hier wordt toe-geklapt en toe-getrapt.

En dan — zoo'n stuk is óók iets voor den

kranigen Bouwmeester. Al 't jammerlijk-afgrijselijke hevelt hij uit zoo'n drakenrol met vervaarlijken wellust op. Een gewoon mensch zijn vindt Bouwmeester goed, maar zoo'n buitengewoon mensch zijn, als deze koorddanser in 't stuk die zich tot tooneelspeler des keizers opwerkt, niettegenstaande ettelijke gebroken ribben en geplette longen, en die van liefde sterft na een langdurig doodsgerochel, — zoo'n buitengewoon mensch zijn — dat vindt Bouwmeester . . . buitengewoner.

Vertellen we even den inhoud van dezen draak, gewonnen op Duitschen bodem, — de schrijver is Karl Wartenburg, — en die ook Hollandsche schouwburgen zoo tot weenen brengt.

De tooneelspeler des keizers was dan, zooals gezegd, vroeger arm koorddanser. Op een dag van jammer, smart en leed valt hij van z'n stukje touw, — waarbij twee ribben knappen en z'n long een kneuzing krijgt. Nu moet hij maanden lang 't schamele bed houden. Maar die tijd van beproeving zal geen verloren tijd zijn. De bedlegerige maakt zich de trage dagen ten nutte door maar eens in Corneille, Racine en Molière te lezen. En — waarom niet? de tijd was er goed voor — leert hij de meesterwerken dier klassieke heeren maar van buiten.

Verrezen van de ziekessponde, engageert hem 't Théâtre-français als figurant. Veel is dat niet voor iemand die Corneille, Racine en Molière van buiten, liever nog: van binnen naar buiten kent. Maar een arme koorddanser stelt daartegenover geen hooge eischen.

En bovendien: een figurant kan zijn, een eerste acteur kan niet-zijn. En werkelijk, ten tijde dat onze herstelde aan het Théâtre-français kwam, bestond die toestand: de koorddanser was de artiest, de eerste-acteur, de artist.

Dat blijkt ons, welbegrijpende moderneren, al spoedig als we onzen figurant hooren uitvaren tegen school en traditie, ten voordeele van waarheid en natuur.

Natuurlijk dat die woorden, in den tijd waarover we nu spreken, worden miskend. Men gaat verder: lacht den artiest via-koorddanser uit. Maar wat kan dat hem schelen, waar zijn gedachten vervuld zijn van 't liefelijk beeld eener aanvallige jonkvrouw, — van Manon Vallier, thans eerste actrice aan zijn theater, dochter . . van een markies.

De figurant bemint in de hoogstè, de edelste spanne, d. w. z.: onbemind. Niet dat Manon een afschuw van hem heeft. 't Lieve kind weet er alleen niets van. Maar — ze zal 't merken.

Haar broeder heeft een complot tegen keizer Napoleon I gesmeed. Dat complot lekt uit; Manon's broeder wordt gevangen genomen en zal worden doodgeschoten.

Wat in zulke gevallen wel meer gebeurt, men tracht den doodenden kogel af te wenden. Den keizer moet vergiffenis gevraagd worden, als hij in 'n beste luim is. Dat zal 't middel zijn.

Nu is 't maar de vraag, hoe hem daarin te krijgen. Als men hem eens een comédie, een mooie comédie opvoerde. Bv. «Cinna». Dat pleegt wel opvrolijkend te werken.

Men vindt 't plan uitstekend, — voorziet er alle heil van. Maar dan komt zoo'n nare kerel als de artist zonder e, eerste-acteur van 't théâtre-français, een spaak in 't gladde wiel steken.

Hij zegt dat hij ziek is, niet spelen kan. Maar iedereen doorgrondt den ellendeling.

Hij houdt zich maar zoo. Hij is verliefd op Manon, ongelukkig verliefd; zij mint hem niet weer; sloeg zelfs een huwelijksaanzoek van hem af; — m. a. w. in des tooneel-artistengemoed werden op dat oogenblik wraak-plannen geboren.

En thans acht hij 't oogenblik der wrake ge-

komen. Manon wil «Cinna» opgevoerd hebben om een veroordeelde te redden . . . Die man moet een minnaar zijn.

En de artist zei toen gemeen en laf tevens: ik speel niet, want ik ben ziek.

Maar dan treedt voor den dag als onvoorziene beredderaar, onze lieve vriend met de geplette long maar met den onmiskbaren aanleg.

Hij neemt de eerste rol in «Cinna» op zich, redt het veroordeelde leven door zijn meesterlijk spel, komt na afloop der voorstelling uitgeput in den foyer, bekent er Manon zijn liefde. Hartroerende openbaring; gelukzalige begroeting van twee geliefden, maar immens tragisch afscheid dier twee tevens.

Want onze gebukkelde Romeo heeft te veel van zijn krachten gevegd, en geeft, na nog tot zijn moeder, die reeds in hooger sferen huisde, «Moeder! ik kom bij u!» te hebben geroepen, — na eenige krampen en hoestbuien, den geest.

Zooals gezegd: Bouwmeester ging op in zijn rol. Rika Hopper kon tegen de hare, — die van Manon, — minder op.

Van Schoonhoven was, begrijpelijkerwijs, een beste comediant uit «de school met traditie»; Tourniaire om dezelfde reden een goede régisseur. Ook de overigen speelden met lust.

„Een Winteravondsprookje” van William Shakspeare is te Amsterdam, na een 10(?) jarige rust, door het Ned. Tooneel weer ten tooneele gebracht. 't Wordt jammer gevonden dat de spelers niet meer en niet kinderlijker in 't sprookje waren doorgedrongen; — dat er te veel nog comediespel, te weinig een gedroomd verhaaltje te zien en te hooren was. Maar Bouwmeester heeft men onverdeeld om zijn buitengewone creatie van de clowns-rol kunnen bewonderen.

Mevr. Mann en de heeren Schulze en Kreeft waren dikwijls goed.

Rotterdamsche Correspondentie.

Men schrijft ons uit Rotterdam over
Derk Haspels' veertig jarig jubilé.

«Ik ben oud en zwak en zal het niet lang meer maken.»
Jules Lemaitre («Koningen»).

Heel zacht lispelde de oude koning Christian de woorden tot zijn zoon. Maar hoe zacht ook, tot ons drongen ze door als felle kreten en trilden diep na in het binnenst van ons gemoed. En het was niet om die woorden van den ouden koning, die straks misschien weer door een ander acteur zouden worden gezegd, maar omdat zij terug sloegen op dengeen die ze zei, op onzen grijzen Derk Haspels, dien we eerlang zullen moeten missen voor onze louterende kunst. «Ik ben oud en zwak en zal het niet lang meer maken»; onophoudelijk weergalmde het in mij met bitteren naklank . . .

Maar weg nu met deze treurige gedachte! We vierden nu Haspels' eere feest, en zóó lang dienden alle zorgen gebannen. Zoo was ook de stemming in den Grooten Schouwburg, die ondanks de warmte, tot den nok toe gevuld was. Er was ook meer dan een feeststemming alleen, er was geestdrift en heilige emotie . . .

Als een hartelijke welkomstgroet golfde daar een daverend geklap en gejuich Haspels' verschijning te gemoet, — zóó spontaan en oprecht, dat de kunstenaar getroffen bleef staan, geruimen tijd, zoolang het applaus niet tot bedaren wilde komen.

Toen eerst begon eigenlijk de voorstelling, die wel vlot van stapel liep en goed werd gespeeld, maar blijkbaar toch zoo sterk niet boeide als de figuur van den sympathieken jubilaris . . .

Maar ten langen laatste was dan toch de voorstelling geëindigd, en rustig wachtte het publiek, dat zich anders na een voorstelling zoo pleegt te reppen, op de bijzondere feestelijkheden die komen zouden.

Daar ruischte het scherm omhoog en trad de jubilaris naar voren, gevolgd en omgeven door vele kunstbroeders en vrienden. Het spechen begon.

Eerst de heer Brusse, krachtig en kort; toen Alex Faassen, warm en sympathiek; Louis Bouwmeester, treffend, vol gevoel; Ternooy Apèl, opwekkend en gezellig, met 'n zweem van jovialiteit en met bonhomie, vooral niet minder hartelijk. Na hem Royards met eene mooie rede, waarin hij de heengegane mevr. Kleine, mevr. Beersmans, Jaap Haspels, Le Gras en Van Zuylen, met wijding herdacht. Morrien sloot met een paar lieve woorden namens «Tivoli» het redenaars-heir.

En Haspels, de goede grijze Derk Haspels dankte allen, allen afzonderlijk met hartelijke gevoelvolle woorden, waarna de heer Ternooy Apèl nogmaals het woord nam, om de ontvangen telegrammen en sympathie-bewijzen luide voor te lezen.

En allen die gesproken hadden brachten hun bloemenhulde; 't was één groote schare van bloemendragers en draagsters die volgden, volgden zonder ophouden in lange rij, en het tooneel herschiepen in een lentepriëel van geurige en kleurige bloemen.

Nu was er op het tooneel geen spoor van geleerde lesjes of toespraken meer. Een zuivere atmosfeer van liefde en waardeering straalde er van af en trof de gemoederen van de dikwijls zoo stijve schouwburgbezoekers. Niet alleen aan gene zijde van het scherm ging de hartelijke geestdrift diep, ook het publiek was nu heerlijk gestemd, — gaf z'n gevoel niet alleen uiting door daverend applaus, maar allen waren met eerbied opgestaan, en met ontroering luisterde het naar de dankende woorden van den grijzen kunstenaar, die uit de massa bloemen naar voren tredende met aandoenlijke stem zei: «De huldeblijken van gisteren en heden zijn zoo overstelpend geweest, dat ik eigenlijk geen woorden vinden kan om te uiten, wat er in mijn hart omgaat. Ik voel een dankbaarheid die ik niet kan uitdrukken en twijfel haast of gij kunt beseffen wat er omgaat in mijn gemoed. Geliefd Rotterdamsch Publiek! Ik neem nog geen afscheid voor goed, maar hoop U allen het volgend jaar te inviteeren op het kasteel van den Markies de la Seiglière.»

Een stormachtig geklap en gejubel stegen op uit de zwart-volle zaal toen Haspels deze woorden gesproken had.

En vol vreugde stemden wij in met het luide gejuich.

«Ik hoop u allen te inviteeren op het kasteel van den Markies de la Seiglière». Maar zóó was Haspels nog niet oud en zwak, en zal hij het hopelijk nog héél lang maken, onze kunst tot heil.

Voorts schrijft men ons over:

Electra

door Pérez Galdos.

Holland is geen vruchtbare bodem voor publieke schandaaltjes, en al ware dit het geval dan zou «Electra» er toch heusch geen aanleiding toe gegeven hebben.

«Electra» is een goed drama, geen ouder-

wetsche draak met moorden en doodslag, maar een degelijk pakkend verhaal, misschien hier en daar wat overdreven maar desniettemin van niet geringe beteekenis, waar het er op aan komt karakterspel te geven.

Het verhaalt de geschiedenis van een jong, ouderloos meisje dat door een vrome tante en oom in huis genomen is. Het verleden van haar gestorven moeder schijnt een weinig duister. Electra is het kind van een onbekenden vader.

Evenwel weet Electra alleen, dat haar moeder boete heeft gedaan, in 't algemeen voor begane zonden en in een klooster stierf, rein en heilig. Soms, als Electra zich heel verdrietig voelt, komt bij haar een onstuimig verlangen naar die moeder op; maar dat is gelukkig niet dikwijls, want meestal is de mooie lachende Electra uitgelaten vroolijk en geniet ze met volle teugen van haar heerlijk frissche jeugd, vooral ook van haar uitluikende liefde voor Maximo, een weduwnaar met twee schatjes van kinderen.

En die liefde wordt vurig beantwoord door den eerlijken trouwen Maximo.

Intusschen — geen rozen zonder doornen.

Den Jezuiet Pantoja, die met zijn dweepzieke vroomheid veel invloed uitoefent op gravin Yuste, Electra's tante en voogdes, staat die liefdesbetrekking tusschen Electra en Maximo niet aan. In zijn fanatisme wil hij de jonge Electra als nonnetje in een klooster stoppen, om haar daarmee voor de zonden van dit onzalig leven te bewaren. Doch, hoeveel invloed Pantoja anders ook op gravin Yuste vermocht uit te oefenen, hij kan haar nu niet bewegen de toestemming tot het huwelijk tusschen Electra en Maximo te weigeren.

Dan besluit Pantoja zelf verhinderend op te treden. Voor een lagen, schandelijk leugen, vindt hij in zijn overdreven geloofs-zucht vergiffenis. En hij doet niets meer of minder dan Electra te verbieden met Maximo te trouwen, omdat deze door de banden des bloeds aan haar verbonden is. Maximo, zegt hij, is het kind van den eersten man van Electra's moeder, zij het kind van den tweede . . .

Aarzelend slaat Electra geloof aan deze ontgoocheling, en door gemoedsaandoening overstelt, laat zij zich nu door den vromen Pantoja in het klooster voeren. Daar is zij echter aan de hevigste vertwijfeling ten prooi; zij kan het niet gelooven dat Maximo haar broer zou zijn, omdat zij als vrouw, als geliefde, zoo innig veel van hem houdt. En treffend zijn dan vooral de uitingen van haar diepe smart, als zij op de stille donkere binnenplaats van 't klooster, haar moeder aanroept om klaarheid te brengen in het duister mysterie van hun beider geboorte.

Nog aangrijpender wordt dat tooneel, als dan in een verlichte nis plotseling de bleeke geestverschijning van Electra's moeder, rein en smetteloos en zacht-troostend zich aan Electra vertoont, het geknielde meisje 't geheim ontsluit van Maximo's geboorte, waarbij blijkt, dat hij haar broer niet is en door geen enkelen band des bloeds aan haar verbonden is.

Als dan de lichtende verschijning weer in de duisternis is weggeleden, donkert de ommuurde binnenplaats van het klooster weer op . . .

Maar in Electra's ziel weerklinkt een jubel van liefde zoo heilig en hoog, dat geen macht ter wereld die meer zou kunnen trotseeren. En vol geluk geeft zij zich aan Maximo over, die gekomen was om haar uit het klooster te bevrijden, . . . en zachtkens ruischt dan het scherm omlaag.

* * *

Wolken van liefde en reine poëzie wuiven over het tooneel als Electra's beeld daar staat; en zonnig, vol frissche bekoring, straalt haar jeugdig kinder-beeld in den glorenden dageraad van liefhebbende vrouw, als ze haar liefde voor Maximo voelt ontwaken, en heel haar wezen is zóó gevoelig en spontaan, dat 't ons onverpoosd genoeg schenkt. Het is voornamelijk de schepping van de dartele Electra die dit stuk van Pérez Galdos zoo'n hooge waarde verleent.

Den uitstekenden indruk van de vertooning in den «Tivoli», hebben we voornamelijk te danken aan de heerlijke creatie door mevrouw Erfmann van Electra. Zij vulde het geheele tooneel met haar warm en liefdevol spel. Minder heb ik mij kunnen vereenigen met het spel van den heer Bouwmeester, daar die de rol van Pantoja m. i. totaal verkeerd heeft opgevat. De echte oorspronkelijk door den schrijver bedoelde Pantoja is zooals ik reeds opmerkte een volbloed Jezuiet, die voortdurend geleid wordt door geloofsdweperij. De heer Bouwmeester gaf hem als den gewonen, traditioneelen verrader die zich immer de ongenade van den engelenbak op den hals pleegt te halen.

De heer Erfmann als Maximo en mevrouw Mulder als Eleuteria, Electra's moeder, droegen 't hunne bij tot 't welslagen van den avond.

DE PERS.

Wij zijn verplicht onzen lezers nog een en ander mee te deelen van 't geen de pers van dr. Juris «*Vier Ton*» heeft getuigd.

Zoo schreef de heer De Meester in de «*R o t t e r d a m e r*»:

«Was het nieuwe tooneelstuk van den heer De Koo, in stee van een gansch-onbelangrijke en technisch-onbeholpen klucht, een novelle — wie zou er langer aandacht aan schenken dan zulk Van-Maurik-achtig vernuft verdient en in de pers te vinden pleegt? Thans hebben velen, goedlachsich naar den schouwburg gekomen... nu ja, niks-niemendal mee naar huis genomen: maar ze hebben toch gelachen — en er moet verslag van gegeven!»....

«Als een blijspel aangekondigd, is *Vier Ton* in de beste gedeelten beslist een klucht. Eenheid van stijl is er nergens, doch het ergst maakt de schrijver het te dien aanzien in het laatste bedrijf, waar hij geheel en al uit den toon valt. Het stuk schijnt uitsluitend geschreven om te doen lachen. Alle wezenlijk vleeschgeworden satire — dé kracht van talrijke Fransche kluchten — ontbreekt.

Maar gelachen is er gisteravond. Gelachen als bij zoo tallooze Possen, waar men ook niet verder over nadenkt. Als tooneelmatig fabriikaat staat *Vier Ton* bij de meeste Kadelburgjes en Schönthan's achter. Maar het heeft op die Duitsche maaksels voor geestigheid in den dialoog. Doctor Juris blijft altoos Brommeyer en Snuifjesman. Zoo als de heer De Koo in die weekbladsatires zijne grappen wat omslachtig aandraagt, zoo doet hij het hier: den gretigsten lachers zal *Vier Ton* wat lang gevallen zijn. Maar heel wat van de Brommeyer-humor is er ook in de gesprekken van dit tooneelwerk gezaaid, dat bij de «Candidatuur van Bommel in «*Tobias Bolderman*» achterstaat; in Zoetelaarden-Catechiseermeester slechts een misvormde en overbreedsprakige nabootsing van den dominee uit de Candidatuur geeft; doch met dat al, in weerwil van het innig klein-burgerlijke dat het geheel als tooneelmakelij kenmerkt, de superioriteit van den satirischen geest des schrijvers toont in vele lekker-gezonde bespottingen van

onwaarheid en conventie. Jammer, dat deze verwaterd werden....

Goed was ook weer déze vertooning.»

Het «*Handelsblad*» oordeelt gunstiger:

«Het eerste bedrijf zit goed in elkaar: de gewoon-burgerlijk-Hollandsche personen zijn duidelijk en flink opgezet, wij kennen hen voldoende om belang te stellen in wat er met hen gebeuren gaat, wij weten genoeg in welke richting dat zal gaan: exploitatie van Joost, om ons nieuwsgierig te maken en het bedrijf was amusant, vooral door het gekibbel der dames, het zalvend doen en teksten aanhalen van Zoetelaar en de malligheden van Frans. Maar voor een deel was het succes voor de kluchtigheden, die er in komen.»

«Ze hadden jou in den hemel in de wieg moeten leggen, zegt oom Pronk in het vierde bedrijf tegen Joost: met die uitdrukking is hij geteekend. Maar hij is te sullig geworden, geloof ik. Of hij ons sympathieker zou kunnen worden door een andere manier van spelen? wanneer bijv. de heer Poolman hem had gespeeld met een van goedheid, van innig genot in het leven stralend gezicht? Ik weet het niet; men zou daarvoor het stuk moeten lezen.

Maar niettegenstaande dit eenigszins tweeslachtige — de figuur van Frans is vooral in het eerste bedrijf te kluchtachtig, die van Adèle te Water is dat heelemaal wel een beetje — heeft *Vier Ton* geamuseerd en zal het amuseeren niet alleen, maar is het een goed stuk. Wat te lang, zooals ik zoeven nog opmerkte omtrent de ontkenning. De karakterteekening mischien niet van alle personen heel diep gaand, maar toch zoo dat wij ze bijna alle genoeg kennen. Daarbij aardige vondsten, grappige situatietjes en woorden in menigte. Ook wel eens iets gezochts.

In het «*Nieuws*» lezen we in 't verslag van M. H. o. m.:

«Kan 't op mijn weg liggen, dit nieuwe blijspel van den heer de Koo aan te bevelen? Stellig, want 't is zonder twijfel hoogst amusant, men kan er dus een prettigen avond mee hebben, als men dan maar niet naar de komedie gaat, om hooge kunst te genieten, want dat genot kan *Vier Ton* niet geven: het stuk is meer klucht dan blijspel. Het gegevene is nu niet direct nieuw, maar door zijn samenstelling toch vermakelijk, de personen zijn scherp, hoewel hier en daar wel wat overdreven, geteekend en de dialoog is geestig en vlot en vol leuke zinnen.»

«Toch geloof ik, dat het stuk nog meer amuseeren zou, als de schrijver er hier en daar eens flink het snoeimes in wilde zetten en uit enkele gesprekken groote brokken wilde weglaten, zelfs als daardoor ook menige geestigheid moet worden opgeofferd. De menschen praten over het algemeen wat veel, en al doen zij dit door den regel ook aardig, het stuk krijgt er op menig oogenblik iets gerechts door.»

Uit dat van J. H. R. knippen we 't volgende:

«Vele puntige en leuke gezegden drongen bij allen, als van zelf in. Dan gaf men onmiddellijk door applaus blijk van instemming. Toegejuicht is er veel. Alle de zoo uitnemend sluitende bedrijven zijn vele malen hartelijk en geestdriftig «teruggeroepen». Stuk en vertooning hebben een onbetwistbaar en groot succès gehad en een langen levensduur aan dit blijspel verzekerd.»

«De tooneelen in het begin van het eerste bedrijf zijn minder gelukkig gespeeld. Het tooneel gaf niet den indruk: te zijn in een sterfhuis,

waar zoo pas de doode was uitgedragen. En dit vergaten de dames ook. In de kamer behoort die stemming, en aan die stemming kunnen en mogen de kakelende en de op een erfenis-loerende dames zich niet onttrekken. In de tooneeltjes der kakelende vrouwen vergaten de dames, dat zij in een sterfhuis waren. De overige ensemble-tooneeltjes der dames in andere bedrijven waren te tooneelachtig, te lawaaiig.

Dit is slechts een opmerking bij den onverdeelden lof, dien men aan de vertolking van het blijspel: *Vier Ton* gaarne en met overtuiging toekent.»

De leerlingen der *Tooneelschool* hebben den 27en April te Amsterdam een openbare uitvoering gegeven, om van hun bekwaamheid staaltjes te geven.

Uitgevoerd werden twee bedrijven van mej. Top Naeff's tooneelspel «*De genadeslag*», een bedrijf van Sardou's «*Het Kattelbelletje*» en een bedrijf van About's «*De moordenaar*». Een en twee waren ingestudeerd door den heer Jan C. de Vos, numero drie door den heer H. van Kuyk. Een intermezzo «*Scènes maken*», door mej. Tilly Johannes voorgedragen en met mevr. Holtrop ingestudeerd, was een verrassing.

Laboremus.

Nog een genoegelijk bericht.

De dames Augusta de Wit en Else Otten, de laatste bekend om de verduitsching van Van Nouhuys' «*Goudvischje*», hebben Björnson's «*Laboremus*» voor het Ned. Tooneel vertaald.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt. à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

De „Romeo”.

Meer dan een uur, voordat de heil'ge zon
In 't oosten door zijn gouden venster gluurde
had Benvolio in de dreef van wilde vijgeboomen,
westelijk van 't schoon Verona in 't Italiaansche
land, naar zijn vriend Romeo gezocht maar
Romeo had zich nièt laten vinden. Hij zocht de
plekjes op die niemand vond en betreurde daar
zijn droef-geëinde liefde met Rosalinde. Keerde
hij dan onder zijn vrienden weer, dan was de
droefheid voor 't verloren geluk in hem niet
minder; dan waren 't slechts klachten als deze
die van hem werden gehoord:

Liefde is een nevel, saamgevloeid uit zuchten»
en toen Benvolio hem den morgen dat ons stuk
begint, eindelijk, tòch ontmoette en hem «goeden
morgen» zei, vroeg Romeo:

Wat! nog morgen?

en Benvolio weer:

't Is negen uur

waarop Romeo, droefgeestig, antwoordde:

Ach, tijd valt lang door zorgen.

Benvolio als zorgzaam vriend, tracht Romeo
op andere gedachten te brengen en als daar dan
een dienaar langs gaat met uitnodigingen voor
een feest bij Capulet, hoofd van een van Verona's
aanzienlijke huizen, *vindt* Benvolio ook een
middel.

Op dit festijn van Capulet verschijnt
Met alle schoonen, die Verona roemt,
Uw Rosalind; bezoek het, vergelijk
Met held'ren blik eens haar gelaat met andren,
Die ik u wijs; en met een ommezwaai
Verklaart gij zelf uw zwaan dan voor een
kraai.

En al meent Romeo dan ook 't tegendeel:
dat Rosalind alleen de zon blijft «wier luister
hem verrukt» — hij gaat als pelgrim vermoemd
mee naar dat festijn, in 't huis dat met 't zijne
— van Montague — in vijandschap leeft; — en
daar hoort hij zich dan door den hoogedelen
gastheer nog al vreemdsoortig tot den dans
aansporen:

Weest welkom, heeren!

(zegt er Capulet)

Ziet wie van de dames

Geen likdoorns heeft, doet gaarne een dans
met u.

Maar Romeo heeft geen ooren voor de minder-
poetische aanmoediging. Hij zag daar een jonk-
vrouw die den hand van een vreemd ridder
sierde en wil nu weten wie zij is, want

Zij eerst leent den toortsen gloed en pracht!
Het is als rustte ze op de wang der nacht,
Gelijk in 't oor eens moors een rijk juweel.

Inderdaad, Romeo is Rosalinde vergeten. Wat
hij ooit zag, was de echte schoonheid niet en
nu hij een oogenblik van alleen-zijn vindt met
de mooie jonkvrouw, moet hij ook zóó tot haar
spreken:

Ontwijdt deez' hand vermetel dit altaar,
't Zij zonde, ja, maar wil 't vergeeflijk achten;
Mijn mond wil met een blozend pelgrimpaar
Door teed'ren kus dien ruwen druk verzachten.

En de jonkvrouw? Zacht zegt ze tot den jongen
mooien pelgrim die haar zoo schoone hulde
doet:

O goede pelgrim, smaad uw hand niet langer;
Welpassend eerbetoon bewijst ge aldus;

Een heil'ge gunt zijn hand den beëvaart-ganger,
En hand in hand is vrome pelgrimskus.

Romeo.

Maar hebben heil'gen niet ook lippen?

Julia.

Ja,

Als pelgrims voor het murm'len van gebeden.

Romeo.

Dan doen, wat handen deden, lippen na;
Zij smeken, spaar mij wanhoop, hoor mijn eeden!

Julia.

Stil staat een heil'ge, al staat hij beden toe.

Romeo.

O sta dan stil, nu 'k dus mijn bede doe.

(Hij kust haar).

Zoo is mijn mond door uwen mond ontzondigd.

Julia.

Zoo heeft mijn mond dus zonde voor mijn gunst?

Romeo.

Van mij een zonde! O misdrijf, zoet verkondigd!
Geef mij mijn zonde weer!

Julia.

Gij kent de kunst.

Na deze scène alleen, is 't den jongen Romeo
onmogelijk anders te zeggen dan:

Ik vrees, voor goed vervloten is mijn rust

en Julia kan slechts hopen en zuchten

Is zijn hand niet vrij,

Dat dan het graf mijn huwelijksponde zij!

Maar niet eindigt dan toch 't eerste bedrijf,
vóór dat de beide gelieven vernemen, dat zij
van vijandelijke huizen zijn.

In het tweede zien we Julia aan 't venster
voor haar tuin en zacht ruischt haar klacht door
't stille lover:

O Romeo, Romeo, waarom zijt gij Romeo?

En Romeo, die onder 't venster wachtte, en
't nu ziet opengaan, zegt zacht

Wat licht breekt door het venster ginds?

't Is 't oosten daar, en Julia is de zon.

En thans weer bij elkander, kan Julia niet genoeg
van hem vernemen dat hij wel van haar houdt
en Romeo zweert 't wel bij de heil'ge maan die
aller boomen toppen daar verzilverd, en Julia
weer:

O zweer niet bij de maan; ze is ongestadig,
En eeuwig wisselt ze in haar schijf; uw liefde
Mocht onbestendig blijken, zooals zij.

Romeo.

Waarbij zweer ik dan?

Julia.

Zweer ganschelijk niet,
Of, zoo gij wilt, zweer bij uzelf; gij zijt
De god, dien ik vereer, en ik geloof u.

En hoewel zij zelve hem zoo vertelde hoe
lièf ze hem had, hoe berouwt ze 't later, dat
ze 't gezegd heeft, en nu wel wenscht ze haar
gelofte terug, — doch maar alleen

Om mild te zijn, en ze u nog eens te schenken;
En toch, ik wensch naar wat ik steeds bezit;
Mijn mildheid is zoo grensloos al de zee,
Mijn liefde is peilloos; deel ik meer u mee,
Te meer blijft me over; beide zijn oneindig.

Dien avond spreken ze af, zich door een ouden
monnik, Lorenzo, te laten trouwen. Als Romeo
dat den oude zeggen komt, maakt deze nog
wel bedenkingen:

Uw min

Was oogelust, maar drong uw ziel niet in.

Maar Romeo is niet in een toestand om zich
daar in te denken en 't huwelijk wordt afge-
sproken.

Nu is 't àl vroolijkheid die in hem is. Hoor
hoe onbezorgd-vermetel hij nu met zijn vriend
Mercutio spot, als die hem verwijt den vorigen
avond hem plotseling te hebben ontlopen:

Vergeef me, beste Mercutio; als iemand zoo-
veel in zijn hoofd heeft als ik, moogt ge wel
een kleine onbeleefdheid door de vingers zien.

Mercutio.

Integendeel, ge zijt al te beleefd geweest, ge
zijt ons onder onze handen weggedoken.

Romeo.

Zoodat ik een recht diepe buiging gemaakt heb?

Mercutio.

Juist getroffen, vriend!

Romeo.

Ge legt het zeer hoffelijk uit.

Mercutio.

O, ik hoor in een hof thuis.

Romeo.

Zoodat gij een ware bloem zijt?

Mercutio.

Alweer juist.

Romeo.

O, ik ben ook zeer hoffelijk, ik draag rozen
op mijn schoenen.

Mercutio.

Gij treft het weer; o treffelijk vernuft! Deze
geestigheid zal mij bij blijven, tot gij uw schoenen
hebt afgesleten; maar als ge door de dunne zool
heen zijt, zal geestigheid niet gangbaar meer zijn.

Romeo.

Ach arme ziel als geestigheid geen opgang
meer maakt.

Merentio.

Help mij, goede Benvolio, mijn geestigheid
kan hem niet bijhouden.

Romeo.

Zweep en sporen, zweep en sporen, of ik roep
gewonnen!

Mercutio.

Neen, als wij onze geestigheden als wilde
ganzen tegen elkaar op laten snateren, dan ben
ik verloren; want gij hebt in uw pink meer van
een wilde gans, dan ik in mijn geheele lichaam,
dat is zeker; — erken maar, dat dit raak was,
van die gans.

Romeo.

Ik kan er waarlijk niet geraakt om wezen;
ik wachtte zoo iets, want als ik met u aan den
gang was, heb ik dikwijls aan een wilde gans
gedacht.

Na al dien scherts volgt dan, in steeds nog
even opgetogen stemming de inzegening tot 't
huwelijk door broeder Lorenzo; maar daarmee
is dan 't hoogste heil verkregen en te véél ver-
kregen; want nu breken niets dan donkere dagen
voor de twee geliefden aan.

De haat tusschen de Montague's en de Capu-
let's was nog niet geweken. En als Tybalt, neef
van Capulet, Romeo ontmoet, heeft hij zijn
woede op 't vijandelijk gezin lang genoeg op-
gespaard om dit, geweldig-verachtende, plotseling
zoo maar tot Romeo te kunnen zeggen:

Romeo, mijn vriendschap laat niet toe, dat ik
iets anders zeg dan dit: gij zijt een schurk!

Eerst draalt Romeo, Tybalt overhoop te steken;
— 't zou Julia's neef dooden zijn. Maar als
Tybalt dan zijn vriend Mercutio nog doodt, zegt
Romeo:

Thans, Tybalt, geef ik u dat «schurk» terug
en Tybalt's dood, dóór Romeo, volgt, waarna
Romeo uit 't land, d. i. 't land waar Julia woont,

wordt verbannen. En als dan Julia door haar vader, die geen tegenspraak duldt, aan een ander edelman nog uitgehuwelijkt wordt, weet de trouw-gebleven Lorenzo nog maar één middel voor haar: zij moet een slaapdrank innemen, — men zal haar dan dood wanen, in den grafkelder brengen. Daar zal ze dan ontwaken en vandaar met Romeo naar Mantua vluchten. Maar, we weten 't. 't Bericht van den schijndood bereikt Romeo niet en, . . . in de stad spreekt men slechts van Julia's dood en zorgt er voor haar begrafenis. Romeo wil nu ook uit 't leven, zoekt Julia's grafkelder op en vergiftigt er zich. Dan wordt Julia wakker, ziet Romeo gestorven, en doorsteekt zich — zooals bekend.

De Capulets en Montague's komen ten slotte bij de twee doode gelieven weenen, zweren er hun haat af en de vorst van 't land besluit met de ware betuiging, die den jongen gestorvenen echter geen geluk meer geven kan:

Nooit trof het noodlot twee gelieven zoo,
Als 't Julia deed en haren Romeo.

Dat de vertaling der «Romeo», door dr. Burgersdijk, nog al doorlopend 'n stadhuislucht afgeeft, we behoeven 't na deze aanhalingen, die niet de minste tekstgedeelten zijn, nauwelijks op te merken. Uitdrukkingen als: Schenk me uw mingelofte weer, of: Zij blijft mijn zon, wier luister me verrukt, — O breek mijn hart, arm bankroetier, o breek! — Romeo, ik kom! Deez' dronk wijd ik aan U — zijn dorre, dronken dingen, die niet hooren in dit enorme lichtpoem.

Dat de zoe eeuwse Romeo, zóó van den verheven en versleten kantoorzetel, of zóó na een maaltijd in den vegetariersrestaurant (minder voor 't beginsel dan wel voor de goedkoopte) met 'n vulpen gewapend, z'n Julia, onderwijzeres 4e klasse in de gymnastiek, in de Julia-laantjes bij Rijswijk in de volgende bewoordingen en in zijn zakagenda liefkoost:

Ach, dat de min, schoon hem een sluier blindt,
Toch naar zijn doel zoo goed de paadjes vindt.

wie zou 't van onzen Romeo-Rijswijkenaar niet zéér ter snede vinden? Wie zou 't verlengstuk: Dreigt er gevaar en moesten wij sneven o geliefde, dan, dan sneven wij te zamen aan de trouwe borst van elkaar — niet een geheel daarbij aansluitende getuigenis vinden van 't liefd'rijk hart, dat deze Romeo zijn Julia toedraagt.

Maar van den Shakspeare-Romeo, — dien enormer verliefden jonkman —, verwachten we toch dergelijke notitiën of arm-zwaai-betuigingen niet.

Slechts één vertaald gedeelte moest noodwendig minder blijven dan het origineel: die waarin Julia aan haar voedster naar Romeo's gewaanden dood vraagt. Daar is toch in 't oorspronkelijke een woordspeling gebruikt, die door 't telkens en telkens herhalen, niet-aflatend van jammer klinkt.

Julia zegt er tot de voedster.

Hath Romeo slain himself? say thou but I
And that bare vowel I shall poison more
Than the death-darting eye of cockatrice:
I am not I, if there be such an I;
Or those eyes shut, that make thee answer, I.
If he be slain, say — I; or if not, no:
Brief sounds determine of my weal, or wo.

't Woord was in 't Hollandsch te vergeefs te zoeken dat, gelijk hier *I*, de beide beteekenissen van *ja* en *ik* bezat; en zóó werd toen, verontschuldigerwijs de vertaling verslapt.

Onze taal, toch al niet rijk aan woordjes geschikt voor *doux entretiens*, kon dr. Burgersdijk geen ander woord voor *love* verschaffen dan *minnaar*, *mingenot* en *min*. Uit het feit dat hij ze gebruikte, leert men genoeg, dat zijn ooren niet aan entretiens gewend waren.

Maar waar 't op geest aankomt, daar was dr. Burgersdijk als Shakspeare's tolk, een banja goede dito. In 't gesprek, hier boven geciteerd, van Romeo met Mercutio, ziet men Romeo als slimmerik-met-'t-woord. En hoe draaft diè vertaling.

Die geweldige fantazie van Shakspeare. Waar wij 't — trouwens niet onaardig — stellen met Klaas Vaak, den slaap-verwekkenden zandman die zijn fijne handelswaar de kinderkens tegen bedtijd in de oogen sprenkelt, daar geeft Shakspeare van de overwinnende slaap een voorstelling, die ongekennd fijn en mooi is.

Hoor hoe hij die te pas brengt.

Romeo heeft een droom gehad. Zijn vriend Mercutio zegt «Ik ook», en als dan Romeo vraagt «En wat?» antwoordt Mercutio: «Dat droomen leugens zijn». Maar Romeo houdt aan:

«Geloof me, ik had
Er een, zóó waar, dat ik niet twijfelen mocht.»

En daarna geeft Mercutio 't bekende fijne sprookje van de Slaap, fee Mab ¹⁾.

Romeo beantwoordt dat, onroerend-ernstig, met:

«Stil Mercutio, stil!
«Gij praat van iets, dat niets is.»

Doch Mercutio, in zijn beste bedoeling om triestege Romeo, teleurgesteld door Rosalinde, op te beuren, en vermakelijk overlaat van zijn sappige gedachten, dwaast over den droom voort met die verrukkelijke woorden aan 't eind:

Ja van droomen,
En die zijn kind'ren van een spelend brein,
Verwekt door niets dan ijle fantaisie,
Die lucht van wezen is gelijk de lucht,
En wisselzieker dan de wind, die nu
Zijn heil zoekt aan de ijsskoude borst van 't
noord,
En dan, verbolgen, heensnelt met een storm,
't Gelaat gekeerd naar 't zoel, dauwdrop'lend
zuid.

Met welken laatsten regel we nu tevens een voorbeeld gegeven hebben van een toch meesterslijke vertaling.

Evenwel — Romeo liet zich niet naar 't vroolijke troonen, zelfs niet door de opgewekte woorden van vriendelijken Mercutio, want, zegt hij,

« . . . ik heb een voorgevoel:
een onheil, dat nog in de sterren zweeft,
Is op het punt verschrik'lijk los, te breken.»

Wat buitengewoon-prachtigs vertelt Romeo ons daarmee, van dien onbegrepen wacht van sterrenoogen, trillend in den zomernacht. Ze zijn de boden van een komend leed.

Inderdaad: Romeo is niet enkel een verliefde jongen, daar straks op Rosalinde maar nu op Julia en straks weer op een ander. Hij werd ons nu toevallig nogal veranderlijk getoond: eerst ontroostbaar over het verlies van Rosalinde en terstond daarna geheel verloren in den troost die Julia hem geven kan. Maar zien we toch goèd, hoe werkelijk-beklagenswaard eerst Romeo was, hoe hij met kracht in zijn smart was gegroeid, zóó, dat hij, na zich eerst gemarteld te

¹⁾ Fee Mab, (uit te spreken met den Engelschen klank, dus de *a* als *é*; niet, als de Mercutio van «Tivoli», met de *a* van *nap* en *gap*. Wil hij de — Engelsche — elfenkoningin verdietschen, dan nog liever dan zijn verandering: fee Maf.

hebben door veel van zijn verdriet te spreken, dan plotseling bemerkende dat hij er zich niet alleèn doch ook een ander over gesproken heeft, — en op geen beklagd-woorden, zelfs van geen vriend gesteld — de droeve stemming afbijt met zoo 'n plotseling: «Goeden avond, vriend!» dat superieure o. a. ook van Hamlet.

Met werkelijk genoeg hebben we de vertoonng gezien. De zoo sympathiek-strevende heer Erfmann mocht dan als Romeo lang niet genoeg doen, b. v. van den zoo even beschreven Hamlet—Romeo heelemaal niéts te zien geven, — met de balscène heeft hij dat en 't vele niet gelukkige dat later in den avond volgde, weer eenigszins goed-gemaakt.

Daar ontmoetten voor 't eerst Romeo en Julia elkaar. Romeo's oogen wisten niet wat ze zagen, zoo'n jong, zoo'n zonnemeisje was Julia.

En Julia zag met welgevallen den bewonderenden Romeo. En bedeesd schoon jonkvrouwetje, weg haar gedachten bij den knappen jonkman, liet ze 't handschoentje vallen.

Eerbiedig boog hij zich om 't op te rapen, — profiteerde, opgetogen, geheel en al van 't toeval dat die heerlijke gelegenheid bood. Verrukt naar haar opziend gaf hij daarna 't gevalene terug.

En toen was Julia geheel voor Romeo; dankte zij, hem aldoor — weg in haar uitluikende liefde — aanziende. En als een lach verdween zij.

Dat scènetje werd ook door mevrouw Erfmann bijzonder mooi gespeeld.

In het tweede bedrijf heeft deze nõg mooier dingen gedaan. Daar begon ze, droevig op haar balkon: «Helaas!» En: «Romeo, waarom zijt gij Romeo?» En dat zal zóó niet licht worden vergeten. We hebben van haar genóten.

De Capulet van Bouwmeester was griezelig, de voedster van mevr. De la Mar daarentegen frisch, de hr. Van Staalduinen als Tybalt zéér verdienstelijk, — Morrien een opgewekte Mercutio. Verzen-zeggen heeft men niettemin van hen niet gehoord.

Met 't snoeimes had men hier en daar nog al vreemd omgesprongen, afkeurenswaardig in 't 3e tooneel van bedrijf drie.

Wijl men 't tweede tooneel weggelaten had: Julia's wanhoop als ze van Tybalt's vermoording door Romeo verneemt, met dien eindzin van Julia tot haar voedster:

«O! breng deez' ring en zeg hem: ik verwacht
«Van mijn getrouwen gade 't laatst vaarwel»

meende men die min met haar boodschap ook gevoegelijk uit Lorenzo's cel te kunnen houden. Maar 't gevolg was dat

a. Romeo daar *niet* van de min vernam dat Julia wanhopig is over Tybalt's moord.

b. Dat hij nu ook den *aanzet* miste, om de hand aan zich zelf te slaan.

c. Dat de heer Erfmann alzo nu gedwongen was, een *ongemotiveerd* spel te spelen. Want de bevlieging tot zelfmoord moest *wel* blijven behouden.

De heer Erfmann warmde toen — waarlijk niet in opdracht van Shakspeare — zijn natuurlijk verdriet over zijn moord maar wat op om zóó tot de bevlieging te kunnen komen.

We meenen nu toch werkelijk dat besnoeien, niet tot dergelijk forceeren van karakters voeren mag.

Royards komt — gelukkig — ook binnenkort in Den Haag 'n voordracht geven.

Het *Ned. Tooneel* heeft mej. Emma Morel van de Tooneelschool voor 't volgend speeljaar geëngageerd.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

ORGAN
VAN HET
NED. TOONEELVERBOND

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENDZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

INHOUD: Verslag der Algemeene Vergadering. — Ingezonden. — Advertentie.

Nederlandsch Tooneelverbond.

Verslag der 31e Algemeene Vergadering, Zaterdag 18 Mei 1901 in de kleine bovensaal der Vereeniging «De Harmonie» te Groningen gehouden.

Zaterdagmorgen 18 Mei 1901, 's morgens te elf uur, werd de 31e Algemeene Vergadering van het Nederl. Tooneelverbond door den Voorzitter, den heer M. Emants, met de hier volgende rede geopend.

Eereleden, Bestuurderen, Afgevaardigden en Leden van het Nederlands Toneelverbond.

Zo graag had ik nu eindelijk eens een algemene vergadering ingeleid met de woorden: we hebben een goed jaar achter de rug; maar helaas, al weer is dit me niet vergund. Op droevige gebeurtenissen moet ik eerst uw aandacht vestigen, als daar zijn: het overlijden van de voorzitter van de Rotterdamse afdeling, van de toneelspeler Willem van Zuylen, het ongeval mevrouw Holtrop—Van Gelder overkomen en de ziekte van Willem Royaards. Mogen we van Royaards beterschap en van Mevrouw Holtrop's herstel ons gelukkig zeker achten, dat deze beide artiesten zo lang van de planken verwijderd moesten blijven en de laatste bovendien van onze toneelschool, zijn twee gebeurtenissen, die hun nadelige invloed op het afgelopen toneel-seizoen niet hebben gemist. En daar komt nu bij, dat we Willem van Zuylen en de heer Ebeling voor altijd moesten zien heengaan. Over beiden werd en in ons blad en in andere bladen uitvoerig gehandeld; als voorzitter van het Toneelverbond rest me hier nog de taak een laatste hulde te brengen aan een van de trouwste, de ijverigste en hulpvaardigste leden van ons verbond. Dat de Rotterdamse afdeling een waardige opvolger voor hem zal gevonden hebben, hopen we van ganser harte; maar zeker zal 't voor die opvolger een even eervolle als moeilijke taak blijken te wezen, zijn voorganger te evenaren.

Maar nu ik onze verliezen heb herdacht, nu mag ik me toch wel het zeldzame voorrecht gunnen, ook eens van een winst te gewagen. Volgens de staat van het verbond, u in het nummer van 1 Maart aangeboden, is het Verbond een kleine honderd leden in het laatste jaar vooruitgegaan. Hulde aan de Afdelingsbesturen, die dit verblijvend resultaat wisten te verkrijgen.

Ik voeg er de wens aan toe: mogen zij niet verflauwen in hun ijver; maar flink volharden op de ingeslagen weg! Want... dat de toestand van ons verbond nog veel beter zou kunnen zijn, indien alle krachten maar werden ingespannen en alle machten maar tot samenwerking bereid waren... dat stel ik me voor even met u te bespreken.

Vergun me te beginnē met een vergelijking.

Als wij een blik slaan op de ontwikkeling van het mensdom, dan lijkt het wel, of die ontwikkeling voor een goed deel hierin bestaat, dat men 'op elk gebied een leer als hypothesē opstelt om zodra die leer vrij algemeen is aangenomen, te gaan bewijzen, dat ie eigenlijk niet deugt. Men zoekt er de gebreken van op en tornt er net zo lang aan, tot de leer als onbruikbaar weer op zij wordt gesmeten. Dan komt er een nieuwe enzovoorts.

Zo meenden oudtijds de leden van een volkstam wijs te doen door aan de uitstekendste mannen de leiding der zaken op te dragen en toen zij dit systeem gehuldigd hadden, gingen zij er de fouten van zoeken en bevonden zij, dat een veelhoofdige regering niet deugt. Ergo kwamen zij tot een eenhoofdige regering; maar natuurlijk ook weer met de verborgen bijgedachte om nu eens te gaan onderzoeken, welke fouten daaraan weer zouden kleven. Toen zij eindelijk ook deze fouten hadden ontdekt, zeiden zij: we moeten allen mee-regeren en ziet... misschien is de tijd in aantocht, dat we zullen verklaren: neen, niemand moet regeren en niemand moet geregeerd worden.

Iets dergelijks is met onze school het geval geweest.

In den beginne was er geen enkele inrichting voor toneelonderwijs en in de verwildering van het toneelleven riep men om een school in de overtuiging, dat die school alleen een betere toestand in het leven zou kunnen roepen. De school kwam en met de school kwam de krietiek, totdat er van alle kanten stemmen opgingen, die of riepen: in 't geheel geen school, maar beurzen of: een andere school, anders, heel anders ingericht.

Wat ons de toekomst brengen zal, durf ik u niet voorspellen; maar voor het ogenblik leven wij, Toneelverbonders, in het tijdperk van ondermijning van het bestaande, zonder dat dit bestaande nog beslist ten dode is opgeschreven en een nieuwe leer krachtig genoeg het hoofd heeft opgestoken.

We hebben nog onze school en we zijn nog niet van plan ons die school te laten ontnemen. Maar zelfs in onze ogen, in de ogen van hen,

die met de vorm van het bestaande vrede hebben en nog geen toekomstig ideoaal met zich om dragen, dat zij er voor in de plaats wensē te stellen, zelfs in onze ogen is de toestand en van de school en van ons verbond toch zeker niet zó mooi, als die toestand wel zou kunnen wezen, indien... ik herhaal 't: alle krachten maar werden ingespannen en alle machten maar tot samenwerking waren bereid.

En welke krachten, welke machten zouden dan meer voor ons kunnen doen? Al dadelijk de krietiek, dat is de macht van de critici, zoowel de schrijvende als de sprekende.

Al geeft het meestal stof tot ergernis eens te letten op de onbillikheid, waarmee het Toneelverbond wordt bejegend, 't heeft toch ook zijn vermakelijke zijde die onbillikheid nauwkeurig in het oog te vatten.

Wat levert die school toch weinig talenten af, wordt er geklaagd. Alsof ooit enige school ter wereld iemand, die er *zonder* talent opkwam *met* talent heeft zien vertrekken!

Da's nu een leerling, die vers van de school komt, zegt men, hij kan immers nog niets. Alsof advocaten en dokters ook niet de handen verkeerd staan, wanneer zij pas in de praktijk komen.

Daar komt dan nog bij, dat leerlingen, die geen volledige cursus hebben doorlopen, soms ter nauwernood een jaar aan de school hebben doorgebracht, beoordeeld worden, als hadden zij een eind-diploma gehaald.

Bewegen zulke leerlingen zich nog onbeholpen of vallen er bij hen nog sporen van dialect in de uitspraak waar te nemen, dan wordt er ook van hen geroepen: en die is nu op de toneelschool geweest, terwijl daar tegenover staat, dat van ex-leerlingen, die wél een hele cursus hebben doorlopen maar dikwels bij een gezelschap in het begin niets te doen krijgen, gezegd wordt: wat zie je nu van die leerlingen van de toneelschool?

Of we dan in 't geheel geen krietiek verlangen of kunnen verdragen?

Integendeel! We zijn er zoo belust op van anderen te mogen leren, dat het Hoofdbestuur eens een van onze voornaamste resensenten naar aanleiding van een beschouwing door hem aan onze school gewijd, beleefd heeft uitgenodigd zijn hervormingsplannen uitvoeriger voor ons te ontwikkelen en nader toe te lichten. Wat antwoordde de schrijver? Hij herinnerde zich van het bewuste artikel niets meer en vroeg of *wij* nog wisten wat er ongeveer in had gestaan. Zo ernstig waren de hervormingsplannen van die schrijvende criticus gemeend geweest.

Zelfs de leden van ons verbond ontsnappen niet aan lichtzinnige beoordelingen. Iedere kunstliefhebber in ons land wenst zeker het aantal van hen, die voor de kunst enige guldens over hebben, zoveel mogelijk te vergroten; maar wie als Toneelverbonder zijn geld offert, krijgt een sneer van de krietiek, zodra hij zich bij een gratis-voorstelling, die hem uit dankbaarheid wordt aangeboden, als lid van het verbond in het openbaar durft vertonen.

Het Leescomité... is dat er soms beter afgekomen? Het lijkt er niet naar. Hoewel 't bij zijn instelling uitdrukkelijk in opdracht kreeg werkzaam te zijn ter voorlichting van beginnende auteurs, werd er de draak mee gestoken, wanneer het Leescomité het ene stuk voor, het andere na, de eer van een aanbeveling ter opvoering niet waardig keurde en werd er uitgeroepen, is dat nu een modelstuk, wanneer het comité eens een werk vond, waarvan de opvoering voor het publiek en voor de schrijver uiterst leerrijk zou wezen. En ondertusschen blijkt het Leescomité nog met een ander bezwaar te worstelen te hebben, een bezwaar, dat eigenaardig genoeg is om er even uw aandacht op te vestigen.

Menig stuk dat ons ter beoordeling wordt toegezonden, is namelijk al in handen geweest van bekende toneelspelers of toneeldierekteuren. Die acteurs of dierekteuren hebben dan het stuk wel aan de schrijver teruggestuurd, maar haast altijd vergezeld van een uiterst vleidend schrijven, waarvan evenwel het slot luidt: wat moet ik er nu verder mee doen, als 't de acteur is, die schrijft of: tot ons leedwezen moeten we u melden, dat uw werk voor ons gezelschap niet geschikt is, als 't de diereksie is, die antwoordt. Het spreekt van zelf, dat in het eerste geval de schrijver bij de diereksie aanklopt, gewapend met het vleierende schrijven van de acteur; maar dan volgt toch ook weer: met belangstelling hebben wij van uw stuk, dat ons in sommige tonelen zeer geslaagd voorkomt, kennis genomen... of iets dergelijks; maar uw werk is voor ons gezelschap minder geschikt.

Komt nu zo'n schrijver ten einde raad bij ons, dan krijgt hij geen vleidend schrijven, dat is zeker. Ook *de* waarheid geven we hem niet, want die bezitten wij niet; maar dan wordt hem wel een eerlike en gemotiveerde beoordeling toegezonden. Resultaat, dat de schrijver zeer boos wordt; immers dat zijn stuk veel beter is dan wij willen erkennen, blijkt voldoende uit de vleierende brieven, die hij ontving van de toneelspeler en van de toneeldiereksie of van beiden.

Het tijdschrift... maar neen; dat onderwerp wil ik voor het ogenblik liever met rust laten.

Een andere macht, die beter in ons belang — dat ten slotte toch het hunne is — werkzaam zou kunnen zijn, is de macht van de schouwburgdiereksies. Ze handelen eigenlijk heel vreemd, die diereksies; aan de ene kant steunen ze ons, aan de andere breken ze ons werk af. Ze steunen ons door aan de leden van het Verbond voor enkele voorstellingen gratis toegang te verschaffen of toegang tot verminderde prijzen — een steun, die we op hoge prijs stellen — en ze breken ons werk af door leerlingen ontijdig van de school te nemen en aan hun gezelschappen te verbinden.

Ach, ach, wat zou alles anders en veel beter kunnen zijn indien alle krachten eens werden ingespannen en van alle machten eens samenwerking te verkrijgen viel.

Stel eens, dat we drie duizend leden hadden. Ja, zal iedereen zeggen: op die manier kan je wel ideale beelden ontwerpen. Je verdubbelt eenvoudig het ledental en de dubbeltsjes, die erg materiele stof, waardoor het ideaal moet worden

verwezenlikt, die dubbeltsjes zijn er. Maar is 't nu werkelijk iets zo ongehoords te verlangen, dat er op de vijf millioen Nederlanders drie duizend mensen te vinden zullen zijn, die jaarliks vijf gulden willen geven om een beetje zekerheid te erlangen, dat ze op de planken geen lelike dialectklanken en geen ongevormde stemmen meer zullen te horen krijgen en geen lompe houterige bewegingen en geen onbeschaafdheid meer te zien... om me nu maar eens tot de negatieve voordeelen van een toneelschool te beperken?

Ik geloof 't niet en als we die 1500 maal 3 gulden jaarliks meer in kas kregen... om van het meerdere in de afdelingskassen te zwijgen... ach, wat zouden we dan niet al veel kunnen doen!

Modelvoorstellingen... ik wil er nog niet eens van reppen; maar stel u ons vergroot toneeltje in de Marnixstraat voor, nog meer verbeterd en ruimer, voorzien van décors; denk u daarbij een klein magazijn met meubelen en rekwezielen gevuld, en vraag u eens af, of dit niet een uitstekende invloed op de oefeningen van onze leerlingen zou moeten hebben. En nu gewaag ik al weer niet van een oude wens: een vaste leraar, die zich uitsluitend aan het schoolonderwijs zou wijden.

En als we dan naast deze verbeteringen, welke met geld te verkrijgen zijn, eens al het andere gewenste konden meester worden, dat goede wil en goede wil alleen kan geven. Bijvoorbeeld een krietiek, die geen onvoldoendheid gispt als de bestrijding van het kwaad voor ons Ueber die Kraft gaat en die nooit op hoge toon verbeteringen voorschrijft zonder er zich van overtuigd te hebben, dat deze verbeteringen inderdaad verbeteringen zullen wezen en dat ze ook voor verwezenliking vatbaar zijn. Bijvoorbeeld schouwburgdierekteuren, die de leer zijn toegedaan: deugt de school niet, neem er dan geen leerlingen van; maar deugt ie wel, onttrek die leerlingen er dan ook niet aan, eer ze met goed gevolg hun eind-examen hebben afgelegd.

Bijvoorbeeld deskundigen... ze mogen dan toneelspelers of toneeldierekteuren heten, die nooit de pil van het afwijzen van een stuk vergulden met de vleierende woorden van een onoprecht geloftuit.

En ten slotte zou ik wensen: drie eerste toneelgezelschappen: een voor de tragedie, een voor het moderne toneelspel, een voor het blijspel. En bij elk van deze drie gezelschappen een echte generale repetitiesie. Laat ik nu nog even zeggen hoe ik me voorstel dat deze gezelschappen te werk zouden moeten gaan.

Neem aan, dat een stuk is gekozen door de diereksie, die in overleg met régisseur en schrijver de rolverdeling vaststelt en dan het werk in handen geeft van de régie.

Als nu de régisseur de plaatsing heeft aangeduid en het stuk ineen gezet, dan waarschuwt hij diereksie en auteur, die een repetitiesie komen bijwonen, waarop het stuk nog wordt gelezen. Op deze repetitiesie wordt alles besproken, wat tot de opvatting behoort; diereksie en schrijver maken op- en aanmerkingen en de régisseur houdt daar rekening mee. Nu wordt het stuk geleerd en als het zó goed er in zit, dan men het voor het publiek zou kunnen spelen, dat doet men dit... niet; maar dan houdt men de generale repetitiesie. Deze moet tot in de kleinste kleinigheden gelijk wezen aan de opvoering en daarbij zijn tegenwoordig diereksie, auteur en krietiek.

Wederom worden er zo nodig aanmerkingen gemaakt en wordt er met die aanmerkingen rekening gehouden door de régisseur, misschien ook door de schrijver. Zijn deze aanmerkingen

van ingrijpende aard geweest, dan houdt men een tweede generale repetitiesie en pas daarna krijgt het publiek de uitvoering te zien.

Eerst wanneer deze werkwijze aangenomen zal zijn, zal er sprake kunnen wezen van een eenheid en een samenspel te bereiken, die niet onderdoen voor 't geen men tegenwoordig van de voornaamste orkesten te genieten krijgt.

En nu vraag ik mijne heeren, als alle krachten, werden ingespannen, als alle machten wilden samenwerken, zou 't dan werkelijk boven het bereik van de Nederlandsche krachten en machten op toneelgebied zijn om deze ideoaal toestand te verwezenliken?

Ik kan 't niet geloven. 't Is maar een kwestie van willen, van willen van allen, die beweren 't goed te menen met de kunst.

Maar... zal men willen?

In de hoop, dat de toekomst daarop eenmaal een bevestigend antwoord zal geven, nodig ik u uit tans aan ons naaste plichtje, de agenda van deze 31ste algemene vergadering uw aller aandacht te willen wijden.

Vertegenwoordigd bleken de afdelingen *Amsterdam* (door de heeren A. N. J. Fabius, J. Vriesendorp en M. Merens, uitbrengende 10 stemmen), — *Rotterdam* (door de heeren L. Jacobson, C. van Rossum en M. Horn, uitbrengende 10 stemmen), — *Den Haag* (door den heer dr. A. de Jong, uitbrengende 10 stemmen), — *Utrecht* (door den heer J. H. Mignon, uitbrengende 5 stemmen), — *Dordrecht* (door den heer D. Crena de Jongh, uitbrengende 3 stemmen), — en *Groningen* (door den heer J. Meihuizen, uitbrengende 2 stemmen). Te zamen konden derhalve worden 40 stemmen uitgebracht.

Ingekomen was een schrijven van dr. M. B. Mendes da Costa, lid van het Hoofdbestuur van het Verbond, uit welk schrijven bleek dat deze heer door drukke bezigheden verhinderd was, de vergadering bij te wonen en dat hij, als lid van het Hoofdbestuur thans periodiek aftredende, zich bepaaldelijk niet herkiesbaar wenschte te stellen.

Voorts waren ingekomen berichten van de heeren mr. L. J. Plemp van Duiveland (Den Haag), J. Post van der Burg (Delft) en dr. C. J. Vinkesteyn (Schiedam) dat zij verhinderd waren ter algemeene vergadering aanwezig te zijn.

Na deze mededeelingen, bekwam de algemeene secretaris, de heer Frits Lapidoth, ter voorlezing van zijn hier volgend jaarverslag het woord.

Mijne heeren!

Het is voor den algemeenen secretaris van het N. T. V. hoogst aangenaam dat in het eerste jaarverslag, door hem uit te brengen, de blijde toon overheerschend mag zijn.

Al is er — helaas! — reden tot droefheid, er is meer nog reden tot verheuging, zoowel voor hen, die voornamelijk denken aan wat het afgelopen jaar heeft gebracht voor het vaderlandsch tooneel, als aan hen, die te dezer plaatse, zich voornamelijk wenschen te herinneren wat er belangrijks is voorgevallen met betrekking tot Het Nederlandsch Tooneelverbond, dat zich in dienst van het vaderlandsch tooneel heeft gesteld en waarvan nog niet bewezen is dat de diensten overbodig geworden zijn, al heeft ook ons verbond jaar op jaar menigen aanval te verduren.

Tot de hoogst verblijdende teekenen des tijds, mijne heeren, mogen we zeker wel in de eerste plaats rekenen de snelle uitbreiding onzer oorspronkelijke tooneelletterkunde en de groote belangstelling steeds, den grooten bijval doorgaans, waarmee, in het afgelopen speelseizoen, de

oorspronkelijke tooneelwerken van Nederlandsche schrijvers werden ontvangen.

Konden wij immer van vaderlandsche tooneel-speelkunst gewagen, van een vaderlandsche tooneelletterkunde mocht bijna geen sprake zijn in onze dagen. Het behoorde tot de uitzonderingen dat mannen van talent hunne krachten wilden wijden aan de opheffing onzer nationale tooneelletterkunde. Langzamerhand is in dien toestand verbetering gekomen. In het afgelopen jaar mag die toestand zeer gunstig worden genoemd, dank zij onzen schrijvers in de voornaamste plaats, maar óók dank zij den tooneelbesturen, die door werk te durven opvoeren van Nederlandsche schrijvers, het publiek in staat hebben gesteld te beoordeelen welke krachten er zijn in ons eigen vaderland en in hoe verre die op ééne lijn mogen worden gesteld met die uit den vreemde, waardoor zoo jammerlijk vele jaren lang ons Tooneel nagenoeg uitsluitend in stand werd gehouden.

Het is niet aan mij hier kritiek te oefenen op de oorspronkelijke stukken, die in het afgelopen speelzeizoen zijn opgevoerd. Er is kritiek genoeg over ten beste gegeven! Maar wel mag hier worden gezegd en kan hier worden getuigd zonder iets aan de waarheid te kort te doen, dat geen der schrijvers, wier werken zijn vertoond, beneden de eischen zijn gebleven, die men aan een speelbaar stuk mag stellen; terwijl de meesten een welverdiend succes behaalden. Wij kregen immers *de Zedelijkheid in Drogeveen* door mr. C. J. A. van Bruggen; *Het Lintje* door de heeren Fabius en Reyding; *Koningsrecht* door mr. W. A. Paap; *Haantje de Voorste* door dr. C. L. Jansen, *Schipbreuk* door mr. J. van Schevichaven, *Op hoop van zegen* door Herman Heyermans Jr., *Groote dagen* door Henri Dekking, *Aan Flarden* door mejuffrouw Top Naeff en *Vier ton!* door dr. Juris; terwijl het Nederlandsch Tooneel nog een oorspronkelijk werk van W. G. van Nouhuys heeft liggen, een klein stuk, dat wegens treurige omstandigheden nog niet kon worden opgevoerd.

Welke die treurige omstandigheden waren, moge hier in herinnering worden gebracht. De Koninklijke Vereeniging *Het Nederlandsch Tooneel* had het ongeluk, nadat de heer Schulze lang ziek was geweest, midden in 't speelseizoen te zijn beroofd van twee harer beste en meest algemeen geliefde kunstenaars: mevrouw Holtrop van Gelder en den heer Willem Royaards. Gelukkig hebben wij hierbij te voegen dat beiden hersteld zijn en de meest ondubbelzinnige blijken mochten ontvangen dat het Nederlandsch publiek aan hen is gehecht en hunne groote gaven weet te waardeeren. Ook de heer Schulze trad, na langdurige ziekte weder op en werd eveneens gevierd.

Andere feiten van treurigen aard zijn in dit jaarverslag te vermelden.

In de kracht van zijn leven, in het volle bezit zijner gaven, ontviel aan het vaderlandsch tooneel de door heel Nederland bekende en gevierde tooneelspeler en monologen-zegger Willem van Zuylen, die zijn laatste krachten nog had gewijd aan de creatie der hoofdrol in een oorspronkelijk Nederlandsch werk: de rol van Garstman in Dekking's *Groote dagen*, een stuk dat hij lief had, van een schrijver, in wiens talent hij geloofde. Willem van Zuylen — M. H. — zal natuurlijk niet door het Nederlandsche publiek worden vergeten; maar hij zal — helaas evenmin — spoedig door een gelijkwaardig kunstenaar kunnen worden vervangen. De geleerden der ouderen dunnen, dunnen en we zien nog niet naderen het zegevierend troepje van jongeren, dat komen moet, zullen de ledige plaatsen ooit door waardigen kunnen worden bezet.

En, nu wij spreken over de verliezen, door het vaderlandsch tooneel geleden, zij hier vermeld het overlijden van den waren kunstbeschermmer, den heer F. Ebeling, aan wien de Rotterdamsche afdeeling van Het Tooneelverbond zoo oneindig veel te danken heeft, door wiens heengaan de Rotterdamsche tooneelgezelschappen zoo groot een verlies hebben geleden. Ebeling was de man, bij wien men durfde aankloppen om raad en om steun. Hij behoorde tot die, zeldzaam wordende, vermogende tooneelvrienden, wier zedelijke en stoffelijke hulp in ons kleine land onmisbaar schijnt om goede gezelschappen een waardig bestaan te verzekeren.

Over de werkzaamheid onzer voornaamste tooneelbesturen kan in dit jaarverslag niet veel worden gezegd. Ze hebben alle, zonder uitzondering bijna, te kampen gehad met moeilijkheden van verschillenden aard en het zou onrechtvaardig zijn hun werk te beoordeelen naar hetgeen zij hadden gewenscht en niet naar hetgeen zij in staat waren te geven. Gewezen dient op het groote en welverdiende succes der Nederlandsche Tooneelvereeniging te Amsterdam, welk gezelschap inderdaad allen lof verdient voor haar uiterst wélverzorgd samenspel, voor den durf, waarvan zij blijk geeft door het opvoeren van oorspronkelijke stukken, ook van nog niet bekende schrijvers en voor haar zeer belangwekkende opvoeringen van klassieke Nederlandsche tooneelwerken.

Uit de verslagen der afdeelingen zult u vernemen wat door de K. V. Het Nederlandsch Tooneel en andere gezelschappen is gedaan ten bate van ons Verbond.

De andere gezelschappen deden, in vaak moeilijke omstandigheden, wat zij konden.

Het publiek toonde, als naar gewoonte, veel belangstelling ter gelegenheid van jubileums, wel 't allermeest bij dat van den heer Haspels, in wien het zeer terecht den begaafden, zeer nauwgezette kunstenaar heeft geëerd. Ook de heer Bigot werd waardiglijk gehuldigd.

Nog mag hier worden gewezen op de werkzaamheid van het bestuur der maatschappij *Apollo*, dat door voorstellingen, verloting en veiling van kunstvoorwerpen al het mogelijke heeft gedaan om nog extra-middelen te verkrijgen tot ondersteuning van hulpbehoevende tooneel-spelers en hunne nagelaten betrekkingen. Niet minder ijverig is de *Commissie voor de Gallerij van portretten van Nederlandsche Tooneelkunstenaars in den Stadsschouwburg te Amsterdam*, die bij voortduring de belangstelling der kunstvrienden weet levendig te houden.

Merkwaardig is te noemen het succes der *Rotterdamsche Onderwijzersvereeniging*, die in verschillende plaatsen van ons land het abele spel van *Esmoreit* opvoerde.

Uit den vreemde kwamen weder verschillende gezelschappen tot ons. Werkelijk kunstgenot schonken Agnes Sorma, die hier te lande een eerste voorstelling gaf van *Johannisfeuer* en het *dr. Heine-ensemble*, waarvoor echter de belangstelling minder groot was dan door velen werd verwacht.

Over de door de gansche Nederlandsche pers veelbesproken Haagsche-schouwburgquaestie en hetgeen daaruit voortvloeien kan met betrekking tot ons vaderlandsch tooneel, kunnen wij hier geene officieele mededeelingen doen. Doch zij heeft zoovele pennen in beweging gebracht dat haar langdurig bestaan met een enkel woord diende te worden herdacht.

Hiermede is wel niet de stof voor een volledige kroniek uitgeput, maar toch het voornaamste genoemd van het geen in 't afgelopen speelzeizoen is voorgevallen.

Wat nu de geschiedenis van ons Verbond aangaat, daaromtrent zullen de verschillende verslagen u zoo volledig mogelijk inlichten. Ge zult daaruit zien dat ons ledental in de groote afdeelingen toeneemt en het totale ledencijfer is dit jaar dan ook aanmerkelijk hooger dan het vorige. De afdeelingen Harlingen, Haarlem en Gent werden opgeheven.

Benoemd werd eene commissie tot voorbereiding eener hervorming van het tijdschrift. Zij bestaat uit de heeren mr. J. Kalf Jr., lid van het hoofdbestuur, en de heeren: A. N. J. Fabius, mr. J. G. Robbers Jr., M. J. P. van Santen en J. Vriesendorp. Zij zal te dezer vergadering een rapport uitbrengen.

Het hoofdbestuur der *Mij. tot Nut van 't Algemeen* deelde mee, dat de Mij. er van afziet leden te benoemen van de commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool.

Na de houding door genoemde Mij. in de laatste jaren tegenover de Tooneelschool aangenomen, is dit besluit zeker te verklaren; maar toch blijft het zeer te betreuren dat de Mij. tot Nut v. h. Alg., die vroeger aan ons nationaal tooneel zulk een warm hart toedroeg en zelfs te beschouwen is als de eigenlijke oprichtster onzer school, tegenwoordig alle belangstelling in die school heeft verloren.

Het kan geen kwaad bij deze gelegenheid met een enkel woord den loop van zaken te vermelden om u te doen inzien dat ons Verbond in deze geheel vrij is van schuld.

Toen het met de geldmiddelen van het Verbond eenige jaren geleden zeer treurig gesteld was, deed het hoofdbestuur een beroep op de M. t. N. v. 't A. en mocht het van de Mij. een schitterende toezegging ontvangen.

Eerlijkheid gebod het hoofdbestuur echter, toen het over den eersten termijn der toelage kon beschikken, te verklaren: *voor het oogenblik* hebben we deze som nog niet nodig.

De Mij. t. N. v. A. verklaarde deze handelwijze op hoogen prijs te stellen en liet duidelijk in haar antwoord uitkomen dat dit uitstel geen afstel worden zou.

Toen wij echter later op de zaak terug kwamen en verklaarden dat de behoefte aan versterking onzer geldmiddelen zich op dat oogenblik wel degelijk deed gevoelen, kregen wij des ondanks een weigerend antwoord en bleek de waardeering van onze eerlijkheid in rook te zijn opgegaan.

Ongetwijfeld is het jammer dat thans alle banden met de Mij. t. N. v. A. verbroken zijn en dat dit geschied is op zulk eene wijze.

Ten slotte valt nog te vermelden dat op de gewijzigde statuten de koninklijke goedkeuring werd ontvangen. De nieuwe statuten werden gedrukt.

Ter gelegenheid van het huwelijk Harer Majesteit, werd het N. T. V. vertegenwoordigd op de cour van gelukwensching te Amsterdam door onzen voorzitter, den secretaris der commissie van Beheer en Toezicht op de tooneelschool en den directeur der School.

Met betrekking tot de Tooneelschool ontvingen wij van den directeur der inrichting de volgende mededeelingen:

Verslag van den Toestand der Tooneelschool,

sedert de opening van den cursus 1900/01.

Toelatings-examen Maandag 3 Sept. 10—12.30 en 1.30—4.30, afgenomen door den Directeur, mej. Dusault en den heer Frantzen, in tegenwoordigheid van mevr. Gompertz, freule Bicker, den heer F. v. Vlissingen en den heer Abresch.

Mevr. Holtrop en de heer Van Kuyk waren ambts-halve verhinderd op te komen.

Negen candidaten namen aan het examen deel, van welke 2 werden afgewezen; 4 definitief toegelaten in kl. I: nl. Marie Sasbach en Marie Benavente als A leerling, L. de Vries en G. Arbous als B leerling. Marie Beekman werd voorloopig tot 1 Dec. aangenomen (om haar zieke stem), maar is sedert bestendigd (kl. I, leerl. A); E. Bos kon worden toegelaten, als medisch onderzoek door prof. Stokvis geen bezwaar opleverde, 't geen niet het geval was, zoodat hij werd opgenomen (A leerl., kl. I). L. v. Borselen Jr. vroeg alleen des Vrijdags en Zaterdags de lessen van mevr. Holtrop en den heer Van Kuyk bij te wonen. Hem werd dit voorloopig tot 1 Dec. toegestaan, onder voorwaarde dat hij privaates bij mej. Dusault zou nemen, en dat zijn komen op op slechts 2 dagen per week niet storend zou inwerken op het onderwijs. Met 1 Dec. werd hij voor goed aangenomen.

Alle leerlingen, die van den vorigen cursus waren overgebleven, kwamen op Dinsdag 4 Sept. terug, zijnde

in kl. I: Heyman Croiset, A-leerling en Henri v. Heeswijk, id.
in kl. II: Louis Vervoorn, B-leerling, Tilly Johannes, id. en Cornelis v. d. Lugt Melsert, id.
in kl. III: Sophie de Boer, A-leerling, Gerard Vrolik, id. en Emma Morel, B-leerling.

De School telde dus bij de heropening 15 leerlingen, 8 A en 7 B., waarvan 2 (V. d. Lugt en Arbous) verbonden aan de Nederl. Tooneel-vereeninging.

Bij dit 15-tal kwam nog op Maandag 24 September de in Juli van de School verwijderde leerling Julius Brongers (I, B), die weêr in genade werd aangenomen, en op Maandag 17 December H. E. Arnoldi (I, A), na op Zaterdag 15 te voren afgelegd gunstig examen.

Tusschentijdsche uittredingen of verwijdering zijn niet voorgekomen.

De aan een der leerlingen bewezen «genade voor recht» heeft niet de minste nadeelige gevolgen gehad. Het jongemensch is thans ijverig, ernstig in zijn studie en maakt merkbare vorderingen.

Het onderwijzend personeel bestaat uit dezelfde leeraren en leeraressen als in den vorigen cursus. Alleen is sedert einde Januari mevr. Holtrop, na het haar op 2 December overkomen ongeval, tijdelijk vervangen door den heer Jan C. de Vos, wiens werk in staat is de betreurde afwezigheid van mevr. H. minder te doen gevoelen. Hij blijft tot aan het eind van den cursus, en wordt door mevr. H. gesalarieerd.

De beide zoogenaamde «commissie-avonden» werden op de school gehouden: Zaterdag 19 Januari en Zaterdag 27 April. Het program van den eersten avond bestond uit:

1. *Kinderen van Ons*, 1e bedrijf,
2. *Fritz* (van Sudermann), één bedrijf,
3. *De Fabrieksbaas*, 2de bedrijf, en
4. *De getemde Feeks*, 2de bedrijf.

No. 1 en 3 waren ingestudeerd door den heer Van Kuyk, nos. 2 en 4 door mevr. Holtrop, en na 2 December voortgezet door den directeur.

Het program van den 2den avond bevatte:

1. *De Genadeslag*, van mej. Top Naeff, in 2 bedrijven,
2. *Het Kattelbelletje*, 1e bedrijf, en
3. *De Moordenaar*, klucht in 1 bedrijf, van E. About,

terwijl mej. Tilly Johannes tusschen 1 en 2 nog den monoloog «Scène maken» speelde.

De heer Jan C. de Vos studeerde 1 en 2 in,

no. 3 was werk van den heer Van Kuyk. De monoloog kan niet voor eene studie van mevr. Holtrop gelden.

Op beide avonden waren de lokalen gehéél door een belangstellend publiek gevuld.

Driemaal heeft de school aan afdeelingen van het Verbond gelegenheid gegeven over den aanleg en de vorderingen der leerlingen een oordeel te vellen, nl. op Donderdag 24 Januari te 's-Hage, op Woensdag 6 Februari te Amsterdam en op Donderdag 9 Mei te Utrecht.

Bovendien zijn verscheidene leerlingen nog verschillende malen, meest met louter voordrachten, in particuliere kringen opgetreden. Op 29 Mei stond nog een speelavond voor de deur te Amsterdam in de schouwburgzaal van het Paleis voor Volksvlijt, ten bate van de Doofstommen-vereeninging «Guyot».

Hoogstbelangrijk was voorts, vooral voor de leerlingen, de avond van Maandag 15 April, toen mevr. Titia v. Looy—van Gelder eene voordracht hield van fragmenten van «Macbeth», in de vertaling van den heer Jacques van Looy. Men herinnert zich, dat beide vroeger als leeraren aan de school verbonden waren.

Eigenaardig mag zeker genoemd worden, dat de leerlingen Sophie de Boer en Emma Morel op Maandag 25 Februari in den Hollandsche Schouwburg te Amsterdam, op eene liefdadigheidssoirée, als élèves van de heeren Leefson, in costuum twee historische dansen uitvoerden.

Ten slotte zij vermeld dat in de 2de helft van September mevr. Hoefman—Rappold, als inwonende directrice, vervangen is door mevr. Van 't Hoog—Royaards. De eerste liet den meest gunstigen indruk achter.

[De rapporten der afdeelingen werden door den alg. secretaris slechts gedeeltelijk ter vergadering gelezen, — tengevolge van een interruptie van den heer A. N. J. Fabius (Amsterdam), die het Hoofdbestuur voorstelde die verslagen voor 't oogenblik te laten rusten en in overweging gaf, hen in den vervolge vóór de Algemeene Vergadering te doen drukken. Het Hoofdbestuur zei de overweging toe.] Zij volgen hier.

A m s t e r d a m .

De afdeeling Amsterdam van het Ned. Tooneel-verbond mag met voldoening terugzien op het jaar, dat achter haar ligt. Het ledencijfer dat bij den aanvang 477 bedroeg is sedert geklommen tot 544 en al kan nu moeilijk getuigd worden: ziedaar een cijfer, waarop met trots worde gewezen, nù is de passende hoogte bereikt — vooruitgang is er en klimmende belangstelling valt niet te ontkennen.

De Propoganda-commissie bleef ook dit jaar werkzaam en heeft door circulares en propoganda-boekjes velen tot toetreden genoopt, en ook van leden der afdeeling, die in de commissie geen zitting hadden, kan dit worden getuigd. Krachtige hefboomen tot den bloei der afdeeling blijken steeds te zijn: de invitatievoorstellingen en voordracht-avonden, die den leden ook dezen winter herhaaldelijk werden aangeboden. Zoo werd hun vrijen toegang verleend door den Raad van Beheer der Koninklijke vereeninging «Het Nederlandsch Tooneel» bij eene opvoering van «Historisch Kasteel!» blijspel van Alexandre Bisson en I. Berr de Turique; door de heeren Gebr. A. v. Lier bij eene van «Jan Ongeluk» kluchtspel van Oscar Blumenthal en Gustav Kadelburg, voorafgegaan door «Asschepoes», lever de rideau van Jo van Sloten en door den heer C. v. d. Linden, Directeur der Nederlandsche Opera bij de première van «Het Meilief van Gulpen» zangdrama van Em.

Coenders, muziek van Mart. I. Bouman. Voorts traden voor de leden met hun dames op: de leerlingen der Tooneelschool met Shakespeare's «Getemde Feeks» (2e bedrijf) vertaling van Dr. L. A. J. Burgersdijk, voorafgegaan door een inleiding van den heer S. J. Bouberg Wilson, «Fritz», drama van Hermann Sudermann en «Vader!» tooneelspel naar het Engelsch, afgewisseld door voordrachten van twee dames-leerlingen der school; — de heer Justus van Maurik met een voordracht van twee zijner schetsen «Een Lauwerkrans» en «In den engelenbak» beiden aan het Tooneelven, de laatste speciaal aan het Amsterdamsche, ontleend; de heer Henri de Vries met een programma waarop de namen: François Coppée, Justus van Maurik, Lamberts Hurrelbrinck, A. Reyding, Edward Stillgebauer en die van den spreker voorkwamen. Allen die het afdeulingsbestuur in de gelegenheid stelden den leden deze werkelijk genotvolle avonden aan te bieden, wordt hiervoor hartelijk dank gezegd.

Door het bestuur werd namens de afdeeling door krans of bloemstuk hulde gebracht en blijk van sympathie gegeven aan mevr. Holtrop van Gelder en den heer Willem Royaards, die beiden door ernstige ziekte, geruimen tijd gedwongen rust moesten nemen, maar wier wederoptreden door het publiek terecht als een blijde gebeurtenis werd begroet, voorts bij de 40-jarige jubilé van Mevr. Ellenberger, den heer D. Haspels, den heer Bigot, den heer M. v. Beem en bij het 25-jarig feest van Mevr. E. v. Beem—Kapper, terwijl den heer C. v. d. Linden op zijn eere-avond een krans werd aangeboden.

Het bestuur der afdeeling onderging wijziging. Zeer tot zijn leedwezen zag het uit zijn midden heengaan, den onder-voorzitter, den heer Jules L. N. de Gijsselaar die jaren lang met warme toewijding de belangen der afdeeling had voorgestaan en bevorderd, maar die door drukke en velerlei bezigheden daartoe genoopt, oordeelde dat voor hem de tijd van heengaan gekomen was, — en den heer W. P. Weuringh, die door verandering van woonplaats ontslag moest nemen. Ook hij, hoewel slechts korten tijd lid van het bestuur, is steeds voor de belangen der afdeeling naar zijn beste vermogen werkzaam geweest; ook hem zag men noode heengaan. In plaats van den heer de Gijsselaar werd tot onder-voorzitter benoemd en tot waarneming dier functie bereid gevonden, de heer Mr. P. W. de Koning, terwijl tot nieuwe leden van het bestuur werden gekozen de heer S. Vriesendorp (die tevens als Penningmeester optrad) en de heer Hendrik Wertheim. In de vacature door het vertrek van den heer Weuringh ontstaan, zal eerlang moeten worden voorzien.

(Vervolg zie No. 24).

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK.

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boek-
en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.

HET TOONEEL
verschijnt
den 1sten, 10den
en 20sten
van elke maand

van
1 October
tot
in Juni.

Hoofdredacteur HENRI DOORMAN.

Leden van het
Nederlandsch
Tooneelverbond
ontvangen
dit blad gratis.

Abonnements-
prijs voor
Niet-Leden
Franco p. post
f 4.25.

Redactie: BARENSZSTRAAT 13, Den Haag. — Expeditie: Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij, Wagenstraat 70, Den Haag.

Vervolg op No. 23.

Rotterdam.

Alvorens tot de jaarlijksche officieele mededeelingen betreffende onze afdeling over te gaan, rust op mij de treurige plicht enkele woorden te wijden aan de nagedachtenis van onzen onvergetelijken voorzitter, den heer F. Ebeling.

Ik zeg enkele woorden, want wilde ik alles in herinnering brengen, wat hij gedurende zijn veeljarig voorzitterschap voor het tooneel, het Tooneelverbond en voor onze afdeling in het bijzonder gedaan heeft, 't zou mij te voeren. Het is een groot verlies dat wij geleden hebben. Ebeling was de ziel van onze afdeling, en ten allen tijde bereid voor hare belangen op te komen en te zorgen; ja zelfs tot kort voor zijn heengaan, wenschte hij van alles op de hoogte te blijven, en stelde er zijn eer in zooveel mogelijk nieuwe leden voor het Tooneelverbond te winnen. Door zijn helderen blik, zijn groote kennis van de tooneeltoestanden en zijn aangenaam optreden, had hij veel invloed, en heeft hij menig tooneelspeler en speelster of schouwburg-directeur een goeden wenk gegeven of met raad en daad bijgestaan.

F. Ebeling zal dan ook door onze afdeling nooit vergeten worden en het is geen lichte taak voor zijn opvolger om het voorzitterschap met evenveel ijver en toewijding, waar te nemen.

Door vertrek uit deze gemeente nam de heer Plemp van Duiveland ontslag uit ons bestuur. Met waardeering herdenken wij al hetgeen hij ook in het belang van het Tooneelverbond gedaan heeft.

In het begin van dit seizoen heeft ons bestuur, daarin krachtig bijgestaan door een warm voorstander van het Rotterdamsch Tooneel, zijne medewerking verleend om te trachten een flink gezelschap in den Grooten Schouwburg bij een te houden, en de stormen te bedaren, die van verschillende zijden opstaken. Dank zij den steun van verschillende ingezetenen, is dit gelukt. Dat de heer Van Eysden het eerste jaar met vele moeilijkheden en tegenwerking te kampen heeft gehad, was te voorzien; met reden mag er evenwel niet geklaagd worden over zijn beheer. Afwisseling was er genoeg en het gelukte hem niet minder dan drie oorspronkelijke stukken ten tooneele te brengen. Een gevoelig verlies leed het tooneel hier ter stede door den dood van den populairen acteur Willem van Zuylen, die, hoewel in den laatsten tijd zijne gezondheid te wenschen overliet, toch nog vele malen optrad en altijd eene groote

attractie op het publiek zoowel hier ter stede als elders, uitoefende.

Wie herinnert zich o. a. niet zijn vriend Fritz, zijn professor Crampton en nog onlangs zijn optreden in «Grooten dagen». Treffend waren de talrijke bewijzen van deelneming bij zijn overlijden en ook ons bestuur bracht bij zijn uitvaart een laatste hulde aan zijne talenten.

Het belangrijkste wat «Tivoli» opvoerde was «Johanna»; verder met afwisselend succes enkele blijspelen. Ook kwam «Romeo en Julia» nog in opvoering.

Herhaalde malen werd de medewerking van ons bestuur ingeroepen om bij onze leden voor liefdadige doeleinden, gelden in te zamelen. Wij hopen dat dit voorloopig niet meer noodig zal zijn.

Ons ledental bedraagt thans 515; eene flinke vermeerdering dus bij verleden jaar, dank zij de vele moeiten, die onze gewezen voorzitter zich daarvoor gegeven heeft.

Voor de leden werd dit jaar vertoond: «Wat boven alles gaat», een stuk dat ook door de uitstekende vertolking wel in den smaak viel.

De Algemeene Vergadering had dit jaar hier ter stede moeten plaats hebben; doch ons Bestuur heeft ditmaal gemeend het Hoofdbestuur te moeten verzoeken eene andere afdeling aan te wijzen.

Namens het Bestuur

J. MILDEERS,

Secretaris.

Den Haag.

Reeds dadelijk bij het begin van het winterseizoen begon het Bestuur pogingen aan te wenden, om nieuwe leden aan te werven.

In de eerste plaats werden daarvoor bij tooneeluitvoeringen, in den Schouwburg, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen en in den Dierentuin, zoogenaamde reclameboekjes verspreid, waarin, geheel in den geest van dergelijke boekjes van de Amsterdamsche en Utrechtsche Afdeling, gewezen werd op het streven van het Nederlandsch Tooneelverbond, en tevens op de voordeelen aan het lidmaatschap verbonden. Door de verspreiding dier reclameboekjes, alsook door de particuliere bemoeiingen van onzen nieuwen penningmeester Jhr. van Spengler, traden 37 nieuwe leden toe. Jammer was het, dat tevens velen, bij den aanvang van dit seizoen, hun lidmaatschap opzegden, zoodat ten slotte de Afd. slechts 11 leden vooruitging. Het aantal leden bedraagt nu 214.

Een ander middel tot aanwerving van leden,

het bestuur op een ledenvergadering aan de hand gedaan, namelijk om aan hen, die in Den Haag komen wonen, bij hun vestiging alhier, een uitnodiging te zenden, om als lid toe te treden, is geheel mislukt.

Het Bestuur was in staat den leden en hunne dames verschillende malen uit te noodigen om, tegen betaling van enkel bespreekgeld, voorstellingen of soirées te komen bijwonen.

De leden konden bijwonen;

Een Soirée van de leerlingen der Tooneelschool.

Een Voordrachten-avond van Henri de Vries.

Een voorstelling van «De Kleine Lord» door de Nieuwe Nederlandsche Tooneelvereniging.

Een voorstelling van «Lord Quex», door de Koninkl. Vereniging «Het Nederlandsch Tooneel».

In zake de Schouwburgkwestie werd door het Bestuur een adres ingediend bij den Gemeenteraad. Toen namelijk de eene helft der door den Gemeenteraad benoemde Schouwburgcommissie meende te moeten voorstellen, om met 1 Mei 1901 den bestaanden Schouwburg definitief te sluiten, en, zoolang, totdat een nieuwe Schouwburg zou zijn gebouwd, het Gebouw voor K. en W. te doen bespelen, meende het bestuur in het belang der nationale tooneelspeelkunst zich daartegen met alle kracht te moeten verzetten. De Gemeenteraad besliste, in den geest van het adres, namelijk in dien zin, dat de bestaande Schouwburg, na het aanbrengen van eenige verbeteringen, voorloopig nog bespeeld mag worden.

Op verzoek van den heer D. H. Brondgeest hadden tusschen genoemden heer en het bestuur eenige besprekingen plaats, omtrent zijn plannen tot het bouwen van een Schouwburg, en het oprichten van een Haagsch Tooneelgezelschap, welke besprekingen evenwel tot geen bepaald resultaat geleid hebben.

J. C. VAN DEN TOL,

Secretaris Haagsche Afd. N. T. V.

Utrecht.

Ten opzichte van deze afdeling valt op te merken dat zij langzaam in ledental toeneemt. In September 1900 was het getal der leden gedaald tot pl. m. 80, voornamelijk doordat studenten de gemeente verlieten en sterfgevallen alsmede vertrek naar elders vielen te constateeren onder de andere leden. Ten einde de afdeling te doen vooruitgaan zag het Bestuur naar middelen uit en had het genoeg te kunnen aanbieden.

1°. eene voorstelling van «Groothandelaar» door het Nederlandsch Tooneel;

2°. eene voorstelling van «Koningsrecht» door

de Nederlandsche Toneelvereniging welke voorstelling echter een minder goed financieel succes had en door een waarborgfonds ten deele moest worden bekostigd;

3°. een voordrachten-avond van de leerlingen der Tooneelschool;

4°. een lezing van den heer Justus van Maurik, welke helaas door ongesteldheid van den heer M. moest worden verschoven tot in het najaar.

Door deze zeer «pakkende offerte» slaagde 't Bestuur er in velen te winnen voor het lidmaatschap zoodat — als niet van sommige zijden tegen 1 September a.s. bedankt wordt — de afdeeling in 1901—1902 zal tellen 115 à 120 leden.

Door het Bestuur werd in verbinding met het Utrechtsch studentencorps een som van f 125 beschikbaar gesteld voor den Rotterdamschen tooneelspeler Haspels, terwijl aan mevr. Holtrop van Gelder bij haar weder-optreden een fraai bloemstuk werd aangeboden.

Plannen voor een Vondel-tentoonstelling kwamen niet tot uitvoering omdat de tijd, die voor een dergelijke onderneming 't meest geschikt scheen, door «Voor de Kunst» was uitgekozen voor een van harentwege georganiseerde expositie.

Met dit al kan de Utrechtsche afdeeling, zooals reeds is gezegd, op gestadigen vooruitgang bogen en gaat zij vol vertrouwen de toekomst te gemoet.

Namens het Bestuur der afdeeling,
De Secretaris,
J. H. MIGNON.

Groningen.

Het jaar 1900—'01 is voor de Afdeeling Groningen van het Nederl. Tooneelverbond vrijwel 't zelfde geweest, als de laatste jaren, n.l. een kalm, rustig jaar.

Door het vertrek van prof. Bülbring naar Bonn moest een nieuw bestuurslid worden gekozen en tevens een nieuwe secretaris. Als lid van het Bestuur werd benoemd prof. dr. Eykman, terwijl de heer Meihuizen verkozen werd tot secretaris van de Afdeeling.

Het Bestuur bestaat dan nu uit de heeren Jhr. Mr. Alberda van Ekenstein, Prof. Van Hamel, Mr. ten Bruggen Cate, Mr. Sānger, Jhr. Mr. de Marees van Swinderen, Prof. Dr. Eykman, Julius Oppenheim en Meihuizen.

Het getal leden bleef ongeveer gelijk. De stand onzer financiën mag gunstig genoemd worden. In October werd besloten f 25.— te contribueeren aan de Afdeeling Groningen der Alliance Française voor een récital littéraire van A. Scheler, waarvoor onze leden vrijen toegang tot gemelde récital zouden hebben.

30 November werd ons evenals de vorige jaren door den Raad van Beheer eene voorstelling van het Nederlandsch Tooneel aangeboden, welk aanbod dankbaar werd aanvaard. Gegeven werd Groote Stadlucht. Namens onze Afdeeling werd Louis Bouwmeester een krans aangeboden.

Uit onze Afdeelingskas werd een bedrag van f 25.— gezonden aan de commissie, werkzaam voor Derk Haspels.

Bij het overlijden van Willem van Zuylen heeft onze Afdeeling op voorstel van het Bestuur een krans naar Rotterdam gezonden als laatste hulde aan den overledene. Tot onzen spijt kon deze krans niet door een onzer persoonlijk bij de overige blijken van hulde worden gevoegd.

30 April werd ons Bestuur door de Studenten-tooneelvereniging uitgenoodigd hare voorstelling bij te wonen. Gaarne werd aan die uitnoodiging gehoor gegeven en 't was ons Bestuur een genoegen als blijkt van hulde voor het ernstig streven van die vereniging namens onze Afdeeling een

krans aan haar vaandel te mogen hechten.

Door 't overlijden van haren voorzitter is de Afdeeling Rotterdam verhinderd, dit jaar gastvrouw te zijn van de Algemeene Vergadering. De afd. Groningen, die zich op de laatste Algemeene Vergadering ook als zoodanig aangeboden had, viel nu de eer te beurt het Hoofdbestuur en de verschillende Afgevaardigden der Afdeelingen op 17 en 18 Mei te ontvangen.

J. MEIHUIZEN Bz.,
Secretaris.

Dordrecht.

Wederom is het de taak van den Secretaris verslag uit te brengen omtrent den toestand en handelingen der afdeeling Dordrecht.

Met genoegen kan hij er op wijzen, dat de afdeeling dit jaar in de gelegenheid was haren leden een voordrachtavond aan te bieden. Was het vorig jaar de ernst aan het woord bij monde van den heer Royaards met zijn Julius Caesar voordracht, dit jaar meende het bestuur dat afwisseling de beste opwekking is en zei de heer Henri de Vries met veel succes zijn luimige monologen op een pakkende wijze, zoodat het afdeelingsbestuur met veel voldoening op dezen welgeslaagden avond kan terugzien.

Ter gelegenheid der opvoering van «Aan Flarden» van Top Naeff, handelde het bestuur geheel in den geest van het verbond, door aan den auteur van dit gewaardeerde oorspronkelijke tooneelspel een passende bloemenhulde aan te bieden.

Het spijt den verslaggever te moeten vermelden, dat het ledental verminderd is, voornamelijk ten gevolge van sterfgevallen, zoodat de afdeeling thans vier en veertig leden telt. Er worden echter ijverige pogingen in het werk gesteld om de belangstelling voor het Tooneelverbond te verlevendigen en aldus een grooter ledental te bekomen.

Het afdeelingsbestuur is thans als volgt geconstitueerd:

D. Crena de Jongh, *Voorzitter.*
C. J. J. Verbroek van Nieuw-Beijerland, *Onder-Voorzitter.*
J. H. den Bandt, *Penningmeester.*
L. C. van Oldenborgh.
J. van Wageningen Dzn., *Secretaris.*

J. VAN WAGENINGEN.

Delft.

Het jaar 1900 is wederom geen schitterend jaar te noemen. Het ledental ging weder achteruit. Hierdoor was het niet mogelijk, dat de Afdeeling iets kon doen ten genoegen van de leden.

De oorzaak van den achteruitgang is voornamelijk te zoeken in het niet toetreden van studenten, als lid der Afdeeling. Ieder jaar bedanken, ten gevolge van het eindigen hunner studie, eenige studenten, wier plaats niet door anderen wordt aangevuld. De hooge contributie is voor velen een struikelblok om lid te worden.

Bij eenige tooneelvoorstellingen werden onderscheidene acteurs en actrices gehuldigd door het aanbieden van bloemstukken. Dit geschiedt, op verzoek van de abonnés op den Schouwburg, steeds door het Bestuur der Afdeeling.

Het Bestuur der Afdeeling Delft, van het Nederlandsch Tooneelverbond.

J. POST V. D. BURG.

Tiel

In 1900 werd zooals bekend de algemeene vergadering te Tiel gehouden en genoot de

kleinste afdeeling de eer, de Heeren Hoofdbestuurders, Afgevaardigden en genoodigden in haar midden te ontvangen. Den avond vóór die vergadering werd door het Tooneelgezelschap uit Antwerpen opgevoerd «de Speculanten» van onzen voorzitter Huf van Buren, waarna eene receptie ten huize van den Secretaris plaats had.

J. L. V. LIDT DE JEUDE,
Secretaris.

Middelburg.

Van onze afdeeling valt weér niets bijzonders te melden. Vergaderingen werden niet gehouden omdat voortdurend de belangstelling daarvoor ontbreekt. Voor de afdeeling gaf *Het Nederlandsch Tooneel* eene voorstelling, bestaande uit *Don Pietro Caruso* en *Ontrouw*.

JOH. VAN DER PAUWERT,
Secretaris.

Alvorens nu over te gaan tot punt 3 der agenda, vroeg de voorzitter de machtiging der vergadering, het portret van den vermaarden tooneelspeler Albrecht, een portret dat eigendom was van het Verbond en dat door de commissie van de «Galerij van portretten van Ned. Tooneelkunstenaars» in bruikleen of eigendom was verzocht —, aan die commissie voor een van beiden af te staan. De vergadering besloot tot 't laatste en ging nu over tot nummer 3 der punten van behandeling: «Behandeling van het rapport der Commissie ter voorbereiding eener hervorming van het tijdschrift».

Tot het vormen dezer commissie was op de vorige Algemeene Vergadering besloten. Zij had zich als volgt geconstitueerd:

A. N. J. Fabius.
Mr. J. Kalf Jr.
Mr. J. G. Robbers Jr.
M. J. S. v. Santen.
J. Vriesendorp.

Uit het ter vergadering overgelegd rapport dier — Amsterdamsche — heeren bleek, dat een zeer bekende uitgeverfirma te Amsterdam zich genegen had verklaard, bij wijze van proef het blaadje uit te geven als veertiendaagsch orgaan (24 nummers per jaar) en wel tegen een schadeloosstelling van f 1200.—, zijnde f 300.— meer dan tot heden aan het orgaan werd ten koste gelegd, (de porto's buiten beschouwing latende).

De uitgave zou alsdan geschieden onder de volgende voorwaarden:

de uitgever draagt zorg, dat het orgaan goed worde geredigeerd en geïllustreerd;

het veertiendaagsche nummer telt minstens 8 bladzijden groot 4° (breed 21 en hoog 30 cM.) waarvan 1 bladzijde advertenties en (des noodig) één bladzijde met officieele mededeelingen;

zoo noodig wordt bij ieder nummer een omslag met advertenties gevoegd;

de redacteur wordt benoemd in overleg met den uitgever;

de uitgever heeft het recht — tegen een in overleg met het hoofdbestuur vast te stellen prijs — het blad verkrijgbaar te stellen voor niet-leden van het Ned. Tooneelverbond;

na afloop van het proefjaar wordt over de voortzetting beslist en een contract gesloten voor drie of meer jaar.

Een dergelijke overeenkomst scheen der commissie zeer gelukkig toe — waarbij natuurlijk werd vastgehouden aan het beginsel, dat het

gereorganiseerd «het Tooneel» zij een orgaan van het Verbond.

Zij teekende daarbij aan dat de (hier bedoelde) grootere uitgave van f 300.— niet noodig zou wezen, wanneer een uitgever gevonden werd, bereid tegen f 900.— het orgaan op de bovenbedoelde voorwaarden uit te geven, terwijl haar in de toekomst de mogelijkheid volstrekt niet leek buitengesloten, dat de uitgave van het orgaan voor het Verbond weinig of geen kosten noodzakelijk maken zou.

Op grond van een en ander meende zij derhalve te mogen voorstellen:

1°. De commissie op te dragen, in overleg met het hoofdbestuur, bij wijze van proef, gedurende een jaar de uitgave van een georganiseerd orgaan van het Nederl. Tooneelverbond toe te vertrouwen aan een door de Commissie aan te wijzen uitgever, en daartoe in overleg met het Hoofdbestuur alles voor te bereiden en te regelen;

2°. hiertoe een crediet van hoogstens f 300.— boven de beschikbare som voor het orgaan voor één jaar disponibel te stellen;

3°. voor het vereenigingsjaar 1901/1902 de benoeming van een redacteur op te dragen aan het Hoofdbestuur.

De voorzitter dankte ter vergadering de commissie voor haar ernstig werken, waarop door den heer A. N. J. Fabius de bedoeling der heeren alsnog eens nader werd toegelicht. Spr. merkte om te beginnen op, dat men het rapport wel reeds vroeger aan de desbetreffenden had willen doen toekomen, doch dat in een en ander vertraging was ontstaan, waarvoor hij nu de verontschuldiging aanbod.

Men had 't verzuim nog trachten te herstellen door 't rapport ook aan de verschillende afdeelingen te zenden.

Spr. beweerde verder geen vrede te kunnen hebben met 't orgaan zooals 't thans was. Herinnerende aan de woorden, zoo straks door den voorzitter in de openingsrede gesproken: dat de critiek toch dikwijls zoo onbillijk geoordeeld had over de Tooneelschool, instituut van het Verbond, wist spr. hieraan vast te knopen zijn grief tegen de critiek, die ook niet nagelaten had, oorspronkelijk-Hollandsche stukken onwelwillend te beschouwen.

Spr. zelf kon daarover mee praten 1). Ja, zelfs het Orgaan van het Verbond had niet nagelaten hem indertijd, in ruil voor zijn stuk, een snauw te geven.

Spr. nu wilde, als lid der Commissie van Reorganisatie, ook door 't orgaan propaganda voor het Verbond gemaakt zien, — propaganda naar buiten. Daarvoor leek hem reorganisatie van het blad, zooals dat thans was, geheel noodzakelijk. Hij wilde 'n redacteur op een traktement van 7 à f 900's jaars; een geïllustreerd orgaan; de kopij der medewerkers, in tegenstelling met den vigeerenden toestand, gehonoreerd; een zorgzame expeditie, niet zooals de tegenwoordige, over welke de klachten van niet-bezorging (van het orgaan) maar altijd blijven aanhouden.

De nieuwe uitgever zou dan voor 't eerste jaar een f 1200 moeten risqueren. Spr. achtte 't daarmee in verband niet meer dan billijk, dat aan dien uitgever dan ook de keuze van een redacteur méde zou toekomen, — een van wien hij wist, dat hij in *zijn* lijn werken zou. De uitgever zou hierin overleg kunnen plegen met het Hoofdbestuur.

't Hoofdbestuur zou overigens zeer blij mogen zijn als de uitgever zoo'n redacteur kon vinden en aanwijzen, want daartoe geschikt waren er maar weinigen.

In deze woorden van den heer Fabius vond de heer Emants aanleiding om den spr. de volgende vragen te doen:

1°. Wilde de heer Fabius de vermeerdering van den post «het tijdschrift» — een vermeerdering van f 300 — nu putten uit de kas van het Hoofdbestuur; en zouden dan *bovendien* nog de afdeelingen ieder voor de verhooging gaan bijdragen;

2°. Hoe wilde de heer Fabius dan verder? Dat de uitgever een redacteur voorstelde? Of 't hoofdbestuur? 't Laatste, zei de heer Emants, stond in de statuten.

De heer Fabius lichtte hierop nader toe. Men had in de vergadering der Amsterdamsche afd. besloten, zelf tot een bedrag van ten hoogste f 110.— in de verhooging bij te dragen en die meerdere uitgaaf te dekken door een verhooging van de bijdragen der leden. Ieder lid zou dan tusschen de 20 en 25 cents méér te betalen krijgen. De overige f 190.— zouden gedekt moeten worden door bijdragen, pons-pons-gewijs te heffen van de andere afdeelingen.

En wat de vraag over de redacteurs-benoeming betrof: het bezwaar, door de Haagsche afd. uitgesproken tegen de benoeming van een redacteur in overleg met den uitgever, kwam hem werkelijk toch voor te zijn een formeel bezwaar.

Het hoofdbestuur evenwel bleek niet zoo grif van de onbeduidendheid van het bezwaar doordrongen. O. m. zag de heer Fentener van Vlissingen (Amsterdam), de beteekenis der woorden «uitgever *in overleg met* het hoofdbestuur» gaarne nog eens nader ontvouwd.

De commissie van hervorming, slechts zijdelings op dit verzoek ingaande, herhaalde nog eens, bij monde van den heer Fabius dat er nu een uitgever *gevonden* was. Men begreep nu niet, waarom men dan niet eens 'n *proëfjaar* met hem en met den, door hem aangewezen redacteur, wilde ingaan.

De voorzitter vroeg spr. wie die redacteur dan wel was, — waarop de heer Fabius antwoordde geen namen te weten...

Toen hierop de heer Fentener van Vlissingen deed opmerken, dat hij nog geen rechtstreeksch antwoord gekregen had op zijn zoeven gedane vraag, vroeg de heer Vriesendorp 't woord, welke heer nog eens naging de basis waarop het orgaan van het Verbond tot heden had gerust. Die basis leek hem ongunstig voor het welvaren van het orgaan.

Primo was volgens hem f 300.— salaris voor een redacteur veel te weinig. Dan had deze wijders over geen gelden te beschikken om medewerkers te bezoldigen. Daarin moest o.a. verandering worden gebracht. De bezoldiging van den redacteur moest worden verhoogd, — de medewerkers moesten gehonoreerd worden. En dan, wilde het blad waarde hebben, dan moest de redacteur in Amsterdam wonen. Zoo had de commissie van hervorming er over gedacht.

Spr. trad hierop in nadere beschouwing der hervormingsplannen, waarop de heer Horn voorstelde, 't dan maar eens 'n jaar te probeeren.

De voorzitter merkte op, dat de afd. Delft niet aanwezig was. Men diende toch eerst te weten of die b.v. in de verhooging van den post — het tijdschrift — toestemmen zou.

De heer Vriesendorp was zoo gelukkig terstond hier een antwoord op te kunnen geven. Van Delft, zoo goed als van alle afdeelingen had hij schriftelijk de mededeeling ontvangen, dat zij bij een bedoelde vermeerdering van uitgaven financieel zouden willen bijdragen. De voorzitter meende hierop van het voorstel der commissie alinea 1 en 3 in stemming te moeten brengen, luidende:

De commissie op te dragen, in overleg met het hoofdbestuur, bij wijze van proef, gedurende een jaar de uitgave van een gereorganiseerd orgaan van het Nederl. Tooneelverbond toe te vertrouwen aan een door de commissie aan te wijzen uitgever, en daartoe in overleg met het Hoofdbestuur alles voor te bereiden en te regelen;

voor het vereenigingsjaar 1901/1902 de benoeming van een redacteur op te dragen aan het Hoofdbestuur.

Deze werden met op één na algemeene stemmen aangenomen. (*Tegen*: de afd. Den Haag.)

Hierna bracht de voorzitter in stemming een voorstel «om aan 't Hoofdbestuur machtiging te verlenen, ter bestrijding van te maken onkosten als noodzakelijk gevolg der uitbreiding, een quotum van de afdeelingen te heffen.

Ook dit voorstel werd aangenomen.

Vóórdat hierna de pauze inging werd door den voorzitter meegedeeld — 't geen in de jongste vergadering der Haagsche afd. reeds ter tafel was gebracht, dat hij, nu hij aan de beurt van periodieke aftreding was, zich niet weder als voorzitter van het Hoofdbestuur herkiesbaar meende te moeten stellen.

Toen nu echter na de pauze bleek, dat de heer Emants met algemeene stemmen weder herkozen was, verklaarde deze heer de herbenoeming dan toch te zullen aanvaarden.

Mede werden toen in 't hoofdbestuur gekozen de heeren dr. C. J. Vinkesteyn (aan de beurt van aftreden) en L. Jacobson (Rotterdam), en wel de laatste ter vervanging van den heer Mendes da Costa.

Als leden der Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool werden benoemd de heeren dr. F. L. Abresch, L. Simons en A. Ising.

Het voorstel van het Hoofdbestuur tot gedeeltelijke verbouwing van het tooneel in de Tooneelschool werd hierop bij acclamatie aangenomen.

Vervolgens kwamen aan de orde punt 6 der agenda: de Algemeene Begrooting en de Begrooting-Tooneelschool (1901 — 1902), welke werden goedgekeurd.

Bij enkele onderdeelen hiervan werd eenigen tijd verwijld. Zoo wenschte de heer A. N. J. Fabius door de Algemeene Vergadering te zien beslist hoe artikel 7 (1) der statuten moet worden uitgelegd: of niet (naar zijn meening) de volle 2/5 in de kas der afdeeling moeten komen en hoe door de algemeene kas dienen te worden betaald de inningskosten der contributies. Ná een toelichting van den heer Fentener van Vlissingen werd met algemeene stemmen (behalve die van Amsterdam) besloten, dat de interpretatie van het hoofdbestuur als de eenig juiste moest gelden.

Ook over den post «het Tijdschrift» werd nu nog eenigen tijd gediscussieerd. Op de begrooting was f 900.— daarvoor uitgetrokken. Het hoofdbestuur stelde voor, nadat door de afdeeling Amsterdam meer was gevraagd, die post thans te brengen op f 950.—, welk voorstel werd aangenomen.

De afd. Groningen werd vervolgens aangewezen als de afdeeling aan welke rekening en verantwoording moet worden gedaan; Rotterdam als de plaats waar de volgende algemeene vergadering zal worden gehouden.

(1) Dit artikel luidt:

Giften worden geheel gestort in de algemeene kas berustende bij het hoofdbestuur. Van de jaarlijksche bijdragen, zoowel van de gewone leden als van de donateurs (donatrices), die deel uitmaken van een afdeeling, worden, behoudens de uitzonderingen in de artt. 9 en 10 vermeld, vóór 1 Januari drie vijfden gestort in de algemeene kas en twee vijfden in de kas der afdeeling.

1) De heer Fabius is een der auteurs van «*Het Lintje*».

Zoo dan de agenda afgedaan, vroeg de heer M. Horn van Rotterdam het woord.

Hij herinnerde er aan hoe in de jongste vergadering der Rotterdamsche afd. van het Verbond door hem machtiging verzocht was, in de algemeene vergadering de wenschelijkheid te bepleiten van een *pensioenfonds voor tooneel-spelers*. Daar had men bezwaar gehad, zonder eenige voorbereiding, hem die machtiging te verleen, waarom de heer Horn thans voor zijn persoon de zaak ter sprake bracht.

Spr. deed opmerken 't treurige van 't feit, dat voor onze beste tooneel-spelers, als ze oud geworden zijn, moet gebèdeld worden. Hij drong dan ook aan op 't stichten van een fonds, dat nooddriftige artisten bijstand zou kunnen verleen.

Spr. wist wel dat de maatschappij «Apollo» in deze richting werkzaam was. Echter: bij alles wat «Appollo» deed bleef de toestand toch recht treurig.

De heer Fabius, voorzitter van den Raad van Bijstand van «Apollo» vond 't hierbij zaak er op te wijzen, dat toch velen dier nooddriftige ouden van dagen, tijden beleefd hadden waarin zij bijzònder hoog waren bezoldigd, — tijden waarin sparen ook voor hen zeer wel tot de mogelijkheden had behoord. Inderdaad: het was moeilijk de acteurs van de noodzakelijkheid om aan verzekering te denken, te doordringen.

Wat nu 't stichten van een pensioenfonds betrof, 't leek spr. spoediger gezegd dan gedaan. Wie zouden werkelijk te gelegener tijd voor een toelage in aanmerking kunnen komen. Nooddriftige tooneel-spelers had de heer Horn gezegd. Maar spr. vroeg of daar ook onder gerekend zouden worden die achterafschel tooneel-spelers, b.v. in Amsterdam, die de eene week glazenwasscher, de volgende lampenreiniger, de derde tooneel-artist zijn.

Daarom: 't door den heer Horn ter tafel gebrachte droeg zóó veel in zich om, dat spr. 't werkelijk wenschelijk meende, 't volgende hieromtrent aan het Hoofdbestuur voor te stellen: een commissie aan te wijzen, belast met het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheid van verzekering van acteurs tegen ongevallen en ouderdom.

Deze commissie zou te gelegener tijd aan het Hoofdbestuur van haar ondervindingen rapport kunnen uitbrengen.

Hiertoe werd besloten.

Na de gebruikelijke plichtplegingen werd daarop de vergadering gesloten.

Eenigen der deelnemers verzamelden zich toen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het Doelen-Hotel.

Den vorigen avond was nog te hunner eere door de Groningsche *Studenten-Tooneelvereeniging* het eerste bedrijf van «Lioba» van Frederik van Eeden opgevoerd, — naar bericht werd op verdienstelijke wijze. Het Ned. Tooneel bood dien avond den heeren een voorstelling aan van «Romanesk».

Het verslag der Algemeene Vergadering is gezien door den Alg. Secretaris

FRITS LAPIDOTH.

INGEZONDEN.

Den 2en April 1902 hoopt de letterlievende vereeniging «F. J. Cremer» haar twintigjarig bestaan te gedenken, naar aanleiding waarvan zij in den aanstaanden winter een

tooneelwedstrijd

wenscht te houden.

De prijzen zijn:

Drama of Tooneelspel.

eerste prijs: Een gouden medaille en f 200.— (Frs. 400).

tweede prijs: Een verguld zilveren medaille en f 100.— (Frs. 200).

derde prijs: Een zilveren medaille en f 50.— (Frs. 100).

Vierde prijs: Een zilveren medaille.

Twee verguld zilveren persoonlijke medailles voor den besten liefhebber en de beste liefhebster.

Een verguld zilveren medaille voor de beste tooneel-speelster van beroep.

Blijspel.

eerste prijs: Een gouden medaille.

tweede prijs: Een verguld zilveren medaille.

derde prijs: Een zilveren medaille.

vierde prijs: Een zilveren medaille.

Twee verguld zilveren persoonlijke medailles voor den besten liefhebber en de beste liefhebster.

Een verguld zilveren medaille voor de beste tooneel-speelster van beroep.

De algemeene voorwaarden en bepalingen luiden:

Aan dezen wedstrijd kunnen deelnemen Rederijkerskamers en Liefhebberij-Tooneelgezelschappen uit Nederland en België, met uitsluiting van de te Haarlem bestaande vereenigingen.

Tooneel-spelers van beroep zijn buitengesloten.

Onder dezen worden verstaan diegenen, welke met of zonder salaris onder eenige tooneeldirectie werkzaam zijn.

Iedere deelnemende vereeniging zal moeten opvoeren: een drama of een tooneelspel in de Nederlandsche taal van minstens drie bedrijven, en een blijspel in één bedrijf.

In het drama of het tooneelspel moeten minstens 4 heeren en 2 dames, en in het blijspel minstens 2 heeren en ééne dame sprekende rollen vervullen.

De stukken moeten liefst oorspronkelijk, of anders in zuiver Nederlandsch overgezet zijn en mogen niet strijden tegen de goede zeden.

Geen der medewerkenden mag in meer dan ééne vereeniging optreden.

Aan dezen wedstrijd mogen niet meer dan acht Vereenigingen deelnemen. Het bestuur houdt het recht aan zich, de mededingende vereenigingen aan te wijzen, en den tijd van haar optreden, hetzij door loting, of op eenige andere wijze, te bepalen.

Om aan dezen wedstrijd deel te nemen, moet men zich vóór den 1en Juli a.s. aanmelden bij den secretaris der vereeniging, Kruisweg n°. 57, Haarlem, met opgave van de titels der stukken, welke men wenscht op te voeren, benevens het aantal daarin voorkomende personen.

Vóór den 15en Juli d.a.v. zullen de acht vereenigingen, die ter mededinging zullen zijn toegelaten, worden aangewezen.

Binnen acht dagen na ontvangst dier kennisgeving, moeten vrachtvrij worden ingezonden:

1°. Twee exemplaren der op te voeren stukken, waarvan één het eigendom der uitschrijvende vereeniging blijft.

2°. Een som van f 50, welke onmiddellijk na de uitvoering der opgegeven stukken wordt teruggegeven, doch verbeurd zal zijn, wanneer de vereeniging, om welke reden dan ook, niet optreedt.

Binnen veertien dagen na ontvangst van het

bovengenoemde zal de datum van opvoering aan de mededingers worden bekend gemaakt.

De vereeniging, welke een stuk opgeeft, reeds door eene andere vereeniging ingezonden, zal intijds worden uitgenoodigd een ander te kiezen.

De opvoeringen zullen, uitsluitend voor heeren Donateurs en Leden der Vereeniging plaats hebben in den schouwburg te Haarlem, telkens des Dinsdags, van October 1901 tot Maart 1902.

Opgaven betreffende decoratief, tooneelbehoefden, rolverdeeling enz., moeten minstens 14 dagen vóór den dag van het optreden geschieden.

Schouwburgzaal, gewone tooneelbehoefden en muziek zijn voor rekening der uitschrijvende vereeniging; voor al het overige zullen de mededingende vereenigingen zelf moeten zorgen.

Wanneer na eene uitvoering mocht blijken, dat door eenige vereeniging de bepalingen, vermeld in deze artikelen zijn overtreden, zal zodanige vereeniging geen aanspraak op eenigen prijs kunnen maken.

De jury bestaat uit de heeren:

H. M. VAN BEMMELEN, *oud-zeeofficier en directeur der Tweede Hollandsche Maatschappij van Levensverzekering*,

H. TH. CHAPPUIS, *luitenant-kolonel der infanterie*,

P. GOEDHART, *arrondissements-schoolopziener*.

J. H. RÖSSING, *journalist*,

J. VAN VOORVELD, *oud-president en rederijker der Momusclub «Anonymus», te 's-Gravenhage*,

A. VAN DER VOORT AZ., *leeraar*.

H. F. WALLER, *oud-redacteur der Oprechte Haarlemsche Courant* en

J. R. PRENT, *lid van het hoofdcomité der vereeniging «Koninginnedag», plaatsvervangend jury-lid*.

Veertien dagen na de laatste opvoering zal de uitspraak der jury worden bekend gemaakt.

De uitreiking der prijzen zal geschieden, zoo mogelijk op den avond van Cremer's twintigjarig bestaan.

ADVERTENTIËN.

MAISON BLOK

Den Haag Prinsestraat 48.

Uitgebreide Buitenlandsche Boeken- en Muziekhandel,

LEVERING VAN ALLE

BOEKWERKEN

à contant,

met een korting van 15 tot 10 pCt.

à contant.

Franco toezending door geheel Nederland.